STEFAN ZWEIG

DOSTLARLA MEKTUPLAŞMALAR

HERMANN BAHR
ARTHUR SCHNITZLER
RAINER MARIA RILKE

22.04.1933

HERMANN HESSE
SIGMUND FREUD
MAKSİM GORKİ

Türkçesi:
AHMET ARPAD

ty
TEKİN

STEFAN ZWEIG
DOSTLARLA MEKTUPLAŞMALAR
Rainer Maria Rilke, Arthur Schnitzler, Hermann Bahr, Maksim Gorki, Sigmund Freud, Hermann Hesse

Mektup

© Tekin Yayınevi
TÜRKÇE YAYIN HAKLARI

Eserin Orijinal Adı
Briefwechsel
Herausgegeben von Jeffrey B. Berlin
(S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main, 1987)

Almancadan Çeviren
Ahmet Arpad

Editör
Ayşegül Çakan

Redaksiyon
Özden Kursawe

Kapak Tasarım
Erkal Yavi

Sayfa Tasarım
Gülizar Ç. Çetinkaya

1. Basım
Aralık 2015

Baskı ve Cilt
Yaylacık Matbaası
Litros Yolu, Fatih Sanayi Sitesi, No: 12/197-203
Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 11931

TEKİN YAYIN DAĞITIM SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Ankara Cad. Konak Han, No: 15/A
Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 527 69 69 - 512 59 84 Faks: (0212) 511 11 22
www.tekinyayinevi.com
info@tekinyayinevi.com
Sertifika No: 12336

ISBN: 978-9944-61-134-3

Stefan Zweig

Dostlarla Mektuplaşmalar

Rainer Maria Rilke, Arthur Schnitzler,
Hermann Bahr, Maksim Gorki,
Sigmund Freud, Hermann Hesse

STEFAN ZWEIG Avusturyalı yazar Stefan Zweig, 28 Kasım 1881'de Viyana'da doğdu. Babası kumaş tüccarı Moriz Zweig, annesi zengin bir tüccar ailesinin kızı olan İda Brettauer'di. Ağabeyi Alfred ile Viyana'nın ünlü bulvarı Schottenring'deki görkemli bir apartmanda mutlu ve rahat bir çocukluk geçirdi. Zweig'lar dindar bir aile değildi. Stefan Zweig ilerde kendisini: "Bir rastlantı sonucu Yahudi" diye tanımlamıştır. Daha gençliğinde bir Hugo von Hoffmannstahl meraklısı olan Zweig lise öğreniminin ardından 1899 yılında Viyana Üniversitesi'nde Felsefe ve Edebiyat Bilimleri yükseköğrenimine başlar. Edebiyata yatkın olduğunu 1901'de kaleme aldığı "Gümüş Teller" adlı şiir kitabıyla kanıtlar. Ertesi yıl Viyana'nın büyük gazetesi Neue Frei Presse'de edebiyat üzerine ilk makaleleri çıkar. Bu gazetede Theodor Herzl ile tanışır ve dostluk kurar. Herzl, Zweig'ın ilk öykülerinden olan "Yürüyüş"ü yayınlar. Genç yazar 1904'te "Erika Ewald'ın Aşkı" öyküsüyle tanınır. Aynı yıl Berlin Üniversitesi'nde Alman ve Latin Filolojisini bitirir. Doktora tezinin konusu "Hipolyte Taine'in Felsefe"dir. Fransızca da bilen Zweig, Paul Verlaine, Baudelaire ve Èmile Verhaaren'in yapıtlarını çevirir. 1905-1909 yılları arasında İspanya, Cezayir, Seylan ve Hindistan'a değişik yolculuklar yapar. 1910-1911 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri'ne, Panama'ya, Küba'ya, Kanada'ya ve Meksika'ya gider. 1914'te başlayan Birinci Dünya Savaşı yıllarında Viyana'daki Savaş Arşivi'nde göreve alınır. 1917 yılında terhis olur ve Viyana Neue Freie Presse gazetesinin muhabiri olarak Zürih'e yerleşir. İki yıla yakın İsviçre'de yaşayan Zweig 1917'de Salzburg'un Kapuziner tepesindeki, içinde 1933'e kadar yaşamın en mutlu yıllarını geçireceği büyük villayı satın alır. 1920'de sekiz yıldır yakından tanıdığı Friderike von Winternitz ile Viyana'da evlenir. Çift Salzburg'a yerleşir.

Stefan Zweig Salzburg yıllarında mesleğinde doruğa ulaşmıştır. En güzel eserlerini, kente ve Salzach'a yukardan bakan o iki katlı, ağaçlar arasına gizlenmiş villada yazmıştır. Kısa sürede ünlü insanlarla dostluk kurmuş, onları sık sık Salzburg'da konuk etmiştir. Romain Rolland, Thomas Mann, H.G. Wells, Hoffmannstahl, James Joyce, Franz Werfel, Paul Vallery, Arthur Schnitzler, Ravel, Toscanini, Richard Strauss'la bu evde güzel saatler, günler geçirmiştir... "Jeremias,Yoksulluğun Kuzusu, Volpone ve Deniz Kıyısındaki Ev" gibi başarıya ulaşmış tiyatro eserleri de kaleme almış olan Zweig, Salzburg yıllarını daha sonra şöyle anlatmıştır: "Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra o küçük kentin

kasvetli manzarasını anımsayıp damından yağmur suları akan evimizde soğuktan titreştiğimizi düşündükçe, bu barış yıllarının değerini daha iyi kavrıyorum. Dünyaya ve insanlara inanmamıza izin vardı o yıllarda. Fakat sonra hemen karşımızda, Berchtesgaden Dağı'nda oturan bir adamın (!) bütün bunları tuzla buz edebileceğini hiç düşünmemiştik..."

1934'te Gestapo'nun villayı basıp silah araması üzerine Zweig ülkesini terk etmekten başka çıkar yol bulamaz. İngiltere'ye yerleşir. Eşi Friderike'den ayrı yaşamaya başlar, 1937'de Nazilerin baskısı sonucu villasını Gollhofer adındaki zengin bir kumaş tüccarına satmak zorunda kalır. Kasım 1938'de eşinden boşanır. Kendisinden 27 yaş küçük sekreteri Charlotte (Lotte) Altmann ile 1939'da evlenir. Aynı günlerde İngiliz vatandaşlığına kabul edilir. Londra yakınlarındaki küçük kent Bath'ta bir ev satın alıp yerleşirler. İngiltere'de yeni bir yaşama başlayacağını ve huzura kavuşacağını ümit eden Zweig o yıl "Balzac" biyografisine başlar. Ancak Avrupa'da savaşın büyümesi onu tekrar huzursuzlaştırır. Temmuz 1940'ta New York, Brezilya, Arjantin ve Uruguay'da çeşitli konferanslar vermek üzere ikinci eşi Lotte ile İngiltere'yi terk eder. Beş aylık bir gezinin ardından New York'a döner. "Amerigo" ve "Brezilya – Geleceğin Ülkesi" adlı kitaplarını bu dönemde yazar.

1941 yılı Ağustos ayında Zweig ailesi Brezilya'ya yerleşmeye karar verir. Bindikleri SS Uruguay transatlantiği onları "son durakları"na götürür. Rio yakınlarındaki yazlık kent Petropolis'te bahçeli küçük bir ev kiralarlar. Stefan Zweig burada Avrupa'yı unutmak ister. Fakat gelen korkunç haberlerle bunu başaramaz. Bir yandan otobiyografsine son şeklini verir, bir yandan da "Satranç Öyküsü"nü hazırlar. "Montaine" ve "Balzac"ı da bitirmeye çalışır. Boşanmalarına karşın Stefan ve Friderike sık sık mektuplaşarak aralarındaki ilişkiyi sürdürürler. 1941 Ekimi'nde Brezilya'dan yolladığı bir mektubunda buradan hiçbir yere gidemeyeceğini yazar. Çünkü yaşamı boyunca hep doğruya inanmış, savaşlardan nefret etmiş olan Avusturyalı yazar için artık ne vatanı, ne evi, ne de kitaplarını basacak yayıncıları vardır.

Stefan Zweig, 21 Şubat 1942 akşamı, Brezilya'da kendisi gibi bir mülteci yaşamı sürdüren Yahudi asıllı yazar Ernst Feder ile satranç oynar. Onunla vatanı Avusturya'dan söz ederken çok kötümserdir. Ertesi gün masasının başına geçip el yazısıyla bazı mektuplar kaleme alır. İlk eşi Friderike'ye yolladığı 22 Şubat 1942 tarihli mektupta şöyle yazar: "Sevgili Friderike, bu mektup sana vardığında ben kendimi eskisinden çok daha iyi hissedeceğim. Senin ise iyi günleri göreceğine eminim. Melankoli yüklü yaşamımla daha uzun süre beklemediğim için beni haksız bulmayacağına inanıyorum. Sana bu satırları son saatlerimde yazıyorum. Kararımı verdiğim andan sonra kendimi nasıl da rahat hissettiğimi bilemezsin... Sevgiler ve dostlukla... Hep yürekli ol! Rahata ve mutluluğa kavuştuğumu öğrendin. Stefan."

Stefan Zweig'ın 1881 yılında Viyana'nın ünlü Schottenring Bulvarı'ndaki tarihî ve gösterişli bir yapıda başlamış olan yaşamı 23 Şubat 1942 tarihinde sabaha karşı Brezilya'nın küçük dağ kenti Petropolis'in Rua Gonçalves Dias 34 adresindeki bahçeli bir evde son bulur. Birkaç gün sonra Nazi yanlısı Salzburg eyalet gazetesindeki kısa bir haberde şöyle yazar: "Bir mülteci yaşamı daha alışılmış şekilde sona erdi."

Ahmet Arpad

AHMET ARPAD 1942 İstanbul doğumludur. Orta ve lise öğrenimini Alman ve Avusturya okullarında tamamlayan Arpad, İstanbul Üniversitesi'ndeki Alman Dili Edebiyatı yükseköğreniminin ardından 1968 yılından bu yana Almanya'da yaşamaktadır. Bu ülkede serbest gazeteci, fotoğraf sanatçısı (30'dan fazla sergi) ve çevirmen olarak yaşamını sürdüren Ahmet Arpad özellikle Heinrich Böll, Gerhard Hauptmann, Hermann Hesse, Stefan Zweig, Anna Seghers, Pablo Neruda, Johannes M. Simmel, Thomas Bernhard, Joseph Roth ve Harry Mulisch'in çeşitli eserlerini dilimize kazandırmıştır.

1994-1995 Abdi İpekçi Gezi Yazısı yarışması ikincilik ödülü sahibi Ahmet Arpad aynı zamanda PEN Türkiye Merkezi, Salzburg Stefan Zweig Centre, Salzburg Üniversitesi bünyesinde kurulu Enternasyonal Stefan Zweig Cemiyeti'ne ve Türkiye Çevirmenler Meslek Birliği ÇEVBİR'e de üyedir.

Ahmet Arpad Alman Dili Edebiyatı'nın ünlü yazarlarını Türkçeye kazandırdığı için 2012 yılında, Almanya Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Goethe Enstitüsü, Robert Bosch Vakfı ve S. Fischer Vakfı tarafından ortaklaşa verilen Tarabya Çeviri Ödülü'ne layık görülmüştür.

İçindekiler

Önsöz *"Mektuplar günün birinde yine anımsanır"* / *11*

Rainer Maria Rilke ile mektuplaşmalar
(1906-1921) / 15

Arthur Schnitzler ile mektuplaşmalar
(1907-1931) / 61

Hermann Bahr ile mektuplaşmalar
(1904-1934) / 153

Maksim Gorki ile mektuplaşmalar
(1923-1936) / 249

Sigmund Freud ile mektuplaşmalar
(1908-1939) / 297

Hermann Hesse ile mektuplaşmalar
(1920-1938) / 355

"Mektuplar günün birinde yine anımsanır"
Stefan Zweig

Yirminci yüzyıl Alman Dili Edebiyatı yazarları arasında Stefan Zweig mektup yazmasını en çok seven edebiyatçı olarak kabul edilir. Mektuplaşmak, ilişkiler kurmak, onları itinayla koruyup, yıllarca devam ettirmek Stefan Zweig için bir yaşam gereksinimiydi. İlk eserleriyle hemen tanınmaya başladığında henüz yirmi beş yaşlarında genç bir yazardı. Döneminin hayran olduğu ünlü edebiyatçılarına kitaplarını imzalayıp göndermeyi severdi. Onlardan gelen yanıtlarla başlayan mektuplaşmalar zamanla karşılıklı diyaloglara dönüşmüştü. Mektupların ardından buluşup görüşmeler ve sohbetlerle yakın dostluklar oluşmuştu.

Bu kitapta yer alan ünlü altı edebiyatçının altısı da kişilikleri birbirinden çok farklı insanlardı. Fakat Rilke, Schnitzler, Bahr, Freud, Gorki ve Hesse gibi birbirinden değişik ünlülerle anlaşıp uzun yıllar onlarla yakın dostluklar sürdürmesi Zweig'ın bir "yeteneğiydi." O, kendisinden daha yaşlı, karakterleri birbirine hiç benzemeyen bu kişilerin her birine "nabzına göre şerbet vermesi"ni bilmişti.

Rainer Maria Rilke ile nazik ve gerçekçi görüş alışverişlerinde bulunmuş, Arthur Schnitzler ile dostça bir baba-oğul ilişkisi kurmuş, aralarındaki tüm karşıtlıklara ve eleştirilere karşın Hermann Bahr ona hep yakın bir meslektaşı gözüyle bakmıştı. Kendisinden yirmi beş yaş büyük Sigmund Freud'a hayranlık besleyen Stefan Zweig ona hep çok saygılı davranmıştı. Birbirlerine yazdıkları mektupların içeriği çoğu zaman bilimseldi, Freud'un çalışmalarını ve öğretisini içeriyordu; Zweig bunlardan özellikle öykülerinde yararlanıyordu. Bu yazışmalarda çoğu kez psikolojinin derinliklerine iniliyor, Zweig'ın kaleminden çıkmış olanlar kimi zaman yanlış anlaşmalara neden oluyor ve karşılıklı mektuplaşmalar pragmatik tartışmalara dönüşüyordu. Yahudi ailelerden gelen Freud ile Zweig'ın arasındaki ilişki Nazilerden kaçarak

İngiltere'ye sığınmalarının ardından yakın dostluğa dönüşmüştü.

Kendinden yirmi yaş büyük Arthur Schnitzler'e olan yakınlığı ise çok daha dostça bir baba-oğul ilişkisiydi. Zweig, Schnitzler'e saygı duyuyor, onu "ustası" olarak kabul ediyor, onunla her türlü edebî sorunu rahatça tartışıyordu.

Hermann Bahr ile olan yakınlığı kimi zaman dostça, kimi zamansa eleştirel olmuştu. Özellikle Bahr'ın 1915 yılında çıkan ve savaşı onaylayan "Kriegssegen" adlı denemeler kitabı nedeniyle Zweig hayal kırıklığına uğramış, ona olan tepkisini eleştiri dolu mektuplarıyla belirtmekten kaçınmamıştı. Hatta aradan yıllar geçtikten sonra Bahr'dan, açıkça o kitabında ileri sürdüğü düşüncelerin yanlış olduğunu kabul etmesini ve onları geri almasını talep etmişti.

Savaş karşıtı Stefan Zweig aynı şeyler söz konusu olsaydı Rilke veya Freud'a böyle davranamazdı. Kendinden altı yaş büyük Rainer Maria Rilke'ye yazdığı mektuplarda ciddi ve tarafsızdır. Rilke de ona yolladığı yanıtlarda çoğu kez kibirsiz ve gösterişsiz olup, görüşlerinde çok gerçekçidir. Zweig, Rilke'yi kendi neslinden kabul ettiği için hiçbir zaman onu kendine örnek almamıştır. Bu nedenle birbirlerinin zıttı bu iki edebiyatçının on dört yıl boyunca aralıksız mektuplaşmış olması biraz şaşırtıcıdır.

Maksim Gorki'yle 1923-1936 yılları arasında süren mektuplaşmaları çok ilginçtir. Bunlar büyük sosyalist bir gerçekçi ile yürekli ve antifaşist bir hümanistin birbirlerine yazdıkları belgesel yanı en yüksek mektuplardır. Maksim Gorki'nin yabancı meslektaşlarına yolladığı mektuplar arasında Stefan Zweig'a yazılanlar, içerikleri bakımından en önemlileridir. Zweig'ın "Büyük Ustam" dediği Maksim Gorki'ye yolladığı ilk mektuptaki şu sözler, ona verdiği değeri kanıtlaması açısından önemlidir: "...Alman Edebiyatı'nda gerçeği böylesine güzel ele alan bir yazar yok... Sanat aracılığı ile gerçeğin derinlerine inilmesi gerektiğine inanıyorum... Bana göre siz bunu olağanüstü başarıyorsunuz. Bir Tolstoy bile sizin başarınıza ulaşamıyor. Kitaplarınızı seviyorum! İçinde yaşadığımız kötülük dolu bu yıllarda sizin insancıl yanınıza da çok saygı duyuyorum!" Maksim Gorki de yanıtında Zweig'ı göklere

çıkarır: "...İkinci öykünüz, kadına yaklaşımındaki insanüstü duyarlılığı, konusunun özgünlüğü ve sadece gerçek bir sanatçının başarabileceği anlatım gücüyle beni etkiledi. Öyküyü okuyup bitirdiğimde mutluluk içinde kendi kendime gülümsedim. Öylesine başarılı yazmıştınız ki!" Zweig ile Gorki'nin birbirlerine yollamış olduğu mektuplar karşılıklı saygı ve değer vermenin güzel belgeleridir.

Hermann Hesse yaşamı boyunca döneminin çok az edebiyatçısı ile mektuplaşmıştır. O daha çok ressamlar ve müzisyenler ile yazışmayı severdi. Gerek Konstanz Gölü kıyılarında, gerekse İtalyan İsviçre'sinde yaşadığı yıllarda sürekli mektup yazdığı sadece iki yazar dostu vardı: Thomas Mann ve Stefan Zweig. Bu kitaba seçilen Hesse-Zweig mektupları 1920-1938 arasında Avrupa'nın geçirdiği zor dönemin değerli belgeleridir. 20. yüzyıl Alman Dili Edebiyatı'nın bu ünlü iki yazarı arasındaki mektuplaşmalar, Hermann Hesse'nin Zweig'dan, o sıralar yayınlamış olduğu "Paul Verlaine" antolojisini kendisine yollamasını rica etmesiyle başlamıştır. O yıllarda adını ilk önemli eser "Peter Camenzind" ile duyurmuş olan Hesse'nin bu ilgisine genç edebiyatçı Zweig şaşırmıştı. Bir antikacının yanında boğaz tokluğuna çalışmakta olan Hesse, bazı edebiyat dergilerine yazdığı şiirler ile birkaç yıldır Zweig'ın dikkatini çekmekteydi. Ondan bu antoloji isteğinin gelmesine Zweig hem çok şaşırmış hem de çok sevinmişti. Kısa süre sonra Hesse de, şiirlerini toplamış olduğu iki kitabını Zweig'a yollayarak ilgisine teşekkür etmişti. Viyana'daki üniversite yıllarında kaleme aldığı altmış şiirini içeren kitabı "Gümüş Teller" ile Hesse'nin ilgisini çeken Zweig'dan, Hermann Hesse daha 1901 yılında Basel Üniversitesi'nde vermiş olduğu "Günümüz Şairleri" konferansında övgüyle söz etmişti. Çevresiyle ilişkileri sınırlı olan, yaşamını daha çok kitaplar ve doğa ile geçirmeyi seven, çoğu kez içine kapanık Hesse'nin, insanlar arası ilişkileri seven, sürekli bir ülkeden ötekine giden, kendine yeni yeni dostlar edinen Zweig ile uzun yıllar süren bir dostluk kurması dikkati çekicidir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında her ikisi de savaş karşıtı görüşleriyle dikkati çeker. 1920'li yıllar Hesse ile Zweig'ın en

üretken oldukları, iyice ünlendikleri dönemdir. Zweig'ın eserleri birçok dile çevrilirken, Hesse bu onura uzun yıllar sonra erişir. Almanya'da Nasyonal Sosyalistler'in güçlenmesi her ikisinin de alınyazılarını birleştirir.

"Mektupları okuyacak zamanınız ve keyfiniz var mı şu sıralar? Olacağını umarım" diye yazar Stefan Zweig 14 Eylül 1912 tarihinde Hermann Bahr'a yolladığı mektubunda. "Yaşamda mektupların tuhaf bir rolü vardır. Onları severiz, sonra onlar unutulur, yitirilir, fakat günün birinde yine anımsanırlar." İlk yazışmalarına 1904'te başlayan Zweig, dostlarıyla mektuplaşmalarını 1939 yılına kadar aralıksız devam ettirmiştir. "Ulaştığı ünü çokça hak etmiş olan alçakgönüllü, duygusal ve üstün yetenekli bu insanın dönemin baskısı altında ezilmiş olması çok trajiktir" diye yazmıştı Thomas Mann yıllar sonra.

Stefan Zweig'ın dostlarıyla mektuplaşmaları günümüze kalmış çok değerli belgelerdir.

Ahmet Arpad

Rainer Maria Rilke ile mektuplaşmalar

(1906 - 1921)

Berlin, Batı Hastanesi
Marburg Caddesi 4
2 Mart 1906

Çok Saygıdeğer Bay Zweig,

İçtenlikleriyle beni ferahlatan o dostane ve cana yakın satırlarınız için size çok teşekkür ederim.

Şu sıralar bir dizi konferans beni oradan oraya koşuşturuyor. Bu nedenle size kısa da olsa her şey için teşekkür etmek istiyorum. Umarım bir görüşmemizde bunu doğrudan ifade edebilirim.

16 Mart günü yine Meudon'da olacağımı sanıyorum. Viyana'ya gelmeyi çok isterdim. Ancak, sözünü ettiğiniz grup beni bir süre için davet etmeyi düşünmediğini bildirdi ve konuşma yapabileceğim bir derneği önerdi.

İçten sorunuza yanıt vermek isterim. Bu ayın on dördü ile on yedisi arasında Viyana'da sözünü ettiğiniz Ansorge Derneği'nin toplantılarına katılabilmek için gezi programımda değişiklik yapabilirim. Ancak, her akşam için 300 mark talep etmek zorundayım ve mümkünse en az iki toplantıda konuşmak isterim. Biri, şu sıra çok kentte yaptığım Rodin'in eserleri üzerine görüşlerim, diğeri de kendi eserlerimi sunduğum okuma akşamı. Yüksek yol giderlerimi böyle karşılayabildiğim gibi birazı da bana kalır.

Gördüğünüz gibi iyi niyetinize güvenerek size bütün samimiyetimle yazıyorum. Ancak size yük olmak istemiyorum, çünkü bu gibi toplantıların bugünden sonra gerçekleşebileceğini pek sanmıyorum. Fakat düşündüğüm gibi düzenlenmesi yine de mümkün olursa, derneğin önerilerini ayın sekizine kadar

Bremen-Worpswede adresime bir telgrafla bildirmenizi rica edeceğim.

Ancak şunu da bilmenizi isterim, içten sözlerinizi saygıyla karşılıyor, onlar için size çok teşekkür ediyorum. Yakında Viyana'da ya da nisan ayında Paris'te sizi selamlayabileceğim için de çok seviniyorum.

Dostça

Rainer Maria Rilke

Aceleyle kaleme aldığım için el yazım biraz değişik.

Viyana 1. Bölge
Rathhaus Caddesi 17
Aralık, 1906

Çok Saygıdeğer Bay Rilke,

Bundan üç hafta önce şiir kitabım *Eski Çelenkler*'i Berlin-Grunewald adresinize yollamak cüretinde bulunmuştum. Ancak şimdi üzülerek öğrendiğim gibi siz şu sıralar İtalya'da ikamet ediyorsunuz. Eğer kitap oradaki adresinize yollanmadıysa, yeni bir nüshasını sunabilmem için bunu bana tek bir satırla lütfen bildirin. Çünkü bu kitabımı elinizde tutmanız benim için çok önemli.

Çok içten hürmetler ve derin saygılarla

Stefan Zweig

Capri, Villa Discopoli
5 Ocak 1907

Çok Saygıdeğer Bay Zweig,

Size uzun süredir mektuplar ve teşekkürler borçluyum, bunu pek telafi edemeyeceğimin de bilincindeyim. "Saatler" kitabım üzerine yazmış olduklarınızı kesip sakladım. Düşüncelerimi içten onayladığınızı çok iyi anımsıyorum. Son zamanlarda eleştirilere, başkasına yazılmış mektuplar gözüyle bakıyorum, içerikleri beni ilgilendirmiyor.

Eski Çelenkler henüz elime geçmedi, fakat yakında geleceğini umuyorum. Bayan Clara Rilke, Berlin'de postadan almış ve bana yollanması gereken kitaplar arasına koymuş. Ancak paketin postaya verilmesi ne yazık ki biraz gecikmiş. Bu nedenle biraz daha beklemem gerekiyor. Fakat sanırım şu günlerde yola çıktı ya da çıkmak üzere. Berlin'den buraya bir paketin gelmesi on gün kadar sürüyor.

Bu arada Axel Juncker'den, "Resimler"in genişletilmiş yeni baskısını benim adıma size iletmesini rica ettim. Çoktandır selamlar yollamak, yeni yılda size güzel çalışmalar dilemek istiyordum. Bunu şimdi bütün içtenliğimle yapıyor ve bana inanmanızı rica ediyorum.

Şunu da unutmadan belirtmek isterim, *Eski Çelenkler*'deki *Gelecek* şiirinizi daha önce zevkle okumuş olduğumu anımsadım. Mısralarınızı çok güçlü bulmuştum. Bu nedenle şiir kitabınızın elime geçmesini -sevindirici bir olayı bekler gibi- büyük bir merakla beklediğimi söylemek isterim.

Daima sizinle olan
Rainer Maria Rilke

Capri, Villa Discopoli
14 Şubat 1907

Saygıdeğer Bay Zweig,

Size teşekkür etmek istememin nedeni bana yapmış olduğunuz değişik öneriler değil. Mektuplarınızdaki içtenlik dolu satırlarınız da değil. Onları hep havada süzülür görmek, gözümde canlandırmak ve ruhuma sindirmek istiyorum. En son mektubunuzdaki dostluk dolu içtenlik beni çok mutlu etti. İşte size bunun için çok teşekkür borçluyum.

Bugün satırlarıma başlamadan önce bir başka şey için de teşekkür etmek istiyorum. Göndermiş olduğunuz *Eski Çelenkler* için... Bu kitap, zamanla ondan uzaklaşsanız bile size hep yakın kalacaktır. Gelişmeniz hangi yönde olursa olsun o, daha önce kısa mola verdiğiniz bir basamak olarak anımsanacaktır. Yanlış anlaşılmadığımı umarım. Bir ilk kitap için söylenmiş güzel ve değerli sözler olarak kabul etmenizi isterim. Tabii böyle bir eserin bütünüyle derli toplu olması mümkün değildir. Fakat bu düzensizliğe karşın *Eski Çelenkler* öylesine yoğun olgunluk, özen ve erdem dolu ki... Şiirler arasında ilk okuduğum *Venedik'te Güneşin Doğuşu* en çok hoşuma giden ve daha sonraki günlerde hep aklıma geleni oldu. Kitapta tümünü değilse bile, birçok mısrasını anımsadığım ve hoşuma giden başka şiirler de var. Bir eserin okuru böyle etkilemesinin önemini siz de biliyorsunuz. Şiir ancak gücü ve kalıcılığıyla okuyan üzerinde etkili olabilir.

Günün birinde, şimdiye kadar yazdığım şiirler arasında bir seçki yapmayı düşünmek bile (biliyorum böyle bir şeyi gerçekleştirmemi siz çok arzuluyorsunuz) pek kolay değil. Fakat korkarım, bu gibi bir çalışma pek bana göre değil. Hele ilk yıllarımda yazdığım şiirler üzerine görüşlerim sizin kitabınızdaki şiirler üzerine söylenenlerden çok daha farklı. Gençlik yıllarımın şiirleri böyle bir seçkide yer alacak değerde mi, bundan emin değilim. Şunu itiraf etmeliyim ki çoğunun yetersiz olduğu giderek daha çok dikkatimi çekti. Sonraki yıllarda da bazıları, daha iyileri ve olgunlarıyla yer değiştirdi.

Sonuç olarak şunu söylemek isterim, kanımca böyle bir şiirler seçkisi için -şu sıralar aceleye geleceğinden ve okur tarafından da yanlış anlaşılabileceğinden- bir süre daha beklemek doğru olacak.

Bu nedenle bir ara sizinle beraber kitaplarımı şöyle bir karıştırmak isterdim. Belki böyle bir seçkiye uygun şiirler kesitini belirleyebilirdik. Bana ulaştırdığınız davet bu tasarımı gerçekleştirmemize olanak yaratabilir. Misafirperverliğinizin Viyana'daki günlerimi rahat geçirmemi sağlayacağı inancındayım.

Ancak şunu da belirtmek isterim, her türlü tarih kabulümdür. Sadece mart ayı hariç. Evet, önümüzdeki mart uygun değil. Bir süre daha bu yörenin sakinliğinde dinlenebilmek ve değişik nedenlerden şimdiye kadar ilgilenemediğim bazı çalışmalarımı sonuçlandırmadan buradan ayrılmamak benim için çok önemli. Şu sıralar randevularla kendimi dara sokmak istemeseydim, belki bu yolculuğu araya sıkıştırırdım. Fakat dinlencemin bölünmesinin beni çok rahatsız edeceğini ve kafamı karıştıracağını seziyorum. Ayrıca Viyana ziyaretimi, geçen yıl da tasarladığım gibi başka kentlerde yapacağım toplantı ve konuşmalarla birleştirmeyi yeğlerim. Ancak şu sıralar hepsini istediğim gibi planlamaya pek zamanım yok.

Bay Hugo Heller'e mektup yazıp bana göstermiş olduğu yakın ilgi için kendisine özellikle teşekkür edeceğim. Viyana ziyaretimde hâlâ ısrar ediyorsa bunu severek yerine getirmeye hazırım. Bu yıl içinde, sonbaharda olabilir, belki kasım ayında. Önümüzdeki aylarda bu konu üzerine konuşmak için umarım yeterince zamanımız olacak.

Eğer Bay Heller'i görürseniz, şu günlerdeki kararsızlığımın nedeninin kafasından geçen girişimlere ilgi duymamak ya da onları beğenmemek olmadığına lütfen kendisini inandırmaya çalışın. Düzenlediği toplantılar üzerine hep olumlu eleştiriler geldi kulağıma. Mektubunuzdaki Ellen Key'i ilgilendiren bölümü yazılı olarak kendisine -şu sıralar orada güzel günler geçirdiğini duyduğum Siraküza'ya- yolladım. Yazdıklarınızı ona sözlü olarak da ileteceğim. Çünkü saygıdeğer dostumuzu mart ayının ilk günlerinde Napoli'ye geldiğinde evimde misafir etme mutluluğuna erişeceğim. Bence Sicilya'dan gelen biri Capri'ye karşı hoşgörülü

olmalı. Kulağıma geldiğine göre yabancıların üzerinde Sicilya'nın antik dünyası etkili. Burada ise insan ve doğa, ucuz coşkunun hüzün verici birleşimini oluşturuyor. Tabii olağanüstülük henüz yok olmamış, fakat kenara itilmiş gibi kullanılmadan öylece duruyor ve herkes bir araya gelmediği sürece de, tek bir insan onu yerinden oynatmıyor.

Sevgili Bay Zweig, dürüst ve
içten selamlar yollayan
Rainer Maria Rilke

Capri, Villa Discopoli
4 Mart 1907

Sevgili Bay Zweig,

Cana yakın ve içten önerilerinize yanıt vermiş olduğum mektubum mutlaka elinize geçmiştir. Son mektubumdan kısa süre sonra tekrar aceleyle kaleme aldığım aşağıdaki satırlara pek şaşırmamanızı rica edeceğim. Yazdıklarımla sizi huzursuz etmek de istemiyorum.

Sevgili bir dostum var, yaşam deneyimiyle bilge görüşlerini arada sırada bir araya getiriyor, edebî eserler kaleme alıyor. İşte bu dost geçenlerde bana yeni planlarından söz etti ve bazı şeyler sordu. Ancak bunlardan kimi üzerine pek bilgim yok, kimi yanıtımın da doğru olup olmadığından pek emin değilim. Yine de ona yardım etmeyi arzuladığımdan aklıma bir şey geldi: Acaba siz benim yetersiz olduğum ya da bilgimi yitirdiğim bir konuda dostumun sorusuna, tabii zahmet olmazsa, yanıt verebilir misiniz?

Dostumun bilmek istediği konu şu: Hasta yağı nelerden oluşur, nasıl uygulanır? Günah çıkarma, son akşam yemeği ve takdis edilmiş yağ ile hastanın yağlanması –ben sanmıyorum– mutlaka gerekli mi, uygulanırken neler söylenir, hangi dualar okunur? Bana kalırsa gerektiğinde, çok zor durumlarda, herhangi biri de

-tabii içinden geliyorsa ve bu takdis kurallarına uyuyorsa- bu son yağlamayı ya da bir vaftizi yapabilir. Günah çıkarmayı ise, ne olursa olsun bir papazdan başkası yapamaz.

Dostumun eserinde ele almak istediği bu konu, anladığım kadarıyla onun için çok önemli. Kiliseye arkasını dönmüş ve Amerika'da altın arama macerasına kendini vermiş bir papazın yolu günün birinde ölüm döşeğinde yatmakta olan bir adamın evine düşer. Papaz olduğunu duyan yakınları ondan hastanın vücuduna takdis edilmiş yağ sürmesini isterler. Ölüm döşeğindeki bir insanın vücuduna papazlığı bırakmış biri ya da papaz olmayan yörelerde herhangi bir yakını takdis edilmiş yağ sürebilir mi? Acaba sizin bu konuda bilginiz var mı? Ben şuna şaşırıyorum, çocukluğum boyunca almış olduğum Katolik eğitim demek ki beni böyle karmaşık durumlara hazırlamamış.

Yazmış olduklarımı şimdi bir daha okudum. Sanırım sizden beklentim çok uygunsuz bir davranış. Eğer bana, "Bu gibi konular üzerine hiç bilgi sahibi değilim" diye yanıt verirseniz hemen kabulleneceğim. Fakat böyle bir soruyu başka kime soracağımı bilmediğim gibi çaresiz o dostuma da mutlaka yardım etmek istiyorum. İşte bu nedenle iyilikseverliğinize inandığım için size yazıyorum. Şimdiden candan teşekkürler, çok selamlar...

Sadık dostunuz

R. M. Rilke

Viyana, 8. Bölge
Koch Sokağı 8
11 Mart 1907

Çok Saygıdeğer Bay Rilke,

Önce beni çok sevindiren son mektubunuza geç yanıt verdiğim için affınızı rica edeceğim. Fakat kısa bir süre için Viyana'dan

ayrılmam gerekmişti. O güzel vatanınız Prag, beni bir okuma akşamına davet etmişti. Çok isteyerek gittim oraya. Eski, dar sokaklarını ve değerli kiliselerini sevdiğim, birkaç günlüğüne de olsa yabancı ve çok sevimli insanlar arasında olabildiğim, buradaki günlük yaşamın sıkıcılığından bir süre uzaklaşabildiğim için...

Fakat şimdi acele ediyorum. Satırlarınız için size teşekkür edip önce ivedi yanıt bekleyen sorularınızı içeren ikinci mektubunuzu yanıtlıyorum. Yakın tanıdığım olan bir papaza danıştım. Yanıtı beklediğim gibi oldu: Günah çıkarmak isteyeni sadece bir papaz dinleyebilir. Çünkü tek aracı olan papazdır. Ondan başka her insan isterse susabilir, fakat susmak zorunda değildir, tanıklık etmesi gerektiğinde konuşmak zorundadır. Papaz ise susma hakkını her zaman kullanabilir.

Şimdi ilk mektubunuza dönüyor ve benim için çok önemli olan bölümüne tekrar değinmek istiyorum. Çünkü size o günlerde mektubumda sözünü ettiğim, eserlerinizin, daha doğrusu şiirlerinizin bir seçkisini yayımlama önerimi hâlâ çok önemsiyorum. Ne yazık ki bu konuda sizi haklı bulamıyorum. Şiirlerinizi artık bir araya getirmeniz gerektiği görüşümü de tekrarlamak istiyorum. Çünkü biliyorum ki aradan yıllar geçtikçe onlardan giderek daha çok uzaklaşacaksınız. Başkaları için hâlâ önemli ve değerli olan bu şiirler zamanla size yabancılaşacaktır. Ve ben şuna da inanıyorum ki bizler eserlerimizin seçkilerini kendimiz için değil, onların tadına varmak isteyenler için yayınlamalıyız. Şiirlerin başına konacak yazılış tarihleri de okura edebî gelişmemizin aşamalarını gösterir. Zamanla hangilerinin gereksizleştiğini ise ileride hazırlanacak şiir antolojisi gösterecektir. Şairin yapacağı seçkinin amacı başka olduğu için bu konudaki kararınızın kesin olmamasını arzularım.

Lütfen beni yanlış anlamayın, burada amaç, ün ve başarı elde etmek veya para kazanmak değildir. Benim için önemli olan tek bir şey var: Her okur eski şiirlerinize ulaşamıyor. Kitaplarınızın çoğu öyle kolay bulunmuyor, bulunanlar da pek ucuz değil. Bu durumda sizin yapacağınız, bir eski şiirler seçkisiyle birçok okurunuzu mutlu etmektir. Adınızın karşısında saygıyla eğilen çok insan tanıyorum. Size teşekkür etmek için olanak bekleyen, mıs-

ralarınızın ruhlarını doldurduğu yazar dostlarım var. Tekrar ediyorum, bu seçkiyi yaparken kendinizi düşünmemelisiniz. Okurlarına bir şeyler verebilen her büyük sanatçı gibi sizin de bencil olmaya hakkınız yoktur. Yazar, yetenekleri elverdiği sürece her şeyini okuruna vermek zorundadır. Deneyimimle ben de biliyorum ki kimi şiirler vardır, yazanı çok zorlar, ona sonsuz eziyet verir, fakat insan bu şiirlerin okuru nasıl mutlu ettiğini sezince onları kaldırıp atmaya kıyamıyor. Çünkü sanatımızın başkalarını mutlandıran yanlarını biz beğenmesek de, yok etmeye hakkımız yok. Bu inanca eriştikten sonra da en kötü yazarın kaleme aldıklarına bile olumlu bakıyorum. Okurunu ağlattığı veya güldürdüğü sürece, kısacası en zavallı insana bile kötü yaşamını bir saat olsun unutturduğu için yazdıklarını kabulleniyorum. İlk şiirlerimin belirli bir olgunluğa erişmemiş olması, gençliğimdeki yazım hatalarım gibi beni şimdi hiç utandırmıyor.

Yanlış anlamadığınızı umarım, lütfen o çok değerli sanatınızı daha da popüler kılmayı aklımdan geçirdiğimi sanmayın. Benim için üzücü olan, tıpkı bitişik evlerde yaşayan insanların birbirleriyle hiç karşılaşmaması gibi, yaşamlarını etkileyecek kitaplarınıza birçok insanın ulaşamaması. Üç yüz kadar şiirinizi sadece üç marka satılacak bir kitapta toplamayı başardığımızda, insanların onları satın alması, okuması, sevdiği dostlarına armağan etmesi ne güzel olurdu... Şimdi yazdıklarımla sizi inandırmaya çalışıyorum, çünkü edebiyat görüşünüzün yıldan yıla değişeceğinden, gençliğinizin şiirlerini artık beğenmeyeceğinizden korkuyorum. Az önce de söylediğim gibi, bu şiir seçkisi sizin için değil, başkaları için hazırlanacak.

Şu ana kadar mutlu bir olaydan, sonbaharda buraya, evime yapacağınız ziyaretiniz bana vereceği o sevinçten söz etmedim. Sanırım bugüne kadar Viyana'ya hiçbir içten yakınlık duymadınız. Belki de bunun nedeni, kibirli Viyanalı sanatçıların içine kapalı yaşamaları, çok kişiden uzak durmaları, hatta kimisinin sizi de kendine yakın hissetmemesi. Sanırım kimlerden söz ettiğimi anladınız. Ancak onlarla benim ilgim olmadı, hiçbir zaman ilişki kurmak da istemedim. Bana göre onlar kendilerinden bir şey verme konusunda hiçbir zaman istekli değiller. Başka bir nedeni de benim her zaman dünyaya açılmayı yeğlememdir.

Kitabım üzerine söylediklerinizi beni çok sevindirdi. Kendimi asla dev aynasında görmedim. Biliyorum mısralarımın bazıları, örneğin yaşadığım güzel anlar veya hiç unutamadığım doğa manzaraları benim için kişisel nedenlerle çok büyük anlam taşısalar da, edebiyat dünyası için her zaman o kadar önemli değiller. Gerçeği söylemem gerekirse, kitaplarımın arasında tek sevdiğim, Verhaeren'in şiirlerinden yapmış olduğum çeviriler. Çünkü bu kitap, sanatının yüceliği ve yaratılışının erişilmez insani değeriyle bana her zaman örnek olmuş bu kişiyi tanıtmıştır. En önemlisi de, dönemimizin çok değerli bir edebiyatçısının dostluğunu ve güvenini kazanmama yardımcı oldu. Ellen Key'in anlattıklarından sizin Verhaeren'i Paris'te ziyaret ettiğinizi biliyorum. Kendisi de bana sizden içtenlikle söz etmişti. Bu buluşmanızın sizin için de çok önem taşımış olduğunu bilmek beni çok mutlu edecektir. Bir örnek insan olarak Verhaeren'in yaşamıma yapmış olduğu katkıyı tanımlayabilmem mümkün değil. Ancak onu yakından tanıdıktan sonra büyük bir insanın nasıl yaşaması, hayatın tüm güçlerini ruhunda nasıl huzur içinde birleştirmesi gerektiğini öğrendim. Onun eserine yararlı olmak beni çok gururlandıran bir çalışmaydı.

Biliyorum, mektubum uzun oldu. Bir ricayla satırlarıma son vermek istiyorum. Cana yakın oluşunuz beni yüreklendirdi. Sizden değerli bir armağan rica edeceğim: Şiir kitaplarınızdan birinin müsveddelerini... Ben otografiler biriktiren biri değilim. Arada sırada çok hoşuma gitmiş olan bir şiirin el yazısı müsveddesini satın aldığım oluyor. Bu arada Goethe'nin "Mayıs Şarkısı"nı, Lenau'nun* "Crucifixus"unu, Storm'un "Tutkunun Kırmızı Gülü"nü edindim. Eserlerine sadece uzaktan hayran olmayayım diye kimi dostlar da bazılarının müsveddelerini bana armağan etti. Ellen Key, Verhaeren denemelerini, Verhaeren "Multiples Splendeur"ü, Hesse yeni bir öyküsünü, Scholz, Greiner, Albert Mockel de bazı eserlerini... Şimdi sizin de kitaplarınızdan birinin müsveddelerine sahip olabilirsem kendimi çok mutlu hissedeceğim. Evet, sizden büyük bir istekte bulunuyorum, çünkü el yazısının büyüsünü ben de biliyorum. Kitap müsveddelerini başkasına vermekle sadece ona bir şey armağan etmiyorsunuz, bazı sırlarınızı da ele

* Nikolaus Lenau (1802-1850): Avusturyalı şair. Eserlerini Almanca kaleme almıştır (ç.n.)

veriyorsunuz. Onlara olan sevgim bana güven ve cesaret veriyor, böylesine tepeden inme bir ricayı da size iletmeme neden oluyor.

Size Capri'de bol güneşli günler diler, daha pek çok başarılı eserler yaratmanızı ümit ederim.

İyimser sözlerime inanmanızı rica ederek, derin saygılarımla

Stefan Zweig

Viyana, 8. Bölge
Koch Sokağı 8
Temmuz sonu, 1907

Saygıdeğer, Sevgili Bay Rilke,

Önümüzdeki ayları nerede geçireceğinizi bildiren satırlarınıza şimdiden teşekkür ederim. Size bu günlerde yeni kitabım, "Tersites" trajedisini yollamak istemiştim. Sonra düşündüm, belki yakında bir İtalya yolculuğu yapar, hatta birkaç saatliğine size de uğrayabilirim. Şu sıralar, 20 Eylül gibi, Roma'ya doğru yola çıkmayı kafamdan geçiriyorum. Ancak çok değişik yerlerden geçerek oraya varacağım: Cenova, Korsika ve Sardunya Adası, Civitavecchia güzergâhını seçtim. Daha önceki yolculuklarımda da bir kez bile Roma'ya doğrudan gitmedim. İlk gidişimde bir süre Venedik'te, ikinci yolculuğumda da Floransa'da takılmıştım. Şimdi de ekimi Roma'da, kasımı Güney İtalya'da geçirmeyi düşünüyor ve birkaç saatliğine de olsa size uğramayı arzuluyorum. Acaba o günlerde Capri'de misiniz? Beni haberdar ederseniz çok mutlu olacağım.

Bu kış mutlaka sizi Viyana'da göreceğimi, yakınınızda olacağımı da ümit ediyorum. Verhaeren'in bana yazdığına göre Paris'e de gelecekmişsiniz. Umarım her ikisi de gerçekleşir.

Çok selamlar.

Size hürmet eden

Stefan Zweig

Paris, 6. Bölge
29 rue Cassette
3 Ağustos 1907

Sevgili ve Değerli Bay Zweig,

Yollamış olduğunuz son mektuba teşekkür ederim. Satırlarınız size mektup yazmam gerektiğini anımsattı. Yanıt vermem gereken anı kaçırdığım, suskunluğa büründüğüm için affınızı rica ederim. Mektubunuz o kadar içtendi ki aynı içtenlikle hemen yanıtlamam o günlerde pek mümkün değildi. Mektubunuzda sözünü ettiğiniz bir şeye şimdi değinmek istiyorum. Umarım beni yanlış anlamayacaksınız. Yazdıklarınızdan anladığım kadarıyla Viyana'daki edebiyat çevresi üzerine düşüncelerimi bilmek istiyorsunuz. Önce şunu belirtmek isterim: Benim hiçbir edebiyat grubu veya çevresiyle ilişkim yok, gözlerim onları görmez. Benim için tek tek kişiler önem taşır. Herhangi bir edebiyat grubu bana bugüne kadar haksızlık ya da baskı yapmadı. Çalışmalarım bireylerden, daha doğrusu edebiyatçılardan çoğu kez büyük destek gördü, onların onaylarını aldı. Davranışları hep cana yakındı, kıskançlık da hissetmedim. Unutmayalım Sevgili Bay Zweig, büyük bir inançla yapılmış her çalışmamız her yerde bizim adımıza konuşacaktır. Onların varoluşlarına hiçbir çevre, hiçbir grup karşı çıkamaz. Onlar, bireylerin ruhlarına girerek, güzel bir mücadele vererek tüm çevreleri eritebilir. Bu nedenle de şikâyet edeceğim ya da önyargılı olacağım hiçbir edebiyat çevresi yok benim için Viyana'da. Hatta eserlerine saygı duyduğum ve hayranlık beslediğim bir iki büyük edebiyatçı var. Viyana'ya gelmeden önce bu düşüncelerimi bilmeniz benim için çok önemli.

Çok yazık! Sizinle orada buluşmayı o kadar isterdim ki! En son mektubunuzda sizin de aynı duyguları beslediğinizi hissetmek beni sevindirmişti. Küçük turneme çıkana kadar günlerimi burada, Paris'te geçireceğim. Bu yolculuğun ardında da, kasımın ikinci yarısında Güney İtalya'ya gitmeyi tasarlıyorum. Yeni bir buluşma olanağının -bunu ben de çok istemekteyim- kendili-

ğinden çıkacağını umuyorum. Sözünü etmiş olduğunuz şiirler seçkisine gelince, bu konuyu sizinle karşılıklı konuşmak isterdim. Fikrimi değiştirmedim, fakat birkaç yıl daha beklemeyi doğru buluyorum. Şiirler seçkisini ve yayınlanmasını başkası üstlenirse bence iyi olur. Ben her ikisini de becerecek biri değilim.

Bana yeni kitabınızdan söz ediyorsunuz. Şimdiden çok seviniyorum. Fakat sizden bir ricam daha var. Acaba bir ara Verhaeren'den yapmış olduğunuz şiir çevirilerini yollamanız mümkün mü? Bu olağanüstü edebiyatçıdan sonbahar gezimde ya da daha sonraki gezilerimden birinde mutlaka söz edeceğim. Onun gibi gösterişsiz ve sonsuz yücelikte edebiyat adamlarına çok ihtiyacımız var. İleride bana bu konuda yardımcı olacağınıza da inanıyorum.

Rainer Maria Rilke

Viyana, 8. Bölge
Koch Sokağı 8
5 Ağustos 1907

Çok Saygıdeğer, Sevgili Bay Rilke,

Sizden gelen bütün mektuplar beni sonsuz mutlu ederken, en son yazdıklarınız, yine görüşemeyeceğimiz için çok hüzünlendiriciydi. Tabii umudumu yitirmedim. Belki ben daha önce Paris'e uğrayabilirim ya da siz İtalya'ya daha geç geçebilirsiniz. İnsan umutlarını o kadar kolay yitirmiyor, ne de olsa onlar bize çok gerekli.

Şunu da belirtmek isterim, size "Viyana çevreleri"nden söz ederken yanlış bir anlaşmaya neden olduğumu kabul ediyorum. Evet, kabahat bende. Viyana'da çok sevdiğim ve değer verdiğim iki edebiyatçı var: Hofmannsthal ve Beer-Hofman. Ancak her Viyana'ya gelişimde, bazen kendimi değersiz gördüğüm, bazen de

rahatsız etmekten korktuğum için yanlarına gitmekten, onlarla görüşmekten hep kaçınmışımdır. Mektubumda anlatmak istediğim, eserlerinize çok hayran olduğum ve herkesin de benim gibi onları önyargısız okuması, karşılarında saygıyla eğilmesi gerektiğiydi. Burada mısralarınızla sarhoş olan, onları okurken ya da edebiyatınız üzerine konuşurken sizi dinlemek için yanıp tutuşan birçok genç tanıyorum. Bu insanlar günümüz edebiyatından söz ederken adınızı anmadan yapamıyorlar. Onların yanı sıra sanatı yaşamlarının hedefi yapmış, fakat adınızı ve eserlerinizi sürekli görmezden gelen başkalarını da tanıyorum. Çoğunlukla bakışları çok keskin kişiler olarak tanıdığım bu insanlar acaba bilinçli olarak mı gözlerini kapatıyorlar diye düşünüyor, öfkeleniyorum.

Aynı şey Verhaeren için de geçerli. Bana göre o, tam bir Avrupalı ve dünya görüşü zamanımıza çok uygun bu insanın adını ağızlarına bile almıyorlar. Belli bir çevreye mensup olanların bakışları hep kendilerine dönük. Onların dikkatini, gölgesiyle bile olsa, sadece o çevreden içeri adım atan çekiyor. Çevrenin dışında olanları ise hiç görmüyorlar; onlara ne ilgi duyuyor, ne de sevgi besliyorlar. Bana göre kendi içine kapalı bu çevrenin dışarıya bakışları gibi görüşleri de sınırlı. Hiç mola vermeden gezmeyi seven biri olarak kendimi herhangi bir çevrenin sınırları içine sokmam mümkün değil. Şu sıralar kendimi, herkesin gözü önünde olacak kadar da değerli bulmuyorum. Böyle düşündüğüm için de size yazarken içine kapanık, sınırları belirli o çevrelere karşı bazı görüşlerimizde benzerlik ve uyum olduğuna inanmıştım. Edebiyat eleştirisi yapmak istememiştim. Hakkımda yanlış düşünmemenizi rica edeceğim.

Verhaeren kitabımı hemen bugün size yolluyorum. Önsözünde biraz fazla yabancı kaynaklı kelimeler olsa da, o en çok sevdiğim kitaptır. Çünkü onu Verhaeren için hazırladım. Bu eşsiz sanatçıyı yakından tanımak, onun yaşam sanatına hayran olmak mutluluğuna ne kadar eriştiniz bilmiyorum. Bugüne kadar Verhaeren üzerine yazmış olduklarımı size yollamak isterdim; ancak onlar kısa kısa notlardan öteye geçmiyor. Kendisine olan sevgim o kadar büyük ki hakkında uzun makaleler yazmaya korkuyor ve

çekiniyorum. Benim için Verhaeren günümüzün en büyük kişisi. Fakat bunu açık açık söylemek istemiyorum, çünkü başkalarının, ona kişisel hayranlık beslediğim için bu görüşümün eleştirel olmadığını iddia edeceklerinden korkuyorum. Ancak bu da zoruma gidiyor.

Son haftalarda Verhaeren için bir dizi konferans gezisi hazırlamaya çaba gösterdim ve pek çok kentten de olumlu yanıtlar aldım: Hamburg, Münih, Viyana ve Prag kabul etti. Fakat konferansları bu yıl içinde tek bir gezi kapsamında gerçekleştirmek biraz zor gibi görünüyor. Eğer siz davetli olduğunuz kuruluşların dikkatini Verhaeren'e çekebilirseniz, ben belki gelecek yıl için yapacağım çalışmalarımda daha başarılı olurum. Ricam üzerine Hamburg'da Dehmel, Münih'te Leo Greiner bu yönde çok çaba gösterip, ilgilendiler. Sizin desteğiniz beni sonsuz mutlu edecektir. Verhaeren'in eserlerinin yaygınlaştığını ve etkili olduğunu görmek benim hedeflerimden biri; bundan vazgeçmeye de hiç niyetli değilim.

Eğer Verhaeren üzerine bir şey yazmayı düşünüyorsanız, Albert Mockel ve Léon Bazalgette'in eserleri kaçınılmaz kaynaklardır. Bazalgette, Paris'teki en iyi dostlarından biridir. Mockel ile de çok iyi anlaşırız. Sizi onlarla tanıştırabilseydim çok mutlu olurdum. Bazalgette benim Paris'teki en sevgili dostum. Mockel de genç Fransa'nın çok değerli beyinlerinden biri. Her ikisi de Verhaeren'in çok yakın dostlarıdır. Onlara birkaç satır yazmamı arzu eder misiniz?

Özellikle yabancı ülkelerde bana sizden söz ettiklerinde ve hangi eserinizi okumaları gerektiğini sorduklarında çoğu kez hemen yanıt veremiyorum. En olgun eseriniz sayılan "Saatler" kitabını mı, yoksa bugünkü Rilke'ye biraz uzak gençlik eserlerinden birini mi önersem bilemiyorum. Edebiyatla az ilgilenen biri, temin ettiği kitaplarınızdan hangisini okuyacağına, hangisini seveceğine karar verirken zorlanıyor. Ben her zaman olduğu gibi bir eserin öncelikle edebî başarısını değil, okurların özlemini ve onu sevmesini düşünüyorum.

Konferanslarınızın hangi tarihler arasında gerçekleşeceği belli

olunca, hangi günlerde Paris, Viyana ve İtalya'da bulunacağınızı yazmanızı rica ederim. Belki de programımda değişiklik yapıp sizinle bu kentlerden birinde karşılaşmaya çalışırım.

Fakat benden önce "trajedim" sizi selamlayacak.

Size içten bağlı
Stefan Zweig

Paris, 6. Bölge
29 Rue Cassette
11 Ağustos 1907

Saygıdeğer ve Sevgili Bay Zweig,

Açık sözlü mektubunuz beni her zaman olduğu gibi mutlu etti. Ricamı çabucak yerine getirdiğiniz ve Verhaeren kitabını yolladığınız için de çok teşekkür ederim. Önsöz güzel yazılmış, okuru çok iyi bilgilendiriyor. Bazı şiirlerin yüceliği çevirilerine çok iyi yansıyor, bu hemen belli oluyor. Şu ana kadar okuduklarımdan edindiğim kanı, sizin ona duyduğunuz sevginin bu başarılı çalışmada büyük rolü olduğu. Bana göre Verhaeren hayranlığınızı hiç çekinmeden ortaya koymalısınız. Onun gibi birinin var oluşunu desteklemek, eserlerini yaymak için ona olan sevginizi her zaman kullanmalısınız. Hem de bunu ne kadar çok tekrarlarsanız, o kadar güzel olur. Ona olan bağlılığınızı göstermekle doğru bir şey yaptığınıza inanıyorum. Eleştirilerle dolu bu dönemde çok değerli birkaç insanı sizin gibi hayranların birilerine göstermesi gerekiyor. Devam edin konuşmanıza, sesinizin ne kadar güçlü, onu sürekli duymaya hazır insanların da ne kadar çok olduğunu fark edecek ve şaşıracaksınız.

Verhaeren'in yapacağı konferanslar gezisi birçok okur için inanılmaz bir olay olacaktır. Hele beklentileri büyük genç nesil için. Tabii elimden geldiğince her gittiğim yerde bu toplantılar-

dan söz edecek, onları desteleyeceğim. Bu arada güz aylarında planladığım gezi de yavaş yavaş netleşmekte. Beni davet etmiş olan edebiyat cemiyetlerini pek yakından tanımıyorum.

Beni M.L. Bazalgette ile tanıştırmanızı belki ileride sizden rica edebilirim. Şu sıralar hiç kimseyle görüşmüyorum; önümüzdeki haftalarda da ne birisini görmek ne de birilerine görünmek istiyorum.

Gezimle ilgili kesin tarihler belli olunca sizi haberdar edeceğim. En geç kasım ayında Güney İtalya'da karşılaşacağımızı ümit ediyor ve buna çok seviniyorum. Benim için böyle bir buluşma bir gereksinim, konuşacak o kadar da çok konu var ki...

Sizi içten selamlayan, saygılar sunan

Rainer Maria Rilke

(Bay Heller'in dün haber verdiğine göre, Temmuz ortalarında ona yollamış olduğum mektup ne yazık ki yolda kaybolmuş. Şimdi yeniden yazacağım.)

Paris
Rue de Varenne 77
8 Eylül 1908

Sevgili Bay Zweig,

Sizi ihmal ettiğimi sanmamanız ve ortaya sorunlu bir durum çıkmasını önlemek için hemen şunu bildirmek istiyorum. Verhearen ile birlikte imzalamış olduğunuz ve 13 Ağustos tarihinde bana yolladığınız kartpostalı ancak bugün, yani 8 Eylül günü gördüm. Bu arada yanıt alamamış olmanızın nedeni ihmalkârlığım değil. Bana inanmanızı rica ederim; kartpostalı zamanında

görmüş olsaydım sizlere hemen yazardım. Yanıt veremeyişimi hoşa gitmeyen bir nedene bağlamamanız için karşılıklı bir görüşmede sizleri buna canıgönülden inandırmayı çok isterim. Gelen mektuplar birkaç aydır masamın üzerinde öylece duruyor, yanıtlayamıyorum; daha doğrusu beni ayakta tutan tek gücü onlara veremiyorum. Elimde olmadan, ister istemez onlara uzak duruyorum. Yazdığım her mektup yenilerini çekiyor, kısa sürede otuz mektuba yanıt borçlanıyorum.

Lütfen geç yazdığım için beni affedin ve yanlış anlamaya neden olacak her türlü düşünceden vazgeçin. Sizin de benzeri durumlarla karşılaşmış olduğunuzu ve açıklamalarımı kabul edeceğinizi umuyorum.

Son aylardaki davranışlarımın biraz abartılı olduğunu da kabulleniyorum. Size hiç olmazsa "Tersites" adlı oyununuz için teşekkür edebilirdim. Bu eseriniz beni çok düşündürdü, fakat sizinle aynı duyguları -belki de şu sıralar- pek paylaşamıyorum. Bu aşamada üzücü, çirkin, hoşa gitmeyen hiçbir şeyi, siz eserinizde çok tarafsız ele almış da olsanız, kabullenemiyorum. Ne güzel olurdu bu ve benzeri konularda sizinle şöyle bir sohbet edebilseydik. Kişi uzun süre mektup yazmadı mı, çok değişik konuları dört sayfalık bir mektuba sığdırmak -hele karşı tarafın kafasından geçenleri bilmeden- çok güç oluyor.

Bu satırlarımın Viyana'da elinize geçeceğini umarım. Ne güzel, bir yolculuk sizi bekliyor. İzlenimlerinizi yazın bana. Bense yakın gelecekte yolculuklara çıkmayacağım, kök salmış gibi burada kalacak, çalışıp duracağım.

Her zaman size saygılar sunan
R.M. Rilke

Rue de Varenne, 77
Pazar,14.3.1909

Sevgili Bay Zweig,

Beni sevindirmek istiyorsanız ayın on altısında, salı günü akşamüstü ziyaretime gelir misiniz? Saat üçten sonra bekliyorum.

Size gelmeyi çok isterdim, fakat şu sıralar o kadar keyifsizim ki canım evden dışarı çıkmak istemiyor.

Sizi karşılayıp selamlayana kadar...

R.M. Rilke

Paris
(Mart veya Nisan, 1909)

Saygıdeğer Bay Rilke,

Sizinle buluşamadığım için çok üzgünüm. Az ötedeki Devlet Kütüphanesi'ndeydim! Alınyazısı bugün kendi bildiğini okuyor. Eşiyle Paris'e gelen Siegfried Trebitsch kısa süre önce Biarritz'den aramış ve beni öğle yemeğine davet etmişti. Ona ulaşıp davet gününü değiştirmem şu anda mümkün. Eğer onunla tanışmayı arzularsanız bizi saat 14.00 ile 14.30 arasında, Comédie Francaise'in karşısındaki, daha çok İskandinavyalılarla satranç oynayanların uğradığı Café de la Regence'de bulabilirsiniz. Eğer istemezseniz, başka ne zaman -pazar hariç- buluşabileceğimizi birkaç kelimeyle lütfen bildirin. Sizinle bir öğle ya da akşam yemeğinde bir araya gelmeyi çok arzuluyorum. Tabii size ne zaman uygunsa...

İçtenlik dolu selamlar, derin saygılar

Stefan Zweig

Hôtel Beaujolais
Rue de Beaujolais, 15
Paris (Palais-Royal)
12.III.1913

Saygıdeğer Bay Rilke,

Güzel bir rastlantı sonucu yine Paris'te olduğunuzu öğrendim. Bundan birkaç yıl önce sizinle ilk kez bu kentte karşılaşmak mutluluğuna erişmiştim. Paris'te üç dört hafta kalacağım. Eğer önümüzdeki günlerde boş olduğunuz bir akşam ya da çalışmalarınıza değil de bana ayırabileceğiniz bir saatiniz olursa, size içten ve büyük saygı duyan bir insanı çok mutlu edersiniz.

Stefan Zweig

Paris
Rue Campagne-Première
13 Mart 1913

Sevgili Bay Zweig,

Sizi yine görebilirsem mutlu olurum. Kendiniz ve çalışmalarınız üzerine anlatacaklarınız beni çok sevindirecek. Ben akşamları pek işe yaramam. En iyisi bir ara uğrayın. Bu eve daha yeni taşındım, her şey henüz karmakarışık. Ancak ustalar işlerini bitirdiği için konuşurken kimse bizi rahatsız etmez. Sizi ne zaman kabul edebileceğimi lütfen bildirin ve yakında gelin.

Size dostça saygı duyan
R.M. Rilke

Rue de Beaujolais 15
Hotel Beaujolais
Cuma, 14.3.1913

Saygıdeğer Bay Rilke,

Çok değerli satırlarınıza teşekkür ederim. Pazartesi günü bir süre için Paris'ten ayrılacak Verhaeren, çok iyi niyetli ve çok değerli insan Romain Rolland (onu mutlaka tanımalısınız, *Jean Christophe* adlı eserini sanırım okudunuz) ve eski dost Léon Bazalgette için küçük bir öğle yemeği veriyorum. Dört kişi bir aradayız, siz de beşinci olarak aramıza katılırsanız beni çok mutlu edersiniz. Pazartesi günü saat 12.00'de kaldığım otelde buluşup yakındaki küçük bir lokantaya gideceğiz. İnsanlarla çok sık bir araya gelmek istemediğinizi biliyorum. Fakat Verhaeren'den hoşlandığınızı da biliyorum, Romain Roland'a da hayran olacağınızı ve onu seveceğinizi de biliyorum. Onun dostluğu yaşamımdaki en güzel değerlerden biridir. Eminim bu huzur dolu bir buluşma olacak. Aramıza katılmanız bizleri çok sevindirecektir, en çok da Verhaeren'i. Gelemezseniz çok üzüleceğinden eminim, sizden sık sık ve içtenlikle söz ediyor.

Bana hayır demeyeceğinizi umuyorum. Eğer yine de bu buluşmaya gelme olanağınız yoksa, salı günü saat üçe doğru sizi ziyaret etmek isterim. Davetimizi kabul edeceğinizi umar, size her zamanki saygılarımı sunarım.

Stefan Zweig

Paris
Rue Campagne-Première 17
Cumartesi, 15.3.1913

Sevgili Bay Zweig,

Şu sıralar günlük yaşamım henüz pek yoluna girmiş sayılmasa da, bir istisna yapıp bu değerli davetinize uymak zorundayım.

Pazartesi günü saat 12.00'de kaldığınız otele geleceğim.

Ancak Jean Christophe'u henüz okumamış olduğum için utanç duyuyorum. Şu sıralar okumaya pek zaman ayıramadığımı itiraf etmekten başka özrüm yok.

Verhaeren'in Paris'ten ayrılacak olması beni üzdü. Onun gibi yüce bir insanı arada sırada görmeyi, onunla bir arada olmayı hep kafamdan geçiriyordum.

Pazartesi günü görüşmek üzere

R.M. Rilke

Paris
Rue Campagne-Première 17
29 Mart 1913

Sevgili Bay Zweig,

Okumam için ödünç vermiş olduğunuz iki kitabı henüz geri yollayamadığım için affınızı rica ederim. Fakat günlük yaşamım henüz yoluna girmedi, zamanım kendi kendini yemekte.

Bu arada kitap sandıklarımdan birinde Cornet'nin müsveddelerini buldum. Onları çoktan unutmuştum. Koleksiyonunuza vermemi ister misiniz? Ancak ilk tasarımın müsveddeleri değil, daha sonraki baskı için yazılmış ve biraz değiştirmiş olduğum müsveddeler. Şimdi amacım onları övmek değil, sadece iyi niyetimi kabullenmenizi rica ediyorum.

Bu arada İnsel Yayınevi iki yeni kitabınızı yolladı. Okuyacağım için şimdiden seviniyorum.

Nisan başında bir gün sizinle birlikte kahvaltı etmek isterdim, bana zaman ayırabileceğinizi ümit ederim. Bunu hangi gün yapabileceğimizi size yakında bildireceğim.

Görüşmek üzere, derin saygılarla

R.M. Rilke

Rue Campagne-Première 17
Perşembe,3 Nisan 1913

Sevgili Bay Zweig,

Acaba yarından sonra, cumartesi günü, benimle birlikte kahvaltı etmek size uyar mı? Sizden ses çıkmazsa saat on ikiye doğru otelinize geleceğim. Huzur içinde oturabileceğimiz o İtalyan lokantasına gideriz. Orada hâlâ leziz yemekler olduğunu umarım.

Güzel mektubunuz için de teşekkür ederim.

İçten selamlar

R.M. Rilke

Rue Beaujolais 15,
3.4.1913

Saygıdeğer Bay Rilke,

Sevinçle cumartesi gününü bekliyorum. Geçen cumartesi, André'nin henüz sergilenmemiş olan koleksiyonunu Rolland ve benimle birlikte izlemeniz için size haber vermeyi düşünmüştüm. Ancak o gün sizi rahatsız etmekten çekindiğim için şimdi kendi kendime kızıyorum. Çünkü bugüne kadar böylesine değerli eserleri hiç bir arada görmemiştim. Cumartesi günü buluştuğumuzda size bu koleksiyondan daha kapsamlı söz edeceğim.

İçten selamlar.

Size saygı duyan
Stefan Zweig

Çarşamba, 9.4.1913

Saygıdeğer Bay Rilke,

Geçenlerde sizinle Paris'teki güzel şeylerden söz etmiştik. Şimdi sormak istiyorum, acaba Robinson'u tanıyor musunuz? Doğası çok güzel bir yöre, hele meyve ağaçlarının çiçek açtığı şu günlerde... Size çok yakın. Luxemburg Garı'ndan her on dakikada bir kalkan trenlerle yirmi dakika sonra oradasınız. Birkaç adım yürüdünüz mü, kendinizi o güzel ormanda bulacaksınız. Hatta bu gezinti için bir pazar gününü seçtiniz mi orası gençler, neşeli genç kızlar ve sonsuz coşkuyla dolu! Yakında buradan ayrılacak olmasaydım, Robinson'da oda kiralar, ilkyazla birkaç gün göz göze yaşardım. Metroyla kent merkezine inmekten, uzun sürmeyen, insanı rahatlatan bu gezintiden kaçınmayın.

Birlikte Carnavalet'e gideceğimiz için seviniyorum, fakat o gün sizi daha önce küçük bir yemeğe davet etmek istiyorum. Yakında sevimli ve küçük bir İspanyol lokantası olduğunu anımsadım. Hoşunuza gideceğinden eminim.

Çok selamlar.

Size saygı duyan

Stefan Zweig

Paris

Rue Campagne-Première 17

11 Nisan 1913

Sevgili Bay Zweig,

Mektubunuza teşekkürler. Bana önerdiğiniz Robinson'u çok iyi tanıyorum, oraya daha önce sık sık giderdim. Bu yıl bize armağan edilmiş olan ilkyazı yine elimizden aldılar.

Carnavalet'e gelince, o buluşmayı ileri bir tarihe erteleyelim derim. Şu sıra pek keyfim yerinde değil, giderek de azalıyor, hem birkaç gün sonra güneyden gelen bazı dostlarım Paris'ten geçerken şöyle bir uğrayacaklar. Kendime ayırmış olduğum ve dört duvarın dışında geçirdiğim az zamanın bir bölümünde onlarla birlikte olmak zorundayım.

Robinson'u bana dostça anımsattığınız için çok teşekkür ederim. O satırlarınızın içten olduğunu biliyorum.

Saygı dolu
R.M. Rilke

Rue de Beaujolais 15
Hotel Beaujolais
20.4.1913

Saygıdeğer, Sevgili Bay Rilke,

Salı günü buralardan ayrılıyorum ve yola çıkmadan önce de birlikte geçirdiğimiz güzel saatlerin anısıyla size çok teşekkür ermek istiyorum. Gitmeden sizi bir daha görememiş olduğum için çok üzgünüm, fakat kendinizi-bizler için- tekrar çalışmalarınıza verdiğinizi bildiğimden bu hüznüme sevinç de karışıyor. Tüm dileklerim sizin için, çalışmalarınıza destek olsun, onlara eşlik etsin...

Paris'ten beraberimde bitmiş çalışmalar götürmüyorum, fakat özgürlüğün ve ötelerin o çok değerli duygularını yanıma alıyorum. Paris'ten ayrılırken sevinmiyor da değilim; çünkü buradan insanlara bağlılık ve beni sarıp sarmalamış çok şeyi beraberimde götürdüğümü hissediyorum.

Varlığınızla bana verdikleriniz için size tekrar tekrar teşekkür ediyorum. Yine Viyana'ya geldiğinizde (bunu hepimiz arzuluyoruz) bana görünmeden lütfen kentten ayrılmayın.

Size çok saygı duyan
Stefan Zweig

Paris
Rue Campagne-Première 17
21 Nisan 1913

Sevgili Bay Zweig,

Son haftalar o kadar çabuk geçti ki sizin Paris günlerinizin sonuna yaklaşmış olduğunuzu hiç düşünemedim. Tekrar görüşemediğimiz için gerçekten çok üzgünüm.

Sağlıcakla kalın. Birlikte olduğumuz dostça anlar için teşekkür ederim, özellikle de beni Romain Rolland ile tanıştırmış olduğunuz için. O bana geldi, ben de onu evinde ziyaret ettim. Birbirimize anlatacak çok şeyimiz vardı. Bu yakın dostluğun bana coşku vereceğinden, yavaş yavaş yoluna giren yaşamımda çalışmalarımı özenli kılacağından eminim.

Şu sıralar "Jean-Christophe"u okumaktayım. Bunu ne büyük bir ilgi ile yaptığımı umarım tahmin ediyorsunuzdur. Daha önce "Suarès"i bitirmiştim. Ancak şimdi iade edebildiğim için affınızı dilerim. Eğer unutmadıysanız, Viyana'dan bana Levetzow'un kitabını yollamanızı da tekrar rica edeceğim.

Güzel duygularla buradan ayrılmakta olduğunuza seviniyor, size iyi bir yolculuk ve Viyana'da başarılı çalışmalar diliyorum.

R.M. Rilke

Hotel Marienbad
Münih, 16 Eylül 1913

Sevgili Bay Zweig,

Size birkaç gündür yazmak istiyordum. Sonunda başardım. Burada Hollandalı şair Frederik van Eeden ile tanıştım, aramızdaki görüşme çok cana yakındı. Yazdıklarını okuduğunuza emin olduğum için Van Eeden'in size yabancı olmadığını biliyorum.

Hissettiğim kadarıyla Romain Rolland ile hemen hemen aynı çizgide. Van Eeden bana, biraz da çekinerek, kafasından geçen bazı şeylerden söz etti. Ben de size danışmadan, düşünsel değerlerin yaygınlaşmasını arzuladığınızı bildiğimden adınızı verdim. Anladığım kadarıyla Van Eeden kendi görüşlerine çok uyan Hintli bir şairi keşfetmiş. Onun şiirlerini Hollandaca ve Almanca yayınlatmak istiyor, daha doğrusu bu konuda kendini sorumlu hissediyor. Sanırım çok yakında sizi arayacak ve şiirlerin Almancasını gözden geçirmenizi rica edecek. Van Eeden gibi birinin düşün ve duygular dünyasını keşfetmek olanağına erişmiş olacağınız için böyle bir çalışmanın sizin de hoşunuza gideceğini umuyorum. Bu büyük şair üzerine *Mercure de France*'da çıkan bir makale dışında çok az kimse bilge sahibi.

Evet sevgili Bay Zweig, Van Eeden'in ricasını bütün içtenliğiyle size iletiyorum. Güzel bir yaz geçirmiş olduğunuzu umar, çok candan selamlarımı sunarım.

R.M. Rilke

Koch sokağı 8
Viyana
18 Eylül 1913

Çok Saygıdeğer, Sevgili Bay Rilke,

Önerilerinizle beni çok gururlandırdınız. Bu çalışmayı isteyerek ve çok severek yapacağıma eminim. Bana mutlu anlar yaşatacağı için Van Eeden gibi bir şairin böyle insancıl çabalarına destek verebilmek, şu sıralar kimi zorluklarla dolu kendi çalışmalarımdan da daha önemli.

Dün Leipzig'deydim. "Rodin" kitabınıza alınması düşünülen resimlere baktım. Dr. Kippenberg'in Mısır yolculuğuna sizi beraberinde götürmesi beni çok sevindirdi. Eğer yakın gelecekte

kuzeye bir okuma gezisi yaparsanız, Hamburglu dostlarım Dr. Harald Hansen ve Dr. Ami Kaemmerer'in sizi küçük bir toplantıya davet etmek istediklerini tekrar anımsatmak isterim. Her ikisi de çok saygıdeğer ve alçakgönüllü insanlardır. Göreceksiniz, böyle güzel bir akşamı siz de uzun süre anımsayacaksınız. Eğer arzu ederseniz onlardan birinin evinde de konaklayabilir ve yaşamı, Almanya'nın en hareketli kentlerinden Hamburg'u daha da yakından tanımış olursunuz. Şiirleriniz orada küçük çevrelerde okunuyor, üzerlerinde tartışılıyor. Aralarına gireceğiniz insanlara yabancı değilsiniz. Kabul edince beni kısaca bir haberdar edin, her şey anında yoluna girecektir. O akşamın maddi yanı da elbette en uygun şekilde halledilecektir. Siz Hamburg'da her zaman bekleniyorsunuz, siz oraya hep hoş geldiniz...

En iyi dileklerim her zaman sizinle ve çalışmalarınızla...

Sevinç ve bereket dolu güzel bir sonbahar dileyen

Stefan Zweig

Viyana
16.3.1914

Çok Saygıdeğer Bay Rilke,

Dr. Kippenberg'in en büyük isteklerinden biri Verlaine'nin şiirlerinin, özellikle liturya-ilahi olanlarının sizin tarafınızdan çevrilmesi. Onun bu isteğinin tabii benim de isteğim olduğunu tahmin edeceğinizi biliyorum. Kabul etmeniz bizleri çok sevindirecek; gerçekleşmesi ise çok daha büyük bir coşku yaratacak.

Cumartesiden sonra yine Paris'teyim ve her zamanki otelimde kalacağım. Bir öğleden sonra sizinle beraber olabilirsem çok sevineceğim. Sizinle bir arada olmak, tıpkı Verhaeren ile Rolland'ın dostluğu gibi bana Paris'i sevdiren nedenlerin başında geliyor. Bu kentin bazı kiliselerini sevdiğim, kimi manzaralarına hayran ol-

duğum gibi... Bütün bunlar benim için çok önemli şeyler. Onlarsız Paris bana o güzel duyguları yaşatmazdı.

Candan selamlar ve sadık duygularla
Stefan Zweig

Rue de Beaujolais 15
Hotel Beaujolais
18.4.1914

Çok Saygıdeğer, Sevgili Bay Rilke,

Paris günlerim yine sona eriyor. Onları sizinle yapacağımız bir sohbetle kapatabilirsem çok mutlu olacağım. Birlikte küçük bir öğle yemeğine gitmemiz için çarşamba günü saat 12.00 ile 13.00 arasında uğrayabilirseniz beni çok mutlu edersiniz. Romain Rolland'a da haber vereceğim. Ayrıca, çok yakında dikkate değer bir kitabı yayınlanacak olan şair bir hanıma, Friederike Maria von Winternitz'e de aramıza katılması için ricada bulunacağım. Kendisini tanımaktan memnun olacağınızı sanıyorum. Bütün içtenliğimle selamlarım.

Size saygı duyan
Stefan Zweig

Paris, Rue Campagne-Première 17
18.4.1914

Sevgili Bay Zweig,

Size daha önce yazmak isterdim. Fakat en son görüşmemizden bu yana griple başım dertteydi. Şimdi ne çalışmaya gücüm

var, ne de başka şeylerle ilgilenmeye. Bu nedenle bir süre için buralardan uzaklaşıyorum. Yarın güneydeki dostlarımın yanına gideceğim. Çarşamba günü buluşma önerinizi ne yazık ki kabul edemeyeceğim. Bunun için gerçekten çok üzgünüm, çünkü ben de uzun süredir sizinle yeniden buluşmayı arzuluyordum. Üstelik Romain Rolland'ı da göremeyeceğim için bu üzüntüm çok daha büyük. Şahsına olan içten yakınlığımı kendisine iletmenizi sizden çok rica ederim.

Paris'te size çok güzel günler dilerim.

Dostça selamlar, size saygı duyan

R.M. Rilke

Viyana, Koch Sokağı 8
4.V.1914

Çok Saygıdeğer Bay Rilke,

Bir zamanlar bana Verlaine'nin şiirlerinden öncelikle "Agnus Dei" adlı şiirini çevirmeyi arzuladığınızı söylemiştiniz. Şimdi o elime geçti. Eğer bu arada siz de Verlaine'in başka şiirlerini ortaya çıkarıp sanat ustalığınızı onlara yöneltseniz ne güzel olurdu.

Paris benim için çok gerilerde kaldı. Güzel günler geçirdim o kentte. Şimdi Viyana'da o günlerin anılarıyla yaşıyorum. Buraya her dönüşümde olduğu gibi yine inanılmaz bir güzellikte buldum kenti, her yer yemyeşil, bahçeler rengârenk. Sizin bu güzelliği çok az görmüş olmanız bizler için üzücü! İlkyazın bu aylarında eminim tanıdığınızdan bambaşka bir Viyana bulacak, çok sevimli başka bir kente geldiğinizi sanacaksınız.

Bu arada yine sağlığınıza kavuşmuş olduğunuzu ve keyfinizin de yerine gelmesiyle çalışmalarınıza güç verdiğinizi ümit ederim. Daha dün Michelangelo'nun üç sonesini okudum. Sizin yollayacaklarınızı da merakla bekliyorum.

Saygılarımla

Stefan Zweig

Viyana, Koch Sokağı 8
26.5.1914

Çok Sevgili Bay Rilke,

Ekte bir Verlaine şiiri daha. Kısa süre önce yolladığım gibi bunun da çevirisine ilginizi çekmek isterim. Gördüğüm kadarıyla zor, fakat güzel bir şiir, bence çaba göstermeye değer. Paris günlerimi sık sık düşünüyor ve pek yakında o günleri tekrar yaşayabileceğimi ümit ediyorum.

Size saygı duyan
Stefan Zweig

Paris
Rue Campagne-Première 17
28 Mayıs 1914

Sevgili Bay Zweig,

En son mektubunuz bu ayın dördünde Assisi'de elime geçtiğinde ben Agnus Dei'nin çevirisine başlamıştım. Bu çeviri bir deneme sayılır, size gönderip göndermeyeceğimi bir süre düşündüm. Bugün elime geçen mektubunuzda da başka bir Verlaine'den söz ettiğinizi görünce, yapmış olduğum o çeviriyi size postalamaya karar verdim. Sakın mektuplarınızın ve yolladığınız şiirlerin burada kaybolduğunu sanmayın. Bu arada şunu da belirtmek isterim, bu çeviri daha başka ya da daha iyi de yapılabilir.

Paraboles galiba en zor olanı, çevirmeye cesaret edip edemeyeceğimi henüz bilmiyorum. Fakat yine de dikkatimi çektiğiniz ve bana güvendiğiniz için teşekkür ederim.

Size saygı duyan
R.M. Rilke

Koch Sokağı 8
Pantkot Yortusu
Pazar, 31.5.1914

Çok Saygıdeğer, Sevgili Bay Rilke,

Agnus Dei'nin bu sanat dolu çevirisi için çok candan teşekkür etmek isterim. Şu günlerde arzu edebileceğim en güzel bayram hediyesi oldu bu bana. Öteki soneyi de yolladığım için sizi rahatsız etmediğimi sanıyorum. Bana göre şiirde ölçüsüzlük var. Sanırım onu ancak siz Almancada yeniden bir şiir olarak şekillendirebilirsiniz.

Göstereceğiniz çaba için şimdiden teşekkür eder, yazın bu ilk günlerinde yaşadığımız güzel yortu bayramından içten selamlar yollarım.

Size saygı duyan
Stefan Zweig

Koch sokağı 8
Viyana, 1 Mayıs 1915

Çok Saygıdeğer, Sevgili Bay Rilke,

Şu sıralar Münih'te olduğunuzu duydum. *Simplicissimus*'un son sayısında yayınlanan o çirkin Ellen Keys karikatürünü görmüş olduğunuza eminim. Keys üzerine değişik düşünülebilir –onun çok güzel yazılarını okudum– fakat onun gibi saçlarına ak düşmüş, saygıdeğer bir kadının karikatürünü çizip böyle çirkin pozlarla teşhir etmeye izin vermemek gerekirdi. Bugüne kadar böylesine çirkin ve itici bir karikatür görmemiştim. Sanırım İsveç'te bazı insanlar çok öfkelenecek. Şu anda kişisel (askerlik görevim) nedenlerle böylesine yakışıksız bir davranış karşısında tartışmaya yol açabilecek bir açıklama yapmam mümkün değil.

Bir yandan E.K.'ye yakın, öte yandan da Bay S.'yi iyi tanıyan biri olarak belki siz hiç olmazsa bir mektupla eleştiride bulunabilirsiniz. Halk topluluklarının kışkırtıldığı şu günlerde bile her türlü nefrete karşı çıkan bir kadını böylesine aşağılayan o insanlar adına ben utanç duydum.

Paris'te bir arada olduğumuz o güzel saatleri sık sık anımsıyorum. Onlar şu sıra benim için çok geride kaldı. Her gün en az yedi saatim savaş arşivinde (bu görev için aylar önce müracaat etmiştim) geçiyor. Hiç olmazsa kendimi bu yorucu çalışmaya vererek, daha ilk günden ruhumu yaralayan ve beni çok üzen gelişmeleri unutur gibi oluyorum.

Bizleri uzun süre için yabancılaştıracak bu olaylar başladığında Belçika'daydım. Verhaeren'e yıllık ziyaretimi yapmıştım. Şimdi görüşlerimi aşırı kabul etmeyin fakat iftira ve kötü niyet dolu açıklamalarını geri almadığı sürece onunla olan ilişkimi devam ettirmem olanak dışı. Verhaeren'e olan yakınlığımı siz biliyorsunuz, bu nedenle de nasıl bir dostu yitirdiğimi sanırım çok iyi anlıyorsunuzdur. Fakat insanların binlerce babayı ve kocayı yitirdiği şu günlerde insanın bir dostunu yitirmesi o kadar önemsiz ki! Duyduğu acılara ne kadar saygım olsa da, onları ne kadar kavrasam da, yaptığı o açıklamaların ardından bende büyük bir güvensizlik uyandırdı.

O günlerde bana sonsuz dostluk gösteren tek insan Romain Rolland oldu. Onun bu yakınlığı olmasaydı, çoğu insandan soyutlandığım şu günlerde sanırım nefes alamaz, boğulurdum. Hemen hemen hiç kimseyle anlaşamıyorum, bu nedenle kendisine çok teşekkür borçluyum. Yazdığı mektuplar -tabii elime geçenler- gerçek dünyamızın sözüm ona anlık görüşler ve akımlardan oluşmadığının, birlik ve beraberliğin, insanlar arasındaki bağlılığı zorlayan güçlerin hiçbir şekilde sarsılamayacağının kanıtı... Romain Rolland, Avrupa insanlarının arasındaki kardeşlik görüşünden bir adım bile geri atmıyor. Şu günlerde onun insancıl davranışlarını başka hiç kimsede görmedim.

Size bu konularda anlatacak o kadar çok şeyim var ki! Umarım yakın gelecekte...

Her zamanki saygılarımla
Stefan Zweig

Koch Sokağı 8
Viyana, 13.1.1916

Çok Saygıdeğer Bay Rilke,

Paris'te yitirmiş olduğunuz şeylerden Rolland'a söz edince müthiş üzüldü. Daha ben rica etmeden hemen bazı girişimlerde bulundu. Gide ve Copeau'ya da sordu. Mutlaka elinden gelen her şeyi yapacaktır. Onun yardım etme enerjisine güvenebilirsiniz! Çabalarını kolaylaştırmak için Rolland'a daha kapsamlı bilgiler vermek isterseniz kendisine, Cenevre-Champel, Hotel Beau Sejour adresinden ulaşabilirsiniz.

Umarım bu arada askerlik işiniz de halledilmiştir. Çok yakında kendinize ve çalışmalarınıza daha çok zaman ayırabileceğinizi ümit ederim.

Saygı dolu selamlarla
Stefan Zweig

Koch Sokağı 8
Viyana, 17 Ocak 1916

Sevgili, Saygıdeğer Bay Rilke,

Hemen şunu söylemek isterim, istediğiniz anda sizinle ilgilenmesi için Albay Tilleri'nin dikkatini çekebilirim. Arzu etmemiş olduğunuz için bugüne kadar böyle bir girişimde bulunmadım. Fakat bana haber verdiğiniz anda kendisiyle görüşebilirim. Daha doğrusu herhangi bir sorunla karşılaştığınızda bu girişim benim için hiç de zor olmayacaktır. Doktorlar konusunda ise henüz bir şey söyleyemem, ancak sizin bir edebiyatçı olmanız nedeniyle çıkar yol bulunacağından eminim.

Burada sizin için her şey hazır, her zaman gelebilirsiniz, bekleniyorsunuz. Bunun çok yakında gerçekleşeceğini ümit ederim.

Saygı dolu selamlarla
Stefan Zweig

Rilke'nin Friderike Maria von Winternitz'e mektubu

Viyana-Hietzing
Hopfners Park Hotel
Cuma, 7.4.1916

Sevgili, Saygıdeğer Bayan,

Mektubunuzda her şey vardı da, küçük bir şey eksikti. Adresinizi yazmamıştınız. O olmadan karşılıklı yazışıp görüşmek pek mümkün değildir.

Neyse ki, Stefan Zweig'a ulaşabildim de o verdi adresinizi. Lange Sokağı 9, umarım doğrudur.

Sizi önceden arayıp evinize uğrayabileceğimi yazıyorsunuz. Evet, bunu yapmak istiyorum. Yarın, cumartesi akşamı, evi yakınınızda olan bir dostuma akşam yemeğine davetliyim. Öncesinde bir saatliğine size uğrayabilir miyim? Ben saat yedi buçukta yemekte olmalıyım. Saat altıda ya da altıyı biraz geçe size gelebilirim.

Teşekkürler, saygı dolu selamlar
R.M. Rilke

Hotel Bristol, Viyana
Pazartesi, 22.5.1916

Sevgili Bay Zweig,

Aceleyle birkaç satır yazıyorum. Bundan sonraki adresim kısa bir süre için Rodaun'daki Hotel Stelzer olacak. Victor Sokağı'nda tamirat var, ayrıca Münih'ten de bir dost ziyaretime gelecek. Son günler eziyet içinde geçti, sanki bütün vücudumun sinir uçları ağrıyordu.

Yakında sizi ve bayan v. W.'yi arayacağım.

Selamlar
Rilke

Rilke'nin Friderike Maria von Winternitz'e mektubu

Rodaun, Hotel Stelzer
Salı, 27.6.1916

Sevgili, Sayın Bayan,

Şu sıra havalar bozduğu için kente daha önce dönmeye karar verdik. Oradaki işlerimi kısa sürede bitirebilirsem, tekrar buraya dönüp geride bıraktığımız bazı şeyleri toparlamak ve her şey için çok teşekkür etmek istiyorum. Fakat bunları nasıl yapacağımdan emin değilim, çünkü eşya toparlamak canımı en çok sıkan uğraştır.

Bayan Albert, Lenau mektuplarını kendisine armağan ettiğiniz için çok şaşırdı. Size sonsuz teşekkürler yolluyor. Seçkiler kitabına gelince, "Saatler Kitabı"ndan bu kitaba bölümler alınmasına ben pek yanaşmıyorum. Ancak kimi yayınlarda o kitaptan alıntılar olduğu için artık pek karşı çıkamıyorum. Bu nedenle sizin takdirinize bırakıyorum. Sayın bayan, eğer siz uygun görüyorsanız, doğru olabilir.

Saygı dolu selamlarla
R.M. Rilke

Koch Sokağı 8
Viyana,
1918 yazı

Sevgili, Saygıdeğer Bay Rilke,

İzin verirseniz bir şeye dikkatinizi çekmek istiyorum. Birileri mektuplarınızı istismar ediyor. Otografi koleksiyoncusu olarak bana yollanan bazı kataloglarda mektuplarınızın satışa sunulduğunu görüyorum. Ancak bunların satılmasının sizin izin vermiş olabileceğinizi sanmıyorum. Elime geçen bir katalogda 25 Kasım

tarihindeki bir açık arttırmada bu mektuplarınızın satışa sunulacağı yazıyor. O katalog sayfasını ilişikte yolluyorum. Ben bu işlerden pek anlamam, fakat siz yasal yollardan bunu belki engelleyebilirsiniz.

Dostlarımdan gelen ve beni çok mutlu eden haberlere göre çalışmalarınıza tekrar başlamışsınız. Burada her şey eskisi gibi, ancak son iki yıldır yaptığım işin günlük yaşamım haline gelmiş olmasına bir türlü alışamadım.

Çok içten selamlarla
Stefan Zweig

Koch Sokağı 8
Viyana, 23 Nisan 1917

Çok Saygıdeğer Bay Rilke,

Profesör Kippenberg, İnsel Yayınevi'ne yolladığınız mektubu gösterdi. Uzun süredir planlanan, fakat ne yazık ki bir türlü çıkmayan Verlaine kitabına *"Les coquillages"* ve *"La lune blanche"* adlı şiirlerin alınıp alınmadığını bilmek istiyorsunuz. Özellikle bu iki şiir itinalı bir çalışmayı gerektiriyor. Wiegler çevirisi *"Les coquillages"* bence yetersiz, daha başarılısı gerekli. *"La lune blanche"*e gelince, bana göre o çevrilmesi mümkün olmayan mükemmel bir şiir, dilin çok ötesinde, ölçülemeyecek bir müzik. Yapılmış her yeni çevirisi onun ahengini bozmuş, Alman dilinden daha çok uzaklaştırmış. Bu nedenle şuna karar verdim: Kitapta, uzun süredir tanıdığım ve çok değer verdiğim Dehmel'in çevirisini kullanacağım. Son bölümde de, her türlü lirik eser çevirilerinin de bir sınırı olduğunu belirtmek için orijinal şiirin yanına, Stefan George, Schaukal, Evers, Kalkreuth, Hardt ve Dehmel'in yapmış olduğu çevirileri de koyacağım. Böylece hangisinin daha iyi ol-

duğuna ben değil, okur karar verecektir. En son hazırlıkların yapıldığı şu sıra, böyle bir denemenin doğru olup olmadığı üzerine düşüncelerinizin benim için değeri sonsuzdur.

Çalışmalarıma başlarken bazı şeyleri unutmuş olduğumu, artık onlar üzerinde durmadığımı fark ettim. Eski kutudan tozlanmış sayfaları çıkarırken aradan geçen üç yılda o günlerin tutkusunu nasıl yitirmiş olduğumu sezdim. Kendimi bir sürü başka çalışmaya vermiş, sizin baskı ve karanlığın kubbesi diye anımsadığınız sıkıntı dolu o bürolarda günlerimi dalgın, kendi halimde geçirmiştim. Sonra Rodaun'a kaçtım, orada aydınlık, hoş günlerin beni beklediğini sanarak... Sabırlı ve sabırsız yaşayıp duruyorum, yuvarlanıyorum, zamanın yüzeyinden sanki uzaklaşıyorum. Arşivlerde de pek işe yarayacak yeni şeyler yok.

Sizin uzak kıyılarda olduğunuzu bilerek çok seviniyor, davranışlarınızdaki içtenliği hep anımsıyoruz. "Tuna ülkesi"nden kurtulmuş olmanız da beni çok sevindirdi. Kafamızdan geçen şeylerin başkalarının düşlediği düşmanca ve iğrenç amaçlarla bir araya getirilmesine elimden geldiğince karşı çıkacağım. Tabii bütün bunları size çok usulca söylemek istiyorum.

Saygıdeğer Bay Rilke, içten selamlarımı ve dileklerimi kabulünüzü rica ederim.

Saygılarla

Stefan Zweig

Uzun çalışmalarımı artık sonuçlandırdım. Şimdi anılarımda Verhaeren'i anlatan küçük bir kitap yazmaya başladım. Ancak bu kitapçığı sadece onun yakın dostlarıyla hazırlıyorum. Hiçbir zaman satışa sunulmayacak. Eski anıların hoşunuza gideceğini ümit ederim. Onun da şu sıralar yitirmiş olduklarına yeniden kavuşacağını umarım! Daha çok kendimi avutmak, rahatlatmak için kaleme alıyorum bu kitapçığı. İleride sayfalarını karıştırırken anılarıma dönecek, böyle bir insanı tanımış olduğum için kendimi mutlu hissedeceğim. Ancak onu yitirmiş olmanın trajedisi de tüm ürkütücülüğü ile henüz çok taze.

Bieren yakınlarındaki Böckel Çiftliği
Herford Kazası, Vestfalya
5 Eylül 1917

Sevgili Bay Zweig,

Birkaç haftalığına buraya gelme hazırlığı yaparken evraklarım arasında, size yollamak için yazmaya başlamış olduğum bir mektup elime geçti. Bu mektubumla sadece Verlaine üzerine yollamış olduğunuz bilgilere değil, her zamanki o dostça yakınlığınıza da teşekkür etmek istemiş, yeni bir eserinizin başarı haberini almanın da benim için çok sevindirici olduğunu size iletmeyi amaçlamıştım. Şimdi bu büyük çalışmayı elimde tutuyorum. Dostça yakınlığınıza teşekkür ediyor, kitabınızın kısa süre önce gelmiş olmasına çok seviniyorum. Buradaki sevimli doğa ortamı da onu huzur içinde ve zevkle okumam için beni destekliyor.

Güzel yaz günleri geçirmiş, mutlu ilişkiler yaşamış olduğunuzu ümit ediyorum. Sizi düşünürken tabii size yakın insanları da düşünüyorum. Öncelikle de adını kitabınıza almış olduğunuzu sevinçle gördüğüm o çok candan ve saygıdeğer Bayan von Winternitz'i... Tabii görevli olduğunuz arşivdeki oda ve çalışma arkadaşlarınızı da. Eğer bana gelen haber yanlış değilse, Sil Vara bir süre Norveç'te bulunmuş. *Tiyatro* dergisinin bir sayısında okuduğum gerçekse, şu sıralarda hoşgörülü bir ortamda yaşamını sürdürüyormuş. Onu sık sık gönül hoşluğu ve içtenlikle anımsıyorum.

Dostlukla ve derin saygılarımla
R. M. Rilke

Viyana VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
12 Eylül 1917

Çok Saygıdeğer Bay Rilke,

Güzel mektubunuza sonsuz teşekkürler ve bir yeni haber: İki aylığına İsviçre'ye gideceğimi ümit ediyorum. Bu yolculuk ekim başında olabilir. Bir konferans sadece bahane. Benim için önemlisi, kendime iki aylık zorunlu bir özgürlük yaratabilme gücünü bulmuş olmam. Rolland ve başka dostlarla bir araya gelebileceğimi sanıyorum. Bir ricanız ya da istediğiniz varsa lütfen iletin, hemen, seve seve kabul görecektir.

En sonunda bitirebildiğim eserimi elinizde tuttuğunuzu bilmek benim için çok güzel bir duygu. Zaman sanki ötelerde, benden çok uzaklarda, onun üzerimdeki baskısından kelimelerle uzaklaşmıştım. Belki o günden bu yana kendimi fakir hissediyorum, aynı zamanda da özgür. Umarım İsviçre ve bağımsızlığın vereceği yepyeni duygular bana yeni kelimeler de getirebilir...

Dostluk dolu hürmetler, benden ve eski arkadaşlardan selamlar.

Stefan Zweig

Bieren yakınlarındaki Böckel Çiftliği
Herford Kazası, Vestfalya
20 Eylül 1917

Sevgili Bay Zweig,

Sizi güzel iki ayın beklediğini duymak benim için de bir sevinç vesilesi oldu. Elimden geldiğince çok selamı, buluşacağınız ve rastlayacağınız tüm dostlara sizinle yollamak istiyorum. Rolland'a da mutlaka iletin, onu hep eski ilişkilerle anımsamaya devam ediyorum ve buna çok önem veriyorum. Bana ait şeylerin

kurtarılması için gösterdiği çabalar nedeniyle kendisine bugüne kadar teşekkür edememiş olmamın nedeni sürüp giden ruhsal uyuşukluğumdur. Böyle bir yaşamın ne kadar zor ve başa çıkılamaz, sorunlu bir süreç olduğunu siz de biliyorsunuz. Ona yönelteceğim her söz kendi kendimle daha çok konuşmama neden olacak ve ben şu sıralar bunu yapacak durumda değilim. Ona ne çok şey anlatmak isterdim... Fakat söyleyin Rolland'a, Verhaeren'in ölümünün beni ne kadar üzmüş olduğunu. İnansın bana, gerçekten çok sarsıldım.

Bu arada bazı konferans istekleri aldım. Fakat doktorumun söylediğine göre şu sıralar yolculuklara çıkmazsam çok iyi edermişim. Size en son yolladığım mektupta, *Neue Freie Presse* gazetesinde çıkan *"Barbusse"* ile ilgili başarılı makalenizin beni nasıl sevindirmiş olduğunu yazmayı unutmuştum. Düşüncelerinize bu kadar yer ayırmaları güzel bir şey.

Size iyi yolculuklar dilerim, sevgili Bay Zweig. Yaşamınızın yine tadına varın, özgürce hareket edin, yeni izlenimler edinin.

İçten dileklerim size eşlik ediyor.

R.M. Rilke

Hotel Schwert, Zürih
Noel akşamı, 1917

Çok Saygıdeğer Bay Rilke,

İsviçre'de dostluklar ve yeni tanışmalarla geçirdiğim güzel aylar haftaya sona eriyor. Rolland'a selamlarınızı ilettim, içtenlik dolu yanıtı yakında size ulaşacak.

Ne yazık ki size ortak dostlarımızdan güzel haberler veremiyorum. Sizden bir şey rica edeceğim... Ancak nedeni üzücü bir durum. Bir süre önce kaldığım otelde karşılaşmış olduğum Bayan Albert şu sıralar dayanılmaz günler geçirmekte. Ağır bir ortakulak iltihabı teşhisiyle üç haftadır dayanılmaz ağrılar çeki-

yor. Yabancısı olduğu, dostluk rüzgârı esmeyen bu kentte küçük bir hastanede yatıyor tek başına. Belki de tehlikeli bir ameliyat geçirmesi gerekecek. Çok çalıştığım için kendisini seyrek ziyaret edebiliyorum. Onun yabancı bir kentte terk edilmişliği beni utandırıyor, elimden pek bir şey gelmediği için kendimi suçlu hissediyorum. Ağrılarla uykusuz geçen gün ve gecelerde bayan Albert'le ilgilenecek tek insan yok. Yanına almış olduğu o zeki genç kız da şu sıralar hasta.

Yakında buradan ayrılacağım için size sormak istiyorum, acaba Bay Wolfskehl'in ya da sizin Bayan Albert ile günde birkaç saat için de olsa ilgilenebilecek bir tanıdığı var mı? Durum çok acil. Şu günlerde sağlık durumu elvermediği için doktorunun ertelediği ameliyat yapıldığında dertleriyle tek başına kalması çok üzücü olacak. Bayan Albert'in yakınlarının durumdan haberi var mı bilmiyorum. Kendisi size yazdığımdan habersiz. Sanırım şu sıralar yanında birinin olması, ona destek vermesi bence çok önemli. Yabancı insanlar arasında, küçük bir odada tek başına, ağrılar içinde, sonucu bilinmeyen ameliyatı beklemesi çok hüzün verici.

Size ve dostlarınıza adresini veriyorum: *Sanitas Sanatoryumu, Freigut Caddesi 18, Zürih.* İnsanın pek içini açmayan, kara yüzlü, odaları loş bir rahibeler sanatoryumu. Sağlık durumu elverseydi çoktan başka bir yere naklini isteyecektim. Doktorları ameliyattan vazgeçseler bile iyice kendine gelmesi daha haftalar sürebilir.

O "hücre" odaya biraz olsun sevecenlik ve insan sıcaklığı götürecek birini tanıdığınızı ümit ederim. Burada kalsaydım elimden gelen her şeyi yapardım. Böyle bir görevi ancak bir kadın üstlenebilir. İlk günlerde yanı başında olan Bay von Winternitz'in de ne yazık ki Viyana'ya dönmesi gerekti.

Sizi her zamanki derin saygı ve hürmetlerimle selamlarım

Stefan Zweig

Irchel Kıyısında Berg Sarayı
Zürih Kantonu, İsviçre
9 Mart 1921

Sevgili Bay Stefan Zweig,

Son yıllarda size birkaç kez mektup yazmak istemiş, fakat her defasında da bana destek olacak, güç verecek nedenleri bulamamıştım. Bu her yere çok uzak, küçük, tarihî saraya çekilip çok şeyle ilişkimi kesince kendimi rahat hissetmeye başladım. Masamda duran kamış kalem denetim altında, kullanmama çok az izin veriyorlar. Kendime gelebilmem için bir süre yazı yazmam bile kısıtlandı.

Fakat şimdi, bir an için de olsa bütün bunları unutup size bir şey danışmak istiyorum. Eğer şu sıralar siz de benzeri bir yaşam sürüyorsanız, yazdıklarımla ilgilenmeyin. O zaman sizi en iyi anlayacak kişi yine ben olacağım.

Çok sevdiğim bir bayan dostum, on iki ve on beş yaşlarındaki güzel ve çok akıllı iki oğluyla Salzburg'a yerleşmeyi düşünüyor. Kısa süre önce beni ziyaret etmiş olan Dr. Kippenberg'in –ne yazık ki, çok az kalabildi burada– anlattığına göre siz ailenizle Salzburg'a kolay alışmışsınız, kendinizi orada rahat hissediyormuşsunuz. Şimdi öncelikle bilmek istediğim, Salzburg'a yerleşmek isteyenlerin önüne büyük engeller çıkarılıpp çıkarılmadığı, yabancı ülkelerden gelenlerin kent ortamına kolay alışıp alışmadıkları. Tanışlarım, uzun yıllar Paris'te yaşamış olan Alman asıllı Polonyalı bir aile. Oğulları St. Herman'da ve Paris'te ilkokula gitmişlerdi, şimdi Cenevre'deki Fransız lisesine devam ediyorlar. Sanırım Salzburg'da Fransızca eğitim veren bir okul bulmak mümkün olmayacaktır. Oranın eğitim sistemine uymaları gerekecek. Salzburg yaşamı sizin hoşunuza gittiğine göre, sanatçı ve iyi bir anne olan tanışımla çocuklarına da bence pek zor gelmeyecektir.

Sevgili Bay Zweig, biliyorum bu düşüncelerim gerçeklerle pek uyuşmayabilir. Salzburg'a yerleşmek isteyen birinin dikkat etmesi gereken en önemli şey nedir? Bu konudaki düşüncelerinizi söyle-

yin bana, deneyimlerinizden söz edin.

Desbordes-Valmore kitabınızın beni çok sevindirmiş olduğunu da bu arada belirtmek istiyorum. Satırlarıma, Bayan Zweig Winternitz'e ve size sevgili Stefan Zweig, en içten selamlarımla son veriyorum.

Her ikinizi de çok cana yakın bulan
R. M. Rilke

Rilke'nin Friderike Zweig'a mektubu

Irchel kıyısında Berg Sarayı
Zürih Kantonu, İsviçre
9 Mart 1921

Çok Saygıdeğer Bayan,

Bu mektubumu siz seyahate çıkmadan önce elinize geçmesi için hemen yazıyorum. Saygı dolu ve cana yakın mektubunuz az önce geldi.

Vermiş olduğunuz bilgiler benim de beklentilerimle çok uyuşmakta. Şu sıralar iş bulmak pek kolay değil. Kendine çalışacak iş bulmuş olanlar mutlu, dört elle sarılmışlar işlerine, yapışmışlar mum gibi koltuklarına!

Bu arada şunu da belirtmek istiyorum, kitabınız geçen yılın sonunda Locarno'da bana ulaşmıştı. Onu huzur dolu akşamlarımda okumuş, fakat candan teşekkürlerimi o günlerde nereye yazacağımı bilememiştim.

Mektubumu pek uzatıp yol hazırlıklarınıza engel olmak istemiyorum. En iyi dileklerim güneye yapacağınız yolculukta size ve Stefan Zweig'a eşlik etsin... Geçen yıl Venedik'te bulunduğum günlerde İtalya düşlediğim en güzel yanı ile ağırlamıştı beni. Böyle kentlerin üzerimizdeki o inanılmaz etkisine ne kadar teşekkür etsek azdır!

Selamlar ve her zamanki saygılarımla

Rilke

Ne yazık ki mektubunuzda tam adres yoktu. Ben de yanıtımı sadece Salzburg'a yolluyorum!

Arthur Schnitzler ile mektuplaşmalar
(1907 – 1931)

Viyana, XVIII. Bölge
17.10.1907

Çok Saygıdeğer Doktor Zweig,

Yeni öyküler kitabınız *Erika Ewald'ın Aşkı*'nı göndermek inceliğini gösterdiğiniz için size çok teşekkür ederim. Onları okuyacağım için sevincim büyük.

Sizi çok takdir eden
Arthur Schnitzler

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
15 Ocak 1908

Çok Saygıdeğer Doktor,

Şahsen tanımadığınız biri olarak bugün en içten tebriklerimi kabulünüzü rica edeceğim. Eserlerinize hayran biz genç nesil, sizinle büyüdük sayılır. Bu nedenle şimdiye kadar kitaplarınıza soğuk kalmış yaşlı neslin yazdıklarınıza ilgi duymaya başlaması, onları hep sevmiş olan bizleri ne kadar sevindirdi bilemezsiniz! Böyle bir günde bu satırları yazmadan edemedim, çünkü sevincim size olan sevgimizin artık onaylanması demek.

Size saygı besleyen ve dostlukla bağlı
Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Spöttel Sokağı 7
22.1.1908

Saygıdeğer Bay Zweig,

İzin verin, beni çok sevindiren en son mektubunuz için size yürekten teşekkür edeyim. Ayrıca, uzun zamandır güzel şiirlerinizden ve ne yazık ki şimdiye kadar sadece belli bölümlerini okuduğum "Tersites"ten sizi tanıdığım için, bana daha fazla yabancı olarak kalmamanızı umut ettiğimi dile getireyim.

Saygılarımla
Arthur Schnitzler

Viyana, 23.3.1908

DR. ARTHUR SCHNITZLER

Siz Saygıdeğer Doktor Bey'e "Tersites"i yollamış olduğunuz için teşekkür eder.

Bu güzel kitabınız beni çok sevindirdi. Elinizi sıkmak isterdim.

İçten selamlar.
A.S.

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
Haziran, 1908

Çok Saygıdeğer Doktor,

Sanırım dün fark ettiniz, yanınızdan geçerken sizi şöyle bir selamladım sadece. Şimdi hakkımda iyi düşünmeyeceğinizden

korkuyorum. Fakat o anda sizi rahatsız etmekten çekinmiştim. Bugün elime geçen güzel kitabınız benim için çok değerli bir armağan oldu. Onu dostane düşüncelerinizin kanıtı kabul ediyorum. Sizin bir kitabınıza sahip olduğum için de kendimi çok mutlu hissediyorum. Benim için onun anlamı sınırsız. Böyle armağanlar, kan ve vatan bağı olan biz gençler için diğer nesillerden, diğer çevrelerden daha çok değer taşıyor. Onlar dış görünüşü, elin dokusunu, melodisini sevebilir. Bizler içinse yürekten bağlılık önemlidir, o bizim için yazılmıştır, bize yol göstericidir. Lütfen şimdi teşekkürlerimi, eserinizi doğrudan elinizden almak şansına sahip olmayan diğerleri için de kabul edin. O yüce ve sevgi dolu görüşlerinizle çok mutlu ettiğiniz herkes için...

Neue Freie Presse gazetesinin korkakça davranışı nedeniyle Auernheimer'in gerçek sorunun üzerine gidememiş olması çok yazık. Yahudilik ve Viyanalılığın bir araya getirilmesi, yepyeni, daha önce hiç ele alınmamış önemli bir düşünce olarak bir romanda işlenmesi benim çok ilgimi çeker.

Gösterdiğiniz yakınlık için tekrar teşekkür etmek istiyorum. Size olan saygı ve hürmetim içtenlik dolu...

Stefan Zweig

Hinterbühl, 5.6.1908

Sevgili Doktor Zweig,

Buraya gelişimden hemen sonra arkamdan yolladıkları mektubunuz beni çok sevindirdi. Bu nedenle size hemen teşekkür etmek istiyorum. Anlatmak istediğim şeyleri de, yakında karşılıklı görüşeceğimizi ümit ederek o güne erteliyorum.

Sizi candan selamlayan

Arthur Schnitzler

5.7.1908

Sevgili Doktor Zweig,

Göndermiş olduğunuz Balzac kitabı için sonsuz teşekkürler. Geçen gün ormanda bana eşlik etti. Kitaba yazmış olduğunuz o güzel önsözü severek hemen okudum.

Arthur Schnitzler

Viyana XVIII. Bölge
Spöttel Sokağı 7
22.X.1908

Sevgili Doktor Zweig,

Acaba cumartesi akşamı saat altı, altı buçuk gibi bana uğramanız mümkün mü? Ziyaretiniz beni çok sevindirecektir.

Size içten selamlar yollayan
Arthur Schnitzler

Viyana VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
Perşembe, 22 Ekim 1908

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Sizden gelen mektubu elime alıp da açarken, cumartesi demezsiniz diye bir an aklımdan geçirmiştim! Fakat siz gerçekten de cumartesiyi öneriyorsunuz. Ancak o akşam ertelenmesi mümkün olmayan bir randevum var. Halkevi'ndeki bir okuma toplantısına katılmam gerekiyor. Saygıdeğer Doktor Bey, acaba bir daha deneyebilir misiniz? Gelecek hafta bana her gün, her saat uygun. Kararı lütfen siz verin.

Derin saygılarımla
Stefan Zweig

Viyana XVIII. Bölge
Spöttel Sokağı 7
29.X.1908

Sevgili Doktor Zweig,
Acaba 2 Kasım Pazartesi akşamı saat altıda zamanınız var mı?
Sizi candan selamlayan, saygı besleyen
A.S.

Viyana XVIII. Bölge
Spöttel Sokağı 7
2.6.1909

Sevgili Doktor Zweig,
Bu akşam Türk Siperleri Parkı'nda resim yapmak için toplanacağız, şöyle saat sekiz buçuk, dokuz sularında. Benimle gelmek istemez misiniz? Saat sekiz buçuğa kadar evdeyim, saat sekizden sonra da yola çıkmaya hazırım. Sanırım Wassermann Ailesi de parkta olacak. Yanıt yollamanıza gerek yok.
A.S.

Viyana, 30.11.1909

DR. ARTHUR SCHNITZLER
Perşembe akşamı saat yedide ziyaretinizi rica ediyor.

Viyana VIIII. Bölge
Koch Sokağı 8
13 Aralık 1909

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Dün akşam başarılı oyununuz *"Yaşamın Çağrısı"*nı seyretmek sevincini yaşadım. Eserleriniz üzerine ne düşündüğüm sorulmamasına karşın görüşümü yine de belirtmeme izin verirseniz, şunu söylemek isterim: Bugüne kadar hiçbir eserinizin tiyatro sahnesinde beni böylesine sarsmış ve heyecana getirmiş olduğunu anımsamıyorum. Eserlerinizin günümüzde bizlerden onay alması gerekli değil. Biz onlardan öğrenmek zorundayız. Karşıtlıklarla dolu, düşmanca ve dostça olan en son oyununuzu güzel duygularla izledim. Çıplak, fakat buna rağmen utandırıcı olmayan bir insan vücudundan yayılan duygulardan böylesine etkilendiğimi anımsamıyorum. Daha önce hiçbir eserinizde alınyazısını bu kadar zorlayan bir konuyu ele almış olduğunuzu da... Oyunda ilerde herhangi bir değişiklik yapmayacağınızı ümit ediyorum. Bunun için size her zaman müteşekkir olacağım. Ve eminim zamanla daha çok insan benzeri duyguları yaşayacak. Oyundaki sözler ve insanlardan çok karakterlerden yayılan inanılmaz güçteki o canlılık çok etkileyici... Yaşamla ölümün birbirleriyle böylesine düşmanca sarmaş dolaş oluşu, tutkuyla birleşmeleri benim için o akşamı en unutulmaz yapan anlardı.

Bu eseriniz için yürekten teşekkürlerimi lütfen kabul edin. Size olan saygım ve sevgim şimdi daha da arttı, güçlendi ve derinleşti. Yeni eserlerinizi büyük heyecanla, sevinçle bekliyorum.

İçten selamlar, saygılar

Stefan Zweig

Viyana XVIII. Bölge
Spöttel Sokağı 7
22.12.1909

Sevgili Doktor Bey,

28'i, Salı günü bana uğramak ister misiniz, şöyle saat yedi buçuğa doğru, akşam yemeğine? Gelirseniz çok memnun olacağız.

A.S.

Viyana XVIII. Bölge,
Sternwarte Caddesi 71
24.7.1910

Sevgili Doktor Bey,

Taşınma sevinci ve yorgunluğu arasında, göndermek inceliğini göstermiş olduğunuz Verhaeren kitabınız için size teşekkür etmeye fırsat bulamamıştım. Biraz gecikmiş olan candan teşekkürlerimi şimdi yolluyorum. Baskısı hoşuma gitti. En kısa zamanda huzurlu bir anımda, küçük bir yolculuk sırasında, okuyacağım için şimdiden çok seviniyorum.

Güzel bir yaz geçireceğinizi ümit eder, sadece başkalarının değil, kendi ününüz için de çalışmanızı dilerim.

İçten selamlar

Arth. Schnitzler

Viyana VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
5.10.1910

Çok Saygıdeğer Doktor Bey,

Yeni taşınmış olduğunuz evinizi görmek şansını elde ettiğim o gün size orası için düşündüğüm özel bir hediyeden söz etmiştim. Düşündüğüm, Goethe'nin *"Ev Deyişi"*nin orijinal el yazmasıydı ve onu elde etmeyi başardım. Nereye asacağınızı bilseydim, getirmeden bir çerçeveye koyardım. Bana ve herkese eserlerinizle vermiş olduğunuz tüm güzel şeyler, güzel sohbetleriniz ve yakın dostluğunuz için bir gönül borcu olarak kabul etmenizi rica ederim.

Saygılar, yürekten sevgiler
Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
6.X.1910

Sevgili Doktor Bey,

Goethe'nin el yazmasını getirmeniz ve son mektubunuzdaki içten sözleriniz çok duygulandırıcıydı! Beni ve eşimi böyle bir armağanla gerçekten çok mutlu ettiniz!

Çok yakında görüşmek üzere
Arthur Schnitzler

Viyana XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
7.X.1910

Sevgili Doktor Bey,

Salı akşamı, saat yedide Wassermann bize tek perdelik oyununu okuyacak. Sizi, bizlerle beraber olmaya onun adına da içtenlikle davet ederim.

A.S.

Viyana, VIII. Bölge,
Koch Sokağı 8
Ekim sonu, Kasım başı, 1910

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Şu sıralar Viyana'da olup olmadığınızı bilmiyorum. Bir ricam olacak, onu size iletip iletemeyeceğimden de pek emin değilim. Fakat pek büyük bir rica değil. Sizi evinizde ziyaret etmek istiyorum, hepsi bu kadar. Son günlerde bana sık sık yeni eserinizden söz ediyorlar. Herkes o kadar olumlu konuşuyor ki sabırsızlanıyorum. Sanırım ilkbaharı bekleyemeyeceğim. Tabii bu arada "Medardus"un ilk akşamı da var! Son yıllarda ne kadar çok başarılı eser yarattınız! Ve hayranlarınız olarak bizler sürekli sabırsızlık içindeyiz, sizden hep yeni yeni şeyler bekliyoruz. Bize verdiklerinize karşın böylesine aç olduğumuz ve yenilerini hep çifte sevinçle beklediğimiz için bizleri affetmelisiniz.

Sayın eşinize de sonsuz hürmetlerim, saygı dolu selamlarımla

Stefan Zweig

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
27 Kasım 1910

Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Tiyatroda paradinin bir köşesinden seyrettim "Medardus"u. İkide bir ışıldayan yüzünüzü seçtim, mutlu oldum. Son yıllarda bütün tiyatro eserlerinizin (inşallah yakında *Beatrice* de oynanır) peş peşe sahnelenmesi dolayısıyla zaten kitaplarınıza tutkun bizleri de *ikinci bir kez* fethetmesi çok sevindirici.

Bağlılık ve saygılarla
Stefan Zweig

Viyana XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
29.11.1910

Çok teşekkür ederim, sevgili Doktor Bey, yakında görüşmek üzere...

Arthur Schnitzler

Viyana, 4 Ocak 1911

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Göndermiş olduğunuz "Büyük Ülke" için size çok teşekkür ederim. Tabii onu hemen inanılmaz bir sabırsızlıkla okuyup bitirdim. Şimdi size yürekten, sonsuz tebrikler yollayabildiğim için de kendimi çok mutlu hissediyorum. Bana göre *Büyük Ülke* tüm eserlerinizin bir özeti. Çok zengin. İkinci okuyuşumda keşfettim,

bir yerlere gizlenmiş olan güzelliklerini, lezzetini, olgunluğunu ve renklerini... Sanırım bahçenizin en güzel meyvesi o! Ne kadar mutlu edici; başkalarının kendilerini tekrarlamaya başladığı bir yaşta, yarattıklarınızla daha önce yazmış olduklarınızı aşmanız. Ne güzel, biz gençleri mutlu ediyorsunuz, yüreklendiriyorsunuz! Onu okudum, siz benim sabırsızlığımı giderdiniz. Fakat şimdi başka bir şey var beni yine sabırsız eden: *Büyük Ülke*'yi sahnede görmeyi arzuluyorum. Daha bugünden biliyorum ki bu bir zafer olacak!

Yarın Halkevi'ne geleceğim. Saygıdeğer eşinizin şarkılarını dinleyeceğim için kendimi çok mutlu hissediyorum. Heyecan dolu bir merak tüm ruhumu şimdiden kapladı.

Bugünden iyi dileklerle, derin saygılarımla

Stefan Zweig

Viyana XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
11.2.1911

Sevgili Doktor Bey,

Çok teşekkür ederim. Rzewicki'nin (Wyzewa değil) Figaro'da çıkmış olan makalesini bana Observer'den yolladılar.

Candan selamlar

A.S.

Paris, 27 Şubat 1911

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Amerika yolculuğuma çıkmadan önce size ve değerli eşinize yürekten veda selamları yolluyorum. Dün, *Mercure de France*'ın yazarlarından, *Büyük Ülke*'yi çevirmek isteyen Paul Morrise ile

görüştüm. Kendisine sizinle ilişkiye geçmesini söyledim. Onu size önerebilirim. Çok çalışkan biridir ve tiyatrolarla da iyi bağlantıları vardır. Eşinizin Berlin'deki başarısını izleyemediğim için çok üzgünüm. Umarım yakında Viyana'da bu mutluluğa erişebilirim.

Sonsuz saygılarla
Stefan Zweig

Küba, Havana,
Nisan 1911

Sevgili ve Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Yolculuğum yakında sona eriyor. Sizi ve saygıdeğer eşinizi yine görebileceğim için çok seviniyorum.

Her zamanki saygılarımla
Stefan Zweig

17.5.1911

Sevgili Doktor Bey,

Gönderdikleriniz için size çok teşekkür ederim. Güzel şeyler! Bakalım önümüzdeki günlerde yankıları ne olacak? Yakın ilginiz için teşekkürler.

Görüşmeyi ümit ederek
Dr. Arthur Schnitzler

Viyana VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
11.6.1911

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Önce Amerika yolculuğum, ardından küçük, fakat uzun süren bir ameliyat süreci, sizi ve sayın eşinizi görmemi engelledi. Eğer yakında bir akşam yemeğe çıkarsanız bana da haber vermenizi rica ederim. Bahçeli bir lokantada bir araya gelebilirsek –tabii sizleri rahatsız etmezsem– çok sevinirim.

Çok içten selamlar ve derin saygılarla

Stefan Zweig

Viyana XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
Pazartesi, 12.6.1911

Sevgili Doktor Bey,

Bu akşam Türk Siperleri Parkı'ndaki bahçe lokantasında yemeğe gitmeyi düşünüyoruz. Saat sekiz buçuk gibi. Eğer sizi de orada görebilirsek çok sevineceğiz. Yanıt yollamanıza gerek yok.

İçten selamlar

A.S.

Hochschneeberg
6.7.1911

Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Size buradan saygı dolu selamlar yollamak istiyorum. Bu yöreyi Semmering'den daha çok beğeniyorum. Tertemiz bir hava ve inanılmaz bir sessizlik.

Eşinize de saygılarımı sunarım.

Stefan Zweig

Viyana, 8.7.1911

Schneeberg selamlarınıza candan teşekkürler. Panama yazınız beni çok duygulandırdı. Size güzel bir yaz diliyorum.

Arthur Schnitzler

Eşimden de çok selamlar.

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
Cumartesi, 23 Ağustos 1911

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Size yeni eserimi sunar, okumak zahmetine katlanacağınız için şimdiden teşekkür ederim. Tiyatrolar arasında yapacağı o usandırıcı yolculuğundan önce yanınızda güzel saatler geçirsin, size hürmetler dolu selamlarımı getirsin istedim.

Bütün içtenliğimle

Stefan Zweig

Okumanız sona erince geri yollamak zahmetine katlanmayın, ben birisini size yollar, aldırırım.

Weimar, 29.8.1911

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Burada hiç bulundunuz mu bilmiyorum. Fakat Weimar'daki günlerim iş gezisinden çok bir tatili andırıyor. İlm kıyısındaki gezintiler öylesine huzur dolu ki...

Size ve sevgili eşinize her zamanki saygılarımla çok selamlar yollarım.

Stefan Zweig

Ne kadar mükemmel "Çoban Kavalı"nız! Bir kez daha okuyup, iyice zevkine varmak için bu yolculukta yanıma almıştım.

Viyana, 26.X.1911

Sevgili Doktor Zweig,

Sizin de Gautier Komitesi'nde olduğunuzu gördüm. Nasıl bir makale yazmış olduğunuzu ya da yazmak istediğinizi öğrenebilir miyim?

Ben de kendi makalemi ona göre kaleme almak niyetindeyim. Almanya'dan dönünce sizinle daha sık görüşmeyi arzularım.

Candan selamlar

Arth. Schnitzler

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
27 Ekim 1911

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Gautier Anıtı hakkında bir şey yazmadım, sadece bildirinin altına imzamı attım. Fransa'da bir Alman Hebbel veya Kleist Anıtı için üç kuruş bile harcanmayacağını biliyorum. Fransa'nın bizlere gerçekten gereksinimi yok.

Bir şey daha belirtmek istiyorum: Kitabınız nedeniyle Fischer

ile görüşmüş olduğumdan sizin resmen haberiniz yok! Onu ben ele alamadığım için kendimi biraz suçlu hissediyorum. Fakat şu sıralar o kadar çok işim var ki (Kendimi bu görev için pek de yetenekli görmüyorum). Bu nedenle aklıma gelen en iyi ismi önerdim: Auernheimer'i. Yakında gerçekleşeceğini umarım.

Kasım sonunda tekrar Viyana'da olacağım ve sizinle yine görüşeceğim için kendimi çok mutlu hissediyorum. Saygıdeğer eşinize de çok selamlar.

Stefan Zweig

"Deniz Kıyısındaki Ev" kitabım kendine çok dost edindi. Bu arada birkaç büyük sahne söz verdi.

Viyana
1911 Ekim sonu

Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Büyük Ülke eseriniz için size sözünü etmiş olduğum Paul Morisse şu sıralar çalışmaya başlamaya hazır sayılır. Kendisinin hem Almancayı, hem de Fransızcayı çok başarılı kullandığını, edebiyat çevreleriyle yakın ilişkilere sahip bir çevirmen olduğunu tekrar belirtmek istiyorum. Bu nedenle Morris'i size candan önerebilirim.

Kendimi kötü hissetmeme rağmen bugün bir Meran yolculuğuna çıkıyorum. Bu arada yarım düzine tiyatro *Deniz Kıyısındaki Ev*'i programına aldı.

Eşinize ve size çok selamlar, saygılar

Stefan Zweig

Hamburg, 9.11.1911

Sevgili Doktor Bey,

Bu arada Morrise'den başka çevirmenler de bana müracaat etti. Bunlardan biri de, bazı eserlerimi daha önce de çevirmiş ve yayınlatmış olan Rémon. Henüz bir karar vermedim. Acaba Morisse daha önce tiyatro oyunları çevirmiş miydi?

İçten ilginiz için çok teşekkür ederim. Size Meran'da sağlık dolu günler dilerim.

Candan selamlar
Arthur Schnitzler

Mals, 1911 Kasım ortası

Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Morisse'e bu arada yazdım ve çevirisi sırasında bir tiyatro uzmanına danışmasını önerdim. Buna karşı çıkmayacağına eminim. Kendisi çok çalışkan biridir. Birkaç yıl Viyana'da yaşamış olduğu için de Viyana Almancasını iyi bilir. Döndükten sonra sizinle görüşmeyi arzular, eşinizi ve sizi candan selamlarım.

Stefan Zweig

Viyana XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
12 Aralık 1911

Sevgili Doktor Zweig,

Yarın, (salı akşamı) bize yemeğe gelebilirseniz çok seviniriz. Saat sekiz civarında bekleriz. Hagemann'dan başka birkaç Viya-

nalı dost da bizimle birlikte olacak. Yanıtınızı rica ederim.

Sizi içten selamlayan
A.S.

İçten teşekkürler. Satırlarınıza ve mısralarınıza çok sevinmiş olduğumu belirtmek istiyorum. Onlar çok güzeldi, çok candandı.

Saygıyla
Viyana, Mayıs 1912
Arthur Schnitzler

Viyana XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
27.X.1912

Sevgili Doktor Zweig,

Başarınız beni çok sevindirdi. Sizi hemen candan tebrik etmek istiyorum. Birinci ve ikinci perdenin sahneye konuluşu da beni çok etkiledi. Üçüncü perde konusundaki görüşlerimi ise bir buluşmamızda açıklamak isterim.

Yakında görüşmek üzere
Arthur Schnitzler

Viyana VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
28.X.1912

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Güzel satırlarınız için gönülden teşekkürlerimi lütfen kabul

edin. Dün oyunun hemen ardından Gerhart Hauptmann'dan gelen bir telgraf da beni en az sahnedeki başarı kadar sevindirdi. Siz de biliyorsunuz, oyundaki bazı küçük karşıtlıkların kafamı nasıl yorduğunu. Ancak şunu da hissediyorum ki deneyimler ve eleştirilerle bu arada çok şey öğrendim.

Saygıdeğer Doktor Bey, güzel görüş ve düşüncelerinizi hiç yitirmemenizi dilerim! Onlar benim için sizin sandığınızdan da değerli. Yıldan yıla artan duygularımın gücü size ulaşmıştır umarım.

Saygılar ve dostlukla

Stefan Zweig

Viyana XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
10.11.1912

Sevgili Doktor Zweig,

Dostça isteğinizi yerine getirmek amacıyla *Bernhardi*'nin bir nüshasını severek yolluyorum. Ancak ona müsvedde gözüyle bakmanızı ve böyle okumanızı rica ediyorum.

Candan selamlarla

Arth. Schnitzler

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
12 Kasım 1912

Saygıdeğer, Sevgili Doktor Schnitzler,

İnanılmaz bir sevinçle *Profesör Bernhardi* kitabınızı aldım, onu sonsuz bir coşku ile hemen okudum ve şu anda hâlâ elim-

de. Son sayfasına kadar okumuş olmama karşın, tekrar ortasına geri döndüm, yeni baştan okuyorum. Burada okurun karşısına çıkan dünya bizlerin o dar dünyası. Açılan, sonsuza doğru büyüyen, genişleyen, üzerinde güzel yıldızlar dolu dürüstlüğün gökyüzünün göründüğü bir dünya... Şimdi size bir şey söylemek istiyorum, ancak gerçek duygularımı belirtirken doğru mu yapıyorum, bilemiyorum. Eseri ilk okuyuşumun ardından hemen karar veremedim, bir dram mı, bir tiyatro oyunu mu, bir sanat eseri mi! Yaşayan, beni yakalayıp içine çeken bir canlılık hissettim. Önce insanca bir öfke, sonra bir sevinç. Nefret ve aşk... Fakat sonra kendime geldim; fark ettim ki, burada gerçekleştirilen, yaratılan bir sanat eseriydi, yaşamın kendisi değildi. Ancak eserin tiyatro başarısının ne olacağını söyleyecek durumda değilim. Şu anda eserin içinde yaşayan insanlara karşı öylesine bir hayranlık ve öfkeyle doluyum ki... -*Nostra ipsissima res agitur*- Duygularım doğru dürüst düşünmeme henüz izin vermiyor. Ancak şunu hemen belirtmek isterim: Dördüncü perdede rahip ile Bernhardi arasında geçen sahne kadar başarılı bir sahneye bugüne dek hiçbir oyununuzda rastlamadım. Eserin bu bölümü gerilimli. Çok ileri görüşlü, sertlik ve iyilik dolu, hem insancıl, hem de sanat yanı başarılı. İnsanlarınız hiç böylesine canlı olmamış, edebiyatınız hiç böylesine doruğa çıkmamıştı. Şimdi bunları mutlulukla hissediyorum ve –özür dilerim– çok gurur duyuyorum. İnsanın sevdikleriyle gurur duymasına hiç kimse engel olamaz!

Şu anda "*Bernhardi*" üzerine dramaturji yorumu yapamam, henüz duygularım dorukta... Beklemem gerek. Fakat Berlin'deki ilk gecesinin tarihi belli olunca mutlaka salonda olacağım. Çünkü bir kitap söz olurken, söz canlanıp etkilerken ben orada bulunmazlık edemem.

Saygıdeğer eşinize selamlarımı sunarım! İçten, sevinç dolu tebrikler.

Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
Paris, 14 Kasım 1912

Sevgili Doktor Schnitzler,

Bir süredir Paris'teyim. Bugün ilk kez Paul Morisse ile görüştüm ve son aylardaki suskunluğunun nedenini size hemen bildirmek istiyorum. Morisse eserinizin çevirisini bitirmiş. Bu arada bir kez de Münih'e gelip oyunu seyretmiş. Gördüğüm kadarıyla oldukça emek vermiş. Bugüne kadar size yazmamış olmasının nedeni bence olumsuz şeyleri söylemekten çekinmesi. Şimdi benim size bilgi vermemin nedeni onun utanması değil. Burada iki tiyatroya öneri götürmüş. Eserden övgüyle söz edilmesine rağmen, çabaları boşuna; Antoine da henüz karar veremiyor. Ayrıca *Variétés Tiyatrosu* da düşünüyor. Fakat durum pek ümit verici değil, hele günümüzdeki politik gelişmeleri gözler önüne getirince pek zor. Şu sıralar burada Alman eserlerine ilgi çok az.

Bence en uygun tiyatro, son zamanlarda Shaw, Hebbel ve genç Fransız sanatçıların oyunlarını sahneleyen ve Paris'in en modern tiyatrosu sayılan *Theater des Arts*. Ancak alternatif bir sahne olduğu için az gelir getiriyor, zor ayakta duruyor. Morisse bunu size yazmaya cesaret edememiş. Eseri kitap olarak yayınlatmaya da hazır. Ancak o zaman sahnelenmesi pek mümkün olmayacak gibi. Şimdi kararı sizin vermeniz gerekecek.

Saygıdeğer Doktor Bey, sizi son gelişmelerden elimden geldiğince bilgilendirebildiğimi umuyorum. Morisse çok çaba gösteriyor, fakat Paris'i fethetmenin ne kadar zor olduğunu siz de bilirsiniz. Benden bilgi istediğiniz konular olduğunda lütfen bildirin, elimden geleni yapmaya hazırım. Burada en az üç hafta daha kalacağım. İnsan Paris'te bir yandan çok renkli bir yaşam sürerken, öte yandan da bu yaban elinde içine kapanıyor. Bu nedenle de birkaç iyi insanın yakın dostluğu beni sonsuz mutlu ediyor.

Beni lütfen anılarınızdan silmeyin. Eşinize ve size saygı dolu selamlarımı sunarım.

Stefan Zweig
Paul Morisse'in adresi:
Mercure de France
26, rue de Condé

Paris, 16/17 Mart 1913

Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Az önce Heini'nin hastalanmış olduğu kulağıma geldi. Umarım en kısa zamanda iyileşir ve bir an önce eve döner. En iyi dileklerim sizlerle. Bu heyecan verici günlerin yakında geçeceğini, yine huzura erişeceğinizi ümit ederim.

Yürekten selamlarla

Stefan Zweig

Viyana XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
18.3.1913

Sevgili Dr. Zweig,

Tiyatro oyunu konusunda gösterdiğiniz çaba için çok teşekkür etmek istiyorum. Eğer *Büyük Ülke*'nin *Des Arts*'dan başka bir sahnede oynanması mümkün olmayacaksa, bunu kabullenebilirim, ancak rejinin çok başarılı olması koşuluyla. Bu oyunun Paris'te başarıya ulaşması için öncelikle kralın süvarisi rolünün çok iyi bir aktör tarafından oynanması gerekiyor. *Des Arts* tiyatrosunun daimi bir kadrosu mu var, yoksa sahnelenen oyuna göre mi oyuncularla anlaşma yapıyorlar? Eseri burada seyretmiş ve çok ilgisini çekmiş olan Guitry'e başrolü vermek sanırım hemen hemen imkânsız... Öyle değil mi?

Yazdığınız gibi eserin kitap olarak yayınlanması, sahnelenmesini engelleyecekse tabii bundan şimdilik vazgeçmeyi yeğlerim. Tiyatronun programına alması konusunda elinden geleni yapacağına inandığımı da lütfen Bay Morisse'e söyleyin.

Buradaki huzursuz günler geride kaldı. Heini apandisit ame-

liyatının ardından dün sanatoryumu terk edip eve geldi. Sağlık durumu çok iyi.

Size çok selamlar, eşimden de...

Saygılar sunan
Arthur Schnitzler

15, Rue Beaujolais Hotel
Paris, 20.3.1913

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Heini'nin ameliyatının başarılı geçmiş ve yeniden sağlığına kavuşmuş olmasına çok sevindim.

Kendisine ötelerden geçmiş olsun dilekleri yolluyorum.

Stefan Zweig

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
23.V.1913

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Yeni eseriniz az önce elime geçti. Şu anda hiçbir şey onu derhal okumaya başlamama engel olamadı! Baştan sona bir nefeste okudum ve ardından kendimi dolu dolu hissettim. Kişilerin alınyazılarına şöyle bir dokunmuyor, ruhlarının ta içine giriyor, yaşamlarının derinine iniyorsunuz. Konuyu kısa ele almıyorsunuz, epik tiyatronun gereklerini yerine getiriyorsunuz. Oyunda bir kahraman yok, herkes konunun içinde, birbirlerine karşıt olmaları güçlerin uyumlu savaşımını oluşturuyor. Birinci ve ikinci

perde kanımca yeterince dramatik değildi, karakterlerse çok canlıydı. Son perdede her şey tam bir uyum içindeydi. Oyunda cinsiyeti tüm gerçekleriyle ele aldığınız için karşıtlarınızın sizi eleştirmesinden korkmak gerek. Çünkü çoğu insan nedense gerçek karşısında gözlerini kapatır, bir yalana inandırır kendini, cinsel arzularını "gerçek aşk" diye satar, hatta sanatta çıplaklığı kabullenmez. Yanlış bir utangaçlık duygusuyla bütün bunların ahlaki olmadığına inanır. Oyunun son bölümünü ilk okuyuşumda biraz zor anlaşılır bulmuştum. Fakat kendimden pek emin değilim, ikinci kez okurken acele etmeyeceğim, mutlaka daha rahat, daha duygulu olacağım. Birikmiş, daha doğrusu engellenmiş cinsel güçler, daha önce *Garlan* ve *Büyük Ülke*'de görüldüğü gibi burada da ele alınıyor. Yazarların ılımlı ve dikkatli olduğu bir yaşta, *Bernhardi* örneğinde de izlediğimiz gibi sizin ileri görüşlü bir yüreklilikle bu konunun üzerine gitmeniz hayranlık verici. Benim görüşüme göre eserleriniz gerçeklere yaklaşırken gittikçe daha çok bir kendine güven ışıldıyor, hayallerden uzaklaşıyor. Şimdi bu son eseriniz için, daha öncekilerde olduğu gibi size yürekten teşekkür etmek istiyorum. Belki yakında bir dergi veya gazetede bu eser üzerine bir şeyler yazma olanağını bulurum. Oyundaki birbirinin içine girmiş sayısız sorunu tek tek ele almayı çok isterdim.

Mektubumun sonunda bir şeye daha değinmek istiyorum: Pazartesi akşamı saat yedi buçukta üniversitenin küçük salonunda Bahr üzerine bir konuşma yapacağım. Yürekten söylemek isterim, dinleyiciler arasında sizi de görmeyi çok arzuluyorum. Bunu kendim için değil, kışkırtıcı ve mücadeleci kişiliğiyle günümüz kuşağının terk ettiği, daha doğrusu kendisine yabancılaştığı öne sürülen bir edebiyatçı olan Hermann Bahr için istiyorum. Bu savlar ne yazık ki kısmen gerçek, ancak sizin böyle düşünmediğinizi biliyorum. Bu nedenle de, tabii ısrar edip sizi fazla rahatsız etmek istemiyorum, fakat Bahr için orada bulunmanızı rica ediyorum.

Çok değerli Doktor Bey, her zamanki saygı ve sevgimin kabulünü rica eder, hürmetlerimi sunarım.

Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
25.5.1913

Sevgili Doktor Bey,

Güzel mektubunuz beni gerçekten sevindirdi. Eserin son bölümü üzerine yazdıklarınıza katılıyorum. Bir süredir ben de aynı görüşteyim. Öylesine içten ve canlı ki son mektubunuz, çalışmalarıma ilginizin her zaman sonsuz olduğunu şimdi daha güzel kanıtlıyor. Bu nedenle elinizi dostça sıkıyorum.

Bahr ile ilgili toplantıya beni davet ettiğiniz için size teşekkür ediyor, ancak gelemeyeceğim için de affınızı diliyorum. Biliyorsunuz bu gibi toplantılara, mümkün olduğu kadar az katılıyorum. Hauptmann ile ilgili büyük davet bir ayrıcalıktı. Bir yanlış anlaşılmadan kaynaklanan aramızdaki ihtilafı düzeltmek için onunla karşılaşmalıydım ve o davet tam zamanında gelmişti. Eminim Bahr da bu tavrımı bildiğinden, gelmediğim için bana kızmayacaktır. Sevgili dost, sizden iki ricam olacak: Biri, sizin de beni anlamanız, diğeri de, toplantının ardından konuşmanızın nerede yayınlanacağını bildirmeniz. Yaz planlarınız belli mi? Biz temmuz başında birkaç haftalığına tatile çıkacak ve ay sonunda yine Viyana'da olacağız. Yakında görüşeceğimizi ümit eder, yürekten selamlar yollarım.

Saygılarla
Arthur Schnitzler

Viyana, 1913 Mayıs sonu

Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Güzel satırlarınız için çok teşekkür ederim. Bahr üzerine konuşmam *Neue Freie Presse*'de yayınlandı, fakat oldukça kırpılmış ve tıraşlanmış olarak. O akşamki konuşmanın tamamının dinle-

yicileri etkilemiş olduğunu umuyorum. Sizi temmuzda görebilirsem çok sevineceğim. Çıkacağınız tatilin güzel geçmesini dilerim.

Derin saygılarımla

Stefan Zweig

Viyana, VIII. Bölge
20 Şubat 1914

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

*"Issız Yol"*un yeniden canlandırılması ve ulaştığı başarıdan dolayı candan tebriklerimi kabulünüzü rica ederim. Yaşamıma eşlik etmiş olan insanları dün akşam sahnede gördüm. Sizin ustalığınızı da yeniden yaşayabildiğim için çok mutlu oldum. Bu gibi konulardan söz etmek yetkisine ben sahip değilim. Fakat bir eserinizi sahnede gördükten ya da onu kitap olarak okuduktan sonra size bir şeyler yazma, bize onları armağan ettiğiniz için şükranlar sunma gereğini içimde hissediyorum. Yıllar önce *Issız Yol* en sevdiğim eserinizdi. Dün akşam şunun farkına vardım ki aradan geçen zamanda tüm güçlerinizin birleşmesiyle sanatınız ne kadar güçlenmiş... Özellikle *Büyük Ülke* ve *Bayan Beate*'de bu çok iyi sezilmekte. Hele gücünüzün eserleri de aşarak geliştiğini hissetmek benim için inanılmaz bir duygu ve zevk. Bütün çalışmalarınız kişisel, insancıl konuları ele alıyor, geçmiş yılların tüm tiyatro eserleri de gerçek bir bütünü oluşturuyor. Ben başkaları gibi eserlerinize sadece sahne oyunu gözüyle bakmıyor, kendimi onlarla bir tutmak istemiyorum. Ben onları içeriği, sahnelenişi, oynanışı ve anlatmak istediğiyle bir bütün olarak değerlendiriyor, her defasında da size yeniden teşekkür edebildiğim için kendimi mutlu hissediyorum. Böyle bir duyguyu bugün de içimde taşıyorum ve bunun son kez olmadığını biliyorum.

Beni üzense, uzun süredir sizi ziyaret edebilmem için bana zaman ayıramamış olmanız. Birkaç gün sonra uzun bir süre için yine Viyana'dan ayrılıyorum. Fakat size ve eserlerinize olan saygı

ve sevgimi de beraberimde götürüyorum. Giderken size teşekkürlerimi sunmak, dün akşamki tiyatro ziyaretimin ardından benim için yine bir zorunluluk...

Size içten selamlar sunan
Stefan Zweig

Viyana, 24.2.1914

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Bey,

Sizden gelen güzel mektuplar oyunlarımın ilk akşamlarına ve benzeri edebiyat çalışmalarıma ilişkin en hoş yankılar. Siz onları her defasında dostça yaklaşımınızla insancıllaştırıyorsunuz... Ancak beni şımartmanızdan da korkuyorum. Acaba günün birinde böyle bir mektup gelmediğinde ben ne yapacağım, ne düşüneceğim? Fakat umarım, siz kendinizi sorumlu hissetmiyorsunuz. Eserlerime gösterdiğiniz ilgi, arada sırada pek hoşunuza gitmeyen bir şeyler olsa da, onların tümüne, bunun bilincindeyim. Son zamanlarda az görüşebilmemizi ben de gerçekten üzücü buluyorum! Ancak ortak dostlarımızdan sizin sık sık yolculuklara çıktığınızı duyuyorum. Şimdi de yine Viyana'dan ayrılmaya hazırlandığınızı yazıyorsunuz. Uzun süre için yine burada olduğunuzda lütfen haber verin. Her zaman davetlimsiniz.

İçten selamlar ve saygılarla
Arthur Schnitzler

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte 71
4.9.1914

Sevgili Doktor Zweig,

Bu arada Bay Unruh'un size mektup yolladığını sanıyorum. Yine de bana yazmış olduğu ve eve döndüğümüzde (iki gün önce) bulduğumuz bir kartpostaldaki özel selamları size iletmek istiyo-

rum. Onun selamlarına ben ve eşim de en güzel selamlarımızı ekliyoruz... Çok yakında görüşeceğimizi umarım! Pazartesi bizimle Rosenbaum bahçesinde yemeğe gelmek ister misiniz? Sizi akşam saat altıda bizde bekliyoruz. Gelirseniz çok sevineceğiz.

Arthur Schnitzler

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
Kasım, 1914

Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Çok üzgünüm! Siz beni telefonla aramış, fakat bana ulaşamamışsınız. Askeriye beni yanılttı, sabahın altısında talime çıkarıldık mı, öğlen saat on ikide kışlada olacağımı ummuştum. Fakat tam saat dörde kadar sürdü. Ve ben yine de her şeyi öğrenip öğrenmediğime pek emin değilim. Bütün bu hazırlıklar 1 Aralık'ta savaş arşivinde başlayacak görevimden önce gerekliymiş. Orada Bartsch ve Ginzkey'in denetiminde savaşla ilgili gizli evrakları gözden geçirip dosyalayacağım. Bu göreve çok seviniyorum. Fakat bu arada sizinle konuşamadığım için de üzgünüm. Önümüzdeki günlerde de Klosterneuburg'da talimlere çıkmam gerekiyor. Bu nedenle sizden haberlerinizi mektup aracılığı ile yollamanızı rica ediyorum. Şu sıralar günlük yaşamıma pek hakim değilim.

Size çok saygılar, selamlar yollayan

Stefan Zweig

Viyana, VXIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
9.11.1914

Sevgili Doktor Zweig,

Belki sizin de kulağınıza gelmiştir, şu sıralar enternasyonal bir revü kurma çalışmaları yapılıyor. Sorumluluk Dr. Ludo Hart-

mann'a verilmiş. Bir ara bana uğradı ve kendisini Romain Rolland ile tanıştırıp, tanıştıramayacağımı sordu. Ben de size danışmadan önce sizi aramasını söyledim sevgili Doktor Bey. Şimdi Dr. Hartmann, tabii sizce de mümkünse, bu konu üzerine Rolland'a yazmanızı rica edecek. Yakın zamanda gerçekleşmesi beklenen bu düşünce eğer sizin de ilginizi çekiyorsa, lütfen Ludo Hartmann'ı telefonla arayıp bir görüşün.

Verdiğim zahmet nedeniyle affınızı diler, yürekten selamlar yollar, yakında görüşmeyi ümit ederim.

Arthur Schnitzler

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
27.11.1914

Sevgili Doktor Bey,

İlişikte size düzeltiyi ya da açıklamayı, nasıl kabul ederseniz öyle olsun, sunuyorum. Şimdi şunları bilmek isterim: Böyle bir şeyi onaylar mısınız ve dördüncü sayfadan başlayarak yayınlanmasını gerekli ve uygun bulur musunuz? Eğer karşı değilseniz, görüştüğümüz gibi lütfen hepsini saygı dolu selamlarımla Rolland'a iletin. Bu konuda yapılacak veya yapılması düşünülenler üzerine de sizinle karşılıklı, en azından telefonda görüşmeyi isterim. Önümüzdeki günlerde size telefonla nasıl ulaşabileceğimi lütfen bana birkaç kelimeyle bildirin. Müsteşar Winternitz'i hangi telefondan bulabilirim? Bugüne kadar kendisiyle hiç görüşmedim.

Bana kalırsa askeriyedeki göreviniz nedeniyle sizi kutlamak gerek. Bu görevde, cepheye yollanmışlardan daha ilginç ve gerçek bilgilere ulaşabileceksiniz. Baron Winterstein geçenlerde çok heyecan verici şeyler anlatmıştı. Sizin de bizimle beraber olmanızı isterdim.

İçten selamlarla
Arthur Schnitzler

Ekte iki nüsha

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
29.11.1914

Saygıdeğer, Sevgili Doktor Schnitzler,

Bu konuda çok iyi niyetli davranıp, âcizane düşüncemi soruyorsunuz. Bu nedenle ben de düşündüğümü size olduğu gibi yazıyorum. Bana kalırsa düzeltmenin sadece ilk bölümü gerekli, ikinci bölümüyse bir değişikliğin doğru açıklanması olup, hiç kimseyi yaralamıyor. Birinci bölümde bir olumluluk, bir onay sözünü sizin gibi dogruluk ve adaletten yana birisinden görmek isterdim. Sanırım, zaman hiç bu denli olgunlaşmamıştı, rengimizi göstermeye, iç inançlarımızın sarsılmazlığını belli girişimlere karşı ayakta tutmaya ve sanatsal düşüncelerimizin politik yanını ortaya koymaya hiç bu denli gerek olmamıştı. Demek istediğim şu ki, yazının bir yerinde Tolstoy'a olan hayranlığınızı belirtmeniz ve France ile Maeterlinck'e olan yakınlığınızdan söz etmeniz de güzel *ve örnek bir davranış o*lur. Her olanağı kullanmalı, bazı kişilere olan yakınlığımızın karşılıklı çıkarlara dayanmadığını, hatta düşmanlık ve nefret dönemlerinde bile bunun sarsılmadan devam ettiğini başkalarına da göstermeliyiz. Şu sıralar Almanya'ya karşı olanların söylediklerini ciddiye almak yerine bunları önemsemeyenler var. Bu nedenle bizler, içinde yaşadığımız ve çalıştığımız bu dar dünyadaki bağımsızlığımızı açıkça vurgulamalıyız. Günümüzde en önemli şey gerçekçi kalmak, pazar yeri çığırtkanlarının söyledikleri karşısında ürküp sinmemektir. Bana göre Tolstoy'u çağımızın en önemli insanlarından biri olarak kabul etmeli, bir Anatole France'ın yarattıkları karşısında saygıyla eğilmeliyiz. Onlara bu saygıyı göstermediğimiz, günümüzden çok önce yarattıkları eserlere değer verdiğimizi açıklamadığımız zaman, bu davranışımız görüşlerini paylaşmadığımız anlamına gelir. Sizin de böyle bir amacınız olmadığı inancını taşıyorum.

Tabii bu görüş ve duygularımı kabul etmenizi isteme yürekliliğini kendimde bulmuyorum. Ben sadece sizin sorunuza yanıt

vermek istedim. Romain Rolland'a mektubunuzu, diğerleri gibi memnuniyetle kendisine ileteceğim. Savaşın ortasında barışı düşünen az sayıdaki insanlardan biri olduğunuzu öğrenince kendini çok mutlu hissedeceğine eminim.

Yarın bürodan çıktıktan sonra saat 16.00 ile 17.00 arasında mutlaka evdeyim. Telefonunuza şimdiden seviniyorum. Bana olan güveninize çok çok teşekkür eder, size ve eşinize candan selamlar yollarım.

Sadık dostunuz
Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
21.2.1914

Sevgili Doktor Bey,

Mektubumun ilişiğinde sözünü ettiğimiz değişiklikleri içeren açıklamamı yolluyorum. Çok taraf tutmak istemedim. Üzerinde düşündükçe konu insana tuhaf gelmeye başlıyor. Size bir şey sormak isterdim: Acaba Rolland'ın bizim bu açıklamamızla ne yapmak istediğini biliyor musunuz? Fransızcaya çevirip tüm basına verecek mi, örneğin sadece Journal de Genève'de değil, diğer Fransız basın organlarında da yayınlanacak mı? İsviçre'de Almanca çıkan gazetelerde de yayınlatabilir mi?

Geçenlerde telefonda konuşurken, Müsteşar Winternitz'den söz etmeyi unuttuğumuz az önce aklıma geldi. Size ne zaman telefon edebileceğimi lütfen bana tek bir satırla bildirin. Bir süre önce gazetelere yollamış olduğum açıklamamın son bölümündeki çağrıyı bu kez çıkardım. Bence pek gerekli değil.

Dün gece çok ilginç bir rüya gördüm. Sizinle faytona binmiş, bir doğu kentinde yüksekçe bir caddede ilerliyorduk. Siz beni

Sibirya'ya götürmekteydiniz. İlginçtir, yolumuz Helenental Vadisi'nden de geçecekti. Altı aylık bir sürgün olduğu söylenmişti, fakat sizin beni ömrümün sonuna kadar sürgünde bırakmak istediğinizden şüpheleniyordum. Ayrıca Kont Schönstein'a da çok benziyordunuz, sanki onun ikiz kardeşiydiniz. Sonra bu Kont da ortaya çıktı, üzerinde kürkten ince bir palto vardı, monokl kullanıyordu, canı sıkkın gibiydi ve o anda hiç de size benzemiyordu. Şimdi düşünün bakalım, bu rüya ne anlama geliyor!

Candan selamlarla

Arthur Schnitzler

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
3 Aralık 1914

Çok Saygıdeğer, Sevgili Doktor Schnitzler!

Candan mektubunuz ve son derece derin düşüncelerinizi yansıtan bu güzel belge için size defalarca teşekkür ederim. Günümüzde en sıradan bir sözcüğün bile onu üreten ruhun ve yüce kişiliğinin elinde bir manifestoya dönüşebileceğine inanıyorum ve her tarafta (düşüncelerimizde anlaşabilmemizin asla zaman mümkün olmadığı insanlar dışında) olası en büyük yankıları beraberinde getireceğinden hiç şüphem yok. Onu Romain Rolland'a yolladım ve tek kelimenin bile anlamını yitirmemesi için Fransızca çevirisini üstlenmesini rica ettim. Sizinle ortak çabamıza katkıda bulunacağı için de bunu sevinçle yerine getireceğine yürekten inanıyorum. Sanırım bu konuda birkaç gün sonra daha çok şey bileceğim.

İsviçre'de basıldıktan hemen sonra Viyana'da da yayınlanması bence çok yararlı olacak. Eminim Müsteşar von Winternitz resmi bir açıklama yapma görevini üstlenir. Ev adresi, Viyana VIII.

Bölge, Koch Sokağı 29. Kendisiyle önümüzdeki günlerde görüşeceğimi ve bana söz vereceğini umuyorum.

Saygıdeğer Doktor Schnitzler, sizi yakında görebilir veya telefonda sesinizi duyabilirsem çok mutlu olacağım. Şu sıralar her gün saat dörtle beş arasında evdeyim. Daha öncesini askeri görev engelliyor, sonrasında da müzik kendine çekiyor. Fakat akşamüstü saat dörtten sonra, tabii izninizle, evinize uğramak ya da canınız nereyi çekerse oraya gelmek, sadece gece rüyanızda değil, gündüz de dostça buluşmak isterdim.

Bu arada sayın eşiniz için de, Liliencron suaresi için güzel birkaç şarkıyı bir araya getirmeye çalışıyorum. O akşamın başarılı geçmesi, gelebileceklerini düşündüğüm işçi grubundan seyircilerden dolayı beni de çok mutlu edecek... Her şey için teşekkürler.

Yakında görüşmek arzusu ile size yürekten selamlar yollayan

Stefan Zweig

Bu mektubu daktiloyla yazdığım için affınızı rica ederim. Fakat bütün gün büroda kalem kullandığımdan parmaklarıma akşam mola verdiriyorum!

Viyana
5.12.1914

Sevgili Doktor Bey,

Sizi perşembe akşamı bekliyoruz. Çok geç kalmamanızı rica edeceğim. Şöyle, saat sekize doğru mümkün mü?

Candan selamlar

Arthur Schnitzler

Viyana, 6.12.1914

Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Perşembe akşamı seve seve geleceğim, tam zamanında sizde olacağım. Gönderdiğim kartpostalın üzerinde sağır ve dilsiz ressam Ambrosini'nin çok mükemmel bir eserini görüyorsunuz. Bu yıl Gerhart Hauptmann'ın bir portresini yapmış olan Ambrosini'nin çok büyük bir arzusu var: Sizin de bir tablonuzu yapabilmesi için kendisine iki gün ikişer saat ayırmanız.

Dostça çok selam

Stefan Zweig

Viyana, VIII. Bölge,
Koch Sokağı 8
12 Aralık 1914

Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Az önce Romain Rolland'dan bir mektup aldım. Şöyle yazıyor: *"Je reçios le noble écreit de Arthur Schnitzler. Je le traduirai avec plaisir et je prierai Seippel de le faire paraître dans le Journal de Genève (Envoyez moi un second exemplaire pour un journal de la Suisse Allemande). Je crains seulement qu'on n'objecte que personne, ici ni en France, n'a entendu parler de ces mensonges; personne chez nous, n'a élevé des accusations semblables contre A.S., ni contre aucun des principaux écrivains allemands."*

Sizin için çok seviniyorum. Yalan dolan sözlerin Rusya sınırları dışına taşmamış olması da beni mutlu ediyor. Yine de karşı bir açıklamanın yararlı olacağı kanısındayım. Bunun bir kopyasını, eğer varsa, Cenevre'de Hôtel Beau Sejour'da kalan Romain Rolland'a yollamanızı rica edeceğim.

Eşinizin şarkısı için öngördüğü kısa şiir, iyi bir Almanca çevi-

riye inatla direniyor. Nedense bir süredir kolay şeylerin zorlaştırıldığını hissetmeye başladım...

Her zamanki hürmetlerim ve saygılarımla
Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
15.1.1915

Sevgili Doktor Zweig,

Rolland bu ayın on birinde kaleme aldığı mektubunda, size üç kez yazdığını ve Richard Bloch'un Paul Amann'a yazmış olduğu mektubu da yolladığını bildiriyor. *Journal de Genève* elime geçmediği gibi Rolland'ın çevirdiği protesto mektubumun bir kopyasını da almadım. Sanırım onun size yolladığı mektuplar da sansüre takılmış olacak.

İçten selamlar
Arthur Schnitzler

Viyana, 16 Ocak 1915

Çok Değerli Doktor Schnitzler,

Journal de Genève'den kestiğim yazıyı birkaç gün önce size yollamıştım. Ben de Romain Rolland'dan birdenbire mektup almamaya başladım. Sansür galiba ülke için tehlikeli ve Avusturya'yı temellerinden sarsacak olan mektuplaşmalara engel oluyor, onları boğuyor! Ona İtalya üzerinden mektup yollayacağım. Ayrıca mektup sansüründe çalışanlara Romain Rolland'ın kim olduğunu anlatacağım. İnşallah başarırım!

Çok çok selamlar
Stefan Zweig

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
25.1.1915

Çok Değerli, Sevgili Doktor Schnitzler,

Sonunda Romain Rolland'ın yazmış olduğu bir mektup engelsiz elime geçti. *Berliner Tageblatt* gazetesinde hakkınızda çıkmış olan makaleyi okumuş olacak, sizden de söz ediyor: "Le voici logé a la même enseigne en Allemagne que je le suis en France! Exprimez lui de ma part toute ma sympathie confraternelle – si toutefois elle ne le compromet pas encore plus. Ah que les gens sont fous! C'est presque comique." Gerçekten sizi de şu büyük Alman çılgınlığının içine çekmeyi denemeleri çok öfkelendirici bir durumdu! Acaba bütün bu olup bitenleri on yıl sonra insanlar kavrayacak mı? Sizi ve dostluğunuzu sık sık düşünüyorum. Umarım çalışma hırsı sizde de, sürüp giden bu savaşın üzücü tekdüzeliğine karşı bir güç olarak kendini gösteriyordur. Şu günlerde en büyük arzum sizi tekrar araştırıcı, yaratıcı görmek. İçinde bulunduğumuz bu yok etme sürecinde hiç olmazsa düşünsel alanda *verimli bir* şeylerin geleceğe kalması ne güzel olurdu...

Size ve sevgili eşinize hürmetlerimle
Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
11.12.1915

Sevgili Doktor Zweig,

Sizden gelen ve beni hemen Romain Rolland'a birkaç satır yazmaya yüreklendiren kartpostalınız için teşekkür ederim. Sözünü ettiğiniz, bana yapılmış olan o hücumlar şimdiye kadar sadece birkaç Yahudi karşıtı gazetede yer aldı. Acınacak durumdaki bu insanların hiç olmazsa savaş günlerinde hak ve adalet tanıyacağı-

nı düşümden bile geçirmemiştim. Savaşların siperler gerisindeki temizleyici gücünün onlarda etkili olacağı beklenemez. Bu arada gerçekten, sizin de dostane sözlerle özlemiş olduğunuzu belirttiğiniz gibi, çalışmalarıma tekrar başladım. Belki ortaya iyi şeyler çıkmaz, fakat yine de çalışma bir görev, bir kurtuluş ve bir gereklilik. Siz sevgili Doktor Bey, kendinizi arşivinize mi verdiniz?

Size yürekten selamlar yollar, yakında görüşeceğimizi umarız!

Arthur Schnitzler

Viyana, 15.2.1915

Sevgili Doktor Bey,

Çarşamba günü saat beş ile beş buçuk arasında seve seve geleceğim.

İçten selamlarla

Arthur Schnitzler

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
9.4.1915

Sevgili Doktor Bey,

Ben de sizden daha az öfkelenmedim değil. Çünkü sizinle aynı düşüncedeyim: On yedi yıl, bu denli sorumluluk gerektiren bir görevi şerefle yapmış, değerli, çok başarılı ve dürüst çalışmış birinin görevine nasıl son verebilirler? Hele ileri sürülen nedenler, gördüğüm kadarıyla bahaneden başka bir şey değilken. Bence de olup bitenler, bir görüşe, belki de bir dünya görüşüne son vermek istemenin, ileride de tekrarlanabilecek ön belirtileri. Sizin de tanıdığınız yüksek mevkideki birinin: "İnsan nasıl olur da Rosen-

baum adını taşıyabilir?" sözlerini unutmamak gerek. Bütün bu konular ve neler yapmak gerektiği üzerine -tabii başka konularda da- sizinle sohbet etmeyi çok arzuluyorum. Bu nedenle belki gelecek hafta bizim evde bir akşam yemeğinde bir araya gelebiliriz. Önümüzdeki günlerde beni lütfen sabah 10.00 ile 11.00 arasında arayın ve size günün hangi saatinde ulaşabileceğimi söyleyin.

Yürekten selamlarla
Arthur Schnitzler

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
25.4.1915

Sevgili Doktor Bey,

Gustav Mahler'in dönüşü üzerine yazdığınız o çok güzel şeyler için izin verin de tüm içtenliğimle elinizi sıkayım. Eşim gibi beni de çok duygulandırdınız. Size teşekkür eder, yakında görüşeceğimizi ümit ederiz.

Her zamanki dostluğumla
Arthur Schnitzler

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
26 Nisan 1915

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Birlikte geçirdiğimiz o güzel akşam için şu ana kadar teşekkür edemediğim için çok üzgünüm. Yeni kitabımın adı üzerine kafam sayısız düşünceyle dolu. Sizi arayamama nedenim de bu. Bana her zaman gösterdiğiniz yakınlık için size teşekkür etmek istiyorum. Merhametsizliğin ve katı yürekliliğin insanların ruhu-

nu doldurduğu şu günlerde size olan saygım gittikçe artıyor.

Gerhart Hauptmann'dan Dr. Rosenbaum konusunda bugüne kadar bir yanıt alamadım. Acaba mektupları posta idaresi mi bu kadar uzun süre tutuyor, yoksa sansür mü bir şeyle rbuldu? Her şeye rağmen Thimig'in böyle şeyleri başarabilmesi beni çok öfkelendiriyor. Onu öylesine yok ettiler ki, bu iyi yürekli adamdan bir yıl sonra artık hiç kimse söz etmeyecek. Ancak ben yine de bir çıkar yol bulabilmeyi umuyorum. Duygusal nedenlerle bunu yapmak zorundayım. Çünkü çeyrek yüzyıl boyunca sürekli çalışmış, çaba göstermiş olan Doktor Rosenbaum'un sarsılıp yıkılmaması için etken ve üretken olması gerekli. Bir çıkar yol bulunacağını ümit ediyorum.

Sizi ve saygıdeğer eşinizi yakında görebilirsem çok mutlu olacağım. Bu akşam Walter Rosé'nin şiir akşamına katılacağım. Yarın için *Dünya Şarkısı* var, çarşamba akşamı da *"Elektra"*yı düşünüyorum. Şu sıralar gerçekten müzikle yaşıyorum, yoksa olup bitene başka türlü dayanmak mümkün değil.

Teşekkürler ve derin saygılarla

Stefan Zweig

Sayın eşinize de çok selamlar! Bir şeyi daha belirtmek istiyorum: Eğer zamanınız ve keyfiniz olursa, büstünüzü yapmayı çok arzulayan heykeltıraş Gustinus Ambrosini'yi anımsamanızı rica ederim. Bu sağır ve dilsiz insan benim gözümde olağanüstü bir sanatçı, insan olarak da eşsiz bir kişi.

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
Haziran, 1915

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Görüşebilmemiz için bana bir saatinizi ayırabilirseniz çok mutlu olacağım. Sizinle ortak dostumuz Rosenbaum konusun-

da konuşmayı çok istiyorum. Ne de olsa bizler onun en yakın dostlarından sayılırız. Böylesine vicdansız kararlar karşısında ilgisiz kalmamız doğru olur mu, bunun üzerinde düşünmeliyiz. Özellikle *Reichspost* gazetesinin tutumunda kimi karşıt belirtileri hissediyorum. Tabii Dr. Rosenbaum'un açık sözlülüğü ne dereceye kadar bir suçtur, buna ben karar veremem. Ancak böylesine değerli bir insanın on yedi yıl sonra görevine son verilmesi kabul edilemez. Sizin bu konudaki görüşlerinizi bilmiyorum, fakat üzerinde çok düşündüğünüze eminim. Bana öyle geliyor ki bu tek olay olarak kalmayacak ve bunlar henüz savaşın ortasındayken patlak veren zihniyetin ilk belirtileri! Sanırım ilerde daha da kışkırtıcı ve saldırgan olacak. O nedenle bugünden sertçe tepki göstermek, karşı çıkmak gerekiyor.

Tabii Dr. Rosenbaum'un bu mektubumdan haberi yok. Burg Tiyatrosu onun yıllar boyu yaratıcılık ve varoluşunun kaynağı olmuştu; onlara ilerde tekrar kavuşabileceğini pek sanmıyorum.

Yürekten sevgiler ve saygılarla

Stefan Zweig

Przemysl,
17 Temmuz 1915

Sevgili ve Değerli Doktor Bey,

Karpatlardaki bu günlerimde ardı arkası gelmeyen bir şeyi gördüm: Bir imparatorluğun bütün gücünü, büyük bir şiddetle dışarıya saçan, bu muazzam merkezi güç mekanizmasının dehşetli ilerleyişini ve sonra da bu çok trajik ama güzel dünyayı, Galiçya'yı.

Size anlatacak çok şeyim olacak.

Sadık dostunuz

Stefan Zweig

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
13 Ekim 1915

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Dün akşam Burg Tiyatrosu'nun gizli bir köşesinde üç oyununuzla yeniden buluşmanın sevincini yaşadım ve onları ilk kez seyreden insanların sevincine, size nasıl içten teşekkür ettiklerine tanık oldum. Eserlerinizi ilk gördüğüm günden bu yana birçok bölümün aklımda kalmış olduğunu da fark ettim. Onları ilk sahneleyen rejisörün çalışması bence daha başarılıydı, Burg Tiyatrosu'ndaki bazı sanatçıları da biraz yetersiz buldum. Özellikle de Walden benim görüşüme göre rolünün tam hakkını veremiyor. Çünkü oynadığı birçok rolde sevimsiz ve antipatik oluyor, seyirciyle kaynaşacak güce ulaşamıyor. Şimdi bunu özellikle ilk iki oyunda hissetmek mümkün. Sizin kahramana verdiklerinize sahip çıkamıyor. Birinci rolde sınırlı bir coşku, ikincisinde de sonsuz bir coşku ve her ikisinde de insan sıcaklığı... Bassermann'ın çok daha başarılı olacağına inanıyorum. Bana kalırsa Burg Tiyatrosu sizi, daha doğrusu eserlerinizi yeterince tanımıyor. Onları sadece tiyatro sahnesinde izlemiş olanlar onlardaki gizemi ve diyaloglardan fışkıran insan sıcaklığını hissedemiyor. Bir defasında Brahm'da da bu izlenimi edinmiştim. Bana kalırsa Viyanalılar bu gibi şeyleri biraz hafife alıyorlar. Dün akşam da Baküs Bayramı sahnesini içime sindirmek istemiştim, fakat çok cansız oynadılar. Tabii şunu ben de kabul ediyorum, tiyatro her izleyicinin zevkine hitap edemez, önemli olan çoğunluğun sahnede oynananı beğenmesidir. Bunun için de dün akşam üç oyunun insanları nasıl etkilediğini görerek mutlu oldum. Bu etki yaşadığımız karanlık günlere, her türlü özgür tepkiyi önleyen davranışlara karşıydı. Siz önemli bir deneyimden başarıyla geçtiniz!

Bu tiyatro akşamı için size teşekkür etmek istiyorum. Eseri ve onu bekleyen başarıyı da bütün içtenliğimle şimdiden kutlarım.

Sayın eşinize derin saygılarını sunan,
size dostluk dolu selamlarını yollayan
Stefan Zweig

Viyana, 12.11.1915

Sevgili Doktor Bey,

Pazar akşamı yemekte buluşarak bizleri mutlu etmek istemez misiniz? Gelebilirseniz çok sevineceğiz. Saat sekize doğru!

İçten selamlar

Arthur Schnitzler

Viyana, XVIII. Bölge

Sternwarte Caddesi 71

10.1.1916

Sevgili Doktor Bey,

Pazartesi günü şöyle saat altı buçuğa doğru uğrayabilirseniz bizi sevindirirsiniz.

Teşekkürler ve selamlar

Arthur Schnitzler

Viyana

Koch Sokağı 8

18 Ocak 1916

Saygıdeğer, Sevgili Doktor Schnitzler,

Sizi yine ziyaret edebilir miyim? Yoksa şu sıralar pek kimseyi görmek istemiyor musunuz? Eğer öyleyse bunu da anlarım tabii. Çünkü insan kimi zaman kelimeler ve sohbetlerden nefret eder. Onların ne derece yetersiz ve boş olduklarını bilir.

Bu arada Rilke konusunda size danışmak, önerilerinizi de öğrenmek istiyorum. Bildiğiniz gibi onu da askere aldılar, şu sıra sayısız nedenle, çok ızdırap çekiyor. Belki ortak bir girişimle ona

yardım edebiliriz. O da bunu hak etmediyse başka kim etsin?

Dostluk dolu selamlarım, sevgili eşinize ve size...

Stefan Zweig

Çarşamba dışında her gün bana uygundur, öğleden sonraları, akşamları da.

Viyana,
26.1.1916

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

29 Ocak, Romain Rolland'ın ellinci yaş günü. Dostları ve içinde yaşadığımız şu günlerde insancıl yanı nedeniyle kendisine hayranlık besleyen bazı tanıdıklar bu mutlu gününde onu bir kelimeyle de olsa kutlamak istiyor. Sizin de böyle bir niyetiniz olduğunu düşünerek adresini bildirmek istiyorum: Cenevre-Champel, Hotel Beau Sejour. Dün Rosé'de sizi uzaktan gördüm. İnsanların başları üzerinden sizi seyretmek çok güzel bir duygu idi.

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

Viyana, 16.2.1916

Sevgili Doktor Zweig,

Acaba sizden, Viyana, XIII. Bölge, Wolter Sokağı 2A adresinde oturan Josef Popper'e, Bay Romain Rolland'ın adresini bildirmenizi rica edebilir miyim? Bana *bunu* yazmış olduğunuz son mektubunuzu ne yazık ki bulamıyorum, aklımda da kalmamış.

Candan selamlar ve teşekkürlerle
Arthur Schnitzler

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
26.4.1916

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Size uzun süredir söylemek istediğim şu ki, kendimi size göstermediğim, hal hatır sormadığım için beni yanlış anlamayın. Son aylardaki dağınık yaşamımdan geriye kalan zaman kırıntılarını çalışmalarıma ayırabilmek için Viyana yakınlarında bir yere çekildim. Bu nedenle cumartesi akşamı sevgili eşinizi dinleyebileceğim için kendimi çok mutlu hissediyorum. Sizi de orada göreceğimi ümit ederek şimdiden sevinç duyuyorum.

Saygılar ve hürmetlerimle
Stefan Zweig

Olga Schnitzler'in Stefan Zweig'a mektubu

Sevgili Doktor Bey,

Dostça satırlarınız için size candan teşekkür ederim! Salonun akustiği pek uygun olmamasına karşın sesimin dinleyiciler tarafından beğenilmesine çok sevindim.

Anımsıyorum, yıllar önce aynı Halkevi'nde verdiğim ilk konserimde de ne sesime, ne de sinirlerime hakim olabilmiştim. O günlerde opera sanatçısı Steiner'den ders almış olsaydım, meslek yaşamımda kimi zorluklarla karşılaşmazdım.

Sizi ilgilendireceğini sanıyorum, Arthur çok şükür yine çalışmaya başladı. Paskalya Yortusu sabahı bana, *"Bayan Beate"* uzunluğundaki yeni öyküsünü okudu. Benzeri başka bir öyküyü de geçenlerde bitirmişti. Birbirlerine hiç benzemeseler de her ikisi de çok hoşuma gitti.

Size candan selamlar... Çok yakında haberlerinizi alacağımızı ümit ediyoruz!

Olga Schnitzler
Viyana, 3 Mayıs 1916

Viyana
25 Eylül 1916

Sevgili, Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Bu arada Viyana'ya dönüp dönmediğinizi bilmiyorum. Fakat yine de bu satırları yazıyorum, çünkü sizi tekrar görebilmeyi çok arzuluyorum. Sizinle uzun süredir buluşup görüşmedik. Son aylarda yaşamım çok dar bir çerçeveye sıkıştırılmıştı; özlemini çektiğim birçok şeyden vazgeçmek zorundaydım. İki yıla yakındır çok içime kapanık bir yaşam sürdürüyorum. Bu süre içinde kendime doğru dürüst bir hafta bile ayıramadım. Hatta kimi zaman yaşamımın o değerli günlerini yitirmemek için bütün gücümle direnmek zorunda kaldım. Hele son sekiz aydaki çalışmalarımı bazen dişlerimi sıkarak gerçekleştirmeye çalıştım. Çünkü içinde yaşadığımız zamana düşüncelerimle ve duygularımla karşı çıkarsam gücümü yitireceğimden, çalışmalarımı sona erdiremeyeceğimden çok korkuyordum. Bu nedenle, yaratıcılığını yitirmemiş insanlar arasında bir akşam geçirmenin benim için ne kadar değerli olduğunu sanırım tahmin edersiniz. Hele sizin insancıl ve dostane varlığınızın beni ne kadar mutlu kılacağını özellikle belirtmek istiyorum.

Sakın korkmayın, şu andaki karamsarlığımı evinize taşımayacağım. Tam tersine, çok şeyden vazgeçmeye alıştığım için çevremi sanki bir koruyucu zırh sardı. Size başka şeyleri beraberimde getirmeyi çok isterdim. Örneğin tiyatro oyunumdan bir sahneyi ya da büyük çalışmamdan kimi bölümleri size okumayı arzu ederdim. Biliyorum, okumaları dinlemeyi pek sevmiyorsunuz. Ancak tiyatro oyunu henüz bitmiş değil; kimi yerlerini size danışmak, düşüncelerinizi almak isterdim. Ne de olsa benim gözümde o, çok önemsediğim, hatta düşlediğimden öteye geçmiş, günümüzün yaşamına ve sorunlarına eğilen, onları çözümlemeye çalışan ilk eser. Son sekiz ayda onu birçok insandan daha yakın buldum kendime, karşılıklı konuşmalar yaptım onunla.

Şu günlerde iyi yürekli, insancıl duyguları olanları sık sık düşünerek kendine gelmek ne de güzel. Ne zaman arzu ederseniz, o zaman ziyaret edeceğim sizi.

Size ve sevgili eşinize içten selamlar, saygılar yollayan
Stefan Zweig

Olga Schnitzler'in Zweig'a mektubu

Beni çok sevindiren o muhteşem çiçeklere yürekten teşekkürler sevgili Doktor Bey! Beni mutlu eden o her zamanki canlı ve içten ilginize de teşekkür etmek isterim. Ziyaretimize gelen Müsteşar Hanım'ı tanımanız, onunla sohbet etmeniz için dün ne yazık ki size telefonla ulaşmam mümkün olmadı. Bunun bir başka zaman -dilerim pek yakında- gerçekleşeceğini ümit ediyorum!

İçten selamlar, Arthur'dan da...

Olga Schnitzler
Viyana, 20 Kasım 1916

Olga Schnitzler'in Zweig'a mektubu

Viyana
22 Kasım 1916

Sevgili Doktor Bey,

Tam mektubumu postaya vermiştim ki sizin mektubunuz geldi. Size teşekkür etmekten başka söz bulamıyorum. Şunu bilmenizi isterdim, bir insanın, "bencil" olduğumu yüzüme vurmaması beni çok duygulandırır. Ve bu anı şimdiye kadar pek az yaşadım. Çalışmalarım her zaman yaşamımın temelini oluşturmuştur, ümitlerimin yok olmaya başladığı anlarda da mutluluğumun kaynağı olmuştur. Şimdiye kadar benim onları, onların da beni terk etmemesi çok olağanüstü bir duygu!

İşte o akşam da bu duyguları yaşadım, ileriye doğru bir adım daha attım. Çok güzel başka şarkılar üzerinde de çalışacağım için -buna hemen yarın başlayacağım- inanılmaz duygularla dolu ruhum...

Size içten selamlar yollarım. Görüşmek dileğiyle Arthur'un da güzel selamlarını iletirim!

Olga Schnitzler

Olga Schnitzler'den Zweig'a

Viyana, 21 Aralık 1916

Sevgili Doktor Bey,

Sevgili dostum Müsteşar Hanım -bana bu akşam anlattığına göre- size kısa süre önce bazı dedikodulardan söz etmiş. Siz de kendisine yakında bir açıklama yapmak niyetinde olduğunuzu söylemişsiniz. Çok rica edeceğim sizden, böyle bir şey yapmayın. Konu o kadar önemli değil, ilerde de hak etmediği bir önem taşıması bence çok gereksiz. İçgüdüm hep doğru yolda olduğumu gösterir. Müsteşar Hanım bana ayrıca, konserin ardından o akşam sizin ne kadar içten bir sevinç yaşamış olduğunuzu da anlattı. Bu benim için yeterlidir, dostane sözlerinizi de hiçbir zaman yanlış yorumlamayacağım. Her insan bildiği yolda yürümelidir ve önemli olan da budur!

İçten selamlarla
Olga Schnitzler

Viyana-Kalksburg,
15 Ağustos 1917

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Yeni bir kitabınıza sahip olmak bence arzu edilecek en güzel armağan! Dün elime geçti. Bugün izinliydim, hemen oturdum ve baştan sona okudum. Teşekkürlerimi Viyana adresinize yolluyorum, ancak onların size nerede ulaşacağını bilmiyorum. Belki burada, belki de başka topraklarda... Size içtenlikle teşekkür ediyorum çünkü öykü kitaplarınızın bana hem okur, hem de edebiyatçı olarak yararları sonsuz. Ancak bu sanatın içinde olan biri öykülerde gizli olanı, görünmeyeni sezmeyi başarır. Örneğin bu öykülerden birinde çok önemli olanı hemen başta ele alıp sonu-

ca ulaşır gibi yapıyorsunuz (örneğin kız kardeşte), gerçekte ise o figür hep canlı kalıyor; belirli aralıklarla, beklenmedik bir anda yeniden canlanıyor, öykü tıpkı hiç düşmeyen bir topaç gibi dönüp duruyor, çekiciliğini hiç yitirmiyor. Tüm kişiliklerden okuyucuya yansıyan, bir an için onu şaşırtan, ancak üzerinde düşünüldüğünde olumlu yanlarıyla onu yine de şaşırtmayan sürprizler öykülerdeki ustalığın doruk noktası. Kendine beklenmeyen bir yol çiziyor ve her defasında hedefe ulaşıyor. Böylece de donuk ruhlu, okura bir an için önemsizmiş gibi gelen Graesler, aniden çok ilginç biri oluveriyor. Çünkü kendine geliyor, uyanıyor, elinde olmadan her yanıyla ilginçleşiyor. Belki de böyle bir gelişme, daha doğrusu ilk başta çok önemsiz biriymiş gibi sunduğunuz o insana beklenmeyen bir kişilik vermek duygusallığınızın amacıydı... Gerçekten de peş peşe sürprizlerle dolu bir yol bu kitap!

Ve sona vardığımda, şöyle bir derin nefes alıp uzun uzun düşünüyorum. Topaç gücünü yitiriyor, yere yuvarlanıyor, dönüyor ve duruyor. Son sayfalarla duygularım karmakarışık. Doktor Graesler de gücünü ve kendine güvenini yitiriyor. Aldığı kararla sonunda teslim bayrağını çekiyor. Yaşamının sonu mu, yoksa varoluşunun trajik yanı mı başlıyor? Burada size karşı -belki kendime karşı da- açık sözlü olmak istiyorum, bence son, bir son değil, tam bir çözüm de. Kitaptaki kişilerin tümü de gerek dünyevi, gerekse ruhsal yanlarıyla sonsuz bir başarıya erişiyor. Odak noktasında olan ise sorumlu bir insan, ancak bana göre alın yazısı çok belirsiz. Belki de ben anlayışsız davranıyorum. Fakat size olan tüm saygıma karşın açık sözlü de olmak istiyorum. Açtım, her şeyi tümüyle yaşamak istemiştim, ancak duygularımın bu açlığını gideremedim, okumayı bitirdikten sonra düşünmeye devam ettim; o kişiyi değişik başka kişiliklerle getirdim gözümün önüne. Belki de bir kitabın en güzel yanlarından biri, okurun onu edilgin değil, duygularının gizem dolu kaynaşmasıyla ele alması, eserdeki kahramanları yeni yeni kalıplara sokmasıdır.

Bütün içtenliğimle size tekrar teşekkür etmek istiyorum! Bu teşekkürümü çok yakında bir şekle sokulmuş sözlerle, yeni kitabımla da tekrarlayacağım. Alçaltıcı, dinlencesiz, izinsiz, hep bü-

roda çalışarak geçen son üç yılın ardından tüm gücümü bir araya getirerek sonunda bu eseri bitirebildim. İçinde yaşadığımız şu zamanın anlamsızlığında beni teselli etti, bana güven verdi. Tıpkı sizin de *Medardus*'ta yaptınız gibi gerçek tiyatronun kurallarını bilinçli olarak bir kenara ittim, mekânla zaman arasındaki sınırı iyice aştım. Tabii sansür nedeniyle hiçbir tiyatro bu savaş yıllarında onu sahnelemeyecektir. Fakat kabul gördü, ileride oynayacaklarına söz verenler oldu. Sanırım mutluluklardan, dostluklardan yoksun son üç yılda bu esere verdiğim emekler boşa gitmeyecek.

Fakat şimdi üzerimde bir yorgunluk var. Soruyorum kendi kendime, niçin üç yıl boyunca sürekli, özgürlüğü elinden alınmış, tek gün bile izin yapmadan, neredeyse tam bin gün, bir deliğe tıkılmış gibi çalışıp durdum? Niçin benden başkası yapmadı bunu? Fakat şimdi şikâyet etmeyi bırakacağım, çünkü ben bu eserle içinde yaşadığımız zamana karşı çıkıyorum, onu sorguluyorum.

Birkaç gün içinde elinizde olacak ve kimi bölümleri ilginizi çekerse, beğeninizi kazanırsa mutlu olacağım.

Sizi ve saygıdeğer eşinizi her zamanki
bağlılık ve saygıyla selamlayan
Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
18.8.1917

Sevgili Doktor Bey,

Teşekkürünüz o kadar çabuk geldi ki, kendimden utandım. Ben yeni kitabımı henüz elime alıp sayfalarını şöyle bir karıştırmadım, sizse okumuşsunuz. Gösterdiğiniz ilgi ve güzel satırlarınız beni her zamanki gibi çok mutlu etti. Her türlü eleştiri ve karşı çıkışa, hele değer verdiğim bir insandan gelirlerse her zaman

açığımdır. Onlar yaratıcı duygularımın kaynağıdır. Kimi yerdeki bir hata çoğu kez olduğu gibi beklenmedik başka bir yerde ortaya çıkar. Ancak her sanatsal üretim bir bütün oluştursa da, içindeki umulmayan hataları ben bir sinir doktorunun teşhisine benzetiyorum. Hastanın şikâyetinin kaynağı ağrıyan yerde değil, ondan ötede, vücudun bambaşka bir köşesindedir. Sanırım ben estetik bir soruna değiniyorum, üzerinde durup yakından incelemek yerinde olur.

Bin günün ızdırabını çekmenizi çok iyi anlıyorum. Bu nedenle elime geçmesini sevinçle beklediğim kitabınız sizi özgürlüğe kavuşturmasa bile, dilerim o günleri unuttursun.

İçten ve sonsuz selamlar, eşimden de...

Arthur Schnitzler

Kalksburg
25 Ağustos 1917

Çok Saygıdeğer, Sevgili Doktor Schnitzler,

Güzel mektubunuza çok teşekkür ederim. Kitabınız *Doktor Graesler*'i bir daha okumadan edemedim. Ve hemen fark ettim ki, son bölümünü anlamamış olmamın nedeni benim hatamdı. Şimdi daha iyi kavrıyorum, benim epizot sandığım bölümler gerçekte o insanın geçmişle gelecek arasındaki gerilimli yaşam süreci. Kitabı şimdi baştan sona hızla değil de, daha rahat okuyunca anlatımdaki ruhsallığın sanatsal yanını daha iyi kavradım. Tabii bu öylesine güzel gizlenmiş ki çoğu okur hemen farkına varamayacak. Sanki denizin derinliklerine atılmış bir çapa. Yaşam korkusunun en son gizemine saklanmış. Okuyanlar, tıpkı benim gibi, geminin akıntıya tutulmuş sürüklendiğini sanacaklar! Kitabı, hak ettiği değeri vermek amacıyla onu tekrar elime alıp baştan sona okuduğum için şimdi kendimi çok mutlu hissediyorum. Bundan önceki novellanızda da olduğu gibi şimdi de Viyana ortamından uzaklaşıp toplum sorunlarına el attığınız için size

teşekkür borçluyum. Eğer Viyana burjuvazisi ve Viyana insanının tipik sorunları üzerine öykü yazmaya devam etseydiniz, size olan tüm saygıma karşın eserlerinize sadık kalmaya devam eder miydim, bilmiyorum. Eserleriniz arasında en çok içeriği insancıl, yumuşak olanlarını sevdim. *Bayan Berta Garlan, Döne Döne Dans, Yaşamın Çağrısı* ve en son novellalarınız... Ve eserlerinizin bu güzel yanını hep sürdürüyor olması beni çok mutlandırıyor. Başkalarındaysa bir gerileme göze çarpıyor. Günümüz burjuvazisi bana kalırsa verimsizleşti, tüm sorunlarıyla artık sonu geldi. Bundan sonra ona hak ettiği nefret ve hor görme ile yaklaşılmalı. Savaş yıllarında bu inanca vardım. Werfel gibilerini okuyunca da bu inancımın pek yanlış olmadığını fark ediyorum.

Kitabım birkaç gün daha gecikecek. Şu anda elimde sadece sahne uygulaması var. Fakat çok yakında, belki de birkaç gün içinde elinize geçecek!

Çok selamlar, her zamanki saygılarımla

Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
9.X.1917

Sevgili ve Saygıdeğer Doktor Bey,

Az önce *Jeremias* adlı eserinizi bitirdim. Ona olan ilgim perdeden perdeye arttı. En çok beğendiğim de bitiş sahnesi oldu. *Jeremias* edebî çekiciliğinin yanı sıra insan sıcaklığı ile de pırıl pırıl bir eser. Sahneye konduğunda seyirciler üzerinde arzuladığınız etkiyi yapacağından çok eminim. İlk başarısının ardından sizi ilk kutlayan, hem de çok yakında, ben olmak istiyorum.

Sevgili Doktor Bey, eşim de *Jeremias*'tan en az benim kadar etkilendi. İkimiz de sizi içten selamlar, saygılar yollarız.

Arthur Schnitzler

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
12 Ekim 1917

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Güzel satırlarınız için size çok teşekkür etmek isterim. Izdırap ve öfke sonucu doğmuş olan bu eser şimdi beni mutlu ediyor. Uzun süre anlamsız ve rahatsız edici sandığım öfkenin gerçekte bizlere gerekli olduğunu da kanıtlıyor. Belki de değişim coşkuyu beraberinde getirdi ve böylece beni dertlerimden kurtardı. Şimdi kendimi özgür hissediyorum.

Sizi ve sayın eşinizi yine görmeyi istemek benim için şu sıralar insani bir gereksinim. Önümüzdeki aylarda ne yapacağımı da pek bilmiyorum. Bundan bir buçuk ay kadar önce Dışişleri Bakanlığı, İsviçre'de bazı konferanslar vermem için görevli olduğum makamdan beni izinli göstermelerini talep etti. Önüne gelen sinema artistini ve operet şaklabanını arzu ettiği yere yollayan Savaş Bakanlığı ise bir buçuk aydır yanıt vermek zahmetinde bulunmadı. Konferanslar beklemede ve günün birinde İsviçre'ye gidip gitmeyeceğimi bilmiyorum. Tabii ben de parmağımı bile oynatmıyorum; üç yıl sürekli görevin ardından özgürlük havasını ciğerlerime çekebilmek için yalvarmak zorunda değilim. Şu anda boşluktayım, izin her an çıkabilir.

Yürekten saygı dolu selamlarla

Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
10.4.1919

Sevgili ve Saygıdeğer Doktor Bey,

Güzel *Verhaeren* kitabınızı okurken çok duygulandım. Çok yakında elinizi sıkıp size teşekkür edebileceğimi umar, vatana dönmüş olan size candan hoş geldiniz demek isterim.

Çok selamlar yollarız.
Arthur Schnitzler

14 Nisan 1919
Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
Telefon 3 64 04

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Viyana'da günlerim sayılı. On gün kadar sonra buradan kesin olarak ayrılıyorum. Bu nedenle, ayrılmadan önce çok saygı beslediğim sizi bir kez daha görmek istiyorum. Acaba ne zaman size uğrayabilirim? Bildirmenizi çok rica edeceğim.

Sayın eşinize saygılarını sunan,
size de içten selamlarını yollayan
Stefan Zweig

Salzburg,
14 Ağustos 1920

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Bey,

Mektubumun ilişiğinde gördüğünüz telgrafı bugün, West Fifth Avenue 5, New York adresindeki, benim de bazı eserlerimi basmış olan yayıncı Thomas Seltzer'den aldım. Yıllar önce bir kitabımı benden izinsiz ve başka bir adla piyasaya sürmüş, ancak sonra hatasını düzeltmişti. Kendisi, aradan geçen yıllar içinde çok çalışkan bir yayıncı olarak kabul görmeye başladı. Şu sıralar ona bir öneride bulunabileceğinizi belirtmek isterim. Doların durumu nedeniyle bu öneri ilginç olabilir.

Bu gelişmeyi bahane edip kendimi size yine anımsatmak ister, çok selamlar ve derin saygılar sunarım.

Stefan Zweig

Viyana
17 Ağustos1920

Seltzer'in koşulları üzerine beni aydınlatmanızı rica ederim.

Teşekkürler, selamlar.

Arthur Schnitzler

Salzburg
18 Ağustos 1920

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Bey,

Size yolladığım telgrafta yüzde on ve 100 dolar ön ödeme önerisinde bulunmuştum. Bence bu, günümüzde yapılabilecek en

iyi öneri. Tabii Fischer ile olan bağlantınızı ve ona bir ön ödeme yapmak zorunda olup olmadığınızı bilmiyorum. Ancak şu sıralar bizler için yurt dışında adımızı duyurmak ve bir kitabın peşinden başkalarının da gelmes ihtimali nedeniyle böyle bir girişim bence önemli.

Mektubumu bu kez el yazısı ile yazmadığım, daktiloda sekretere dikte ettiğim için affınızı rica ederim. Fakat bu günlerde -Salzburg'da *Jedermann*'ın sahnelendiği bu kıyamet kopan haftada- insana nefes alacak zaman bile kalmıyor. Yakında, sonbaharın huzurlu günlerinde buraya geleceğinizi ve görüşüp konuşarak hasret gidereceğimizi ümit ederek mutlu oluyorum.

Saygılar ve hürmetlerle

Stefan Zweig

Daktiloyla yazılmış
Viyana XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
20.8.1920

Sevgili Dr. Zweig,

Mektubunuza ve ardından bir gün sonra elime geçen telgrafınıza çok teşekkür ederim. Benim de kararım yüzde on, avansını ise biraz daha fazla istedim. Bence her defasında kur farklarını hesaplamaya kalkışmayalım. Yüz dolar, 500 krondan daha fazla değil. Amerikalıların gözünde ise hâlâ yirmi bin. Ben ödenmesini istediğim tutarda, mümkün olduğunca bu noktayı savunuyorum.

Çok yakında Salzburg ya da Viyana'da yeniden görüşmeyi ümit ederek içten selamlar, derin saygılar yollayan

Arthur Schnitzler

Viyana, 3.1.1921

Sevgili ve Saygıdeğer Doktor Bey,

Güzel *Rolland* kitabınızı ilgiyle okudum. Bu eserinizi bana yollamış olduğunuz için teşekkür eder, yeni yılda başarılar, mutluluklar dilerim.

İçten selamlarla
Arthur Schnitzler

Salzburg
15.5.1922

Sizden binlerce sevgi ve saygımı kabul etmenizi dileyen vefalı dostunuz Stefan Zweig

Viyana
29.11.1922

Sevgili ve Saygıdeğer Doktor Bey,

Yollamış olduğunuz novellalar için size çok teşekkür etmek isterim. Onlarla yeniden tanışmak beni sonsuzca sevindirdi. Bu arada, doğum günüm üzerine yazmış olduğunuz *Neue Rundschau* gazetesindeki makalenin ne denli hoşuma gittiğini size söylemiş miydim. Şu sıralar ona hayran olmuş bir kuzenimin hediye ettiği, çok başarılı bulduğum *Desbordes Valmore* kitabınızı okumaktayım.

Görüşmek üzere, çok selamlar, size saygı besleyen
Arthur Schnitzler

Salzburg
1922 Kasım sonu

Sevgili ve Saygıdeğer Doktor Bey,

Bu kartpostalı, Kuzey Denizi'nden, Sylt Adası'ndan beraberimde getirdim. Şimdi onu, beni çok sevindiren satırlarınıza içtenlikle teşekkür etmek için kullanıyorum. Yazdıklarınız edebiyata ilk adımlarımı attığım yıllardaki heyecanla beni mutlu ediyor. Size olan ve o günden bugüne hiç değişmeyen hayranlığımı lütfen kabul edin.

Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
22.1.1923

Sevgili ve Saygıdeğer Doktor Bey,

Alzir Hella Bey bu arada Fischer'i aramış. Fakat ben onunla doğrudan görüşmeyi yeğlerdim. *Kazanova'nın Dönüşü*'nün sözleşmesi yapılmış gibi. *Bayan Beate* ise henüz boşta ve Fransızca çevirisini sizin önermiş olduğunuz Bay Hella'ya yaptırmaya yanaşabilirim. Tabii önce yayıncının basmayı kabullenmesi ve kesin yayın tarihini garanti etmesi gerekiyor. Yoksa böyle çeviri işlerine pek güvenilmez. Bence sevgili Doktor Bey, Hella'yı yakından tanıyan biri olarak sizin ona durumu açıklamanız daha mı yerinde olur? Yoksa benim doğrudan ona yazmamı mı önerirsiniz?

Çok çok selam, yakında görüşmek üzere!

Saygılarla
Arthur Schnitzler

Salzburg, Kapuzinerberg 5
13 Mayıs 1923

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Bey,

Bir müzayede kataloğunda bu kitap dikkatimi çekti. Adınıza imzalanmış bir kitabı satmayacağınızı (kim bilir, belki günün birinde bunu da yapmak zorunda kalırız) tahmin ederek, bunun çalınmış olabileceğini düşünüyorum. Bu durumda tabii kitabı geri isteme hakkınız var. Dikkatinizi çekmek istememin nedeni, kısa süre önce ben de çaldıkları bir kitabımın izine müzayede kataloğunda rastlamıştım. Şimdi bu durumdan yararlanıp, size yine en içten saygılarımı sunmak istiyorum.

Size saygı besleyen
Stefan Zweig

Viyana
29.5.1923

Sevgili Doktor Bey,

Yakında yapılacak müzayede konusunda beni bilgilendirdiğiniz için size çok teşekkür etmek istiyorum. Sözünü ettiğiniz kitap gerçekten çalınmış. Hemen açık arttırma ile satmak isteyen antikacıya bir mektup yazdım ve kitabı geri yollamasını istedim.

Danimarka ve İsveç'e yapmış olduğum çok güzel bir yolculuktan az önce geri döndüm ve içten mektubunuzu masamda buldum. Sizinle yakında yine görüşebileceğimizi ve karşılıklı uzun uzun sohbet edebileceğimizi umar, candan selamlar yollarım. Son zamanlarda yazmış olduğunuz ve dikkatimi çeken bazı makaleleri severek okudum. L. Andro'nun yeni kitabı üzerine yazdıklarınız da çok içtendi. Ben de kendisini, tanımamama karşın bir mektup yollayıp kutladım.

Arthur Schnitzler

Viyana
25.6.1923

Sevgili Doktor Zweig,

Bir süre önce çok nazikçe dikkatimi çekmiş olduğunuz kitabı antikacı Hirsch bana iade ediyor. Baldızım Steinrück'ün, sözde, kitabı hediye verdiği bir tanıdığı onu açık arttırmada satması için Hirsch'e götürmüş.

Bugün size yazmamın gerçek nedeni, Rathenau üzerine kaleme aldığınız o çok güzel makalenin beni ne kadar etkilemiş olduğunu söylemek isteyişim. Tam bir usta işi, insancıl bir belge... Ben Rathenau'yu hiç tanımamıştım. Fakat şimdi sizin anlatım tarzınızla, kişiliği belleğimde şekillendi!

Size çok teşekkür eder, içten selamlar yollarım.

Saygılarla
Arthur Schnitzler

Kapuzinerberg 5
Salzburg,
23 Temmuz 1923

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Bey,

Bu yazı nerede geçireceğinizi bilmiyorum, ancak Salzkammergut ya da Bavyera'da olacağınızı tahmin ediyorum. Bu nedenle size bir şeyden -fakat aramızda kalması koşuluyla- söz etmek istiyorum. Saygıdeğer dostumuz Romain Rolland 1 ile 10 Ağustos arasında Salzburg'da misafirimiz olacak. Eğer siz de o sıra yakınlarda bir yerdeyseniz günübirliğine de olsa bize uğrayabilirseniz ne güzel olurdu. İçinde yaşadığımız şu bölünmüş, parçalanmış dönemde bazı insanların bir araya gelmesi, birbirlerini tanıması bence çok gerekli. Eğer olanağınız varsa aramızda bulunmakla kendinizi, onu ve tabii bizleri de çok mutlu ederdiniz. Tabii sizden uzun bir yolculuk yapmanızı isteyemem, fakat bu mükemmel insan için yakından bir yerden Salzburg'a gelmeye bence değer!

Sevgiler, saygılar
Stefan Zweig

Viyana
27.7.1923

Sevgili Doktor Bey, çok çok teşekkürler!
Gördüğünüz gibi henüz Viyana'dayım. Gelecek hafta sonunda Almanya'ya gidiyorum. Çocuklarım Karaormanlar Baden-Baden'de annelerinin yanında tatildeler. Oradan da İsviçre'ye geçeceğim. Romain Rolland'le tanışmak ve sizi tekrar görmek için -tabii bir engel çıkmazsa- Almanya'ya giderken bir günlüğüne Salzburg'da kalmayı düşünüyorum. Bu 3, 4 veya 5 Ağustos'ta olabilir. Österreichischer Hof Oteli'nde konaklamak niyetindeyim. Tarih kesinleştiğinde size hemen bildireceğim elbette. Yoksa bana başka bir oteli mi önerirdiniz? Hotel Europe da olabilir, sadece bir gece kalacağım için tren istasyonuna yakın olması açısından daha uygun. Fiyatları ödenebilir gibi mi? Lütfen saygıdeğer eşinize hürmetlerimi iletin. Size de candan selamlar yollar, her şey için tekrar tekrar teşekkür ederim.

Arthur Schnitzler

Kapuzinerberg 5
Salzburg,
28 Temmuz 1923

Saygıdeğer Doktor Schnitzler!
Haberleriniz beni çok mutlu etti. Ne zaman geleceğinizi bildirdiğinizde size memnuniyetle Österreichischer Hof Oteli'nde hemen bir oda ayırtacağım. Tabii evimizde konaklamanızı çok isterdim, ancak misafir odaları şu sıra Rolland'la dolu... Hotel Europe biraz pahalı sayılır, Österreichischer Hof'tan da aynı şekilde memnun kalacağınıza eminim. Dün ve bugün Bahr bizimle beraberdi. Az önce de Gaiss Tepesi'ne çıkmak üzere yola koyuldu. Onunla beraber olmak çok hoştu. Bahr'ı yıllar sonra yine canlı ve neşeli görmek bizleri mutlu etti.

Büyük sevinçle yolunuzu gözleyen
Stefan Zweig

Sizin burada olacağınız günlerde Bahr da Münih'ten bize gelecek.

Viyana
30.7.1923

Sevgili Doktor Bey,

Şimdi sizden Österreichischer Hof Oteli'nde bir oda ayırtmanızı rica edeceğim. Mümkünse üst katlarda ve Salzach Irmağı'na bakan bir oda olsun. Cuma günü saat beşe doğru orada olacağım. Zahmetiniz için çok teşekkür ederim. Eğer planlarımda bir değişiklik olursa size zamanında haber vereceğim. Ben de çok seviniyorum.

İçten çok selamlar
Arthur Schnitzler

Viyana
1.8.1923

Sevgili Doktor Bey,

Cuma günü öğleden sonra Salzburg'a varacağımı ve Österreichischer Hof'ta bana ayırtmış olduğunuz odaya yerleşeceğimi bir kez daha kısaca teyit etmek istiyorum. Viyana'da her şey eskisi gibi, önemli bir değişiklik yok. Saat sekizle dokuz arası Österreichischer Hof'ta akşam yemeğimi yemeyi düşünüyorum.

Sayın eşinize ve size içten selamları yollarım.
Arthur Schnitzler

Salzburg
1.8.1923

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Österreichischer Hof'ta odanız cuma günü için ayrıldı. O gün saat beşe doğru buraya varacağınızı düşünerek, saat beş buçuk gibi otelde çay içecek ve sizi bekleyeceğiz. Tabii sizi o akşamüstü evimize davet etmek isterdim, ancak Rolland aynı akşam saat sekize doğru bir oda orkestrası konserine gideceği için önce hep birlikte akşam yemeğinde buluşmayı düşünüyoruz. Cumartesi günü de burada olacağınızı bildiğim için sizi öğle yemeğine evimize davet etmek istiyorum.

İçten selamlar ve saygılarla
Stefan Zweig

Kapuzinerberg 5
Salzburg,
4 Kasım 1924

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Şu sıralar çok çalışıyorum. Fakat çalışmama kısa bir ara vermek ve *Neue Rundschau* gazetesinde yayınlanmış olan öykünüzü ne kadar mükemmel bulduğumu size yazmak istiyorum. Novelladaki teknik de harika bir buluş; gerilimli, dalga dalga yükselen bir heyecanla, kısa bir girişten bir trajediye yükseliş... Tek kelimesini bile değiştirmezdim. Sadece ileride kitap olarak yayınlanırsa, 50.000 guldeni, 100.000 kron olarak değiştirmek doğru olur. Bu, bir zamanlar Rotschild'in kardeşine bile ödünç vermeyeceği bir tutardı. Parayla ilgili duygularımız bile artık enflasyona uğradı... Bir zamanlar borç almaya çekindiğiniz 10.000 kronun bugün hiç değeri kalmadı, neredeyse bir paçavra. Şimdi bundan söz etmemin nedeni, bir süre önce yazmış olduğum, fakat henüz yayınlanmamış bir öykümü tekrar gözden geçirirken 10 krona takılmış olmam. O günlerde 50 heller yüzünden olaylar çıkabiliyordu.

Bu eseriniz, onunla yeni bir doruğa ulaşmanız beni ne kadar sevindirdi bilemezsiniz! Sizi bütün içtenliğimle kutlar, saygılarımı sunarım.

Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
6.11.1924

Sevgili Doktor Zweig,

Matmazel Else'nin hoşunuza gitmesine çok sevindim. Dahiyane bir buluş değil aslında, ben bu tekniği daha önce *Teğmen Gustl*'da da uygulamıştım. O zamandan beri, bu denli az kullanılmış olması garip; çünkü yazara inanılmaz olanaklar sağlıyor. Belki de her konuya uymadığından, ben onu pek kullanmadım. *Teğmen Gustl* yayınlandığı günlerde Dujardin'in de *Les Laurier Sont Coupés* adlı öyküsünde bu teknikten yararlanmış olduğunu söylemişlerdi. Fakat sonra baktım ki bu söylenen pek doğru değil. Georg Brandes'in belirttiğine göre Dostoyevski de *Krotkaya*'da bu tekniği uygulamış. Ancak bu da pek doğru sayılmaz.

Öyküde sözü edilen para değeri üzerine düşüncelerinizi anlıyorum. Fakat bu arada size şunu da anımsatmak isterim, Dorsday bir tablosuyla 80.000 kron kazanmıştı. İnsanlar da bunun olağan olduğunu düşünüp istemini kabullenmişlerdi. Kimi gençlik anılarım bu öykümde yer aldığı için sözü edilen miktar benim gözümde gerçek kapsamında sayılır.

Size her şey için tekrar teşekkür eder, sonsuz selamlarımı iletirim.

Yakında görüşeceğimizi ümit ederek

Arthur Schnitzler

Salzburg, 2 Ocak 1925

Sevgili Doktor Schnitzler,

Paris'ten henüz döndüm. Daha bavullarımı açmadan size yazmak ve benim için değeri üç kat olan *Matmazel Else* kitabınıza candan teşekkür etmek istiyorum. Niçin üç kat değerli? Önce çok usta işi olduğu için, sonra adıma imzaladığınız ve ilk baskı olduğu için. Bu kitap (bunu iddia etmek için peygamber olmaya gerek yok) birçok baskı yapacak ve kitapseverlerin koleksiyonlarında bulunması gereken ilk kitap olacak. Onu benim için değerli kılan maddi karşılığı değil, düşünsel yanı ve bana gösterdiğiniz -mart ortasında yayımlanacak yeni çalışmam için de benden esirgemeyeceğinizi umduğum- son derece kıymetli yakınlığın bir simgesi olması.

Hürmetlerimle, teşekkürlerimle
Stefan Zweig

Viyana, 4.5.1925

Sevgili Doktor Bey,

Güzel kitabınız için size candan teşekkür ediyorum. Bazı bölümlerini daha önce gazetelerden biliyordum ve şimdi hepsini bir arada büyük zevkle okuyorum.

İçten selamlarla
Arthur Schnitzler

Dr. Arthur Schnitzler
Zermatt, Hotel Beau Site
Villeneuve, 21.8.1926

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Araştırdım, Montröde gölde yüzmek mümkün değil. Sadece Clarens ve Ouchy'de göle girilebiliyor. Villeneuve'de Hotel Byron'un terasında güneşin ısıtıcı ışınlarıyla dinlenirken, Bergland'daki son buluşmamızı minnettarlıkla düşünüyorum!

Bayan Pollaczek'e saygı dolu selamlarımı iletmenizi rica ederim.

Size dostlukla bağlı
Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
2.10.1926

Sevgili ve Saygıdeğer Doktor Bey,

Viyana'ya döner dönmez masamda beni bekleyen en son öykü kitabınız için size çok teşekkür etmek istiyorum. Büyük bir merak ve ilgiyle hemen okudum. İlk öykü yabancım değildi. İkinci öykü de okuru çok etkiliyor. En ilginç olanıysa bence üçüncüsü. Bazı riskli bölümlerde epik anlatımın giderek güçlenmesi, hatta sonsuz bir coşkuya ulaşmasını önce gereksiz buldum. Fakat bunun sanatsal açıdan o sayfalarda gerekli olduğunu sonra sezdim. İkinci öykünün kimi bölümleri çok duygulandırıcı, anlatımı da çok başarılı, ancak bir yerden sonra, daha doğrusu babanın kızını yabancı bir otelde odalardan birine girerken gördüğü andan sonra yaşananlar bence sizin, belki de bilinçle yaptığınızdan daha

fazla gelişmelere açık. Bana göre babanın alınyazısı kendini çok erken belli ediyor. Bunun nedeni belki de çok güçlü bir başlangıcın ardından okurun görüşlerinin öykü boyunca değişik yönlere yayılması, bu nedenle de düşünüp neye karar vereceğinde zorlanması. Kitaptaki öyküleri okurken üzerlerinde biraz oynadım, kimilerine kendimce eklemeler yaptım. Tabii bunlar tartışmaya açık şeyler. Roman kahramanlarının alınyazılarını oluşturan unsurlar sadece onlardan kaynaklanmaz, karşıtları ve eserdeki diğer kişiler de bunda rol oynar. "Ruhumuzda alınyazımızın yıldızları vardır." Bu çok doğru, fakat alınyazımızı sadece o yıldızlar belirlemez. Yazarını içten kutlarım.

Saygılarımla
Arthur Schnitzler

Salzburg, 4.10.26

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Zermatt'tan bu yana biliyor, şimdi yine o günleri düşünüyorum; sizinle karşılıklı konuşup sohbete dalmak ne güzel oluyor. Fakat mektuplarınızda yazdıklarınız da beni her zaman çok mutlu ediyor. İzlenimleriniz ve görüşleriniz için size teşekkür ediyorum. Beni çok etkileyen düşünceleriniz için de teşekkürü bir borç biliyorum. Onlar yirmi yıl önceki gibi beni hep güçlendiriyor, mutlu ediyor. Yakında yine elinizi sıkabilirsem çok sevineceğim.

Her zamanki saygımla sonsuz selamlar
Stefan Zweig

Viyana, 7.11.926

Sevgili Doktor Bey,

Sizi hiç olmazsa son provada göreceğimi sanmıştım. Ancak bu arada Salzburg'dan ayrılmış olduğunuzu öğrendim, en iyi dileklerimi ve teşekkürlerimi şimdi bu mektubumla size iletmek istiyorum. Bana kalırsa siz Ben Jonson'un yazdıklarını ondan daha iyi değerlendirmişsiniz. Böylece eser sahne uygulamasında canlanmış. Son provaya gitmeden önce Ben Jonson'u Almancasından okumuştum. Provayı izleyince de tiyatro olarak ruhu ve seyircide bıraktığı etki benim için güzel bir sürpriz oldu. Özellikle üçüncü sahneyi çok mükemmel buldum.

Mektubumun sonunda, kitaba yazmış olduğunuz o güzel sözler için size candan teşekkür etmek istiyorum. Yakın ilginiz beni hep sevindiriyor, ona her zaman elimden geldiğince karşılık vermek istiyorum.

Güzel selamlar
Arthur Schnitzler

Salzburg, 10 Kasım 26

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Kimi şeyler aradan ne kadar zaman geçerse geçsin hiç değişmiyor. Bu arada çok şükür kırk beş yaşıma vardım ve hâlâ siz benimle konuşurken kendimi çekingen, bıyıkları yeni terlemiş, tiyatroda alt katta bir yerlere sıkışmış, bakışlarını sahnede duran o ünlü edebiyatçıya dikmiş bir delikanlıya benzetiyorum. Dudaklarınızın arasından her çıkan olumlu söz beni sonsuz mutlu ediyor. Ve ben bu durumun hiç değişmemesini arzuluyorum. Bir zamanlar başımı kaldırıp bakmış olduğum insanların çoğu beni zamanla, gerek eserleriyle, gerekse insan olarak hayal kırıklığına

uğratmıştır. Bu nedenle de size olan bakışım hiçbir zaman değişmeyecek, daha doğrusu buna hiç niyetim yok. Sizi gerçekten seviyor ve bunu bir karşılıklı görüşmemizde daha da iyi kanıtlamak istiyorum.

Minnettar, sadık dostunuz
Stefan Zweig

Salzburg, 4.2.1927
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Birçok kişi gibi ben de sizden karakterlerin özü ve gelişmesi üzerine yazılmış bir kitap alınca önce şaşırdım, sonra da böylesine sorunlu bir konuya nasıl bir çözüm bulacağınızı merak etmeye başladım. Biliyorsunuz, şimdiye kadar iki cildi çıkmış olan ve "İnsan Tiplerinin Belirlenmesi" olmasını arzuladığım eserde karakterlerin nasıl çeşitli olabileceğini göstermeye çalışıyorum. Şimdi sizin konuyu ele alışınız düşüncelerimi onaylıyor sayılır. Özellikle kişiliklerin organik bir nesne gibi gölge vermesi düşüncenizi paylaşıyorum.

Bu kitapçık için size çok teşekkür etmek isterim. İnsanlar sanatçının kolay anlaşılır yanını sever, kolay bir anlatıma değer verirler. Sizin bu kitabınız da belki tarafsız ve gerçekçi yanıyla birçok okuru şaşırtacaktır. Bense onlar gibi şaşırmayacağım. Çünkü sanat üzerine kaleme aldığınız, fakat ne yazık ki henüz bir araya getirmediğiniz düşüncelerinizi biliyor sayılırım. Günün birinde oturup sizinle bu konular üzerine çok kapsamlı konuşmak beni çok mutlu edecektir. Bana sorarsanız bu kitapçığınızla, içinde yaşadığımız zamanın ruhuna çok yaklaşıyor, Gonineau'nun yaymak istediği ve ırklarla ulusları ele alan o tipolojiden –çok şükür– uzaklaşıyorsunuz. Bu küçük araştırmanızla konuya şöyle bir

değinir gibi yapıyor, gerçekte ise derinine inerek yararlı bir çalışmayı gerçekleştiriyorsunuz.

Şimdi bir süreliğine güneye gidiyorum. Orada yeni bir çalışmaya başlayabileceğimi ümit ediyorum. Son yıl benim için oldukça başarılı geçmişti; o nedenle de beklemediğim bu başarıyı bozmamak için her zamankinden daha titiz çalışmak zorundayım. Benim için bir çalışma ne kadar zor olursa, o kadar çok zevk ve hırsla kendimi ona verebilirim. Biliyorum, siz de aynı fikirdesiniz. Bu nedenle de düşünsel veriminiz her zamankinden çok daha fazla ve önceki yıllara göre de daha önemli şeyler yaratıyorsunuz.

Size ne kadar ve içten bağlı olduğumu tekrarlamaya gerek var mı? Bunu bildiğinizi ümit ediyorum.

Saygılarımla
Stefan Zweig

Viyana
21.2.1927

Sevgili ve Saygıdeğer Doktor Bey,

Diyagram denemem üzerine yazmış olduğunuz o iyi niyetli ve güzel satırlarınız için size candan teşekkür ederim. Bu teşekkürler peşinizden güney yörelerine yolculuk ediyor. Geçen yılın yoğun çalışmalarının ve hak ettiğiniz başarılarının ardından biraz dinleneceğinizi, yeni başarılar için güç kazanacağınızı umarım. Ben de bu arada Berlin'de *Volpone*'yi izledim. Başrolü Steinrück oynamasına karşın oyunu Viyana Burg Tiyatrosu'ndaki kadar etkileyici bulmadım.

En yeni eserlerinizi sevinçle bekliyor ve yakında yine bir araya gelip sohbet edeceğimizi umuyorum. Bunun mutlaka bir dağın tepesinde, 1600 metre yükseklikte olmasına gerek yok. Kapuzi-

nerberg veya Sternwarte Caddesi de bizim için yeterli olabilir.

Şimdi size hoşça kalın der, çok içten selamlar yollarım.

Arthur Schnitzler

Salzburg
Kapuzinerberg 5
18 Mayıs 1927

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Bir gazeteden altmış beşinci doğum gününüzü kutlamış olduğunuzu öğrendim. Ne yazık ki ben bu güzel gününüzü unutmuşum. Şimdi biraz geç de olsa sizi tebrik etmek ve en içten duygularla kutlamak istiyorum. Son olarak olağanüstü öykünüz için de size teşekkürlerimi sunuyorum. Bazı bölümlerini kısa süre önce *B.İ.* gazetesinde okumuş olduğum için kahramanları ve gelişmeleri şimdi kitapta daha yakından izleyebildim, canlıymış gibi gözümün önüne getirdim, birçok şeyi tüm ayrıntılarıyla anımsadım. Evet, yine mükemmel bir öykü. Dosdoğru, yalın bir anlatım, kendi içinde bütünleşen bir konu... Dört kahraman, daha doğrusu beş, çünkü sizin bilinçli olarak gölgede bırakmak istediğiniz konsolos da etkileyici bir karakter. En heyecanlı bölümlerde bile yeğlediğiniz o sakin anlatım okura heyecan veriyor. Sizden daha çok şey öğrenebileceğimin farkındayım. Okura öyküyü nefesini tutarak okutmak sanatı konusunda daha öğrenmem gereken şeyler olduğunu itiraf etmek zorundayım. Düzyazıda elde ettiğiniz bu destansı başarı, tiyatro eserlerinize karşı yaptıkları o çirkin davranışları unutturabilseydi ne güzel olurdu. En değersiz bir Fransız eseri bile kolayca sahnelenirken, önemli tiyatroların o mükemmel eserinize ilgi göstermemesini, onu bir kenara itmelerini tüm düşün insanlarına yapılmış bir haksızlık olarak kabul ediyorum. Böyle incitici bir davranış sanki bana yapılmış gibi ruhumu derinden yaralıyor.

İlginç bir şeye de değinmek istiyorum: Daha önce *Matmazel Else*'de karşı çıktığım şey bu öyküde de kendini gösteriyor. Gördüğüm kadarıyla, kendi halinde ve gözü tok bir yaşam sürdüren siz, edebiyat yaparken eli açık, parayı çevresine bol keseden saçan biri oluveriyorsunuz. Varlıklı bir ailenin çocuğu sayılan ben, bir gün olsun babamın elinde binlik bir banknot tuttuğunu görmemişimdir. Şimdi Leopoldine'nin, öyle kolay kolay elde edilemeyen bu banknotu nasıl olup da çabucak temin ettiği merakımı uyandırdı. O günlerde on bir bine Hietzing'de küçük bir villa alınırdı. Böyle küçük şeylerle ilgilendiğim için lütfen bana kızmayın. Bu ilgim sadece teknik açıdan! Tıpkı gerçek yaşamda olduğu gibi, bir pantolon düğmesi insanın alınyazısını belirleyebilir! Büyük para teğmenin kayıtsızlığını artırıyor, akrabalarının da kararsızlığına neden oluyor. Ben genç yaşlarımda zengin akrabalarımdan 1000 gulden rica etseydim, bunu boşa yapmış olurdum. Öykünüzü büyük coşku ve minnettarlıkla onaylıyorum, takıldığım tek şey bu para konusu...

Saygılar ve hürmetlerle
Stefan Zweig

Viyana, 28.5.927

Sevgili Stefan Zweig,

Bana olan sempatinizi ve –yaşlılıktan öykülerime, sahnelenmeyen oyunuma dek– ilginizi böylesine sık belirtmeniz beni çok duygulandırıyor. Son mektubunuzdaki dostça satırlar için de size özellikle teşekkür etmek istiyorum. Öyküdeki paranın değerini çok yüksek bulmakta galiba haklısınız. *Göle Yürüyüş*'ün günün birinde sahneleneceği ümidini de henüz yitirmedim, fakat şu sıralar olup bitenler pek umutlandırıcı değil. Ve yaşlanma da, daha doğrusu Sandrock'un bir zamanlar "yaşlı olmak" dediği gibi, ölüm de karşı çıkılamayacak bir unsur. Coşkulu, duygulu ya da omuzları düşmüş her şeyi kabullenmek bizler için sadece "Allons travailler..." Kimindi bu söz?

Yaz öncesi Viyana'dan uzaklaşmayacağım, tabii güzel hava arada sırada kimi gezintilere çıkmam için beni kandırmazsa.

Gazetelerde okuduğunuzu sanıyorum, kızım yakında Venedik'te evleniyor. Frari yakınında bir apartman dairesi dayalı döşeli bekliyor. Galiba yaz tatilimi (çalışmak için en güzel zaman) nerede ve ne zaman yapacağım biraz da buna bağlı olacak. Yaz programım henüz belli değil, ancak çok yakında buluşup görüşeceğimizi ümit ederim. Bildiğiniz gibi bu buluşmalar benim için her zaman sevindirici oluyor.

Size içten selamlar yollayan
Arthur Schnitzler

Viyana
12 Ekim 927

Sevgili Doktor Zweig,

İlerde yazacaklarımı, Almanya'da basılmadan önce bir Rus yayıncıya satma olanağım doğdu. Kulağıma geldiğine göre siz de en son öykü kitabınızı Rusya'ya satmışsınız. Bu nedenle size ne gibi bir ödeme yapıldığını (tabii bu konuda prensipte suskunluğu yeğlerseniz anlarım) ve sizinle hangi koşullarda sözleşme imzalandığını bildirirseniz çok sevineceğim. Ödeme götürü mü oldu? Yoksa yüzde üzerinden mi anlaştınız? Ön ödeme ve yüzde mi verdiler? Beni bu konularda aydınlatabilirseniz çok yardım etmiş olacaksınız. Söz konusu eser, kısa süre önce bitirmiş olduğum bir roman: *Therese, Bir Kadın Yaşamının Kroniği...*

Güzel bir yaz geçirmiş olduğunuzu ümit ederim. Bana gelince, bu yaz önce Dolomit Dağları'na gittim, oradan da Venedik Lido'ya geçtim. Capitano Arnoldo Cappellini ile evlenmiş olan ve Frari yakınlarında yaşayan kızımın yanında da bir süre kaldım. Viyana'ya dönüşte uçağa bindim. Bu yolculuk, üzerine makaleler yazılması gereken gerçek bir maceraydı.

Çok yakında görüşebileceğimizi ümit ederim.

Dostça, içten selamlar ve saygılarla
Arthur Schnitzler

Salzburg, 14 Ekim 1927
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler!

El yazısı mektubunuz beni çok sevindirdi. Sorularınızı hemen yanıtlamak istiyorum. Ancak biraz utanmıyor da değilim, çünkü size verebileceğim bilgiler pek yeterli değil. Ödemeler konusunda ben çoğu kez pek beceriksiz sayılırım, bu konularla az ilgilenirim. Hele filme çekilmiş olan öykülere yapılan ödemeler yapımcıların insafına kalmıştır. Rusyalı yayıncı Wremja'nın yapmış olduğu öneriyi de üzerinde pek düşünmeden kabullendim, ayrıntılarını pek bilmiyorum. Aklımda kaldığına göre son kitabım için 150 dolar ödeme yapılmıştı. Fakat eminim siz bunun dört katını isteyebilirsiniz. Rusya'da kitap fiyatları pek yüksek değil. Duyduğuma göre Lunatçarski, yabancı yazardan izinsiz yapılmış baskılar için de kendisine götürü bir ödeme yapılması gerektiğini yayıncılara kabul ettirmiş. Tabii bu ödemeyi yaparlar mı, bilemem. Benim size önerim, Rus yayıncılarla sözleşme yaparken yüzde ile çalışmayı kabul etmeyin, çünkü kontrolü kolay olmuyor. Bir defalık ödeme, onun da dolar olarak yapılmasını şart koşun. Ödemenin Rusya'dan başka ülkeye havalesi de başka bir sorun, gerçekleşmesi olağanüstü bir olay! Altı ay sonra size bu gibi konularda daha kapsamlı bilgi verebileceğimi umuyorum. Çünkü mart ayında Rusya'ya yapacağım dört haftalık bir ziyarette onlarla da yakından ilgileneceğim.

Böyle çabuk ve çalışkan davranıp peş peşe yaratıcı kitaplar yayınladığınız için sizi candan kutlamak istiyorum. Benim böyle bir şeyi başarmam mümkün değildir. Şu sıralar daha küçük şeylerle uğraşıyorum; örneğin bugün size minyatürler eşliğinde bir *Desbordes-Valmore* biyografisi sunuyorum ve kabulünü rica ediyorum.

Tüm bağlılığım ve hürmetimle
Stefan Zweig

Viyana
15 Ekim 1927

Sevgili Doktor Zweig,

Rusya'yla ilgili sorularıma böyle çabuk yanıt verdiğiniz ve yollamak nezaketinde bulunduğunuz kitaplar için size çok teşekkür etmek istiyorum. Bundan birkaç yıl önce *Desbordes-Valmore* üzerine, bana önermiş oldukları bir kitabı okumuş, fakat beklentilerimin gerisinde kaldığı için hayal kırıklığına uğramıştım. Bu nedenle sizin hazırladığınız biyografi kitabını merak ediyor, daha okumadan çok seviniyorum. Bugünkü Rusya'yı görüp tanımak isteğinize pek katılamıyorum. Ben oraya gitmeye kalkışsaydım, önce kendime şu koşulu öne sürerdim: Yirmi yaş genç olmalısın!

Hoşça kalın! İçten selamlar.

Arthur Schnitzler

Salzburg, 7.1.1928
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Kitabınız beni çok sevindirdi, kişisel olarak çok mutlu etti. Ben her zaman başkalarının iç dünyanızı, duygular dünyanızı ve gülümseyişinizin ardındaki ciddiyeti çok az tanıdığına inanıyordum. Sizin gibi ünlü birini gerçekten tanıyan çok az insandan biri olduğum için de gurur duyuyorum. Kitabınızdaki sözler arasında beni biraz sıkan, kimi aklıevveliyse sevindirecek olanlar var. Örneğin, bazı iğnelemelerin sizi kızdırdığını açıklamanız. Bence sizin gibi eserler yaratmış bir insan gerektiğinde yukarıdan aşağı bakabilmeli, kimilerini önemsememeli. Bırakınız zaman göstersin değişimleri. Kitabınız ciddi görüşleri özendiriyor ve yine kayıtsızlığa dikkat çekiyor. Çoğu insana özgü bu kayıtsızlık, birçok şeyin umursanmaması beni sizden daha çok öfkelendiriyor. Saygı uyandıran davranışlarınız, eserlerinizdeki ciddiyet bana her zaman örnek olmuştur ve bu ileride de hep böyle kalacaktır. Yeni

çalışmalarınız her defasında yeni bir basamakta duruyor, değişik görüşlere neden oluyor, aynı zamanda derin kaynaklara da işaret ediyor. Şimdi bu en olgun döneminizde sizden çok şeyler beklediğimi söylemek istiyorum. Bugüne dek beni hiç hayal kırıklığına uğratmamış olduğunuz için de beklentilerimi yerine getireceğinize inanıyorum.

Benim çalışmalarıma gelince, *Üç Usta* şu sıralar başka işlere girişmemi engelleyen tam bir ayak bağı. Fakat yakında ondan kurtulacak, daha yaratıcı şeylerle ilgileneceğim. Şu günlerde aklımdan küçük bir komediyi de geçirip duruyorum. Üzerinde neşeyle düşünmek beni yüreklendirse de, oturup yazmak için nedense kendimi tembel hissediyorum. Bence elindeki çalışmayla yorulan insan, yorgunluğunu yeni bir çalışmaya başlayarak, üzerinde kafa yorarak, onu planlayarak giderebilir. Günlerinizin istediğiniz gibi geçmesini, size mutluluk getirmesini dilerim. Buna sizden başka kim layık olabilir?

Hürmetler ve saygılarla

Stefan Zweig

Viyana, XVII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
16.1.1928

Sevgili ve Saygıdeğer Doktor Zweig,

Sözler ve Düşünceler Kitabı üzerine içten ve övgü dolu satırlarınız için size candan teşekkür ederim. İçindeki bazı açıklamaların sizi düşündürdüğünü, hatta biraz da canınızı sıkıp keyifinizi kaçırdığını kabul ediyorum. Fakat bence böyle şeyler de kitapta yer almalı. Onlardan söz etmemek yanlış, hatta biraz da gereksiz bir davranış olurdu. Tabii yaratacakları tepkinin altında ezilmemeli, onlara karşın nefes almasını becermeli. Sanırım ben bu gibi durumlarla tanınmış birçok yazardan daha az karşı karşıya kalıyor, gerektiğinde onları daha çabuk atlatmasını biliyo-

rum. Ve arada sırada yaşadığım keyifsizlik ya da bazı iğrenme ve öfke duygularının nedeni kişisel. Önemsemezlik, düşüncesizlik ve utanmazlık karşısında genç yaşlarda öfkelenirdim. O günlerde kişisel eleştiri nedir bilmezdim. Düşünün, on sekiz yaşımda kaleme aldığım bir öykü denememin başlığı *Eleştirinin Sınırları Aşıldığında*'ydı. Daha deneyim sahibi olmadığım genç yaşlarda, eleştirilmek benim için bir sorundu. Fakat bu konudan sanırım çok yakında daha kapsamlı olarak söz edeceğim. Yazacaklarım başımdan geçmiş şeylerin tuz ve biberiyle lezzet kazanırsa bence hiç de fena olmaz.

Duyduğuma göre yakında Rusya'da toplu eserlerinizin çevirisi yayınlanacakmış. Geçenlerde Richard Specht bu konuda kaleme aldığı bir övgü yazısını okumama izin verdi. Son yıllarda bazı eserleriniz Rusça olarak sizden habersiz yayınlandı mı, parasını alamadıklarınız oldu mu? Bu benim başıma hemen hemen bütün kitaplarımda gelmiştir. Şimdi eserlerinizin toplu basımında sizden habersiz yapılmış çeviriler mi kullanılacak? Bu eski ve çalıntı eserlerin tekrar yayınlanmasına karşı bir girişimde bulundunuz mu, haklarınızı koruma altına aldırdınız mı? Rus yayıncının toplu eserlerinizi hangi koşullar altında basacağını, size ne gibi bir ödeme yapacağını söyleyebilir misiniz? Kesin bir rakam vermenize tabii gerek yok. Bana gelince, şu sıralar Bolşevik yayıncılar tarafından, tıpkı daha önce Çarlık dönemi yayıncılarının da yaptığı gibi telif haklarım kısıtlanıyor. En son gelişmeler gösteriyor ki, daha Almanca baskısı çıkmadan Rusya'da yayınlanması öngörülen yeni romanımın da kaderi henüz belli değil. Tabii Almancası piyasaya çıktığında yine telif ücreti vermeden Rusçaya çevirtip basacaklar. Acaba bu konuda işime yarayacak bir öneride bulunabilir misiniz?

Yıldızın Parladığı Anlar beni çok mutlu eden usta bir çalışmanız. Söz vermiş olduğunuz *Üç Usta*'nın yeni baskısıyla, küçük komedinin de yakında elime geçeceğini ümit ediyorum. Şu sıralar ben de çeşitli şeylerle, bazen oyun oynar gibi, uğraşıp duruyorum.

Görüşmeyi dileyerek candan selamlar

Arthur Schnitzler

Salzburg, 18 Ocak 1928

Çok Saygıdeğer, Sevgili Doktor Schnitzler,

İnsanın sevdiği biri tarafından alaya alınması o kadar üzülecek bir şey değil. Bu nedenle size hemen itiraf etmek isterim ki eserlerimin Rusya'da toplu yayınlanması için hangi koşullarda nasıl bir sözleşme yapmış olduğumu şimdi pek anımsamıyorum. Bir kez 150 dolar, ardından 50 dolar daha vermiş olduklarını biliyorum. Bu ödemelerden sonra Rus yayıncıdan hiç haber çıkmamıştı. Ben de bir şey talep etmemiş, parayla ilgili her şeyde olduğu gibi o zaman da düşüncesiz davranmış, durumu pek önemsememiştim. Sanırım bu alanda bütün rekorları kırabilirim, çünkü ne yollarlarsa kabul ediyorum ve sorup soruşturmuyorum, ödemeleri de takip etmiyorum. Ben, İngiltere ve Amerika dışında hiçbir yabancı ülkeden telif hakkı alınamayacağına inanıyorum. Rusya'da yayınlanan kitaplar öylesine ucuz, yabancı yazarların hakları öylesine belirsiz ki, yazışmalarla ve uyarılar yollamakla geçen değerli zamana değmez. Ben de bu nedenle işi oluruna bıraktım. Norveç, İsveç, Polonya ve Macaristan'dan da elime geçen telif hakları neredeyse sıfır. Benim düşüm, birkaçımızın ortak bir ajansla anlaşıp, tüm yazışmalarımızın ajans tarafından yapılması ve haklarımızın aranması için onların aracı olmasını istemek... İngilizler bunu yapıyor. Ajans onlar adına mektuplar yazıyor, uğraşıyor, didiniyor, sonunda da ilk verilenin on katı telif hakkı alıyorlar. Kendisi yüzde on kazanıyor, yazar da kafası dinç çalışıyor. Belki siz bu konuda daha rahatsınız. Meraklı oluşum, sağa sola gidişim, yolculuklar ve uluslararası etkinlikler sorunları da beraberinde getiriyor bana. Öyle ki, yurt dışında yapılan baskılarda ortalama her sayfa için on beş sayfa yazışma gerekiyor... Bu nedenle de kısa süre önce, parasal açıdan çok da önemli sayılmayacak konularla pek ilgilenmemeye, oluruna bırakmaya karar verdim.

Yakında öykü çalışmalarımı sonuçlandıracağımı ümit ediyorum. Küçük komediye gelince, biraz tembelim, tek başıma değil de başkasıyla ortak çalışmaya karar verdim. Yakın dostum ve komşum Lernet-Holenia geçenlerde bir ara bana uğradığında ka-

famdan geçenlerden söz etmiştim. O da hemen ilgilenmiş, hayran kalmıştı. Şimdi her gün üç saat keyifle çalışıyoruz. Bu bebek yaşayacak mı, Tanrı bilir. Fakat onu birlikte sallamak hoşumuza gidiyor.

Yürekten selamlar, saygılar
Stefan Zweig

Viyana, 10.5.1928

Sevgili Doktor Stefan Zweig,

Birkaç gün önce Atina, Konstantinopol, Rodos ve Venedik'e yapmış olduğum bir yolculuktan döndüm. En son kitabınız masamda duruyordu. Bazı bölümlerini daha önce de okumuştum, en çok beğendiğim de Stendhal üzerine yazdıklarınız olmuştu. Şimdi kitabı baştan sona, tek kelime bile kaçırmadan yeniden okuyorum. Henüz bitirmedim, fakat okuyanı heyecanlandıran, kendine bağlayan bu eser için size teşekkür etmek istiyorum. Ben de duygulandım, düşünselliğim ve belleğim kendine geldi. Çoktandır böylesine zevkle bir kitap okuduğumu anımsamıyorum. Bu nedenle, gittikçe soluklaşan dünyamıza olağanüstü bir şey verdiğiniz, daha doğrusu tarihi yepyeni felsefi-edebî bir anlatımla yazdığınız için sizi kutlamak istiyorum. Aynı zamanda eserlerinizin her geçen gün daha çok kabul görüp sevilmesi beni çok mutlu ediyor. Son yıllarda çok az edebiyatçı sizin gittiğiniz o güzel yolda ilerleyebildi.

Teşekkürler ve yakında görüşmeyi
ümit ederek içten selamlar
Arthur Schnitzler

Salzburg, 15 Mayıs 1928
Kapuzinerberg 5

Sevgili ve Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Size içtenlikle iki kez teşekkür etmek istiyorum. Önce beni sonsuz mutlu etmiş olan mektubunuz için, sonra da yolladığınız ve bana güzel bir sürpriz yaşatan kitabınız için... Son yıllardaki çalışkanlığınızla genç nesilleri gerçekten utandırıyorsunuz! Kitabınızı hemen okumaya başlamamın ve size çabucak bu satırları yazmamın nedeni de işte bu duygular.

Bu eserinizle çok zor bir soruna el atıyorsunuz. Çünkü edebiyat sanatında olumsuzu, mutluluğun ve mutsuzluğun tekdüzeliğini, ümitsizliğin trajedisini anlatmaktan daha zor ve nankör bir şey yoktur. Şu sıralar bunun bilincine vardım; çünkü yazmakta olduğum, zavallı bir yaşam öyküsünü anlattığım bir eseri tam orta yerinde bırakmak zorunda kaldım. İnsanın elinde olmadan anlatıma bir tekdüzelik yansıyor. Bir ara Rembrandt'ın o üç dev ağacı sonsuz bir düzlükte canlandırdığı tablosunu gözümün önüne getirdim. Ele aldığınız konu, -daha doğrusu konu yazarı ele alır- olaylarla değişimler arasında denizdeki dalgaları andıran gidip gelmelerle gelişiyor. Eserinizde beni en çok etkileyen, o insanın kapıldığı, onun tüm ruhunu saran sonsuz ümitsizlik oldu. Nedenini kavramasam da, ellinci sayfadan sonra başından geçenlerin o insana mutluluk getirmeyeceğini, sevinç denen şeyden yine uzaklaşacağını, kendini her zamanki mutsuzluğunun ortasında bulacağını biliyordum. Milyonların içinden seçtiğiniz bu insanla duygulardan uzak bir kahraman yaratıyorsunuz. Çok ruhsuz ve müthiş gerçekçi bir kahraman o. Gerçeklere yakın oluşu biraz da korkutucu. Fakat birçok okur yaşamındaki tekdüzeliğin bilincinde ve kitapta anlatılanları tıpkı bir sinema perdesindeki gibi gözünün önüne getirmek, o heyecan dolu alınyazılarını görmek istiyor. Kahramanın bilinçsiz davranışlarını, umursamazlığını kabulleniyor, kendi yaşamındaki gibi onun da çoğu şeyi görmezden gelmesini anlıyor. Anladığım kadarıyla siz en baştan toplum eğilimine karşıt bir şey yazdığınızın bilincindeydiniz. Çünkü insanlar hep refah içinde yaşayan zengin ve mutlu kahramanlar görmek, çok ilginç ve ender şeyler yaşamak istiyor. Yaratıcılığı-

nızın doruğunda bunların tam karşıtı ve çok zor bir konuyu ele aldığınız, sayıları belirsiz zavallı varlıkların alınyazılarını anlattığınız için size saygı durmak gerekir. Bu insanlar, kitabınızı çıkar çıkmaz, güncel oldukları sürece okumayacak, ona yavaş yavaş sokulacaklar. Sonra da alacağınız şükran dolu mektuplarla sizi gerçekten sevindirip mutlu edecekler.

Bu verimli ve yaratıcı çalışkanlığınızdan vazgeçmeyin, çünkü biz genç yazarlara örnek oluyorsunuz. Hiç kurumayan bir kaynağa sahip olmanız ne güzel. Yaratıcılığınız da gençlik yıllarınızdan daha güçlü şimdi! Çocukluk yıllarımdan bu yana size olan saygı ve sevgimin bu kitapla daha da artması mümkün değil. Çünkü onlar öylesine güçlü ki, ne daha çok yukarılara çıkabilir ne de başarısız bir kitapla iniş gösterip aşağılara düşebilir. Bu düşüncelerim hiç değişmeyecektir, onlar gerçekçi ve doğrucudur! Yeni bir Viyana ziyaretimde yanınıza gelip elinizi sıkmama, sizi kutlamama izin vermenizi diliyorum.

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

Viyana, 16.5.1928

Sevgili Stefan Zweig,

Her yeni çalışmamın ardından sizden çabucak gelen duygu dolu mektuplar benim için sadece çok değerli ve içten satırlar değil. Onlar, bana olan bağlılık ve inancınızı her defasında yeniden kanıtlayan satırlar aynı zamanda. Lütfen izin verin, size her şey için yine teşekkür edeyim. Mektubunuzda verdiğiniz sözü de yerine getirin ve çok yakında, artık değerli sayılan o zamanınızdan bir saati bana armağan edin. Bunun da sadece iyi niyette kalmaması için gelmeden iki üç gün önce Viyana'da olacağınız tarihi bildirin, birlikte yemek yiyelim.

Sizi evimde görmeyi arzular, candan selamlar yollarım.
Arthur Schnitzler

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
4.7.1929

Sevgili Doktor Bey,

Sanırım Berlin'de bağış amaçlı büyük bir sergi, ardından da açık arttırma düşünüldüğünü ve her şeyin sanat eserleri üzerine uzmanlaşmış Berlinli büyük bir kuruluş tarafından düzenleneceğini duymuşsunuzdur. Bana bu konuyla ilgili bir mektup yollamış olan Roda-Roda, müsveddeler koleksiyonumu bir bütün olarak ya da onarlık paketler halinde açık arttırmaya çıkarmamı öneriyor. Önceden kesin bir taban fiyat belirlenmesi ve bunun altında satılmaması düşünceme o da katılıyor. Sizin, sevgili Doktor Zweig, böyle müsvedde satışları üzerine çok deneyiminiz var. Bu nedenle şimdi sormak istiyorum, böyle bir açık arttırmaya ilk şiirlerimin müsveddelerini veya *Yeşil Kakadu*'nun kurşun kalemle yazılmış ilk müsveddesini vermeye yanaşsam, taban fiyatı olarak ne isteyebilirim?

Umarım bu mektubum Salzburg'da elinize geçer. Yazın neler yapacaksınız, nerelerde olacaksınız, planlarınızı bildirmenizi rica ederim. Sizinle yine İsviçre'de ya da bir başka dinlencede karşılaşmak güzel olurdu. Galiba Salzburg'la Viyana birbirlerine çok yakın! Son görüşmemizden bu yana sizi hangi başarılarınız için kutlamam gerekiyor? Şimdi hepsi için toplu bir kutlama yolluyorum, candan, dostane selamlarla, lütfen kabul edin.

Arthur Schnitzler

Salzburg, 6 Temmuz 1929
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer, Sevgili Doktor Schnitzler!

Sizden ne zaman el yazısı ile kaleme alınmış, altında güzel imzanız olan bir mektup gelse büyük sevinç duyuyorum. Viyana PEN Kulübün açılış toplantısında sizi de göreceğimi ümit etmiştim. Kentte sadece iki gün kaldığım için de çok zamanım olmadı. Ayrıca, nedenini açıklayamadığım bir çekingenlik duygusu da

beni yıllardır Viyana ve Berlin'den uzak tutuyor. Umarım o iki gün içinde sizi aramak cesaretini kendimde niçin bulamadığımı anlatabildim.

Müsveddeleri toplu veya seriler halinde açık arttırmaya çıkarmayı düşünmekle Roda-Roda doğru bir şey yapıyor. Tek tek sunulduğunda çok değerli olanlar beklenen bedeli getirmeyebilir. Üçlü veya dörtlü seriler yapıldığındaysa, içlerinden en değerli olan diğerlerini de yüksek bedelle sattırabilir. Başka ülkelerde henüz hayatta olan edebiyatçıların müsveddeleri çabucak ve yüksek fiyatlarla satılırken, tarihî bir ülke olarak Almanya geçmişe daha çok önem veriyor, yaşayanlarıysa pek önemsemiyor. Bir Shaw veya Galsworthy'nin müsveddeleri bugün yüz bin markın altında alıcı bulmuyor. Yine de Alman Dili Edebiyatı'nda kalıcı bir eser olarak kabul edilmesi gereken *Yeşil Kakadu gibi eserler* kanımca en az bin mark getirir. Sizin şiir, düzyazı ve mektuplarınızın müsveddelerini piyasada görmüş olduğumu anımsamıyorum. Ayrıca Roda-Roda, bazı müsveddeleriniz alıcı bulmazsa gazete ve eleştirmenlerin bunu hemen size karşı kullanmasını engellemek için bir önlem de düşünmeli. Bu nedenle topluca ya da küçük paketler halinde açık arttırmaya sunulması daha akıllıca olacaktır.

Yaz için henüz bir planım yok. Her şey elimdeki tiyatro oyununu bitirip bitiremeyeceğime bağlı. Şu ana kadar bitmiş olması gerekiyordu, fakat son perdeden pek hoşnut kalmadığım için bir kenara koydum. Şimdi yeni bir esin perisi gelsin diye bekliyorum. Bu oyun benim için çok önemli olduğundan sizinle konuşmayı, destekleyici önerilerinizi almayı ne kadar isterdim. Bu gibi kararsız durumlarda kimi zaman tek bir kelime bile insanı yeniden ateşleyebilir. O nedenle yakında sizinle bir yerde karşılaşmak beni çok sevindirecektir. Birkaç günlüğüne İsviçre'ye gitmeyi düşünüyorum. İsviçre olmazsa Ferleiten'e ya da daha gözden uzak bir yere.

Lütfen yola çıkmadan önce bana bir kartpostal yollayın ve nereye gittiğinizi bildirin. Sizinle bir araya gelmeyi çok arzuluyorum, bu benim için bir gereksinim. Son zamanlarda eskisi kadar görmesem de, yıllar geçtikçe sizi daha iyi anladığımı ve gittikçe daha çok sevdiğimi hissediyorum.

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

Salzburg, 26 Temmuz 29
Kapuzinerberg

Saygıdeğer ve Sevgili Doktor Schnitzler,

Aramızdaki dostlukta ilk kez alışılmış geleneklerin dışına çıktım. Ama sanırım yapış nedenim bunu affettirecektir. Uzun zamandır size olan saygı ve sevgimi okurlarım da bilsin istiyor, fakat bir türlü buna olanak bulamadığım için de rahatsız oluyordum. Şimdi *Fouché* kitabımın girişine adınızı bastırttım ve onu size ithaf ettim. Ancak bunu kabul edip etmeyeceğinizi daha önceden size sormadım. Şimdi bu hatamdan dolayı beni affedeceğinizi ve size olan sevgimi okurlara da açıklamış olduğum için piyasadaki baskıları toplatmayacağınızı umuyorum.

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

Viyana, 31.7.929

Sevgili Doktor Stefan Zweig,

En son eserinizi bana ithaf etmeniz beni gururlandırıyor. – *Neue Freie Presse*'de bir kısmın örneğini buldum, olağanüstü.– Açık arttırma üzerine vermiş olduğunuz dostane bilgiler için de tekrar teşekkür ederim. Siz de onlara bir şeyler yolladınız mı? Sanırım diğer edebiyatçılar da bütün müsveddelerin aynı değerde olamayacağının bilincindedir. Bu, resimler, tablolar ve tüm çizgi eserler için de geçerlidir. Buna rağmen fiyat konusunda önceden anlaşma gibi bir ilişkinin mümkün olmadığını sanıyorum. Öngörmüş olduğum müsveddeleri açık arttırmaya yollamaya karar verdim.

Sevgili Doktor Stefan Zweig,
görüşmek ümidiyle içten selamlar
Arthur Schnitzler

Salzburg, 2 Kasım 1929
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler!

Sizinle görüşebilmek için hiçbir fırsatı kaçırmak istemiyorum. Ekte yolladığım mektubu sayın A. del Vayo'dan aldım. Madrid, Palacio de la Prensa, Plaza del Callao 4 adresindeki yayıncı Editorial Espana'nın yöneticisi del Vayo kısa süre önce yolladığı bu mektubunda, sizin *Therese* kitabınızın İspanyolca'ya çevirisi için Fischer Yayınevi'ne yazdığını, fakat bugüne kadar onlardan yanıt alamadığından yakınıyor. Şimdi benden aracılık yapmamı ve mümkünse sizin Fischer'e durumu anlatmanızı rica ediyor. Ayrıca kendisine yeni bir eserinizi önerip öneremeyeceğinizi de bilmek istiyor. Ben del Vayo'yu yakından tanırım, aramızdaki iş ilişkileri de memnun edici...

Çok yakında, belki de önümüzdeki günlerde küçük bir öykü kitabı sizi selamlayacak. Umarım ben de en kısa zamanda sizi selamlamak olanağı bulacağım. Viyana'yı son ziyaretim çok yoğun ve telaşlı geçmişti. Yine de Berta Zuckerhandl'dan gizli telefon numaranızı alıp size telefon ettiğim o pazar öğleden sonra evde kimseyi bulamamıştım.

Her zamanki içten selamlar, saygılar ve hürmetlerle
Stefan Zweig

Viyana, XVIII. Bölge
Sternwarte Caddesi 71
4.11.1929

Sevgili ve Saygıdeğer Stefan Zweig,

Yayıncı A. del Vayo ile ilgili haberiniz için size çok teşekkür etmek istiyorum. Söyleyin ona, lütfen doğrudan bana yazsın. Aca-

ba çeviriler konusunda ne gibi bir ödeme düşünüyor? Fischer'e de ona niçin yanıt vermediklerini soracağım. Bildiğim kadarıyla İspanya'da bugüne kadar az eserim yayınlanmıştır.

En son mektubunuzda yollayacağınızı bildirdiğiniz yeni kitabınıza da şimdiden seviniyorum. Olağanüstü *Fouché*'nin başarısı yakın ve uzak çevremden kulağıma geliyor, gazete ve dergilerde de sevindirici şeyler okuyorum. Bu kitap için sizi tekrar kutlamak isterim. Geçenlerde bana Paris'ten bir gazete makalesi yolladılar. Başlığı "Peur d'apres la nouvelle de M. Arthur Schnitzler" olan yazıda bir filmden söz ediliyordu. İçeriğinden anladığıma göre bir süre önce burada sinemada seyretmiş olduğum "Korku" adlı film söz konusuydu. Bu yazı *Gringoire* adlı bir Paris dergisindeydi, yaptığım diğer araştırmalardan bir sonuç alamadım.

Oturup sizinle tekrar sohbet etmeyi çok isterdim. Son Viyana ziyaretinizde zamanınızın kısıtlı olması çok olağandı. Sizin de Sevgili Stefan Zweig, Hofmannsthal'ın tiyatrodaki cenaze törenine katılamadığım ve konuşmanızı dinleyemediğim için beni affettiğinizi biliyorum. Çok güzel bir konuşma yapmış olduğunuzu bana anlattılar.

İçten selamlarla, dostça saygılarla

Arthur Schnitzler

Salzburg, 6 Kasım 1929

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler!

İspanyol yayıncılarla olan sözleşmelerim konusunda sizi bilgilendirebilirim: *Fouché* kitabımı A. del Vayo'un yayınevine etiket fiyatı üzerinden yüzde yediden ve hemen ödenmesi koşuluyla 1000 Fransız frankına verdim. Bence sizinle de aynı, belki de daha iyi koşullarda sözleşme yapacaklardır.

Paris'te bir öykümün altına sizin adınızı koymuş olmaları beni sonsuz gururlandırdı. Orada insanlar her şeyi birbirine karıştırı-

yor. *Matmazel Else* Fransa'da çok başarılı oldu. Duyduğuma göre Stock yakında yeni bir baskısını yapacakmış, filme çekildiğinde de satışının çok iyi olmasını ümit ediyormuş. Önemli olan Paris tiyatrolarının bir oyununuzu sahnelemesi. Eskilere göre Fransa'da kitap piyasası şu sıralar yabancı yazarlara daha açık. Avusturya tam bir Alpler ülkesi olmaya doğru hızlı adımlarla ilerlerken, Fransa'da Avrupa düşüncesi artık çok olağan karşılanıyor. Ben son zamanlarda Paris'te kendimi rahat hissetmekteyim. Sizin bugüne kadar kışın bu kentte bir ay geçirmeye karar vermemiş olmanıza da hayret etmiyor değilim. Kitaplarınızın dostu birçok insan sizi bekliyor. En çok da Frédéric Lefèvre, *Une Heure Avec...* eseriyle.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Viyana, 5.12.929

Sevgili Stefan Zweig,

Yollamış olduğunuz küçük kroniğin elime geçmiş olduğunu hemen bildirmek istiyorum. Kitap küçük ama ben hâlâ *Colombus ve Barbara'yı okuyorum. Onları sonuna kadar okuduktan sonra sıra sizinkinde.* Şu sıralar Halk Tiyatrosu'ndaki provalar nedeniyle zamanım pek az, fakat sizin denemenizi zevkle okumak istiyorum.

Teşekkürler ve dostça selamlar

Arthur Schnitzler

Salzburg, (1920'li yılların sonunda)

Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Londra Üniversitesi doçentlerinden Mr. J. Isaacs, Viyana'ya yapacağı ziyarette sizi mutlaka görmek istiyor. İngiliz Edebiyatı

doçenti olarak merak ettiğiniz bazı konularda size yararlı olacağını düşünüyor, ona bir saatinizi ayırırsanız pişmanlık duymayacağınıza inanıyorum.

Her zamanki hürmetimle
Stefan Zweig

Kapuzinerberg 5
Salzburg, 2 Nisan 1930

Çok Saygıdeğer Doktor Schnitzler!

Gizli telefon numaranız bende yok. Acaba Viyana IX. Bölge, Garnizon Sokağı 10 adresine ya da A 26-0-57 numaralı telefonuma sizi ne zaman görebileceğimi bildirirseniz çok sevineceğim. Provaları izlemek için haftaya altı-yedi günlüğüne yine Viyana'da olacağım.

İçten bağlılığımla
Stefan Zweig

Viyana, 5.4.1930

Sevgili Doktor Stefan Zweig,

Ne yazık ki henüz burada değilsiniz. Az önce sizi yine aradım. Telefon numaram A 10-0-81, gelince beni arayacağınızı ve yakında yine görüşebileceğimizi umuyorum. Yollamış olduğunuz oyun için teşekkürler. Yakında okumak üzere masama koydum. Küçük öyküler kitabınızıysa okur okumaz elimden kaptılar. İçlerinde en çok hoşuma gitmiş olan mülteci öyküsü bir usta işi, ancak adını unuttum.

İçten, sonsuz selamlar
Arthur Schnitzler

Viyana, 28.4.1930

Sevgili Doktor Stefan Zweig,

Daha birkaç gün önce *Kuzu*'yu seyrettim. Bu güzel eser için şimdi size teşekkürlerimi yolluyorum. Bir izleyici olarak bu oyundan fışkıran etik, estetik ustalık ve dramatik doyuruculuktan gerçek bir seyir zevki aldım. Ancak şunu da belirtmek isterim: Bence oyunu üç perdeden oluşturmak yerine beş tabloluk birinci perde ve dört tabloluk ikinci perdeler daha uygun olurdu. Oyuncuların da başarıyla sergilediği bir temsildi, kimi yerde doruğa ulaştılar, tam bir Burg Tiyatrosu başarısıydı.

Yakında sizinle yine görüşebileceğimizi ümit ederim. Bana kalırsa bunu pek seyrek yapıyoruz.

İçten selamlarla
Arthur Schnitzler

Antibes, Hotel du Cap
Şubat,1931

Sevgili, Saygıdeğer Doktor Schnitzler,

Şu sıralar çok uzaklarda da olsam, bütün kalbimle her başarınızda çok yakınınızdayım. Sizi bütün içtenliğimle kutlar, hürmetlerimi yollarım.

Stefan Zweig

Viyana, 19.2.1931

Sevgili Doktor Zweig,

Size ve sayın eşinize çok teşekkür etmek isterim. Kimi bölümlerini daha önce okumuş olduğum en son güzel kitabınız için de sizi kutlarım.

Görüşmeyi dileyerek çok selamlar

Arthur Schnitzler

Hermann Bahr ile mektuplaşmalar
(1904 – 1934)

19.6.1904

Sayın Doktor Zweig,

Gerçekten mükemmel *Verhaeren* kitabınızı bana yollamak lütfunda bulunduğunuz için size çok teşekkür ederim.

Hermann Bahr

14.11.1904

Sayın Doktor Zweig,

Yolladığınız yeni kitabınız için en içten teşekkürlerimi kabul edin.

Saygılarımla

Hermann Bahr

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
8.10.1908

Çok Saygıdeğer Hermann Bahr,

Göndermiş olduğunuz öykü kitabınızla beni son derece mutlu ettiniz. Çok sevdiğim bu eseri sizden almak benim için unutulmaz bir an ve ona daha çok bağlanmak demek. Bazılarını tabii daha önce okumuş olduğum bu öyküler –Viyana'da bir edebiyat dergisinde adınızı gören hangi okur o sayfayı baştan sona okumaz– şimdi bende sanki sizin ağzınızdan dinliyormuşum duygusu yarattı. Çalışmalarınızı nasıl bir ilgi ve saygıyla takip ettiğimi, onlardan yararlandığımı size söyleyebilmek olanağını elde ettiğim gün çok mutlu olacağım.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Viyana, XIII. Bölge
18.5.1909

Çok Saygıdeğer Doktor Bey!

Buluşmamızı unutmamış olduğunuza çok sevindim. Dostane mektubunuz için de size çok teşekkür ederim. Ne yazık ki şu sıralar ev işçilerle dolu, her şey karmakarışık. Ben de uzun bir yolculuğa çıkacağım için hazırlık yapıyorum. Bu nedenle sizden, o güzel buluşup görüşme önerinizi sonbahara ertelememizi rica edeceğim. Eylülde yine buralardayım.

Çok hürmet ve saygılarımla
Hermann Bahr

Viyana, XIII. Bölge
21.9.1909

Çok Saygıdeğer Doktor Bey!

Bir süre önce beni ziyaret etmeyi arzuladığınızı yazmıştınız. Şimdi ben yine Viyana'dayım ve güneşli öğleden sonraları buraları gerçekten çok güzel oluyor. Gelmek istemez misiniz? Hemen hemen her gün saat dörtten sonra bana uygun. Sizinle yine bir araya gelip sohbet etmek beni sevindirecektir. Gelmeden önce yine de bir telefon etmenizi dilerim. Numaram 207...

İçten selamlar ve saygılarla
Hermann Bahr

Viyana, XIII. Bölge
28.9.1909

Çok Saygıdeğer Doktor Bey!

Sizi yarın öğleden sonra burada göreceğim için çok seviniyorum. Sadece yarın genç bir müzisyen de bana uğramayı arzu ediyor. Eğer isterseniz perşembe de olabilir, o zaman daha rahat sohbet edebiliriz. Fakat karar sizin! Bana her iki gün de saat dört buçuktan sonra uygun.

Çok selamlar
Hermann Bahr

Viyana, VIII. Bölge,
Koch Sokağı 8
Kasım sonu, 1909

Çok Saygıdeğer Hermann Bahr,

Davetinize candan teşekkür ediyorum. Telefonla size ulaşamadım. Çarşamba günü size uğramak niyetindeyim. Fakat o gün öğle üzeri telefonla arayacağım. Eğer size uygun değilse lütfen hizmetçi kıza söyleyin, bana bildirsin.

Hessen Grandükü'nün matbaasında sınırlı sayıda basılmış olan Emil Verhaeren'in yeni bir tiyatro oyununu size getirmek istiyorum.

İçten selamlar ve hürmetlerle
Stefan Zweig

29 Nisan 1910

Yollamak lütfunda bulunduğunuz *Verhaeren* için size çabucak teşekkür etmek istiyorum.

Hermann Bahr

Viyana, XIII. Bölge
27.7.1910

Çok Saygıdeğer, Sevgili Doktor Zweig,

Yollamış olduğunuz *Verhaeren* için size tekrar candan teşekkürlerimi sunuyor ve kabulünü rica ediyorum! Bu arada biyografinizin çok hoşuma giden Fransızca baskısını da büyük bir zevkle okudum. Bütün bir dönemin ruhunu ne güzel anlatıyorsunuz. Sizin arzu ettiklerinizle benim yıllardır arzu ettiğim şeylerin kesişmesi bu eseri gözümde tabii daha da değerli yapıyor. Sonbaharda yapacağım okuma gezilerinde *Verhaeren* çevirilerinizden bazı bölümleri okumayı çok isterdim.

Ama şimdi Whitman üzerine de bir kitap yazmanız lazım, yıllardır beklediğim, Whitman üzerine yazılmış Almanca bir kitap. Siz bunu başarabilirsiniz.

Gerçek saygılar ve hürmetlerle

Hermann Bahr

Zell am Ziller, Tirol
25.8.1910

Sizin ve Verhaeren'in güzel selamlarına teşekkür eder, onlara yürekten karşılık vermek isterim.

Saygılarla
Hermann Bahr

Viyana, XIII. Bölge
29.9.1910

Çok Saygıdeğer Doktor Zweig,

İçten satırlarınız için teşekkür ederim. Lütfen sakinleşin, ben bu gibi şeylere pek önem vermem. Fakat yine de yazmış olduklarınızı okumak isterdim. Söz konusu gazeteyi, bir ay süreyle kalacağım Londra E.C. Victoria Embankment de Keysers Hotel adresine göndermenizi rica edeceğim.

Zell am Ziller'den yazdığım, size ve Verhaeren'e selamlarınız için teşekkür ettiğim kartpostalın, *Neue Freie* gazetesine yollamama karşın bu arada elinize geçmiş olduğunu ümit ederim. Berlin'deki başarınız da beni gerçekten çok sevindirdi.

Aralık ayında Viyana'ya döndüğümde sizi yeniden evimde görebilmek benim için çok büyük bir mutluluk olur.

İçten selamlarımla
Hermann Bahr

Viyana, XIII. Bölge
16.11.1910

Çok Saygıdeğer, Sevgili Doktor Zweig,

Yarın üç haftalığına Viyana'dan ayrılıyorum. Birçok Alman kentinde yapacağım okumalarda Whitman da programımda uygun ses tonunu sonunda bulabildim sanırım. Verhaeren ise henüz hazır değil. Kendi kendime okurken hangi ses tonunu yeğleyeceğime pek karar veremedim. Ama sanırım yakında bu da olur. Son anda cesaretim kırılmazsa ocakta Serbest Okul'da yapacağım okumaya onunla başlamak istiyorum.

Sanırım 5 veya 6 Aralık'ta yine Viyana'da olacağım ve yine buluşmak için bir gün kararlaştırmak amacıyla beni saat 12.00-13.00 arasında telefonla aramanızı rica edeceğim. O zaman size *Verhaeren* kitabınızla beni nasıl sevindirmiş olduğunuzu söyleyecek, romanım üzerine o çok değerli sözleriniz için de teşekkür edeceğim...

İçten selamlar
Hermann Bahr

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
Ocak 1911

Çok Saygıdeğer Hermann Bahr,

Daha dün Viyana'ya döndüm, fakat kötü bir rastlantı sonucu Walt Whitman üzerine verdiğiniz konferansı, dolayısıyla uzaktan da olsa sizinle olabilme şansını kaçırdım. Acaba önümüzdeki günlerde size uğrayabilir miyim? Sizinle geçireceğim bir saat beni çok sevindirecektir.

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8, Tel: 4123 II
20 Mayıs 1911

Saygıdeğer Hermann Bahr,

Amerika yolculuğunun ardından size uğramayı ve orada yaşadıklarımı anlatmayı çok isterdim. Ancak geçirdiğim bir ameliyattan sonra yolculuk yapmam mümkün değil. Bu nedenle siz Venedik'e gitmeden selamlarımı uzaklardan yollamak zorundayım.

Bu arada bir öneride bulunmak ve görüşlerinizi de bilmek istiyorum. Siz Mahler'in yakın bir dostuydunuz, sözünüz her yerde geçiyor. Acaba onu saygıyla anmak için bir girişimde bulunabilir misiniz? Önce Viyana'da bir bağış kampanyası düzenleyerek bir Rodin büstü satın alalım ve onu fuayedeki sergi için Opera'ya armağan edelim. Sonra Mahler için aynı girişimde bulunalım, böylece Mahler'in hatırasını onunla yaşama şansına erişemeyen gelecek kuşaklar için korumuş oluruz. Gregor veya diğerlerinin, Schwind fresklerinin yanında hak ettiği yeri alacak bir armağana karşı çıkacaklarını pek sanmıyorum. Bence gerekli para 24 saat içinde bir araya getirilir. Tek koşulu, sizin bu girişimin başını çekmeniz.

Kosor için yapmış olduklarınız unutulmazdı. Hiç yorulmadan ve bezmeden başkalarına yardıma devam ettiğiniz için size çok teşekkür borçluyum. Ve zavallı Kosor bunu hak etmişti!

Lütfen sayın eşinize selamlarımı iletin. Size olan her zamanki dostça hürmetlerimin kabulünü de rica ederim.

Stefan Zweig

Viyana, 23.5.1911

Sevgili Stefan Zweig,

Bu telefonlar tam bir sorun, size bir türlü ulaşamıyorum! Bu nedenle yola çıkmadan önce kısaca birkaç satır yazmak istiyorum:

Ticaret müsteşarı Fritz Redlich çevresindeki dostlarından gerekli parasal desteği alacağı inancında. Ancak bu düşüncenin "satıcısı" olarak ortaya çıkmak istemiyor, bir aracının gerektiği inancında. Bu nedenle de ziyaretinizi bekliyor. Eğer şu andaki sağlık durumunuz buna izin vermiyorsa lütfen Dr. Paul Stefan'ı telefonla arayın ve kendisinden benim adıma rica edin, Redlich'e sizin yerinize o gitsin bir an önce. Eğer Viyana'da olsaydım, bütün bunları kendim halleder, sizi rahatsız etmezdim. Fakat hemen yola çıkmalıyım.

İçten selamlar
Hermann Bahr

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı
25 Mayıs 1911

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Bahr,

İşte böyle, Viyana'da sizsiz hiçbir şey gerçekleşmiyor! Olay küçük, ancak beraberinde getirdiği sorunlar büyük. Opera'ya ve Kraliyet Galerisi'ne bir armağanda bulunmadan önce hibe etme izni için niyetinizi açıklayan bir dilekçe vermeniz gerekiyor. Ve şu sıralar Mahler konusunda yukarılardan esen rüzgâr pek uygun değil. Ölümünün ardından ne arşidük ne de başka yüksek rütbelilerin taziye yollamamış olması dikkat çekiciydi. Böyle davranmakla acaba bir şey mi ima etmek istemişlerdi? Kafamızdan geçenleri Dr. Paul Stefan'dan duymuş olan Moll da karşı çıkan-

lardan biri. Ona göre böyle bir girişim Mahler'in bazı bilinçli davranışlarını görmezden gelmek olurdu. Fakat ben bunu kabul etmiyorum. Bence onun geçmişteki benzeri davranışları üzerine konuşmak yerinde değil. Çünkü çoğunun nedeni, Mahler'i çevresinden uzaklaştırmış olan öfke ve nefret duygularıydı.

Şu anda önemli olan bir şey daha var. O da, sizin burada olmamanız. Benim elimdense pek bir şey gelmiyor, ne yazık ki Mahler'e yakın olmak mutluluğuna erişememiştim. Tek başıma yapacağım girişim yanlış anlaşılabilir. Dr. Stefan da yapamaz. O da benim gibi yeterli değil. Bu nedenle sizin yine Viyana'ya dönmenizi beklemekten başka olanak yok. Bence sonbahara kadar zamanımız da var. Mahler'e bağlılık ve ona saygı her geçen gün -Kainz'ın aksine- daha da artacak, eserleri sonsuza dek yaratıcılığını yitirmeyecektir. Evet, sonbahara erteleyelim!

Lido kıyısında size bol güneşli günler dilerim. Eğer olanak bulursam belki bir günlüğüne oralara gelirim. Umarım bu olanak çıkar.

Size ve sayın eşinize saygılar ve sevgiler.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
14 Eylül 1912

Saygıdeğer, Sevgili Hermann Bahr,

Mektupları okuyacak zamanınız ve keyfiniz var mı şu sıralar? Olacağını umarım. Yaşamda mektupların tuhaf bir rolü vardır. Onları severiz, sonra onlar unutulur, yitirilir, fakat günün birinde yine anımsanırlar. Bir süre size yazıp yazmamakta tereddüt ettim. Fakat şimdi bunu yapmaya karar verdim.

Öncelikle o çok olağanüstü kitabınız için size teşekkür etmek

istiyorum. Belki bunu size herkesin yanında da söyleyebilirdim. Fakat başka bir şey var ki onu sadece size doğrudan yazmak istiyorum. Beni lütfen yanlış anlamayın, kendimi danışmanınız gibi filan hissetmiyorum. Ancak yazacaklarımdan da çekinmiyorum. Çünkü benim gözümde her insan karşısındakine onu nasıl görmek istediğini söylemek hakkına sahiptir.

Kitabınızda kendinizden söz ettiğiniz bölümlerde beni insancıl yanınızla şimdiye dek olmadığı kadar çok etkilediniz. Her şey yürekten söylenmiş, hiç değişmeyen yanlarıyla ruhunuzu yansıtıyor. Yazdıklarınızı okuyan şunu seziyor: Bugüne kadar sizi saran kabuktan kurtuluyorsunuz, o bir meyve kabuğu misali açılıyor, içinden besleyen, tohum saçan meyve çıkıveriyor, sevdiğimiz o gerçek Bahr! Artık böyle kalmalısınız bizler için, böyle yaşamalı ve hiç değişmemelisiniz. Bu dürüst, doğru ve gerçek yanınızla bizler için siz her zamankinden daha önemlisiniz. En güzel yanınızı, insancıllığınızı hissediyoruz siz kendinizden söz ederken, ruhunuzdaki ben'i anlatırken.

Fakat saygıdeğer, Sevgili Bahr Usta, bu kitap tehlikeli ve ben bu tehlikeden söz etmekten çekiniyorum. Çünkü o size, eğer etkili olmak istiyorsanız zorunlu bir görev öngörüyor; daha çok yazmalısınız. Artık sizi cezbeden şeylerden değil, zorunlu kabul ettiğiniz şeylerden söz etmelisiniz. Kolayları bir kenara bırakıp zorların üzerine gitmelisiniz, ta sonuna dek. Ve sizden bir ricam daha var: Çekinmeyin, beklemeyin, kararlı olun ve başlayın yazmaya yaşam öykünüzü. Buluşmalar ve yaşanmış olaylarla renklendirilmiş bu yaşam öyküsü gerçeklerin anlatıldığı ölümsüz bir kitap olur. Daha doğrusu sizin ölümsüz kitabınız olur... Bütün eserlerinizi seviyorum, fakat arada sırada soruyorum kendi kendime, acaba ben, içinde yaşadığımız çağın bir bireyi olarak günümüzde yaşananları anlattıkları, güçlü nefesleriyle beni uyuşturdukları için mi onları seviyorum? Geçmişe soğuk bakacak geleceğin insanları şimdi bizi kendine çekmekte olan şeyleri acaba anlayacak mı? Yaşamınızın en yüce kitabını yazacak kadar zengin anılar birikimine ve yaratıcı bir güce sahipsiniz. Siz bugün hâlâ hürsünüz, bir yaşlının o bulanık melankolik görüşleri sizde yok. Geçmişe bakışlarınız geleceğe açık olacak! Yazın saygıdeğer, Sevgili Bahr, bu kitabı bir an önce yazın! Unutmayın, bu benim siz-

den bir ricam! Vermiş olduğunuz bir başka sözü de unutmayın: Romanları. Kısa süre önce oturmuş sohbet ediyorduk. Birden Kaschau'daki o subay kızı skandalından söz açılmıştı. Ben de size, bu tam bir Bahr romanına konu olacak olay, demiştim. Herkes de bu söylediklerimi onaylamıştı.

Sizin o yüce insani iyiliğinize sığınarak şimdi apaçık söylüyorum, daha doğrusu başkalarının duymasını istemediğim için mektup yoluyla iletiyorum size kimi düşüncelerimi. *Parsifal* konusunda tam karşıt görüşe sahibim. Benim gözümde Wagner, eserlerinin buyruğundadır. İstek ondan değil, eserlerinden gelir. Ve eserleri insanları ister. Bana göre yaşayan tek bir insanın isteği Tanrı karşısında ölmüş tüm ustaların tüm isteklerinden daha yücedir. Biliyorum, bu yazdıklarımı yanlış anlamayacaksınız. Ve yine kararlılıkla tekrarlamak istiyorum: Yazın yaşam öykünüzü rahatça, büyük ve geniş, derinlere inerek... Ayırın kendinize üç, evet huzur içinde üç yıl. Bakın göreceksiniz, yemin ediyorum size, mükemmel bir şey çıkacak ortaya! Şimdi öyle bir yaştasınız ki, insan bu yaşında geriye sapasağlam, kalıcı bir şey bırakamamak korkusuyla kendini yemeye başlar. Yontun bize bir heykeltıraş misali yaşamınızı. O hepimizin olacak! Belki bu arada bir tiyatro eseri ya da bir roman yazmaya zamanınız kalmayacak. Fakat bizler için çok gerekli olan değerli eserin yanında onların sözü mü olur! Neslinizin insanları arasında en zengin yaşam sizinki olmuştur. Şimdi onu herkesten saklamak büyük bir bencillik olacak. Belki de yazmaya başladığınızda o kadar gerçekçi olacak ki yaşadığınız süreçte yayınlamasını istemeyeceksiniz. O zaman gelecek nesiller iyice tadına varacak bu usta eserin. Biz, biz biliyoruz sizin kim olduğunuzu! Fakat sonrakiler, biz onlara sizi anlatabilecek miyiz? Söz sizin, yetenek sizin, bu nedenle sorumluluk da!

Ve şimdi, hiç özür dilemeden, içten sonsuz selamlar.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Mektubumun ilişiğinde sunduğum küçük "Verhaeren'den Seçmeler" yirmi bin baskı yaptı ve Almanya'ya sonsuz yaşam sevinci taşıdı.

Salzburg, 14.4.1913

Sevgili Dost!

Sizi burada göreceğim için çok seviniyorum. Dün akşam Viyana'daydım, mükemmel bir *Götterdaemmerung* izledim. Genç Winkelmann ilk kez başrole çıkmıştı, çok dokunaklıydı. Şimdi *Tristan*'a kadar burada kalıyorum. Sanırım ayın yirmi dördünde sahnelenecek. Tarih kesinleşirse size telgraf çekeceğim. Dilerim o güne kadar, nisanda Salzburg'un o masalımsı ilkyazına hiç kimsenin beklemediği bir anda gizlice sızan kış da yine çekip gitmiş olur.

Sizi göreceğim için çok seviniyorum!

İçten selamlar
Hermann Bahr

Viyana, 3.5.1913

Sevgili Stefan Zweig!

Ethel Zweig, Maurice Baringin'in küçük bir öyküsünde tek perdelik bir operaya uygun konuyu bulmuş olduğuna inanıyor. Şimdi bana soruyor, bu öyküyü operaya kim uygulayabilir diye! Ben de kendisine sizden başkasının aklıma gelmediğini bildirdim. Böyle bir çalışmaya nasıl bakarsınız? Bence en iyisi, şimdi size yolladığım kitabı* bir okuyun ve sonra da Viyana-Baden, Kaiser Franz Ring 9 adresinde yaşayan Miss Dr. Ethel Smyth'e "hayır" yanıtını verin ya da önümüzdeki günler için (yanılmıyorsam ayın on ikisinde Londra'ya dönecek) bir randevu kararlaştırıp karşılıklı görüşün.

Size biraz acele yazıyorum bu satırları. *Tristan* için birkaç günlüğüne buradayım. Elimde kötü bir kalem var, beni çok öfkelendiriyor. Ziyaretinizin beni ne kadar mutlu etmiş olduğunu,

* Mükemmel Şölen (ç.n.)

Komedyenler'i çok beğendiğimi, onu Moissi'ye çok uygun bulduğumu da kısaca belirtmek istiyorum.

İçten selamlar, dostça hürmetlerle

Hermann Bahr

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
5 Mayıs 1913

Sevgili ve Saygıdeğer Hermann Bahr,

Mektubunuz, güzel sözleriniz ve yollamış olduğunuz kitap için size çok teşekkür ederim. Dün operaya gelemediğim ve sizi orada selamlayamadığım için de çok üzgünüm. Başka bir gelişinizde bunu gidereceğimi ümit ederim.

O küçük İngiliz öyküsünü hemen okudum ve gerçekten çok hoşuma gitti. Ancak bana göre operaya pek uygun değil. Anlatımı ve konusu, öykü kahramanının insancıl yanlarına inmesi ve bunu sahneye uyarlaması konusunda yazara pek olanak tanımıyor. Bu yapılabilseydi opera için çok çekici olabilirdi. Şimdi Bayan Ethel Smythe'e görüşlerimi yazacak ve öykü konusunu operaya uygun bulmadığımı, fakat müzikli bir pandomim için mükemmel olduğunu belirteceğim. Eğer buna yatkınsa kendisine, şu sıralar böyle bir uygulamayı yapabilecek tek kişi olan Felix Braun'u önereceğim. Ancak şunu da söylemem gerekir ki Braun yazdıklarına her zaman bir besteci bulamamıştır. Belki yine de aralarında anlaşırlar ve güzel bir şey çıkar ortaya.

Şimdi başka bir konuya geçmek istiyorum. İki hafta kadar sonra bir tören kapsamında üniversite öğrencileri karşısında bir konuşma yapacağım. Bu konuşmamın sonunda yarım saat kadar eserlerinizden kimi bölümler okumayı istiyorum. Siz böyle bir şeye yanaşır mısınız bilemiyorum. Fakat burada söz konusu olan gençlere bir şeyler verebilmek. Sayısız eseriniz arasından nasıl bir seçme ya-

pabileceğimizi düşünmeliyiz. Benim ilk anda aklıma Rahl'dan bazı bölümler geldi. Bazı öykülerden de, tabii sizce uygun olanlarından, alıntılar yapabiliriz. Bu konuda kararınızı rica ediyorum.

Hangi eserlerinizden hangi bölümlerin okunacağına karar vermemizin ardından, size yazmam gereken başka bir konu daha var. Onları kimin okuyacağı da tabii önemli. Bu konuda gençlerin ilginç – benim de çok güzel bulduğum – bir önerisi var. Eserlerinizden okuma görevini, bugün Liliencron, yarın Schnitzler, ertesi gün de Hebbel okuyan bir tiyatro sanatçısına değil de, böyle bir şeyi hiç yapmamış birine vermeyi düşünüyorlar. Eserlerinizden bölümleri bütün içtenliğiyle okuyacağına inandıkları; fakat kimsenin ummadığı bir sanatçıyı, Bayan Mildenburg'u istiyorlar. Biliyorum buna ilk anda hemen karşı çıkacaksınız. Belki üzerinde biraz düşündükten sonra vereceğiniz karar bizler için sevindirici olacaktır... Tabii bu okumanın hangi gün olacağına sevgili eşiniz karar verecek ve kabul etmekle bizleri sonsuz mutluluğa eriştirecek.

Eğer bu güzel olanağı elimizden alırsanız, bir tiyatro sanatçısını görevlendirmekten başka çıkar yol göremiyoruz. Akşamın yine de güzel geçeceğini ümit ediyoruz.

Sakin Salzburg günlerinizde size böyle sorunlar ve soruları içeren bir mektup yazdığım için affınızı dilerim.

Minnettarlık dolu selam ve hürmetlerimin kabulünü ricasıyla

Stefan Zweig

Salzburg, 7.5.1913

Sevgili Stefan Zweig,

Bu öyküden bir opera çıkarma fikri beni hayrete düşürüyor. Fakat Bayan Smyth hâlâ buna inanıyor. Yine de yakın ilginiz için size çok teşekkür etmek istiyorum.

Üniversite öğrencilerine benim üzerime bir konuşma yapma düşünceniz için de teşekkürler. Bu bana, bu tür toplantılardaki

tatsızlığın, hiç olmazsa en aza indirilmiş olacağının garantisini veriyor. Önerdiğiniz seçkiyi de uygun buluyorum. Okumanın sanatsal yanını düşünerek bu görev için eşimi aklınıza getirmenizi de anlıyorum. Ancak yanlış anlaşılabilecek itici bir yanı da olduğu için duygularım bu önerinize karşı çıkıyor.

Tekrar teşekkür eder, güzel selamlar yollarım.

Sizi pek yakında burada görmek arzusuyla

Hermann Bahr

Viyana

Mayıs ortası, 1913

Saygıdeğer Hermann Bahr,

İlişikte giriş taslağıyla listeyi yolluyorum. Lütfen istediğiniz yerlerini düşündüğünüz gibi değiştirin. Dördüncü sayfada kurşun kalemle dikkate alınması gerekebilecek bazı notlar da düştüm. Evden eve çok selamlar!

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Kartpostal

Salzburg, 21.5.1913

Sevgili Dost!

Dostça satırlarınıza çok teşekkür ederim! Eşim, konuşmanızı dinlemek için çok gelmek isterdi, fakat bu akşam Düsseldorf'ta "Walküre" rolünde sahneye çıkıyor. Oradaki angajmanı 27 Mayıs'a kadar sürecek.

Size her zamanki gibi iyi dilekler yollayan

Hermann Bahr

Salzburg, 23.5.1913

Sevgili Stefan Zweig,

Öngörmüş olduğunuz "Hermann Bahr Akşamı"nın benim için çekiciliği nedir biliyor musunuz? Beni bir zamanlar ihraç etmiş oldukları üniversitenin salonlarında düzenlenmesi. Şimdi elli yaşıma geldiğimde beni bir törenle kutluyorlar. Bundan otuz yıl önce ise, daha yirmi yaşındayken rektörün elime tutuşturduğu belgede şunlar yazıyordu: "Sonsuza kadar ihraç edilmiştir." Benden sonra okuldan atılanlara bir teselli olsun diye bundan bahsetmelisiniz. Şu sırlar Suarés pek ilgimi çekmiyor. Ancak Dostoyevski üzerine yazdıklarını da okumak istiyorum.

Her zamanki içten selamlarımla

Hermann Bahr

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
25.5.1913

Saygıdeğer Hermann Bahr,

Yarın konuşmama şöyle başlamak istiyorum: "Sevgili dinleyiciler, ben yanılmışım. Bahr üzerine sadece yarım saat konuşmak, onun hakkında hemen hemen hiçbir şey söylememek demektir. Sadece çalışmalarından söz etmek için bile daha fazla zamana gerek var. Bunun sadece kırık bir parça oluşu hoşuma gitmiyor. Bence lütfen evlerinize gidin ve onun herhangi bir kitabını okuyun."

Şimdi konuşmamı kaleme aldıktan sonra, onun acınacak yetersizliğini ve kelimelerin sizin gibi gerçekçi ve açık sözlü bir insanın peşinden nasıl koştuğunu fark ettim. Bu nedenle şimdi siz konuşmamı gözden geçirirken bütün iyilikseverliğinize ve doğruluğunuza gereksinimim olduğunun bilincindeyim. Siz okuduktan sonra konuşmamın bazı bölümlerini *Neue Freie Presse*

gazetesine de ileteceğim. Ancak üniversitede okuyacağım metin ona göre çok daha canlı, kapsamlı ve saldırgan(!) olacak. Toplum ahlakı, Avusturya baştan savmacılığı ve benzeri şeylere gazetede yer vermeyeceğim. Konuşmamda Josefine'in ilk gecesinden, Hamburg'da bir akşamdan, bir zamanlar karşı çıkmış olduğunuz ve günümüzde bizler için önemini yitirmiş ressam Felix'ten söz edeceğim. Tabii konuşma sırasında ses tonumun canlı ve berrak olması da etkileme bakımından çok önemli. Eserlerinizin sanatsal yanına az yer verirken, girişimlerinizdeki canlılık ve heyecandan daha çok söz edeceğim. İnsanların sizi gerçekten anlayıp kavraması için tıpkı Willi Handl'da olduğu gibi bir kitaba gereksim var. Bazı konulara belki yeterince el atmadığım için kızmayın bana, iyi niyetli olduğumu lütfen kabul edin.

Üniversitedeki en son kavgalar nedeniyle tören salonunu son anda bize kapattılar. Çok yazık! Şimdi toplantıyı Teknik Enstitüsü'nün salonuna aldık. Size çok şeyler borçlu olan bazı kişileri de davet ettirdim. Fakat hepsinin geleceğini sanmıyorum. Bu bence nankörlüğü, benim konuşmamsa bizlere kazandırmış olduklarınızı simgeleyecektir. Yaptığımız bu girişim için şimdiden seviniyorum.

Her geçen gün şunu daha çok hissediyorum ve inanıyorum ki, geçmişin dökümünü sizden başkası yapamaz. Bizler bütün olup bitenleri, içe dönük sayısız çelişkiyi dışarıdan seyreden, zamanın oyununda sizin her yerde parmağınız olduğunu gören kişileriz. Yeraltında, görünmeyen hangi ipleri sizin tuttuğunuzdan ise habersiziz. Şimdi bu konuşmayı yazarken, yaşam öykünüzü bir an önce kaleme almanız gerektiğine daha da çok inandım. Benim bu karaladıklarımı görüp, sinirlenip, sonunda sizin de bundan sonra en iyi niyetlisine bile değil, sadece kendi sözlerinize güvenmeniz gerektiğini anlayacağınızı bilmek beni rahatlatacak. Ve yaşamınızın yıllar boyu oluşturduğu o sanat çalışmasını şimdi, hiçbir şey karşısında yılmayan bir doğrucunun olağanüstü yaşam öyküsüne dönüştürerek tam bir sanat eseri yaratacaksınız... Şimdi sizin hoşgörünüze son bir çağrıda bulunuyorum!

Çok selam ve derin hürmetler

Stefan Zweig

Salzburg
23.12.1913

Sevgili Stefan Zweig,

O makaleniz kulağıma gelmişti, fakat okumamıştım. Bir zamanlar yayıncı olarak girişimde bulunmuş olduğunuzu da duymuştum. Hatta yanılmıyorsam bunu bana siz anlatmıştınız, ben de çok sevinmiştim. Sonra çıkan ilk fırsatta ben de bu yolu denemiştim. Anlatmak zor değil, dünyanın güzel olduğunu, ilkbaharın çiçekler açtığını, kışın bembeyazlığını, Goethe'nin yüce, insan yaşamının da çekilmez olduğunu... Bunları yazarken daha önce başkalarının da aynı şeylerden söz ettiğini belirtmeye hiç gerek yok. Şimdi yollamak lütfunda bulunduğunuz makalenizi daha önce okumamıştım. Çoğu ayrıntıda aramızda benzerlik olduğunu gördüm. Umarım yazmış olduklarımı görünce bir aşırma yaptığımı aklınıza getirmezsiniz. Sizi yakından tanıdığım için böyle bir şey yapmamış olduğumu söylediğimde bana inanacağınızdan eminim. Siz anlayış sahibi bir insansınız. Doğru olduğuna inandığınız bir şeyi başkaları da onaylayıp desteklediğinde seviniyorsunuz.

Sizi yakında görebilirsem mutlu olacağım.

İçten selamlarla
Hermann Bahr

Salzburg
6.9.1914

Sevgili Stefan Zweig,

İlişikte göreceğiniz ve *Neue Freie* gazetesinde basılmasını sansürün ne yazık ki yasakladığı mektubu Başbakan Kont Stürgkh'e yolladım. Benzeri bir mektubu da Tisza'ya yazdım. Acaba siz de Stürgkh'e birkaç satır yazabilir, Viyanalı bazı edebiyatçıları da bilgilendirebilir misiniz?

Bu mektubu acele yazdım, kusura bakmayın. Fakat iki haftadır vilayet ile belediye arasında gidip geliyor, işsizlere bir yardım kampanyası organize etmeye çabalıyorum.

Acele, fakat içten selamlar.

Eşim de size selamlarını yolluyor.

Hermann Bahr

Ekselansları Sayın Başbakan
Karl Kont Stürgkh
Viyana, 1. Bölge
Herren Sokağı 7
Salzburg
1 Eylül 1914

Sayın Ekselans,

Sizi tanımak lütfuna erişemedim. Yıllardır hayranlık beslediğim bir edebiyatçının, çok değer verdiğim bir insanın içine düşmüş olduğu zor durum nedeniyle yazdığım bu mektupla sizi rahatsız ettiğim için affınızı rica ederim. Duyduğuma göre şair İvo Vojnoviç Ragusa'da tutuklanmış ve Arad'a götürülmüş. Ailesi, kız kardeşi ve çok yaşlı annesi şu sıralar çok şaşkınlar ve ne yapacaklarını bilemiyorlar. Onu kurtarmam için bana yalvarıyorlar. Şimdi mektubumla bunu başarmayı denemek istiyorum.

Vojnoviç Kontları, Ragusalı eski bir sülaledir. Cumhuriyet yıllarında itibarları çok yüksekti, sonra Avusturya'ya da değerli hizmetleri olmuştur. Söz konusu İvo, yıllarca Hırvatistan Devlet Tiyatrosu'nun sanat danışmanlığını yapmış, eserleriyle yurt dışında da üne kavuşmuş biridir. Dilinin olağanüstü renkliliği, duygularının ateşi, anlatımındaki güç nedeniyle ona "Hırvatistan d'Annunzio"su da denmektedir. *Ragusa Üçlemesi* adlı eseri sadece Hırvatistan'da hayranlık uyandırmamış, Prag Devlet Tiyatrosu'nda da izleyicileri çok etkilemiştir. Bazı bölümlerinin *Berlin Tageblatt* gazetesinde yayınlanmasının ardından Almanya'da da onun

ne yetenekli bir yazar olduğu anlaşılmıştır. Bu eserin Almancaya çevrilip sahnelenmesi tasarlanmıştır. Son eseri olan *Zambaklı Kadın*, Hırvatistanlı sanatçıların pek ilgi görmediği Budapeşte'de oynanmış ve çok başarı elde etmiştir.

Tabii bütün bunların onun suçsuz olduğunu kanıtlamadığının bilincindeyim. Fakat Sayın Ekselans siz bu insanı bir tanımış olsaydınız!.. Yüreği çok temiz, çocukça güler yüzlü, sonsuz yardımsever, gerçekler karşısında çoğu zaman ne yapacağını bilemeyen, sadece bir düşün dünyasında yaşayan, çok romantik, son derece duygusal bir insan! Onun gibi birine hain gözüyle bakıldığında ben insanlığa olan inancımı yitiriyorum. Hayır! İvo Vojnoviç'in suçsuz olduğuna başım üzerine yemin ediyorum! Burada bir yanlışlık var. Belki onu bir kuzeni, amcası ya da kardeşlerinden biriyle karıştırıyorlar. Bunu bilemiyorum. Fakat bildiğim tek bir şey var, o da şair İvo Vojnoviç'in suçsuz olduğu!

Tanrı'ya, şimdi cephelerde Avusturya'nın bütünlüğünü sonsuza dek sağlayacağına inanıyorum. Bu çok önemli dönemde üzerimize tek bir leke bulaşmamalı, tek haksızlık yaşamı bulandırmamalı. Böylesine coşku dolu, böylesine yaşam dolu Vojnoviç gibi bir Avusturyalı yanlış şüphelerle gücendirilmemeli, bilinçli ya da sorumsuzca itiraflarla ona acı çektirilmemeli. Zaferle sonuçlanacak bu savaşın sonunda yeni bir Avusturya'nın doğuşunda onun gibi bir insanın bütün coşkusuyla görev alması engellenmemeli. Bunların tümü de benim için dayanılmaz düşüncelerdir.

Bu mektubumu arkadaşım, milletvekili Dr. Josef Redlich aracılığı ile size iletmek istiyordum. Ancak Dr. Redlich basın sözcülüğünde görevli olduğu ve ben de kendisine ulaşamadığım için Sayın Ekselans mektubu doğrudan size yolladım, affınızı dilerim. Bütün içtenliğimle rica ediyorum sizden, yardım edin, koruyun, kurtarın!

Sayın Ekselans, büyük bir Avusturyalı şaire yapılmış olan haksızlığa son verilmesi için size bu yalvarışımı lütfen reddetmeyin!

En samimi hürmetlerimle

Hermann Bahr

Salzburg, 9.9.1914

Sevgili Stefan Zweig!

Çok teşekkür ederim. Stürgkh'ü ben de tanımıyorum, onunla hiç karşılaşmadım, fakat beni tanıdığını umuyorum.

Siz, "Binlerce insan ölürken Vojnoviç'in tutuklanması o kadar önemli mi?" diye düşünemezsiniz. Cephede ölmek bir alınyazısıdır, suçsuz olarak hapse atılmak ise yüz karası bir davranıştır.

Acaba Hofmannsthal'ı da bu konuda bilgilendirebilir misiniz, Stürgkh'e yazdığım mektubu gösterip benim adıma kendisinden benzeri bir girişimde bulunmasını rica edebilir misiniz? Bunu yapmakla bana büyük bir iyilik etmiş olacaksınız.

Mektubunuzdaki diğer konulara gelince, haklısınız. Ancak bunları kamuoyuna açıklarsanız haksızlık yapmış olursunuz. Batmış gemiden kurtulmuş olan bizler, ikimizi zor taşıyan bir tahta parçasına tutunmuşuz. Biri ötekini itmeli mi? Hayır, aramızdaki ilişki bunu düşünmeyi bile bize yasaklıyor. Her türlü hümanist düşünce, yerine göre kimi koşullara uymak zorundadır ve bu halkımızın zararına olmadığı sürece de geçerlidir. Şimdi onları yazı yoluyla değil, sadece çabalar ve çalışmalarla çevremize yaymak en önemli görev olmalı.

İşte ben böyle biriyim, sevgili Verhaeren şairi ve Rolland dostu.

Yaşlı bir dosttan selamlar

Hermann Bahr

Viyana, Baden
Noel günü, 25.12.1914

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Bahr,

Çok saygıdeğer eşinizin o mükemmel öyküsünü okuyunca kendimi birden geçen yılın Noel'inde buldum. O günleri sizinle

Salzburg'da geçirmek şerefine erişmiştim. Bu yıl da yanınıza gelmeyi çok isterdim, fakat iki aydır hür değilim, askeri görevdeyim. Çeşitli dilekçeler verdikten sonra beni Savaş Bakanlığı'nın arşivinde görevlendirdiler. Bartsch ve Ginzkey de benimle birlikte. Hatta bana astsubay rütbesi bile verdiler! Burada yapacak yeterince iş var, sorumlu bir görev olduğu için de gurur duymuyor değilim. Bir insanın göğsüne silah dayamadığım, insan yok etmeden faydalı olabildiğim sürece kendimi mutlu hissediyorum.

Bugün size yazmamın pek önemli bir nedeni yok. Söylemek istediğim tek şey, suskunluğunuza saygı duymamdır. Sizin yerine göre nasıl coşkulu bir insan olduğunuzu bildiğim için şimdi içinde yaşadığımız zamanda birçok şeye zorla katlandığınızı kabul ediyorum. Suskunluğunuzu da anlıyorum. Tek bir Avrupa'ya inanmış olan bizler duygularımızın en derin köklerinden vurulduk... Dostlar arasında geçirdiğim o güzel yılları, şimdi, bu yabancılaşmış dünyada, çok acı ödüyorum. Péguy gibi çok sevdiğim insanlar Alman kurşunlarıyla şehit oldu. Onların ölümlerinden duyduğum üzüntü, öldürülen Alman dostlarımınkinden daha az değil. Belçika'nın, Salzburg veya Baden gibi yakından tanıdığım kent ve köyleri, içinde dostlarımın ve anılarımın yaşadığı evler yıkıldı, istila edildi. Bütün ömürlerini hep dar bir çevrede, içlerine kapalı, enseleri kalın, ulusal duygularla dolu geçirmiş olanları şimdi kıskanmıyor değilim. Bütün yengiler beni hüzünlendiriyor, çünkü onları almak için dökülmüş kanları seviyorum. En büyük idealim sayılan Avrupa toplumlarının kardeşliği düşümün yok olduğunu görerek çok hüzünleniyorum, sonsuz bir ümitsizliğe kapılıyorum. Evlerinde kendimi bir çocuk gibi hissetmiş olduğum insanlardaki -Verhaeren- değişikliği görerek şimdi nasıl düş kırıklıkları yaşadığımı gözünüzün önüne getirebilirsiniz. Almanya'da sevdiğim bazı insanların inanılmaz kinciliğini görünce irkiliyorum. Karşılıklı sevgiyle aynı dünyaya bağlanmış olduğumuz insanların da şimdi birbirleriyle öfkeli çatışmalarına tanık oluyor, nefretle dolu olanların tümünü lanetleyecek büyük bir gücün eksikliğini duyuyorum.

Bu zor günlerde beni gerçekten teselli eden tek bir insan var,

o da Romain Rolland! Onun yarattıkları, gün gelecek, insanların yüz yıl süreyle kendilerine örnek alacağı bir destan olacak. Yaşamının en yüce inancını, Avrupa idealini yitirmemek için Fransa'yı terk etti. Şimdi Cenevre'de Kızılhaç'ta görevli, savaş esirlerinden gelen mektupları düzene koyuyor, onları gereken yerlere iletiyor. Almanya'ya karşı çıktı ve Fransa'ya da. Bu bilinçli yiğitçe çabaları nedeniyle şimdi o ülkelerde Rolland'dan nefret ediyorlar. Almanya için o bir "düşman", Fransa'da da gazeteler ondan "hain" diye söz ediyor. Olağanüstü bir düşüncesi vardı: Tarafsız topraklarda, Cenevre'de tüm Avrupalıların en iyilerini bir araya getirmek istiyordu: Hauptmann'ı, van Eeden'i, Gorki'yi, Ellen Key'i... Fakat benim daha ilk yazışmalarıma, Gerhart Hauptmann'ın dostlarına yolladığım mektuplara olumsuz yanıtlar gelmişti. Rolland'ın tek bir isteği vardı. Savaşın ateşler içinde yanan vücudundan yayılan zehirli suçlamaları toplu bir girişimle çıkarıp atmak, onları yok etmek istiyordu. Fakat bunu gerçekten isteyen tek insan da oydu! Sessiz sedasız ne çok güzel şey yapmıştı! Böyle günlerde ondan gelen mektuplar savaştaki en güzel, en mutlu anlardı benim için. Sürekli bir barış, düşünsel birliğin kalıcılığı yalnız onlarda vardı. Rolland'ın mektupları bir ümit ışığı saçıyor. Çember daralacak, belki yüz kişi bile kalmayacak geriye. Fakat onların coşkusu tüm diğerlerinin nefretini yok edecek.

Dün Tolstoy'un "Nikolaus Stockmann" öyküsünü okudum. O da yazdıklarıyla günümüzde insanları teselli eden biri, belki de en mükemmeli. Ölümü, içinde yaşadığımız zamanın kötü bir alınyazısıdır. Onun etkili sesine şimdi çok gereksinimimiz olacaktı. Fakat hiç kimse dinlemeyecekti söylediklerini. Günümüzde ne çok ses susuyor, konuşmak isteyenlerin sözleri boğazlarında tıkanıyor... Kimse bunu bilmiyor.

Bana kalırsa siz –lütfen gülmeyin– günlüğünüzde mükemmel şeylerden söz ediyorsunuz. Sizin gibi, düşüncelerini yaymak güdüsü sonsuz olan bir kişi şu sıralar engelleniyorsa, suskunluğa zorlanıyorsa daha da güçlenmeli, söyleyemedikleriyle coşkusu daha da artmalıdır. Sizin gibi şimdi susanları, kalemini oynatamayanları, kin dolu olanları, iyimserlik saçan şiirler yazmayanları

düşünüyorum hep. Bence böyle bir suskunluk da o insanların gücünü kanıtlıyor. Bu acı dolu yılların sizin için önemli yıllar olduğunu sanıyorum.

Şu anda size bu mektubu yazdığım için kendimi mutlu hissediyorum. Belki fark ediyorsunuz, şimdi hiç gerekmezken, hiçbir nedeni olmadan kaleme aldığım düşüncelerimle sizin benim için sadece mesleğimde bir usta olmadığınızı belirtmek istiyorum. Halkların büyüklüğünü ve yengilerinin önemini, aldıkları esirlerin sayısı ve ele geçirdikleri top-tüfekler ile ölçmemek gerektiğine inanıyorum. Olup bitenlerin anlamsızlığı karşısında çektiğiniz acıları uzaklardan hissediyor, elinizi saygıyla sıkmak istiyorum. Size yakın olmama izin yok. Anı ve güven dolu sözler sizi selamlıyor.

Sayın eşinize de çok içten selamlarımı yolluyorum.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Astsubay Stefan Zweig
Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
Salzburg, 31.12.14

Mektubunuz için size çok teşekkür ederim, sevgili Stefan Zweig. Yazdıklarınız üzerine günün birinde oturup karşılıklı konuşmalıyız. R. Rolland ile bir buluşup görüşebilseydim! O ve sizler, her şeyi olduğundan daha kötü görüyorsunuz. Gün gelecek, Avrupa yine güçlü bir şekilde ayakta duracak. Düşündüğünüz kadar suskun olmadığımı da yakında elinize geçecek bir kitapçık gösterecek.

Bizlerden size en güzel yeni yıl tebrikleri!

Hermann B.

Viyana, 18 Ekim 1916

Çok Saygıdeğer Hermann Bahr,

Askerlik görevimi yaptığım iki yıl içinde ilk kez sağlık nedenleriyle bir dinlenceye izin çıktı. On beş günlük özgürlüğün tadına Salzburg'da varacak, çoktandır özlemini çektiğim bir eserimin çalışmalarıyla zaman geçireceğim. Arada sırada da, tabii rahatsız etmeden, sizi görebileceğimi ümit ediyorum. Kendini geri çekmiş, yalnızlığı seven birini ziyaret edenin hangi kurallara uyması gerektiğinin de bilincindeyim. Sizi rahatsız edeceğimi lütfen düşünmeyin. Ben sadece bu ziyaretimle uzun süredir yoksun kaldığım bir mutluluğu yine hissetmek arzusundayım. Savaş üzerine değişik görüşlerimizin beni sizden uzaklaştırmış olacağını düşünmüyor, size duygularıyla hep bağlı kalmış olduğumu bilmenizi rica ediyorum. Bir zamanlar Salzburg'da evinizde geçirmiş olduğum ve anılarımda minnettarlıkla sakladığım o güzel saatleri yine canlandırmayı ne kadar isterdim.

İzin verirseniz Salzburg'a varışımı size tek satırla bildireceğim. Sayın eşinize içten selamlarımı yolluyorum.

Her zamanki hürmetlerimle

Stefan Zweig

Salzburg, 15.11.16

Konferanslar vermek için yolculuğa çıktığım haftalarda Salzburg'da olmanıza üzüldüm!

İçten selamlarla, eski dost

Hermann Bahr

Viyana, VIII. Bölge
Koch Sokağı 8
19.8.1917

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Bahr,

İşte yıllar sonra, her şeyimi vermiş olduğumu ümit ettiğim yeni bir kitabımı elinizde tutuyorsunuz. Onu okumanız ve görüşlerinizle değerlendirmeniz benim için çok önemli. Başkalarına ya da sadece bana ileteceğiniz her kelime için size şimdiden teşekkür etmek istiyorum.

Size ve sayın eşinize çok selamlar, her zamanki hürmetlerimle

Stefan Zweig

Salzburg, 21.8.17

Sevgili Stefan Zweig,

Çok teşekkürler! Yollamış olduğunuz kitap beni çok sevindirdi.

Size en güzel selamlar, eşimden de...

Her zamanki eski dostunuz

Viyana, VIII. Bölge,
Koch Sokağı 8
9 Eylül 1917

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Bahr,

Kartpostalınız için teşekkür ederim. Scheler karşıtı makale için de teşekkürler. Bu konuda size açık sözlülükle bazı şeyler yazmak istiyorum.

Nihayet benim ve en iyi dostlarınızın üç yıl boyunca bulun-

manızı beklediği yerdesiniz. Avrupa çıldırdığında, ben burada Viyana'da, en berbatından en iyisine tüm düşünürlerin birdenbire yüksek bir vatanperverlik içinde kuduruşlarına dehşetle tanıklık etmiş ve tek başıma, evet yapayalnız, çevremde benimle aynı duyguları taşıdığını sandığım tüm insanlara elimi uzatmıştım! O günlerde size de yazmış ve sizden biraz tuhaf bulduğum bir kartpostal almıştım. Avrupa'yı kendime dert edinmememi yazıyordunuz... Açık açık söylüyorum Sevgili Hermann Bahr, o sıralar siz beni hayal kırıklığına uğratmıştınız! Çünkü gerçeklere inanan gençler (Werfel, Leonhard, Franck) ayaklanıyor, teslim olmak istemiyordu. Akıllı, olgun ve tutunacak yeri olanlar da (Rolland, Lammasch, Förster) kardeşin kardeşi öldürmesinden nefret ediyordu! Tutunacak yeri olmayanlar, kendini genç veya yürekli ya da Alman sananlarsa öfkeleniyor, diğerlerine karşı çıkıyordu! Size yine açık açık söylüyorum, sevgili, Saygıdeğer Hermann Bahr, sizi bu gibilerin arasında görmek bana çok acı geliyordu...

Bugün ise Lammasch ile Rolland'a yürekli demeniz benim için yeterli değildir. Şimdi göreviniz, düşüncelerini hep dosdoğru açıklamış biri olarak (size bu yanınız nedeniyle her zaman saygı beslemiştim) kendi kendinizle hesaplaşmak, o günlerde yazmış olduğunuz her şeyi yırtıp atmaktır. Ve bunu kamuoyu önünde yapmak zorundasınız! Çünkü yazdıklarınız hâlâ elden ele dolaşıp duruyor, kimileri tarafından da kaynak olarak kullanılıyor. Şimdi Hermann Bahr ilk adımı siz atın, diğerlerine örnek olun, söylediklerinizi geri alın, yazdıklarınızı yok edin ve ötekilerden de sizin gibi davranmalarını talep edin. Ancak herkesin önünde pişmanlık duyup günah çıkardığınız zaman kutsal göreve yararlı olacaksınız! Sizin böyle davranmanız hâlâ atıp tutmaya devam edenleri güçsüz düşürecektir. Bir anlık coşkuyla kendinizi Nasyonalist düşünenlerin arasında bulmuş olmanız utanılacak bir şey değil. Şimdi, o günkü coşkum budalaca ve tehlikeliydi demekten utanmayın... Lammasch ve Rolland'ı destekleyici yazılar yazmak yeterli değil. Şimdi o günlerin Hermann Bahr'ına karşı yazıp konuşmalısınız. İtiraf ederek, her zaman yaptığınız gibi başkalarına örnek olun. Ben bir an bile tereddüt etmezdim, ama tabii bu sefer

suçlu hissetmiyorum kendimi. Yazdığım hiçbir satırı –ki askeri görevim de çok rizikolu olmasına rağmen, epeyce yazdım– inkâr etmem gerekmiyor. Bizlerin savaş boyunca çekmiş olduğu ızdırapların tümünü *"Jeremias"*ta bulacaksınız. Ben ona sığındım, o benim için bir tür "günah çıkarma hücresi"dir. Ben, *"Jeremias"* ile sadece yeni bir eser yaratmadım, onu yazmakla önemli bir görevi de yerine getirmiş olduğum inancını taşıyorum. Fakat sıktığı kurşunla düşüne özgürlük sağlamış, belki de Avusturya'yı kurtarmış olan Friedrich Adler'in yaptıkları karşısında benim yaptığımın ne önemi var?

Sevgili Hermann Bahr, şimdi böyle konuşmamı, açık sözlü oluşumu size beslediğim saygının bir kanıtı olarak kabul edeceğiniz ümidini taşıyorum. Vicdanınızı zorlamak haddim değil biliyorum ama *Scheler* makalenizdeki eksik ve yanlışları görünce dikkatinizi çekecek bu satırları yazmadan edemedim. İnsanın başkalarından hesap sormasının her zaman pek yararı olmaz, fakat kendi kendinden hesap sorması hep yararlıdır. Sadece sözlerde kalan kanı, içi boş bir karton gibi rüzgârla oradan oraya savrulur durur. Yardımınızı esirgemeyin sevgili ve saygıdeğer Hermann Bahr, Avrupa dünyasına destek olmak için!

Hürmet ve saygılarla
Stefan Zweig

Stefan Zweig
Zürich-Rüschlikon
Salzburg, 9.12.1918

Teşekkürler. Hemen Claudel'in adresini ve "Merkür"ü yollamanızı rica ederim. Bir de öğlenleri hiç temsil olmadı.

Her zamanki eski dost
Hermann Bahr
Burg Tiyatrosu

Viyana, 2.4.19

Sevgili Stefan Zweig,

Az önce elime geçmiş olan 31 Mart tarihli mektubunuz beni yolculuk hazırlıkları sırasında yakaladı. Son haftaları tuhaf bir kulak ağrısı ve baş dönmeleri ile geçirdim. Şimdi hava değişimine gereksinimim var. Cuma günü Salzburg'a gidiyorum, ne zaman döneceğimi de bilmiyorum. Fakat sizi yakında orada göreceğimi ümit ediyorum, belki de sürekli olarak. Acele konuşup görüşmemiz gerek, bir şey varsa yarın provadan sonra, saat iki gibi Burg Tiyatrosu'ndaki büroma uğramanızı rica edeceğim. Yarın sabahtan işim başımdan aşkın olacak. Son mektubunuza cevap verdiğim *"Günlükün"* bu arada elinize geçmiş olduğunu umuyorum. Henüz gelmediyse Burg Tiyatrosu'ndaki dostum ve sekreterim Buschbeck'e, yeni bir nüshayı size yollaması için lütfen telefon edin.

İçten selamlar, çok acele
Hermann Bahr

Salzburg, 5.4.19

Yollamış olduklarınız için candan teşekkürler. İnsanı yeniden canlandıran bu cennette size teşekkürlerimi karşılıklı bir sohbette tekrarlamayı ümit ederek, hürmetler.

Hermann Bahr

Salzburg, Mayıs başlangıcı, 1919
Sevgili Stefan Zweig,

Pazar günü öylesine güzel bu havada, saat dokuz buçukta yine Tomaselli'nin önünde buluşmak ister miydiniz? Buna çok sevinecek olan ve size içten selamlar yollayan

Hermann Bahr

Az önce kartpostalınız geldi. "Whitman" düzeltmesini hemen yapıp gelirken beraberimde getireceğim.

Salzburg, 14.5.19

Sevgili Dost!

Perşembe günü bu güzel havada benimle Gaisberg'e bir yürüyüş yapmak isterseniz Bazar İstasyonu'nda, saat 9.38'de Parsch yönüne giden elektrikli tramvayda buluşalım. Ben tramvaya ya Bazar ya da Ausserer Stein durağından bineceğim. Saat on ikiye kadar yine dönmüş oluruz.

İçten selamlar
Hermann Bahr

Salzburg, 17.5.19

Sevgili Dost!

Leipzig, Wintergarten Caddesi No. 4 adresindeki antika satıcısı Adolf Weigel 116 sayılı en son katalogunda 330 numara altında Grimm'in "Almanca Sözlüğü"nü (onu ciltli, diğerleri karton kapaklı) 750 marka satışa sunuyor. *Livre d'heures* çok hoşuma gitti.

İçten selamlar, hem de çok acele
Hermann Bahr

Salzburg, 17.5.19

Sevgili Stefan Zweig,

Bugün saat sekiz buçukta yine Bazar İstasyonu'nda buluşmaya geçenlerde karar vermemiş miydik? Ben oradaydım. Eğer perşembe günü Prechner ve benimle Gaisberg veya Heuberg'te bir yürüyüş yapmak isterseniz bizi tam saat dokuzda Platzl alanında, Zum Stein birahanesinin köşesindeki saatin altında bulacaksınız.

İçten selamlar
Hermann Bahr

Salzburg, 11.6.19

Sevgili Stefan Zweig,

Önümüzdeki pazar günü, ayın on beşi, Untersberg'e gitmek isterseniz, saat 9.10'da Bazar'dan Grödig yönüne giden trene binerseniz çok sevinirim.

Eski dost
Hermann Bahr

Salzburg, 18.6.19

Ben ayın yirmi ikisinde, pazar günü, Bazar'dan Untersberg'e gideceğim. Siz de gelirseniz mutlu olacağım. Bugün güzel havada yaptığım yürüyüş çok hoşuma gitti.

İçten selamlar
Hermann Bahr

Salzburg, 23.6.19

Sevgili Dost,

Ayın yirmi altısında, perşembe günü, havanın dünden daha iyi olacağını ümit ederek saat 9.10'da yine Bazar'dan yola çıkalım mı? Galiba Schmitz de bizimle gelecek.

İçten selamlar
Hermann Bahr

Salzburg, 3.7.19
Sevgili Stefan Zweig,

Liluli'yi dün akşam bir oturuşta okudum. Fransızların bir yandan bizi utandıran moral üstünlükleri ama öte yandan (sözümün sertliğini affedin fakat dürüst olmalıyım) fikir yoksunluklarının izlerini görmek beni öfkelendirdi. Belki bir Romain Rolland, günümüz Alman Edebiyatı'nın temsilcilerinden kat kat üstün, fakat dışavurumcuların insanın kafasını karıştıran saçmalıkları, her şeyi güzel göstermek isteyen Fransızların düşün dünyasının ne kadar güçsüz olduğunu kanıtlıyor. Sadece bu değil, bir dahaki buluşmamızda bunları (umarım daha sık) derinlemesine konuşacağız. Bunu söylemek, tekrar teşekkür etmek ve aynı zamanda, *Liluli* konusundaki fikirlerimi açıkça yazmaya (bunu elbette, saygı ve hayranlık duyduğum Rolland'ı incitmeden yapacağım) hakkım var mı diye danışmak istedim. Hemen yanıt vermenize gerek yok. Bu konudan pazar günü, saat 9.10'da Bazar'dan Unterberg'e giderken de (ümit ederim) söz edebiliriz!

Evden eve çok içten selamlarla
Eski dostunuz
Hermann Bahr

Salzburg, 6.7.19

Sevgili Stefan Zweig,
İlişikte o mükemmel "Masereel" kitabını teşekkürlerimle sunuyorum. Çok hoşuma gitti, bana çok keyif verdi. Ayrıca iki Baumann kitabını da size yolluyorum. Ne yazık ki oldukça zarar görmüş durumdalar, kimi sayfaları yırtılmış. Ben onları seviyorum, bırakın öyle kalsınlar. Baumann'ın bu eserleri her yıl en az bir kez tekrar elime aldığım ender kitaplardan sayılır.
Untersberg yürüyüşü için perşembe, ayın onu size uygun mu?

Evden eve içten selamlarla
Hermann Bahr

Salzburg
Kapuzinerberg 5
10.7.1919

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Bahr,

Akşamları geç saatlerde eve döndüğümde o gün gelmiş olan mektupları göreyim diye yatağımın üzerine bırakıyorlar. Dün Schmitz ile yaptığımız uzun bir görüşmenin ardından eve geldiğimde göndermek nezaketinde bulunduğunuz güzel kitapları da yatağımda buldum. Hemen uzandım ve ilk okumaya başladığım *Günlük* oldu. Tüm çeşitliliğiyle tam da gece okunacak bir kitap, ta gün ışıyana kadar! Bütün yaşam ve edebiyat süreci öylesine bir mucize ki, onu siz bilekolay kolay kavrayamazsınız. Kısa süre önce şöyle bir düşündüm, eserlerinizden gelip geçmiş insanlar, kitaplar ve olaylar bir sözlük oluşturabilir; onları genel bir katalogda toplamak gerekir. Tüm yaşamların mükemmel bir filtreden geçtiğini görmek de beni her defasında sevindiriyor. Ve sizinle –bu hareket halindeki değişkenlik unsuru, bu yaşama hevesiyle hiç durmaksızın yanan insanla– perşembe günü Untersberg'e gideceğime seviniyorum. Belki yürüyüşümüze Felix Braun'u da getireceğim. O kadar temiz yürekli bir insan ki... Ruhu, Weininger'i yıkmış olan karşıtlıklarla dolu sorunlarla mücadele edip duruyor. Yahudiliğin ona verdiği aşağılık duygusundan kendini kurtaramıyor. Dinin gizemine son derece ilgi duyuyor, özellikle Katolikliğe karşı çok hararetli. Ruhunu sarıp dolduran huzursuzluklarla savaşıyor, kendini yıpratıyor. Bereket versin temiz yürekliliği değişik edebiyat türlerine yansıyor. Çocuksu coşkusu nedeniyle onu çok seviyorum. Onun gibilerini çoğaltmak mümkün olsaydı edebiyatımız yine eski sağlığına kavuşurdu. Sanırım siz onu pek tanımıyorsunuz.

Hava da dilerim ümidimi kırmaz. Yürüyüşümüz sırasında size, büyük bir özenle koruduğum Baumann kitapları üzerine bazı görüşlerimi de anlatmak istiyorum.

İkimizden ikinize çok selamlar, hürmetler
Stefan Zweig

Salzburg, 13.7.19

Sevgili Stefan Zweig,

Şansımız yokmuş. Fakat ben perşembe günü yine de tek başıma dağımıza gittim ve iyice ıslandım tabii. Kötü havaya karşın doğa çok hoşuma gitti.

İsterseniz haftaya perşembe, ayın on yedisinde bir kez daha deneyelim. Adresini bilmediğim Lucka'ya siz haber verir misiniz? Felix Braun'u da getirir misiniz?

İçten selamlarla
Hermann Bahr

Salzburg, 5.8.19

Sevgili Stefan Zweig,

Çok teşekkür ederim. Bugün Buschbeck ile dağımdaydım! Beş saate yakın destanlar dünyasının yüreğinde yürüyüp durduk.

Jarnos'un size yolladığım mektubuna yanıt verdiniz mi? Acaba .....*(okunamıyor)* üzerine kaleme almış olduğum kısa makale elinize geçti mi? Pazar günü sizinle dağa çıkacağımı ümit ediyorum. Fakat daha önce arayacağım.

Evden eve içten selamlar
Hermann Bahr

Salzburg, 18.9.1919
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Bahr,

Annemle babam yine Viyana'ya döndüler. Untersberg için yeniden zamanım olduğuna seviniyorum.

Havaların uzun süre güzel gideceğini pek sanmıyorum, fırtınalı günler yaklaşıyor. Güzel geçmiş olan yaz, yağmurlu güz günleriyle sona erecek gibi. Şimdi, size sormamı rica etmiş olan bir Alman yayıncının önerisini iletmek istiyorum. Bu yayıncı büyük

bir Zola dizisi planlıyor. Benden de giriş yazısı yazmamı ve tüm gözden geçirmeleri yapmamı istiyor. Niyeti ciddi gibi, yapacağı ödeme de alışılmışın üzerinde. Bu nedenle yapılacaklar için kendisinden 10.000 mark isteyebileceğimi sanıyorum. Fakat benim bir şansızlığım var. Uzun yıllardır aramızda dostça bir iş bağlantısı olan ve Zola üzerine bazı çalışmalar planlayan İnsel Yayınevi ile aramı bozmak istemiyorum. Tabii bu fırsatı kaçıracağım için de kendi kendime kızmıyor değilim. Fakat bunun sizin için de ilginç bir çalışma olacağını düşünüyorum. İsterseniz gözden geçirmeleri genç bir yazara verip onu sevindirin, giriş yazısını da iyi bir ücret karşılığı siz kaleme alın.

Bu konuyu bir yürüyüş sırasında size açmak istemediğim için şimdi yazıyorum. O güne kadar üzerinde rahatça düşünüp olumlu ya da olumsuz bir karar verebilirsiniz.

Çok selamlar, her zamanki hürmetler
Stefan Zweig

Salzburg, 20.8.19

Sevgili Stefan Zweig!

Çok teşekkür ederim. Ancak Z. şu sıralar bana oldukça uzak.

Pazar günü uzun süreden sonra yine dağa çıkalım mı? Gelmek isterseniz saat 9.10'da Bazar'da buluşalım.

İçten selamlar
Hermann Bahr

Salzburg, 2.9.19

Sevgili Stefan Zweig,

Perşembe günü benimle Untersberg'e ve Schweigmühl Yaylası'na bir yürüyüş yapmak isterseniz lütfen saat 7.26'da Bazar'a gelin.

İçten selamlar. Tabii güzel havada...
Hermann Bahr

Salzburg, 12.9.19

Sevgili Dost,

Lütfen Fritz von Unruh'a içten selamlarımı iletin ve onu göremediğim için çok üzgün olduğumu söyleyin. Fakat şu sıralar yapacak o kadar çok şey var ki gerçekten işim başımdan aşkın, kalan zamanımıysa onun Viyana'daki ilk gecesine ayırmak istiyorum. Untersberg bugün çok güzeldi. Pazartesi sabahtan Grafenhof'a gideceğim, oradan da yaylalara gideceğim. Gelmek ister miydiniz?

İçten selamlar

Hermann Bahr

Salzburg, 20.11.19

Sevgili Stefan Zweig,

Size telefonla ulaşmak mümkün olmadığı için şimdi mektupla sormak istiyorum, bu cumartesi öğleden sonra saat birde benimle Pasch İstasyonu'nda buluşup, Gaisberg'e çıkmak ister miydiniz? Sizin için biraz erken olmadığını umarım, fakat daha geç yola çıkarsak, dönüşümüz karanlığa kalır. Sabah dokuz da olabilir.

Yanıtınızı rica eder, içten selamlar yollarım.

Hermann Bahr

Salzburg, 5.12.19

Sevgili Stefan Zweig,

Öyleyse pazar günü, ayın yedisinde, ya öğleye doğru Steinlechner'de ya da saat biri az geçe Parsch İstasyonu'nda!

Yürüyüş sırasında Zürich gazetesindeki yazıdan, Latzkos'un ve Rottauscher'in bana mektuplarından söz ederiz.

Lütfen sevgili eşinize de çok selamlarımı iletin.

Hermann Bahr

Salzburg, 8.12.19

Sevgili Stefan Zweig,

Dünkü buluşmamızdan son anda vazgeçtiğim için affınızı rica ederim, fakat başka çarem yoktu. Hem bu kötü havada yürüyüş yapamazdık.

Çarşamba günü saat sekiz buçukta Parsch'tan hareket eden tramvayda buluşmak ister misiniz? Ben belki Ausserer Stein durağından binerim, belki de doğrudan Patsch'a gelirim. Yürüyüşe gelip gelemeyeceğinizi lütfen telefonla bildirin.

İçten selamlarla

Hermann Bahr

Salzburg, 7.4.20

Sevgili Stefan Zweig,

Size çoktandır yazmak istiyordum, fakat bazı ziyaretler nedeniyle pek zamanım olmadı. Önümüzdeki pazar ne yazık ki buluşamayacağız. Hafta ortasından sonra bir gün yine Gaisberg'e çıkmak istiyorum, sabahtan ya da akşamüstü olabilir, hatta size uygunsa bütün gün de. Telefon edeceğim.

İçten selamlar. Sevgili eşinize de lütfen güzel selamlarımı iletin.

Hermann Bahr

Salzburg, Pazartesi akşamı
7.6.20

Az önce döndüm. Eğer havalar güzel giderse perşembe ya da cumartesi günü, her zamanki gibi saat 9 treniyle, dağımıza çıkmayı arzuluyorum.

Günlerden hangisinin size uygun olduğunu lütfen telefonla bildirin. Eğer hafta içi günlerini olağanüstü çalışmalarınıza ayırıyorsanız, önümüzdeki pazar da olabilir.

İçten selamlarla
Hermann Bahr

Umarım Berchtesgaden'den yollamış olduğum mektup elinize geçmiştir. Yoksa çok üzülürdüm.

Salzburg, Perşembe, 17.6.20

Sevgili Stefan Zweig,

Dönmüş olduğunuz için çok seviniyorum. Pazar günü saat 9.15'te Ausserer Stein İstasyonu'ndan Grödig yönüne giden tramvaya bindiğimde sizi içinde bulacağımı ve bir kez daha beraber eski Untersberg'i gezeceğimizi umuyorum. Hava az çok iyi olursa.

İçten selamlarla
Hermann Bahr

Salzburg, 24.6.20

Sevgili Stefan Zweig,

Önümüzdeki pazar günü yine aynı tramvayda buluşmamızı ister misiniz? Fakat bu kez pasaportunuzu yanınıza alın, belki Schellenberg Boğazı'ndan karşı tarafa da geçeriz. Ayın 29'unda, Perşembe günü, St. Peter ve Paul Günü'nde bana eşlik edecek misiniz, yoksa başkasını mı bulayım?

Size ve sevgili eşinize güzel selamlarımla

H.B.

Salzburg, 1.7.20

Sevgili Stefan Zweig,

Gelecek pazar memnuniyetle sabah yedi buçuk treninde buluşabiliriz, tabii güzel havada! Saat ona doğru Kessel'de olursak, saat bire doğru da Gotzen Yaylası'na varırız. En güzeli de Vorderbrand üzerinden Berchtesgaden'e dönmektir. Bu yürüyüş dört buçuk saat kadar sürebilir, fakat aynı yoldan geri dönmekten daha güzel. Yol haritasını yanıma almayı inşallah unutmamam.

İçten selamlarla

H.B.

Salzburg, 15.7.20

Sevgili Stefan Zweig,

Gelecek pazar günü güzel havada Gotzen Yaylası yürüyüşüne çıkmak için sabah saat yedide Bazar'da mı buluşmak istersiniz, yoksa saat 9.15'te Ausserer Stein'da buluşup yine Untersberger'e mi yürümek istersiniz? Lütfen yarınki cuma akşamına kadar bana

bildirin. Bana kalsa Gotzen Yaylası'nı ileri bir tarihe ertelerdim, çünkü ağustosun son günlerinde Berchtesgaden'de olma ihtimalim var. Fakat yine de sizin vereceğiniz karara seve seve uyacağım.

İçten selamlarla

Hermann Bahr

Kitabınız ne yazık ki, hâlâ elime geçmedi!

Salzburg, Kapuzinerberg 5
Cuma, 16.7.1920

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Bahr,

Kitabımın henüz elinize geçmemiş olması çok üzücü. İnsel'in postaya vereceği ilk kitaplar arasındaydı, çünkü siz listedeki ilk adlardan biriydiniz. Şimdi size elimdeki en son kitabı yolluyor, hoşunuza gideceğini umuyorum. Eğer İnsel'den paket gelirse geri vermenizi rica ediyorum, çünkü şimdiye dek hiç böylesine az kitap vermemişlerdi.

Untersberg'deki sıcaktan çekindiğim için pazar günü Berchtesgaden'e gitmeyi yeğlerim. Yaz aylarında Königsee yöresindeki bağlantılar iyi olduğu sürece bundan yararlanmalıyız. Göl kıyısından Ramsau yöresine kalkan posta otobüsleriyle Watzmann Dağı'na güzel bir gezi yapmak da mümkün. Eğer size de uygunsa pazar sabahı –tabii güzel havada– saat 7.25'te Bazar İstasyonu'nda buluşalım derim. Fakat içimde bir his o gün sabahtan akşama yağmur yağacağını söylüyor. Salzburg, son haftalardaki kadar çok güzel havayı uzun süre kaldırmaz!

Size ve sayın eşinize sonsuz selamlar, hürmetlerimle

Stefan Zweig

Salzburg, Pazartesi, 19.7.20

Sevgili Dost,

Eğer hava güzel olursa çarşamba günü benimle Gaisberg'i bir uçtan bir uca geçmek ister miydiniz? Saat 8.39'da Bazar'dan kalkan elektrikli tramvayla gidersek saat bir gibi yine dönmüş oluruz. İsterseniz siz 12.18'de Bazar'dan kalkan elektrikliyle yola çıkın, ben de doğru Parsch'a geleyim. Size en uygun seçenek hangisi? Yarınki salı akşamı saat sekize kadar telefonla haber vermenizi rica ederim.

İçten selamlarla
Hermann Bahr

Salzburg, 22.7.20
Bürgelstein Sarayı

Hermann Bahr size kitaplarınızı teşekkürlerle geri yolluyor; aynı pakete "Üç Usta" ile "Pascal" konuşmasının metnini de, okuduktan sonra iade etmeniz ricasıyla koydu. Az sonra dağ yürüyüşüne çıkacağı Berchtesgaden'den içten selamlar yolluyor, sizi pek yakında göreceğini umuyor.

H.B.

Salzburg, 11.8.20

Sevgili Stefan Zweig,

Untersberg selamları için size ve sevgili eşinize çok teşekkür ederim. Gelecek Pazar günü birilikte yine oraya yürümek ister misiniz? Cumartesi'ye kadar sizden ses çıkmazsa, Pazar günü saat 9.12'de, tabii hava güzel olursa, Ausseren Stein'da elektrikliye bineceğim.

Az önce üç perdelik güzel bir komediyi bitirdim.

Eski dostunuz
H.B.

Salzburg, Kapuzinerberg 5
Pazar, 22.8.1920

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Bahr,

Siz her zamanki gibi akıllı davranıp bir sürü insandan kendinizi kurtarmasını bildiniz. Profesör Kippenberg sizi göremediği için üzüldüğünü söyledi. Fakat salı günü Berchtesgaden'deyiz ve öğleden önce ya da öğle saatlerinde sizi telefonla aramak istiyoruz. Belki bizimle kısa bir yürüyüş yaparsınız. Eğer canınız istemiyorsa lütfen hiç çekinmeden hayır deyin!

Sayın eşinize de çok selamlar, hürmetler
Stefan Zweig

Salzburg, 26.8.20

Sevgili Stefan Zweig,

Cana yakın mektubunuz ne yazık ki, dün öğleye doğru elime geçti. İki gün önce ben Gotzen Yaylası'ndayken siz K. ile beni ziyaret etmek nezaketini göstermişsiniz. Ne yazık! Lütfen K.'ya beni affetmesini söyleyin. Eylül sonunda yine boşalmış olacağını umduğum Salzburg'a döner dönmez güzel bir günde sizinle dağa çıkmak isterim.

İçten selamlar, sevgili eşinize de...
Hermann B.

Salzburg, 6.10.20

Sevgili Stefan Zweig,

Çok memnun oldum. Daha fazlasını pazar günü, saat 5.15'te Ausseren Stein'a varan elektriklide görüşmek üzere...

İçten selamlar, sevgili eşinize de...
H.B.

Salzburg, 4.11.20

Sevgili Stefan Zweig,

Önümüzdeki pazar günü, ayın yedisinde, sabah ona çeyrek kala Parsch durağında buluşup (siz elektrikliyle gelin, ben de yürüyerek) Gaisberg'e çıkmak ister misiniz?

Yanıtınızı beklerim.

İçten selamlarla

H.B.

Salzburg, 2.12.20

Sevgili Stefan Zweig,

Berchtesgaden'e gitmeyeceğim, eğer sizden ses çıkmazsa ve yağmur da yağmazsa, pazar günü saat ona çeyrek kala Parsch durağında olacağım.

Sayın eşinize de en güzel selamlarını yollayan

H.B.

Salzburg, 5.12.20

Sevgili Stefan Zweig,

Bugün birkaç dakika geç kaldığım için özür dilerim. Fakat bu çok ender başıma gelir, yine saatimin kafası karışıktı galiba... Elektrikliyi kaçırmıştım, tabii sizi de. Bunun üzerine size bir yerde rastlayıp özür dilemek için dağa doğrudan çıktım. Sis perdesini deldim, kahverengi denize yukarıdan baktım, Traunstein'ı ve Schaf Dağı'nı ötelerde gördüm, fakat hiçbir yerde rastlamadım size. Steinlechner'e vardığımda da az önce oradan ayrılmıştınız. Şimdi bu satırlarımla özür dilemek istiyorum.

Çarşamba veya cuma ona çeyrek kala yürümek ister miydiniz?

İçten selamlarla

Hermann Bahr

Salzburg, 11.12.20

Sevgili Stefan Zweig,

Dün elime geçen Rolland kitabı için çok teşekkür ederim. *Watzmann* karşımda, keyifle okuyacağım onu. Noel'den önce görüşeceğimizi sanmıyorum. Bu nedenle size ve sevgili eşinize en güzel Noeller dilemek istiyorum.

Eski dostunuz

H.B.

Salzburg, 1921, Yeni Yıl

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Bahr,

Viyana'dan az önce döndüm, fakat haftaya yine yola çıkacağım. Hızlı trenlerle eski hareketliliğim geri geliyor. Güzel sonbahar günlerinde ve son ayların esir gibi çalışmalarının ardından bu tren yolculukları bana keyif veriyor. Yaşam öykünüzün başlangıç kısmı için size çok teşekkür ederim. Giriş bölümleri mükemmel. Bana kalsa bazı bölümlerde daha çok ayrıntıya yer verirdim. Linz, ev, günlük yaşam –tıpkı Goethe'nin yaptığı gibi– sonra alışveriş, fiyatlar, para... Anlatılanlara biraz masalımsı, tarihi bir özellik verir, okuru gerilere götürür, ona bir bireyin yaşamının ne kadar uzun olduğunu, nereden nereye uzandığını gösterirdi. Size bir öneride bulunmama izin verirseniz, bütün bölümleri tamamladıktan sonra bir kitap halinde bastırın. Belki, birtakım izlenimleriniz belleğinizde yeniden canlanır, belki de unuttuğunuz bir şeyleri yeniden hatırlarsınız. Fakat nasıl güzel bir kitap olacak! Size ve sayın eşinize selamlarımı iletir, Yeni yıl için en iyi dileklerimi sunarım! Sizi kutlamak, size tebrikler yollamak için çok neden var. Fakat buna kalkışsaydım tutumsuz olmam, her başarınız için size övgülü kutlamalar yazsam sayfalar dolusu kâğıt

harcamam gerekirdi. Untersberg Tepesi yüksekliğinde kazançlar, sonsuz mutluluklar, yeni yeni çalışmalar ve mart ayı olmayan bir yıl dilerim!

İçten selamlar, hürmetlerle

Stefan Zweig

Berchtesgaden, 3.1.21

Sevgili Stefan Zweig,

O çok sevimli mektubunuza candan teşekkürler. Yeni yıl dileklerinize de tüm içtenliğimle yanıt vermek istiyorum. Bu arada "Gelecek Pazar günü yine Gaisberg'e çıkalım mı" diye, size sormak isterdim ama gitmiş olacaksınız. Anılarımın dördüncü bölümü yayınlandı. Onlarda çocukluk yıllarımın evinden, bahçesinden, sokağından, merdivenlerinden, alanından ve doğasından söz ediyorum. Şu günlerde bitirmek üzere olduğum beşinci bölümde de babamın 1864 yılında ev harcamalarını yazmış olduğu hesap defterinden bir sürü rakamı devraldım. Böylece isteklerinizi yerine getirdim, siz onları bana iletmeden önce...

Yolculuğunuzda size güzel günler dilerim! Bizlerden lütfen sevgili eşinize de en güzel selamlarımızı iletin.

Eski dost

H.B.

Salzburg, 3.2.21

Sevgili Stefan Zweig,

Çok teşekkür ederim. Pazar sabahı benim için mümkün değil, fakat öğleden sonra severek gelirim. Randevu yer ve saati: Steinlechner, saat birde.

Bugün elime geçen "Desbordes-Valmore" için de candan teşekkürler! Bu kitabın ne kadar hoşuma gitmiş olduğunu yakında bir makaleyle anlatabileceğimi ümit ederim.

Evden eve içten teşekkürler.

H.B.

Salzburg, 10.2.21

Sevgili Stefan Zweig,

Çok teşekkür ederim. Bana en uygun gün ayın 13'ü pazar. Öğleden sonra. Steinlechner'den yola çıkış saati bir. Bayan Adler'lerle birlikte. Eğer bu yürüyüş için gün ve saat uygun değilse lütfen bildirin. Tabii başka bir öneri de getirebilirsiniz.

İçten selamlar

H.B.

Salzburg, 15.4.21

Sevgili Stefan Zweig,

Venedik'ten yollamış olduğunuz o güzel kartpostal dün elime geçti. Daeubler'den duydum, siz bu arada Salzburg'a dönmüşsünüz. Eğer yeniden gelen kış o güne kadar geri gitmiş olursa önümüzdeki pazar benimle Gaisberg'e yürür müsünüz? Saat bire doğru Steinlechner'den yola çıkarız.

Size ve sevgili eşinize İtalya selamları için
çok teşekkür eden eski dost

Hermann Bahr

Friderike Zweig'dan, Anna Bahr-Mildenburg'a mektup

Salzburg, 26.4.1921

Çok Saygıdeğer Profesör Hanım,

Sayın annenizin vefatını büyük üzüntüyle öğrendik. Başsağlığı dileklerimizin kabulünü rica ederiz.

Siz saygıdeğer hanımı yakında görebilirsem çok sevineceğim.

Size ve değerli eşinize hürmetlerimle, saygı dolu selamlarımla

Friderike Maria Zweig

Stefan Zweig'dan, Anna Bahr-Mildenberg'e mektup

Salzburg, 26.IV.1921

Çok Saygıdeğer Hanımefendi,

Kötü bir gazete okuru olduğumdan sayın annenizin vefatından hemen haberim olmadı. Bu büyük kaybınızı henüz öğrendim. Başsağlığı dileklerimin geç de olsa kabulünü rica ederim.

Sayın eşinizle yeni bir yürüyüşe çıkacağım için son günlerde hep seviniyordum. Ancak kötü havalar ne yazık ki bize engel oldu. Kendisine içten selamlarımı ve başsağlığı dileklerimi iletmenizi rica ederim.

Saygı ve hürmetlerimle

Stefan Zweig

Salzburg, 2.5.21

Sevgili Stefan Zweig,

Az önce okuduğum *Ebedi Kardeş*'e çok teşekkürler. Çok duygulandım, hayran oldum. Benim hep sinirlerimi geren o çılgınca düşüncelerden, evhamlardan kurtaran rahatlatıcı, yüce bir güç egemen bu esere. Ölümlü dünyada insanoğlu kendini her şeyden kurtarıp özgürlüğüne kavuşabiliyormuş... Evet, ben eserin yazarını tanımasaydım onun bir Cizvit olduğunu iddia edebilirdim.

İnşallah pazar günü hava iyi olur da, yürüyüşümüz sırasında bu konudan uzun uzun söz edebiliriz.

Sizi ve sevgili eşinizi içten selamlayan ve hâlâ okuduklarının etkisinde olan

Hermann Bahr

Salzburg, 3 Mayıs 1921

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Bahr,

Satırlarınızın beni ne kadar sevindirmiş olduğunu tahmin edebilirsiniz. Bu çalışmam, savaşın ve göçlerin karmakarışık yıllarından sonraki ilk eserlerimden. Kendimi yine politikanın o gürültülü, perde arkasında gizli kalmış dünyasında yavaş yavaş bulacağımı umuyorum. Salzburg'un huzur dolu sakin ortamı da kişinin kendine gelip, ne yapacağına karar vermesine olanak sağlıyor. Yazdıklarınız benim için çok yüreklendiriciydi.

Benedetto Croce'nin düzyazısını ilişikte yolluyorum. İnsanın anılarını nasıl yazmaması gerektiği konusunda dikkatimi çekmesi açısından yararlı oldu. Siz duygularınızı daha özgürce sunacaksınız, anlatımınız da daha canlı olacak!

Her şey için teşekkür eder, hürmetlerimi sunarım.

Stefan Zweig

Pazar günü Gaisberg'e çıkmaya hazırım!

Viyana, 23 Mayıs 1921

Sevgili ve Saygıdeğer Hermann Bahr,

Burada Viyana'da, eski asfalt yolun tozları içinde, öyküm üzerine yazmış olduğunuz güzel sözleri mutlulukla okuyor, Untersberg havasının ve sizinle yaptığımız sohbetlerin özlemini çekiyorum. Viyana'da bütün konuşmalar, sonunda dedikodularla parçalanıp gidiyor. Her tarafı sümüklü, yapış yapış bir kırkayağı andıran insanlığın yakın gelecekte düzeleceğine inanmak istiyorum. Fakat ona sürekli "ilerlediğin o gizemli yolun sonunda mutluluğa kavuşacaksın" diyerek hiçbir şey elde edilemez. Belki de insanlık bir dairenin üzerinde düşe kalka yürümeye devam edecek. Çılgınca düşünceler, kuruntular varoluşun gizemli bir karışımıdır. Bizler sözlerden, dinlerden, felsefeden kendimize gizem dolu bir karışım hazırlarken, insanlığın da aynı şeye gereksinimi vardır. Bence bu karışım, içinde her şey olan bir fakir çorbasıdır... Her birimiz içine bir tutam tuz atıyor ya da biraz baharat. Biz yazarlar da, arkalarında çok gizem dolu, ne olduğunu bilmedikleri, fakat günün birinde belki keşfedecekleri bir şeyin saklı olduğunu sanan insanların bu inançlarını destekleyip güçlendiriyoruz. Böylece de (Bu belkiyle) bizler onları (dün olduğu gibi bugün ve yarın da) çılgınca düşüncelerin, kuruntuların –her defasında bir başkasının, gerçekteyse hep aynısının– içine çekiyoruz.

Değişik ve çılgınca düşünceler bana kalırsa düşünür kabul edeceğimiz kişiler tarafından hep yeniden keşfedilmek zorundadır. İnsan yığınları inanmalıdır, bizler ise perde arkasında duran yüce rahip örneği biraz karamsar olmak zorundayız. Ancak bu karamsarlık bizim gizemimiz, bizim büyümüz ve bizim gücümüz olarak kalmalı. Ümitlerimin pek yakında gerçekleşeceğine inanmadığımı da kimseye söylemeyeceğim. İnsanlar Üçüncü Reich'a, hemen yarın gelecekse inanabilir. Askerler de on kilometre sonra zafer ve fetih, ardından barış geleceğine inandıkları sürece başarıyla savaşırlar. Mareşaller de gerçeği bilmelerine karşın askerleri ateşlemek, yenme istemlerini kamçılamak için böyle davranırlar. Bizler de yenme istemimizi nerede ve nasıl olursa olsun yitirme-

meliyiz. Belki ben de bu nedenle böyle yapıyor, çabalıyorum; kötümserliğimin üzerini iyimserliğimle örtüyorum.

Dağları selamlayın benden, saygıdeğer eşinize de lütfen selamlarımı iletin.

Her şey için tekrar tekrar teşekkür eden,
hürmetler sunan
Stefan Zweig

Salzburg, 9.6.21

Sevgili Stefan Zweig,

Çok teşekkür ederim. Severek. Öyleyse pazar günü saat 8.00'de trende buluşalım. Zweisel'e gitmek üzere. Purtscheller'in söylediğine göre yürüyüş Reichenhall'dan 4,5 saat sürüyormuş. Bu pek fazla sayılmaz. Tek koşul, çok güzel, fırtına beklenmeyen bir hava!

İçten güzel selamlar, sevgili eşinize de...
H.B.

Salzburg, 27.6.21

Sevgili Stefan Zweig,

Matmazel Adler ve ben çarşamba günü Grödig'den yukarı Rositten Yaylası'na, oradan da Schellenberg geçidine yürüyeceğiz. İniş çok güzel bir yoldan Schellenberg'e olacak. Sizin de bizimle gelmenizi diliyoruz. Ben saat 9.15'te elektrikli tramvaya Ausseren Stein'dan bineceğim.

İçten güzel selamlar, sevgili eşinize de...
Hermann Bahr

Salzburg, 21.9.21

Sevgili Stefan Zweig,

Pazar günü öğle yemeğinden sonra ovada bir yürüyüş yapmak ister misiniz? Şu sıralar tepelere çıkmak bana iyi gelmiyor! Steinlechner'e mi gelirsiniz, yoksa saat ikiye doğru bana uğrayıp kapımı çalar mısınız? Görüştüğümüzde size Dante ve en çok da Rimbaud için teşekkür edeceğim. Her ikisini de beğendim, beni kendime getirdiler. Burg Tiyatrosu'ndaki en zor anlarımda onun eserleri benim için tek ışık olmuştur...

İçten selamlarla
Hermann Bahr

Salzburg, Pazartesi, 24.10.1921

Saygıdeğer Bay Bahr,

İki gün önce Viyana'dan döndüm ve biraz kaldıktan sonra Münih'e devam edeceğim. Almanya gezisi sırasında Münih'e de uğramış olan dostum Masereel'i ziyaret edeceğim. Yola çıkmadan önce size *Sanatta Olgular* başlıklı o mükemmel makaleniz için teşekkür etmek istiyorum. Sanatın sorunlarını hiç bu denli olgunlukla ele almadınız; hiçbir zaman büyüleyiciliği bu denli inandırıcılıkla hissettirmediniz. Sizin adınıza o kadar mutlu oldum ki sanatsal birikimlerinizi şimdi bir bütün olarak sergiliyorsunuz, bir zamanlar yaptığınızın aksine akıp giden şekilde değil.

Dönüşümde sizinle bu eser üzerine ayrıntılı konuşabilmek için sabırsızlanıyorum fakat hayranlığım son sayfalardaki konuyu özgürlüğüne salıverme, tipik ana çizgiden tesadüflere gerileme ve bir an önce bitirme sabırsızlığını görmeyecek kadar kör değil. Siz konuya bitti gözüyle baksanız da, tartışmayı gerektiren zedelenmiş çok şey var içinde. Dönünce hemen arayacağım. Viyana'dakiler neredeyse yemin ettiler, size ve bana olan saygılarını

defalarca tekrarladılar. Hakkınızda yazmış olduğum makalenin sırada olduğunu belirttiler. Niçin, pek kavramadım, fakat sanırım yakında yayınlanacak.

Son olarak da Emil Lucka'nın, Anton Bruckner üzerine yazmış olduğu mükemmel bir makaleye dikkatinizi çekmek isterim. *Österreichische Rundschau*'nun son sayısında çıkmıştı. Şu günlerde okuduğum en güzel makale sayılır.

Az sonra trenim kalkıyor. Sizinle olan duygusal ve düşünsel görüşmelerin verdiği zevk için en içten teşekkürler, saygılar ve hürmetler...

Stefan Zweig

Salzburg, 6.11.21

Sevgili Stefan Zweig,

Az önce Münih'ten döndüm ve masamda duran bir sürü gazete kupürü arasında *Neue Freie Presse* gazetesine benimle ilgili yazmış olduğunuz o çok zekice ve sevimli makaleyi buldum. Henüz *Sanatta Olgular* üzerine en son mektubunuzdaki övgülere teşekkür etmeden şimdi yeni teşekkürleri gerektiren yeni övgülerle beni karşı karşıya bırakıyorsunuz. Bana olan dostluğunuz, benim gibi yaşlı biri için çok hızlı, ona yetişemiyorum! Teşekkürlerimi size sözlü olarak yapsam daha iyi olmaz mı? Yakında yapacağımız bir yürüyüşte örneğin... Fakat tüm teşekkürlerim biraz zaman alacağı için yürüyüşün çok uzun olması gerekecek! Ne zaman mı? Mümkün olduğu kadar çabuk.

Sevgili eşinize de içten selamlarını sunan yaşlı dostunuz

Hermann Bahr

Çarşamba günü sabahtan olur mu? Ya siz bana saat dokuz buçukta uğrayıp kapımı çalın, ya da ben aynı saatte sizde olayım. Kapuziner tepesine çıkarız. Lütfen beni haberdar edin.

Salzburg, 15.12.21

Sevgili Stefan Zweig,

Bayan Adler pazar sabahı saat dokuz buçukta beni evden alacak. Sonra Parsch İstasyonu'na gideceğiz ve saat 9.48'de varacak elektrikliden gülümseyerek ineceğini ve bizimle Gaisberg'e tırmanacağını umduğum sizi karşılayacağız.

O güne şimdiden sevinen yaşlı dostunuz

Hermann Bahr

Sevgili eşinize de en iyi dilekler.

Salzburg, Arenberg Caddesi 8

29.1.22

Sevgili Stefan Zweig,

Berchtesgaden'den ne zaman döneceğinizi ve yeni bir Gaisberg yürüyüşüne ne zaman çıkabileceğinizi lütfen bildirin. Ben salı dışında her sabah saat dokuz buçukta yola çıkmaya hazırım.

Ayrıca, Kolbenheyer'in Parazelsus'unu birkaç günlüğüne bana ödünç verebilir misiniz? Ayrıca, sizde Strunz'un "Literarisches Echo, Cilt 23, Berlin 1921" var mı, ona ihtiyacım var.

Sevgili eşinize de en güzel selamlar yollayan
yaşlı dostunuz

H.B.

Salzburg, 6.3.22

Sevgili Stefan Zweig,

Hâlâ buraya dönmediniz mi? Sizinle şöyle uzun bir yürüyüş yapmayı çok istiyorum!

Sizden birkaç günlüğüne *Huysmann' A Rebours'u* ödünç rica edeceğim. Bu kitabın kütüphanemden alınmış olduğunu az önce ürpertiyle fark ettim! Lütfen bana hemen kitabı ne zaman aldırtabileceğimi bildirin. Belki ben de size bir uğrayıp Kolbenheyer'in *Parazelsus*'unu getirir, onu alırım.

İçten selamlarla...

Dostunuz

Hermann Bahr

Münih, Barer Caddesi 50

31.5.22

Çok teşekkürler sevgili Stefan Zweig,

Viyana Dorotheum'a yazıyla bildirdim. Mektuplar kütüphanemden çalınmış olmalı. Ancak nasıl, ne zaman ve kimin tarafından, hiç haberim yok! Bunu bilmeyi çok isterdim. Eğer siz de Dorotheum'a yazıp satışa engel olunacağını bildirebilirseniz çok müteşekkir olurum. Bu arada ben merdivenlerin üzerinde yaşıyorum ama Münih bu perspektiften de çok güzel.

İçten selamlar, sevgili eşinize de...

Dostunuz

Hermann Bahr

Friderike Zweig'ın Anna Bahr-Mildenburg'a mektubu

Salzburg, Mayıs sonu, 1922

Çok Saygıdeğer Profesör Hanım,

O mükemmel öneriniz (Münih konusu) beni çok mutlu etmişti. Ancak yerine getiremeyeceğim için de bütün haftayı üzüntüyle geçirdim. Şan dersi alıp almamak konusunda çok savaştım. Fakat iki bey bizim bu düşüncemize karşı gibi. Bu arada Bay Tömlich'in adresine ulaşamadım. Bayan Andro-Rie Viyana'da tanıdığı olan müzisyenlere sordu, fakat başarılı olamadı. Acaba siz çok saygıdeğer Profesör Hanım, adres defterinize bakmak lütfunda bulunabilir misiniz?

Eşim yarın dönüyor. Sizi yakında evimizde görmek mutluluğuna erişeceğimi umuyorum.

Size ve Bay Bahr'a çok saygılar ve hürmetler sunan

Friderike M. Zweig

Az önce eve dönmüş olan eşim sizi ve saygıdeğer Bay Bahr'ı yarınki Salı veya Çarşamba günü -tabii size en uygun başka bir gün de olabilir- çaya davet etmek istiyor.

Münih, Barer Caddesi 50
28.10.22

Sevgili Stefan Zweig,

Yollamış olduğunuz kartpostala teşekkür ederim. Kendinizi nasıl da bir resim gibi canlı anlatıyorsunuz. Tabii size gelmek istiyordum, fakat işim çok başımdan aşkındı, çalışmalarımı ertelemem mümkün değildi, zaman sanki parmaklarımın arasından akıp gidiyordu.

Yakında sizi yine burada göreceğimi ümit ediyorum. Geldiğinizde İngiliz Parkı'nda güzel bir gezinti yaparız. Bizlerden size ve sevgili eşinize candan selamlar.

Yaşlı dostunuz

Hermann B.

Stefan Zweig'ın Anna Bahr-Mildenburg'a mektubu

Salzburg, 15 Mart 1923

Saygıdeğer Profesör Hanım,

Çok çok teşekkür ederim, seçki bundan daha iyi olamazdı. Birkaç cümlelik bir not yazarak hemen Neue Rundschau dergisine yolladım ve üzerinde hiç değişiklik yapmadan yayınlamalarını istedim.

Birkaç günlüğüne de olsa Münih'e gelmeyi ne kadar isterdim. Ancak özgürlükçü yanım, izin ve kayıtlar için para ödemeye ve dilenmeye karşı isyan ediyor. Benim gözümde 'disiplin hücresi' Münih hapishane ve bürokrasi kokuyor. Siz şimdi, farkında olmadan, yüzlerce resmi aşama ve merdiven tırmanılarak varılabilen bir kalede oturuyorsunuz. Gaisberg'e çıkmayı yeğlerdim!

Lütfen ustaya ve eşinize çok selamlarımızı, derin saygılarımızı iletin.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Münih, 15.6.23

Sevgili Dost,

Sizi göreceğim ve *Neue Rundschau*'nun Haziran sayısına yazmakta olduğum teşekkür mektubunu göstereceğim için çok seviniyorum. Bir Münih gribinin ardından yavaş yavaş kendime geliyorum. 20 Haziran Çarşamba günü saat üç sularında (daha önce diş doktoruna gitmem gerekiyor) sizi sevinçle bekliyorum. Eğer tesadüfen yağmur yağmazsa İngiliz Parkı'nda bir gezinti yaparız.

Güzel selamlar; sevgili, sayın eşinize de...

Yaşlı dost

Salzburg, 19.7.1923
Hermann Bahr Günü

Sevgili, Saygıdeğer Bay Bahr,

Doğum gününüzü kutladım, kamuoyuna da açıklayarak. Bir ricamı size özel olarak iletiyorum: Bana karşı bu içten yakınlığınızı lütfen yitirmeyin. Sohbetlerimizin, dağ yürüyüşlerimizin ve İngiliz Parkı'ndaki gezintilerimizin daha uzun yıllar devamını arzuluyorum. Rolland 1-9 Ağustos arası Salzburg'da misafirim olacak. Viyana'ya dönerken bir günlüğüne de olsa bizde mola vermek istemez misiniz? Şimdi altmışına basmış biri olarak siz de hissediyorsunuz sanırım, yaşam öyle kısa ki! Dönemin en iyileri hiç olmazsa bir kez karşı karşıya gelsin... Bu güzel gününüzde, çektiğiniz sayısız telgraf ve yazdığınız binlerce mektupla yıllar boyu Almanya ve Avusturya'nın bütçelerine önemli katkılarda bulunduğunuz için gururlanın. Çevrenizdeki insanlara o kadar çok sevgi verdiğiniz için de kendinizi mutlu hissedin!

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

Münih, 2.8.23

Sevgili Dost,

Sizin ve saygıdeğer eşinizin içtenlik dolu satırlarına çok teşekkür ederim. Eğer sizlere uygunsa çarşamba günü saat 11.25 treniyle Salzburg'a gelmek ve öğleden sonrayı sizlerle birlikte geçirmek istiyorum. Perşembe günü dostumuzu Untersberg'e çekerek de olsa çıkarabilirsek çok sevinirdim! Cuma günü de yine Münih'te olmalıyım. Eğer sizler için çarşamba geçse, bir veya iki gün önce Salzburg'a gelebilirim. Lütfen çarşamba olursa bana kısaca yazın.

İkinize de içten selamlar.

Yaşlı dost
Hermann Bahr

Salzburg, 13 Eylül 1923

Sevgili, Saygıdeğer Bay Bahr,

Fotoğraf sanatıyla ilgili yeteneklerim konusunda pek iyi düşünmeyeceğinizden çekiniyorum. Fakat yine de bize yaptığınız o güzel ziyaretin anısına çekmiş olduğum fotoğraflardan ikisini yolluyorum. Biraz soluk olsalar da burada geçirdiğiniz saatlerin anısı pırıl pırıl ve hep kalıcı olacak... Milyonların ve milyarların Almanya'sının keyfini çıkarın ve sıfırlardan canınız sıkıldığında da yine gelin, bizlerle birkaç gün geçirin. Untersberg ve Gaisberg, terk edilmiş Salzburg'a dostça yukarılardan bakıyor.

Saygıdeğer eşinize de sonsuz hürmetler, selamlar yollayan

Stefan Zweig

Münih, 15.9.23

Sevgili Dost,

Göndermiş olduğunuz o iki güzel fotoğraf için size çok teşekkür ederim. Onlara baktıkça hep, ruhumda yer etmiş olan, birlikte geçirdiğimiz güzel ve unutulmaz saatleri daha sık anımsayacağım.

Ekim ayında birkaç günlüğüne de olsa Salzburg'a gelip sizinle Gaisberg'e yürüyeceğimi ümit ediyorum.

Bizlerden sizlere ve evinizin bayanlarına
içten selamlar yollayan

Hermann Bahr

Münih, 17.9.23

Sevgili Dost,

Rica ediyorum, *Neue Wiener* gazetesinin dünkü sayısında yayınlanan "Günlük" başlıklı yazımı okuyun. Bu yazımda kısa da olsa, sizin unutulmaz o Balzac makalenize nasıl hayran kalmış olduğuma değiniyorum. Okumanızı öğütlerim. Çevremizde tüm olup bitenlere karşın Avrupa'nın iplerinin yine de kopmadığını görmek ne güzel değil mi? Salzburg'a tekrar gelmeyi ve düşünceyle ruhun politikadan uzak kalmayı başardığını yerinde görüp mutlu olmayı ne kadar isterdim! Ekimde bunu başaracağımı ümit ediyor, Gaisberg yürüyüşüne şimdiden çok seviniyorum.

Bizlerden size ve sevgili eşinize yürekten selamlar.

Yaşlı dostunuz

H.B.

Salzburg, 18 Eylül 1923

Saygıdeğer Bay Bahr,

Tam oturmuş *Neue Wiener Journal* gazetesindeki güzel sözleriniz için size mektup yazmaya hazırlanırken kartpostalınız geldi. Size ihtar eder gibi bir şey önermek istiyorum: Kararınızı Paris için verin! Şimdi size çok ciddi bir ortaklık öneriyorum! Ben de mart ayında, sizin de oraya kaçmayı tasarladığınız ayda, iki haftalığına Paris'te, hiçbir lüksü olmayan, basit, küçük bir otelde kalacağım. Tabii sizi orada rahatsız etmeyi aklımdan bile geçirmiyorum. Bütün gün ve bütün gece tüm özgürlüğünüzün tadını çıkaracaksınız. Benim yapacağım tek şey, sizi Paris'in içine çekmek, kentin genç sanatçıları ile tanıştırmak olacak. Belki onlarda kendi gençliğinizi anımsar, o yıllara dönersiniz... Ben bütün içtenliğimle hazırım, söylediklerime inanabilirsiniz. Gün başına 50 Fransız Frangı yeterlidir. Bu da 200.000 kron ya da on günde 2

milyon kron demektir. Eminim *Neue Wiener Journal* gazetesi de size bunu seve seve verecektir.

Kısa süre önce iki Suarés kitabı elime geçti. Biri Pascal üzerine, diğeri de düzyazılar. Onları size seve seve ödünç verirdim, fakat postayla sınır ötesine kitap yollamak şu sıralar hiç de kolay değil. Bu güzel eserler yeni bir Salzburg ziyaretinizde okunmak için sizi bekliyorlar!

Tekrar teşekkürler, sayın eşinize ve size bizlerden içten selamlar.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Münih, 19.9.23

Sevgili Stefan Zweig,

O güzel mektubunuz için size çok teşekkür ederim! Ayın yirmi beşinde Viyana'ya giderken Salzburg'a uğrayacağım. Akşama doğru saat beş buçukta gelecek ve ertesi gün öğle üzeri yine ayrılacağım. Sizinle akşam Café Bazar'da buluşabilirsem çok mutlu olurum. Acaba Östereichischer Hof Oteli'nde bana küçük bir oda ayırtabilir misiniz? Resepsiyondakiler nasıl bir oda istediğimi bilir. Sizinle saat kaçta ve nerede buluşabileceğimi de onlara söyleyebilirsiniz. Çok çekici bulduğum mart planlarınız üzerine de konuşabiliriz. Suarés'in Pascal'ını trende okumam için ödünç verebilirseniz sevinirim.

Bizlerden size ve eşinize en güzel selamlar.

Hermann B.

Münih, 7.10.23

Sevgili Stefan Zweig,

Sevgili dost -Viyana'dan- dönüşte, Salzburg'da geçirdiğim saatler o kadar telaşlıydım ve etrafımda o kadar çok insan vardı ki sizi arayamadım, sizinle Kapuzine Tepesi'ne bir kaçamak yapabilmek bile mümkün olmadı.

Suarès'i resepsiyona bıraktım ve size telefon etmelerini söyledim. Umarım unutmamışımdır. Kitabın bir sayfasını bile okuyamadım. Çünkü Viyana'ya giderken de, Münih'e dönerken de trende o kadar çok tanıdıkla karşılaştım ki, bir an bile yalnız kalmadım. Viyana'da da sabahtan gece geç saatlere kadar bir koşuşturma içindeydim. Pek yakında yine Salzburg'a gelebileceğimi ve kitabı bana yine ödünç vereceğinizi ümit ediyorum.

Bizlerden size ve sayın eşinize en içten selamlar.

Yaşlı dostunuz

Hermann B.

Avusturya-Macaristan Kitap Yayıncıları Birliği

Viyana 1. Bölge, Opernring 1

Viyana, 22 Kasım 1923

Çok Sayın Bay!

Size bu yazımızın ekinde sayın Dr. Stefan Zweig'ın ricamız üzerine kaleme almış olduğu bir çağrıyı, izninizle sunuyoruz.

Sayın Dr. Stefan Zweig, bütün gazetelerde yayınlanacak ve afişleri basılacak olan çağrıyı imzalayacaktır. Şimdi sizin gibi, adı sınırlarımızın ötesine yayılmış, Avusturya okurlarındaki itibarı sonsuz olan bir yazarın da bu çağrıyı imzalamasının bizim için önemi çok büyük. Adınızı bu çağrının altına koymamıza izin verirseniz size minnettar olacağız. Gazetelerde yayınlanacak metin

şimdi dizilmekte. Ekteki telgraf formuyla bize haber vermenizi rica edeceğiz.

Onaylamanız bu girişime katkılarınızdan dolayı bizleri son derece memnun edecektir.

Hürmetlerimle,

Avusturya-Macaristan
Kitap Yayıncıları, Sanat ve Müzik Eserleri Antikacıları
(İmzalar)

Avusturya-Macaristan Kitap Yayıncıları Birliği
Viyana 1. Bölge, Opernring 1

Avusturyalı Yayıncıların Alman Yazarlara Desteği

Almanya'nın üzerine çöken ekonomik facia Alman toplumunun en değerli birliği olan düşün dünyasını derinden sarsmıştır. İnsanlarına yıllar boyunca olağanüstü eserler armağan eden edebiyatçılarla bilim adamları bugün büyük bir sıkıntı içinde. Görünmeyen bir yoksulluk, ulusun en değerli insanlarından bir çoğunu felakete sürüklemek üzere. Onların düşün ve öğretinin doruğuna ulaştırdığı okurlar, bu insanlara olan minnettarlıklarını hiçbir zaman şimdi olduğu kadar kanıtlamak olanağını elde etmemiştir.

Yazarla okur arasında aracılık görevi yapan Avusturyalı yayıncılar şimdi de zorluklar içersindeki bu insanlarla Avusturya halkının candan yardım etme arzusu arasında aracılık görevini üstlenmeyi ve bu nedenle bir "Alman yazarlara destek" kampanyası düzenlemeyi amaçlamaktadır. 3 Aralık 1923 Pazartesi günü, Avusturyalı yayıncılar kitaplarının satışından elde ettikleri net

gelirin % 10'unu sıkıntı içindeki Alman yazarlara bağışlayacaklar ve toplanacak miktarı Berlin'deki Alman Yazarları Koruma Cemiyeti'ne yollayacaklardır.

Bu nedenle o gün kitap satın alarak kendini aydınlatan her insan aynı zamanda maddi gücünü yitirmiş insanların sıkıntılarının giderilmesine de destek vermiş olacaktır. Alırken verecek, verdiği için alacaktır. Her Avusturyalının bu kampanyaya katılması demek, Avusturya toplumunun, yaşamını kalemiyle kazanan insanların hiç olmazsa birkaç hafta ya da birkaç ay için sıkıntı çekmeden çalışmalarına devam etmesini sağlaması demektir. Böylece Alman yazarlar yaratacakları yeni eserlerle Alman toplumuna ve Avusturyalı kardeşlerine teşekkür edebileceklerdir. Bu nedenle yazarları, kitapları ve düşün kardeşliğini seven her insanı yardım kampanyasına, Avusturyalı kitap yayıncılarının Alman yazarlara desteğine katılmaya çağırıyoruz!

Stefan Zweig

Münih, 6.2.24

Sevgili Dost,

Az önce Reclam'ın yollamış olduğu eski öykülerimden derlenmiş seçkinin formalarını düzeltmeye başladım ve son sözü sizin yazmış olduğunuzu görünce inanılmaz bir sevinç yaşadım. Sevincimi mektupla anlatmam, size teşekkür etmem mümkün değil... Bu nedenle duygularımı gelecek haftaya sakladım. Pazar günü, 10'u akşamı, geliyorum; gelir gelmez sizi telefonla arayacak, pazartesi öğleden sonra ya da salı sabahı benimle yine bir yürüyüşe çıkıp çıkmayacağınızı soracağım.

O güne kadar her ikinize de selamlarımla...

Hermann Bahr

Münih, 14.11.24

Sevgili Dost,

Uzun zaman sonra sizden gelen mektuba sevindim. Ben de bu arada iki ay sürecek bir radyumlu maden suyu kürünün üçte birini geride bıraktım. Buradaki doktorlar bu kürü dünyanın yedi harikasına benzetiyor. İyi bir sağlık, sağlam sinirler, dinçleşme, çalışma coşkusu ve birkaç şey daha... Gençliğe geri dönmek! Ne güzel olurdu, öyle değil mi? Yararlı olup olmadığını yılbaşında söyleyebilirim size. Gelirken de reçetesini getiririm. Size henüz gerekli değil bu kür, fakat ne olur ne olmaz!

İyi yolculuklar dilerim! Oradaki gençliği selamlayın! Radyum bana verdikleri sözü yerine getirirse belki onunla yine karşılaşabilirim!

Bizlerden size en güzel selamlar, tabii saygıdeğer, sevimli eşinize de...

Hermann B.

Münih, 10.1.25

Sevgili Dost,

Prusya Yıllıkları'nın yayıncısı Dr. Heynen eski eserlerinizden birinin yeniden basılıp düşük fiyatla işçilere satılmasına izin vermeniz için aracılık etmemi rica etti. Ben de onun bu düşüncesine destek veriyorum. Böyle yapıldı mı birçok yazarın eseri o güne kadar hiç ulaşmamış olduğu okur kitlelerini de-örneğin işçi sınıfını- kazanır. Sizin de böyle düşündüğünüzü umuyorum.

Birlikte olduğumuz güzel saatler ve sohbetlerimiz için size tekrar teşekkür etmeme izin verin. Bizlerden size ve sayın eşinize en güzel selamlar, içten dostluklar...

Hermann Bahr

Kapuzinerberg 5
Salzburg, 27.2.1925

Sevgili, Saygıdeğer Bay Bahr,

İlişikteki mektubu size en güzel selamlarımla yolluyorum. Yakın zamanda Münih'e gelme olanağı buldum. Sizinle yapacağım gezintilere şimdiden seviniyorum. Hofgastein'da kitabımın önsözünü yazdım. Orası ne güzel. Güneş ışıl ışıl, hava tertemiz, banyoların suları gençleştirici! İlerideki çalışmalarımda sık sık Hofgastein'a çekilebilirim.

Haydi şimdi doğru Münih'e! Bizlerden sayın eşinize de çok selam.

Hürmetlerimle,
Stefan Zweig

Not: Şu sıralar Luckas'ın "İnsanlığın En Değerli Varlığı"nı okuyorum. İleri görüşlü ve çok değişik bir kitap. Okur, Almanya'da yine yüceliğe olan eğilimi hissediyor. Ne yazık ki bu eğilim üretimle ilgili değil.

Münih, Barer Caddesi 50
20.3.25

Sevgili Dost,

Beni çok sevindirmiş olan kartpostalınıza teşekkür ederim. Pazar günü sizinle yine bir yürüyüş yapacağım için şimdi daha da çok seviniyorum. Belki Gaisberg'e çıkamayacağız, ancak yaşlı birisinin yürüyebileceği İngiliz Parkı'nın yolları da güzel. Sizi saat üç gibi, iki buçukta da olabilir, Barer Caddesi, 50 numarada bekliyorum.

İçten selamlarla, dostunuz
Hermann Bahr

Münih, 15.4.25

Sevgili Dost,

Son iki haftadır çok hastaydım. Ateşler içinde yatağımdan kalkamadım; hatta bir an sonumun geldiğini bile düşündüm. Şimdi kendimi pek iyi hissetmesem de yine ayaktayım. *Neue Freie Presse* son kitabınız üzerine bir şeyler yazmamı istedi. Bunu ben de istiyorum, fakat ne yazık ki bu kitabınız henüz elime geçmedi. Rica etsem bana bir tane yollar mısınız?

Lütfen sayın eşinize selamlarımızı iletin.

Eski bir dost olarak selamlarımın kabulünü rica ederim.

Hermann Bahr

Salzburg, 16.4.1925
Kapuzinerberg 5

Saygıdeğer Bay Bahr,

İki haftayı hasta ve yataktan çıkmadan geçirdiğinizi duymak beni çok üzdü. Unutmayın, mart sizin için kötü bir aydı. Ancak o şimdi geride kaldı, güzel günler kapıda. Yine buralara, Salzburg'a yanımıza gelmenizi bütün içtenliğimle istiyorum. Yapacağımız yürüyüşlerle dinçleşecek, kendinize geleceksiniz. Uzun yıllar Salzburg'da yaşamış olmanız sebebiyle ve yaptığınız yürüyüşlerle vücudunuz buranın havasına alışmıştı; bilinçaltınız şimdi Münih'in ozonlu, yetersiz havasında Salzburg'u arıyor olmalı. Haydi vücudunuza bir iyilik yapın, Salzburg ilkyazı bekliyor gibi!

İnsel Yayınevi'nden yollanmasını istediğim kitabımın henüz elinize geçmemiş olmasını anlamıyorum. Listede adınız en üstteydi. Sizin gibi bir düşün ustasına yollanmayacak da kime yollanacaktı! Bendeki bir kitabı şimdi hemen postaya vereceğim.

Kitabım üzerine yazacağınız satırlara, güçlü ifadelerinize hiçbir zaman karşı çıkmayacağım. Yazdıklarınız beni her zaman sevindirmiş, şereflendirmiştir. Böyle değerleri sizden başka kim biliyor, düzyazıdaki gizemli sanattan kim anlıyor! Kitaptaki yazıların sizin için bir anlam taşıdığını görmek, onlarla bir dostu sevindirmek beni de çok mutlu edecektir!

Şimdi içten davetimi tekrarlamak istiyorum: Çıkın evinizden, terk edin Münih'i ve birkaç ışıl ışıl günü yaşamaya gelin buralara! İsterseniz gelip sizi alabilirim de. Eminim sayın eşinizin bana güveni vardır!

İçten selamlar, hürmetler

Stefan Zweig

Not: Herkesin çok olağanüstü bulduğu İspanyol romanı, Ayala Perez'in. Adı "Appolonius y Bellarmin." Henüz okumadım, sadece Plon'da çıkmış olan Fransızca baskısı üzerine övgüler duydum.

Münih, 16.4.25

Sevgili Dost,

Bu satırları aceleyle yazıyorum. Bugün kendimi yine pek iyi hissetmiyorum. Güzel mektubunuza içten teşekkürler. Lütfen *Şeytan*'ı tekrar yollamayın. Bir sürü evrak ve kitap yığının altında kalmış, iyice arayınca yine ortaya çıktı. Hemen okumaya başlayacağım. Özellikle Kleist'ı çok merak ediyorum.

Eski dostlukla, hürmetlerle

Hermann Bahr

Münih, 11.5.25

Sevgili Dost,

Cana yakın kartpostalınız için candan teşekkürler ve bir rica: günümüz Batı edebiyatının en büyük ustasını lütfen benden çok saygıyla selamlayın. Belki yıllar önce Viyana'da Concordia'da buluşmuş olduğumuzu anımsar. Eserlerine olan hayranlığımın son yıllarda arttığı basındaki yazılarımdan belki dikkatini çekmiştir. Tamamen sağlığıma kavuşmuş olduğum yutturmacısını da kimden duydunuz? İki günde bir gelen ve çeşitli iğneler yapan doktor güneşli havalarda evimden çıktığım ve Ludwig Kilisesi'ne kadar ayaklarımı sürükleyerek gidebildiğim için çok gurur duyuyor. Gücüm, İngiliz Parkı'nın kapısına kadar bile yetmiyor. Sanki bütün bunlar yetmezmiş gibi sağ kulağım da hâlâ iyi işitmiyor. Şimdi bütün bunları okumak sizin için ne kadar sıkıcıysa, benim için yazmak da bir o kadar hoş değil. Hem çok merak ediyorum, "sağlığı düzeldi" yalanını da kim ortaya atmış?

Sizleri eşiyle birlikte içten selamlayan her zamanki dostunuz

Hermann Bahr

Münih, 12.5.25

Sevgili Dost,

Lütfen, *Neue Freie Presse* gazetesindeki köşemde geçen ayın yirmi birinde çıkmış olan sizinle ilgili yazımın yedinci paragrafının ilk cümlelerini tekrar okuyun. Aynı yazımı yayımlamış olan ve dün elime geçen Börsenkurier ise nedense –bana çok budalaca geldi– bu cümleleri çıkarmış. Halbuki onlar çok önem verdiğim düşünceler idi.

Size ve eşinize, benden ve eşimden çok içten selamlar yollayan

H.B.

Lütfen genç Brandes'e, kendisine ne kadar hayran olduğumu, saygı beslediğimi ve gençliğini kıskandığımı söyleyin. Ayrıca Latzko'ya ona, sevimli eşine ve vaftiz oğluma da candan selam yolladığımı iletin.

Kapuzinerberg 5
Salzburg, 15.5.1925

Sevgili, Saygıdeğer Bay Bahr,

Brandes'e selamlarınızı henüz iletemedim. Bir soğuk algınlığı geçiriyor. Yaşının İlerlemiş olması sebebiyle huzursuzluk duymuyor değiliz. Az önce aradım, biraz iyileşmiş gibiydi, yarın uğrayabileceğimi sanıyorum. Latzko'nun anlattığına göre, belleğinin keskinliği sayesinde sizi hemen anımsamış. Hatta çok uzun yıllar önce ona yollamış olduğunuz bir tiyatro eserini perde perde anlatmış. Bu adam hiçbir şeyi unutmuyor!

Tüm istencinize karşın dik kafalı vücudunuzu bir türlü yenemediğinizi duymak elbette üzücü. Cesaretinizi yitirmeyin, hepimiz sizinle tek yürek olduk, bunu sonunda aşacağınıza yürekten inanıyoruz. 4 Haziran'da Münih'te olmak istiyorum. Birlikte bir gezintiye çıkacağımızı da ümit ediyorum.

Her zamanki hürmetlerimle

Stefan Zweig

Viyanalı dostlarımdan eşinizin konuşmasıyla ilgili övgü dolu mektuplar alıyorum! Orada herkes sizin ve eşinizin geri gelmesini istiyor!

Kapuzinerberg 5
Salzburg, 18.V.1925

Sevgili, Saygıdeğer Bay Bahr,

"Sizinle, Doktor Bey, tartışmak..." Faust'tan bir yarım cümleye şöyle devam etmek isterim: "...insana sadece kazanç getirir." *Neue Wiener* gazetesindeki yazınızı okudum. Ne kadar haklı olduğunuzu ben herkesten daha iyi biliyorum. Kendimi şeytanca şeylere

öylesine kaptırmıştım ki bariz olana karşı neredeyse öfkeyi andıran duygular oluşmuştu bende. Belki siz de fark ettiniz, birkaç yıl boyunca bir insan karakterinin en derininde yaşadınız mı görüşleriniz bulanıyor. Ben artık şuna inanmaya başladım bir Kant, bir Leibniz, bir Aristoteles'in hipotezleri, içinde yaşadığımız dünyada giderek daha çok önem kazanıyor. Descartes ise cansız, mekanizmasına hayran kaldığımız değerli bir saat gibi tarihin müzesinde duruyor. Onun yanında bir Böhme, bir Pascal gibi coşku dolu olanlar bizi güçlendirmeye devam ediyor. Kitabım Hölderlin'in: "Yazarlar yaratır" sözünün dolambaçlı bir açıklaması sayılır. Carossa'nın, Binding'in savaş kitaplarını okurken hissetmiştim; bütün tarihçiler, generaller dünya savaşından söz ederken onun yine de bazı şeyler getirmiş olduğundan başka bir şey söylemiyor. Yazarlarsa her şeyi anlatıyor, kimi zaman tek bir cümleyle.

Sevgili Usta, sizi yakında görebilmek için sabırsızlanıyorum. Brandes, ne yazık ki henüz sağlığına kavuşamadı. Atılgan oluşu, kendini frenleyememesi doktorların bütün önerilerini boşa çıkarıyor.

Saygıdeğer eşinize ve size çok selamlar, hürmetler

Stefan Zweig

Uluslararası Kadınlar Birliği eşim aracılığı ile yolladığı bir mektupla sizi Thonon'da birkaç konferans vermeye davet etmek istiyor. Ancak sizi kimi yazışmalarla yormamak için Bayan Jouve'ye verdiğim yanıtta şu sıralar yolculuklara çıkmadığınızı ve bu nedenle de konferans önerilerini kabul etmediğinizi bildirdim.

Salzburg, 18.5.1925

Az önce *Börsen-Courier'i* okudum ve çok duygulandım, benim için çok değerli olan dostluğunuzu ifade ettiğiniz için size teşekkürler sunuyorum.

Yakında Münih'e geleceğim için sevinç duyuyorum.

Stefan Zweig

Münih, 19.5.25

Sevgili Dost,

Sizden gelen telgraf ve hemen ardından elime geçen mektubunuzla beni çok sevindirmiş olduğunuz için kısaca: "En içten teşekkürler!" demek istiyorum. Şu sıralar pek iyi olmayan sağlığım günde iki-üç saatten fazla yazı masamda oturmama izin vermediği için affınızı rica ederim. Üzeri tam bir karmaşa. Yanıtlanmamış, hatta kimi henüz açılmamış bir sürü mektup. Masamın bu durumunu görmek bile iyileşmeme engel oluyor. Size tek bir öğüdüm var: Genç kalmaya çalışın! Altmıştan sonrası kötü!

Bizlerden sizlere içten selamlar, hürmetler.

Kendini pek iyi hissetmeyen

Hermann B.

Kapuzinerberg 5
Salzburg, 22.V.1925

Sevgili, Saygıdeğer Bay Bahr,

Bu mektubumla size sadece teşekkür etmek değil, kendinizi zayıf hissettiğiniz için çok üzüldüğümü de söylemek istiyorum. Siz benim için görüşleri hep aydınlık, ileriyi gören, saygın biri oldunuz. Ağırbaşlılığınızın ve bilinçli davranışlarınızın yanı sıra sabırsız bir coşkuya da sahipsiniz. Ömrünüz boyunca sevindirici veya üzücü her şeyi kendinize mıknatıs gibi çekmediniz, aynı zamanda onlarla hesaplaşmasını da bildiniz. Şimdiyse sizde ilk kez şunu seziyorum: Hastalığınızı hemen yenemediğiniz için sabrınızı yitiriyor, hatta kötümserliğe kapılıyorsunuz. Şimdi size Brandes'i anlatmak istiyorum. Bundan yirmi, hatta otuz yıl önce safra kesesi tedavisi için Clemenceau ile her yıl haftalarca Karlsbad'a giderdi. Sonra öyle bir an geldi ki, artık her şeye veda etmesi gerektiğine inanmaya başladı. Fakat sonra savaş çıktı ve Karlsbad'ın sonu geldi. Brandes'e de iyileşmekten başka çıkar yol kalmadı...

İnanın her şeyin tekrarlanacağına, sevgili, saygıdeğer ustam!

Belki şu anda bir iniştesiniz, fakat bu inişin bir çıkışı olmalı, olmak zorunda! Bana öyle geliyor ki, size bir bilet gerekli, sabah saat sekizde Münih'ten kalkan ve akşam saat onda Nancy'e varan trene. Coué'de bir haftalık kür, sağlığınıza kavuşmaya olan istencinizi canlandıracaktır. Doğanın o kutsal rövanşının geleceği, yeniden sağlığınıza kavuşmanın mutlu edici duygularıyla dolu olacağınız o güne şimdiden nasıl seviniyorum bilemezsiniz! O gün gelmeli! Bütün iç organlarınız sağlıklı. Rica ediyorum sizden, yorgunluğunuzu, hasta hâlinizi kesinlikle kabul etmeyin. Bilincimiz kendimizi hasta hissetmemize eğilim gösterebilir, fakat onda hastalıktan kurtulmamızı sağlayacak güç de vardır.

Ben 4 Haziran'da size teşekkürlerimi sunmak için geldiğimde bir deneyin! Canlı, neşeli ve korkusuzca... "Yaşlı adam" olmayın, her zamanki "eski dost Bahr" olun! Bunu gururla ve şefkatle söyleyelim. Yenilmek yok, hep canlı kalmak var! Yanılmıyorsam Latince'de "Intrepidus" deniyor. Bir imparator olsaydınız isminiz yanında bu kelimeyi eklerdim!

Çok değerli, sayın eşinize ve size hürmetlerimle
Stefan Zweig

Münih, 1.6.25

Sevgili Dost,

Mektubunuza çok teşekkürler. Perşembe günü saat iki buçuktan sonra sizi bekliyorum. O gün saat üç ile altı arasında doktor iğne yapmak için uğradığında sizi on beş dakikalığına yalnız başınıza bırakmam gerekecek. Fakat o süreyi de masamda yığılı yeni kitapları karıştırmakla çabucak geçirirsiniz. Gezintiye davet etmekle beni gözünüzde büyütüyorsunuz sanırım. Her adımda ağrılar hissediyorum. Sabahları ve akşamları Ludwig Kilisesi'ne yaptığım yürüyüşler de kendi kendime eziyet etmekten başka bir şey değil. Ziyaretinize çok seviniyorum!

Size ve sadık koruyucunuza çok içten selamlar yollarım; iki günlüğüne Starnberg Gölü'ne gitmiş olan eşimden de selamlar...

Yaşlı dostunuz
Hermann B.

Salzburg, 19 Haziran 1925

Sevgili Bay Bahr,

Az önce döndüm ve küçük ameliyatınızın başarılı geçmiş olduğu haberini aldım. Biraz yorgun olduğunuzu tahmin ediyorum, fakat şimdi eski gücünüze kavuşmanın verdiği mutlu duygularla dolu olmalısınız. Kısa süre sonra bir tatile çıkmanızı, bahçeli, yakınında gezinti yolları olan bir evde güzel haftalar geçireceğinizi umarım. Biz şu sıralar saygıdeğer eşinizin peşinden Salzburg'a geleceğinizi düşünüyoruz. Festival haftalarında ben Salzburg'dan kaçtığım için bizim evin iki odasını niçin kullanmayasınız... Kitaplar, bahçe, çiçekler ve sonsuz bir sessizlik... Karşımızdaki küçük manastırdan başka yakınımızda hiç komşu yok.

Haendel Festivali mükemmeldi. Haendel tıpkı Calderon gibi, etkileyici sonsuzluğuna karşın rengârenk ve hafif. Bach gibi yorucu değil, bir Latin dâhisi, bir Avrupalı. Bu arada Rolland'la Weimar'da Förster-Nietzsche'yi ziyaret ettik. İlerlemiş yaşına karşın bilinci hâlâ açık, sevgili "Fritz"ini duygulandırıcı bir bağlılıkla hep anıyor.

Ama şimdi size acil şifalar! Yeniden sağlığa kavuşmak, bir komedi yazmak için en güzel ruh hâli. Yeni roman çalışmalarınızın başarılı olmasını dilerim.

Sonsuz hürmetlerimle
Stefan Zweig

Sayın eşinize de derin saygılarımı sunarım!

Münih, 21.6.25

Sevgili Dost,

Güzel mektubunuz için size çok teşekkür ederim.

Ameliyatımın ardından ağrısız tek bir gün bile geçirmedim. Sürekli bir şeyler okumakla (en çok da Balzac) ağrılarımı unutmayı başaramıyorum.

Yaz için planlar yapmaya kafa yormuyorum.

Size ve sevgili, saygıdeğer eşinize bizlerden içten selamlar.

Hürmetlerimle
Hermann B.

Kapuzinerberg 5
Salzburg, 13 Temmuz 1925

Sevgili, Saygıdeğer Bay Bahr,

Epikon Kitapları'ndan çıkacak olan *Çılgınlar*'a bir önsöz yazmanızı arzulayan Emil Alfons Reinhardt benden bu düşüncesini size iletmemi rica etti. Ben de bunu yapacak en yetkili kişi olarak sizi tanıdığım için onun ricasını destekliyorum. Yayıncı iyi bir ödeme yapacak ve yazara sınırsız özgürlük tanıyor. Yakın bir zamanda sizinle bu konuyu görüşebilmek için gelmeyi düşünüyorum. Ziyaret günümü size önceden yazacağım. Sonra Salzburg'dan telefonla da arayıp rahatsız edip etmeyeceğimi soracağım.

Çok selamlar, her zamanki hürmetler.

Stefan Zweig

Sayın eşinize de hürmetlerimi sunarım. Geldiğimde sizi ağrısız bulacağımı çok ümit ediyorum. Tüm iyi isteklerim her zaman sizinle...

Garmisch, Alp Oteli
20.9.26

Sevgili Dost,

Güzel mektubunuzu bana buraya yolladılar. Şu sıralar Münih'te olmadığımızı size zamanında bildiremediğim için üzgünüm. Buraların dağ havası sağlığıma iyi geliyor gibi, yorgunluk ve güçsüzlük hissi her geçen gün yavaş yavaş azalıyor.

Bizlerden sizlere en içten selamlar

Hermann Bahr

Münih, 17.1.27

Sevgili Dost,

Sizi dün göremediğim için o kadar üzgünüm ki! Şu sıralar yaşamım üç dört gün öncesinden verilmiş değişik randevularla dolu. Kısa süre önce, normalde mart ayında gelmesini beklediğim bir kriz geçirdim. Abartırsam doktorum çok kızacak, ona göre -beni sıkmasa da- her ziyaretçi bir abartı. Güney Fransa'ya, Provence yöresine gidebilseydim tabii ne güzel olurdu... Fakat Berlin'deki bir akademi toplantısına tren yolculuğu yapabilirsem de kendimi çok mutlu hissedeceğim!

Sizi, sevgili eşinizi ve çocukları içten selamlayan

H.B.

Bad Tölz, 9.5.27

Yaşamına biraz da olsa hareket getirmeye çalışan size ve sayın eşinize içten selamlar yollayan

Hermann Bahr

Stefan Zweig'ın Anna Bahr-Mildenburg'a mektubu

Salzburg, 23 Mayıs 1927
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Profesör Hanım!

Bugün çok saygıdeğer eşinize değil de size yazıyorum. Eşinizin şu sıralar çok sağlıklı göründüğünü Praehauser'den duydum, ne kadar sevindiğimi tahmin edemezsiniz.

Şimdi size sormak istediğim, daha doğrusu öncelikle açıklamam gereken bir konu var. Kısa süre öncesine kadar Frankfurt Yayınevi'ni yönetmiş olan dostum Dr. Viktor Fleischer şimdi Heinrich Keller Yayınevi'nin başına geçti. Bu yayınevinin programında müzik üzerine çok güzel kitaplar var; örneğin Guido Adler'in ünlü kılavuzu. Dostum Dr. Fleischer benzeri kitaplarla yayın programını genişletmek istiyor. Sohbetimiz sırasında Hermann Bahr'dan söz ederken konu birden siz oldunuz. En son konferansınızın kulağına gelmiş olduğunu söyledi. Ben de övgüyle söz edince çok ilgilendi ve o günkü konuşmanızı bazı fotoğraflar eşliğinde basmak istediğini belirtti. Bana sorarsanız böyle bir kitapçık mutlaka çok yararlı bir çalışma olacaktır. Hem gelecekteki konferanslarınızın tanıtımını kolaylaştıracak, hem de iki saatlik konuşmanıza hayran kalmış birçok insanın o gün anlattıklarınızı basılı olarak okumaları sağlanacak. Şimdi Dr. Fleischer adına sormak istiyorum, böyle bir olanak hakkında ne düşünürsünüz, önerisiyle ilgileniyor musunuz ve onu nasıl gerçekleştirmek istersiniz? Samimi bir aracı olarak ben şunu da söylemek isterim, dostum kitap tekniği üzerine çok yeteneklidir, iç ve dış görünümü, kapağı mutlaka kusursuz olacaktır. Dağıtımı konusunda da merak etmenize gerek yok. İsterseniz yanıtınızı doğrudan kendisine yazın: Dr. Viktor Fleischer, Berlin-Wilmersdorf, Rüdesheimerplatz 6 adresine. Kendisi dört gün sonra Berlin'e dönüyor. Tabii yanıtınızı bana da yollayabilirsiniz, ben ona iletirim. Bu arada şunu da belirtmek isterim, çok yakın gelecekte sizi ve saygıdeğer eşinizi burada Salzburg'da ya da Münih'te görebilirsek son derece mutlu olacağız.

Evden eve en içten selamlar ve hürmetlerle

Stefan Zweig

Münih, 26.11.27

Sevgili Dost,

Yakında -sadece Alman değil- bütün tiyatroların sahneleyeceğine emin olduğum Tolstoy oyununun taslağını az önce okuyup bitirdim. Aynı zamanda sizden gelen *Yıldızın Parladığı Anlar* ile mutluluğum daha da arttı. Yaratıcılığınızın kaynağının hiç kurumaması ne kadar kıskandırıcı! En içten teşekkürlerimi lütfen kabul edin!

Evinizde göstermiş olduğunuz misafirperverlik için size çok teşekkür ediyor, sonsuz selamlar yolluyoruz.

Yaşlı dostunuz

Hermann Bahr

Salzburg, 3 Aralık 1927

Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Dost ve Usta,

Vermiş olduğum karara ihanet etmiş olmam ne güzel bir rastlantıydı... Son aylarda evimizi kitapçı dükkânıyla karıştırdığına inanmaya başladığım postacının her gün yığınlarla getirdiği kitapların çoğunu çalışmalarımda beni rahatsız etmemeleri için zarflarından çıkarmadan bir kenara bırakıyorum. Bilmem nasıl oldu, içime doğdu sanki, açtığım paketlerden birinden sizin *Günlükler*'iniz ile romanınız çıkmasın mı! *Günlükler*'in büyük bir bölümünü daha önceden tanıyordum. Fakat sonuçlandırmış olduğunuzu bilmiyordum. Şimdi elimde tuttuğum kitap, sizin verimli ve güzel bir yaz geçirmiş olduğunuzun kanıtı. Ve sağlığınız bizler için en önemli şey, çünkü size hastalık yakışmıyor!

Bence üzerine değişik bir giysi geçirmiş komedi olan romanınızı hemen elime aldım ve gerçekten keyifle okudum. Neşelendirici, coşku verici ve eskilerine göre daha hafif ve akıcı bir anlatıma

sahip. Belki de, uzun süre sonra yeniden basılacak diğer kitaplarınızda da bazı bölümler tekrar gözden geçirilip, düzeltmeler ve kısaltmalar yapılırsa, eserlere güzel bir bütünlük katılabilir. Şimdi elimde tuttuğum bu kısa roman da bir komedi olarak sahneye uyarlandığında -tabii sizin tarafınızdan ve kimi küçük eklemelerle- eminim çok başarı elde edecektir. Eliniz hiç durmasın, mola vermesin. Yazmayı veya dikte etmeyi sürdürün, eklemeler yapın, her şey dolu dolu olsun, bakışları genişletsin.

En son Münih ziyaretimde size mutlaka uğramak istiyordum, fakat o akşam Ulm'da konaklamam gerekti. Katedrali ziyaret ettikten sonra ertesi gün hızla yoluma devam ettim. Bir makineli tüfeğin namlusundan çıkan kurşunlar misali bir konferanstan ötekine koşturdum. Almanya'nın güneyinden Kuzey Denizi'nin kıyılarına... Şimdi de oturdum, büyük bir düzyazı kitabımı sona erdirmeye uğraşıyorum. Tolstoy'u da tam bitirmek üzereyken şeytan mı dürttü ne, her şeyi tekrar gözden geçirdim ve değişik yanlışlar keşfettim. Şimdi onları düzeltiyorum. Daha önce de bir başka kitabımda aynı şeyi yaşamıştım. Her şey bitmiş sayılırdı, mükemmel olmuştu, memnundum. Fakat yine şeytan dürtmüş "kaynakları yeniden ve iyice bir göz geçir" demişti. Sanırım yakında bitecek ve ben derin bir nefes alacağım. Bu ek çalışma, çorbaya gereken tuz gibi.

Ben yollardayken eşiniz Paris'te bir konferans vermiş. Yolculuk sırasında Avusturya gazetelerini okumadığım için bu konferanstan sonradan haberdar oldum. Fakat biraz geç de olsa eşinizi bu konferansı nedeniyle tebrik etmek, içten selamlar yollamak istiyorum.

Binlerce güzel anılarla ve sonsuz hürmetlerle

Stefan Zweig

Münih, Barer Caddesi 50
1.5.28

Çok Değerli, Sevgili Dost,

Güzel kartpostalınız ve Tolstoy övgüleriniz için teşekkür ederim. Fakat siz yine de benim görüşlerimi değiştiremeyeceksiniz. Çünkü ben Rus yazarlarından sadece Dostoyevski'yi okumaktan hoşlanıyorum!

Şu sıralar kendimi hiç de iyi hissetmiyorum, gözlerim bozulmaya başladı, özellikle sağ gözümün ışığı sönmek üzere. Yaşlılığın özlemini çekmeyin, ondan kendinizi uzak tutmaya çalışın!

Sizi yakında bekliyorum. Bizlerden size, eşinize ve çocuklara içten selamlar.

Hürmetlerimle
Hermann Bahr

Bad Gastein, 25.7.28

Sevgili Dost,

İçten telgrafınız için size çok teşekkür eder, bu satırları geç yazdığım için affınızı dilerim. Başkalarının beni kutlamasını pek beceremem, daha doğrusu bundan sıkılırım. Çoğu kez hasretle "yitirilmiş bir çocuk" olduğum o günleri düşünüyorum.

Size ve sevgili eşinize bizlerden saygılar, selamlar.

Hermann Bahr

Salzburg, 30 Eylül 1929
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Bay Bahr,

Fouché adlı kitabım üzerine yazdığınız etkileyici sözler için size çok teşekkür etmek istiyorum. Doğrusunu söylemek gerekirse bu kitap bir rastlantı sonucu oluştu. O çok ilginç insanı merak ettiğim için kendi kendime bazı araştırmalar yapmıştım. Şimdi, okurların hoşuna gitmesi ve özellikle yurt dışında da çok ilgi çekmesi beni sevindiriyor. Bu arada ciddi bir tiyatro eserini de bitirdim, başrolde Werner Krauss ile Burg Tiyatrosu'nda sahnelenecek; Berlin de sırada. Fakat şimdi düşünüyorum, hiç olmazsa yedi sekiz günlük güzel bir tatil için -hiçbir şey yapmadan öyle tembelce oturmak istiyorum- nereye gideyim, Berlin'e mi yoksa Paris'e mi?

Tatile giderken Salzburg'dan geçmediğiniz, ben de sizi Bad Gastein'da ziyaret edemediğim için gerçekten çok üzüldüm. Sizinle yaptığımız gezintiler ve yürüyüşler yaşam boyu unutamayacağım en güzel anlardır. Yakında böyle bir anı tekrar yaşayabilmek için kalkıp Münih'e geleceğim. Eşinizin konuşması çok güzeldi, giderken not tutmak için yanıma kâğıt kalem almıştım. Fakat salonu dolduran 200 kişinin gürültüsü düşümü öldürdü! Çalışmalarım nedeniyle tek bir gösteriye gitmeme karşın ilk kez festival boyunca yirmi gün Salzburg'da kalmış olduğuma pişmanlık duydum. Ziyaretime gelenler arasında çok sevdiğim bir insan da vardı. Kahane ile güzel sohbet ettik, bana sizden güzel şeyler de anlattı. Bir romanı bitirdiğinizi, yaşam anılarınızı tekrar gözden geçirmekte olduğunuzu, eklemeler yaptığınızı söyledi. Bu haber beni gerçekten çok sevindirdi. Kısa süre önce benden Hoffmann'ın anısına bir konuşma yapmamı istediklerinde, araştırmalarım sırasında biraz öfkelendim -size hep saygı besleyen eski bir dostun kusuruna bakmayın- çünkü anılarınızın ikinci cildini hâlâ yayınlamadınız... O elimde olsaydı Hoffmann üzerine araştırmalarım sanırım çok daha kolay gerçekleşirdi. Yaşamımızın önemli bir kesiti yeni nesil için artık tarih, yakın geçmiş; bunu

pek kabullenmek istemiyoruz. Anıları ve düşünceleri kaleme almak, onları genç nesillere bırakmak bizler için bir zorunluluk.

Umarım size karşı her geçen yıl daha da artan ve kalıcılı hâle gelen bağlığımı itiraf etmeme izin verirsiniz.

Sevgili ve sayın eşinize binlerce selam,

size hürmetler yollayan

Stefan Zweig

Münih, Barer Caddesi 50

4.10.1929

Güzel mektubunuza candan teşekkür eden, yakında sizi görmeyi ümit eden çok yaşlı dostunuz

Hermann Bahr

Eşim de selamlarınıza teşekkür ediyor. Sayın eşinizi de her zaman saygıyla anımsıyoruz!

Salzburg, 21 Aralık 1929

Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Bahr Bey!

Sizden gelen roman sevinçle karşılandı, büyük Noel paketleri arasından hemen seçildi ve ben onu büyük bir keyifle okuyup bitirdim. Sizinle bir araya gelip üzerinde uzunca konuşmayı ne kadar isterdim. Roman kahramanlarının görüşleri hiç değişmezken, içeriği karakterlerdeki değişimle zenginleşiyor. Beni en

çok sevindiren de anlatımınızdaki berraklık, diyaloglardaki kurnazlık... Eseri sahnede görmek, diyalogları oradan dinlemek ne güzel olurdu! Çünkü hatları çok keskin bu romanın kahramanları küçük bir dokunuşla tiyatro eserine de yerleştirilebilirdi... Bunu yaptığınızda da edebiyatımız mükemmelin mükemmeli bir "Avusturya komedisi"ne sahip olurdu! Ben olsam Uldus rolü için Auguste Wildbrandt-Baudius'u düşünürdüm. Nasıl da olağanüstü bir kişiliği var romandaki kontesin! Çoğu kimsenin ummadığı bir başarıya ulaşıyorsunuz bu eserinizle! Onu sahneye çıkarın, çabucak sahnede yerini alsın! Belki konu kimi küçük eklemelerle daha da canlandırabilir... İçinde yaşadığımız yıllar ilginçliklerle dolu! Piskopos yardımcısıyla diyaloğu düşünün, neler katılabilir ona! Ben bir tiyatro adamı değilim, fakat 111. sayfanın içeriği ve anlatımı o kadar başarılı ki –siz orada doruğa ulaşıyorsunuz– eser tiyatroya uyarlandığında mükemmel bir son perde olurdu. Ve oyunun tam bir "Avusturya eseri" olması için de önemi gittikçe artan bir unsur gerekli: Sahtekârlık ve rüşvet olayları! Bu öyle bereketli bir şey ki eker ekmez yeşerip büyüyor, çeşitli renklerde kokusu berbat çiçekler açıyor! Romana bunları da aşılayıp biraz da gerilim eklediniz mi ortaya çok başarılı bir tiyatro eseri çıkacaktır. Üzerinde şöyle bir düşünün sevgili, saygıdeğer usta, kullanın o deneyimli ellerinizi! Sahnelerimiz öylesine terk edilmiş, yalnız bırakılmış ki, ancak sizin gibi üstün bir epitgen paslanmış, bozulmuş o makineye yeniden hayat verebilir, onu çalıştırabilir.

Yakında bir dergi ya da bir gazetede bu eseriniz üzerine bir şeyler yazabilecek miyim, şu anda bilemiyorum. Fakat en kısa zamanda bavulumu hazırlayıp evinizin kapısını çalacağım. Dilerim "Hoş geldiniz" dersiniz bana!

Size ve değerli eşinize çok selamlar.

Hürmetlerini sunan

Stefan Zweig

Münih, 23.12.29
Barer Caddesi 50

Sevgili Dost,

Sizin o çok güzel, beni öylesine sevindiren, yüreğimi ısıtan mektubunuza şimdi sadece birkaç kelimeyle teşekkür edebildiğim için affınızı dilerim. Nedeni şu sıralar bozulan sağlığım. Sol kulağım hemen hemen hiçbir şey duymuyor, bir gözüm de kapanmak üzere. Bu hiç de güzel bir birleşim değil. Yakın gelecekte bir tiyatro oyunu yazma gücünü kendimde bulursam, onu başka bir eserde kullanmak isterdim. Bir Don Carlos benim için o kadar çekici ki! Bambaşka bir kahraman, kötü yürekli iğrenç insan, kaba gücü seven bir baba, karikatürden farksız bir Don Carlos...

İçten selamlar, bizlerden sizlere en candan yeni yıl dilekleri.

Hürmetlerimle
Hermann Bahr

Salzburg, Mart sonu 1930
Kapuzinerberg 5

Sevgili ve Saygıdeğer Hermann Bahr,

Size yine "kader ayım" dediğiniz martın bu son günlerinde yazıyor ve kötü yürekli düşmanınız kışı bir kere daha yenmiş olduğunuza sizin adınıza seviniyorum. Fakat benim saygıdeğer ustam, her yıl onunla savaşmak yerine ondan kaçmak daha akıllı olmaz mıydı? Buschbeck ile Roma'da buluşup Peter alanının pırıl pırıl güneşinde, berrak bir havada sohbet ederken aynı anda aynı şeyi düşünmüştük: Sevgili, saygıdeğer dostumuz, burada öylesine kolay ve çok dinlendirici bir yaşam varken, niçin şu anda Münih'te, buz gibi rüzgârların estiği dar sokaklarda yaşamını sürdürüyor? Eşim ve ben yemin ettik, bundan sonra kışları bir süre ülkeden kaçacağız! Şimdiden sormak istiyorum, gelecek kış için

size de orada küçük bir daire arayalım mı? Çok sevdiğim eski bir dosta yapılmış ciddi bir öneri bu! Burada sizin için her şey hazırlanacak, Avusturya Büyükelçiliği'ndeki dostum Bay Frieberger her şeyle ilgilenecek. Size sadece Münih-Roma trenine binmek kalacak... Yakın dostluğunuz ve bana verdiğiniz insancıl ve düşünsel zenginlik nedeniyle size o kadar çok şey borçluyum ki şimdi dikkatinizi çekmek, ihtar etmek, hatta sizi zorlamak hakkını kendimde görüyorum. Yürekli olun, bir de bu dünyayı deneyin! On yıl kadar uzak kaldığım İtalya'da bir kez daha şuna inandım ki Avrupa'nın kuzeyinde yaşamak büyük bir hata!

Şimdi yeni oyunumla ilgilenmek için Viyana'ya gitmek zorundayım. Bir nüsha yarın size postalanacak, yakında yine Münih'te olacağım. Şehir Galerisi'ndeki Masereel sergisini sakın kaçırmayın! Sayın eşinizi de her zaman saygıyla anımsıyoruz.

Çok yakında görüşmeyi ümit ederek, hürmetlerimle

Stefan Zweig

Münih, Barer Caddesi 50

5.6.30

Sevgili Dost,

Kartpostalınız için candan teşekkürler. Sizi yakında göreceğim için de çok mutluyum. Pantkot Yortusu'nda pazar günü saat üçte bekliyorum.

Eşim sizi göremeyeceği için üzgün olduğunu söyledi. Tatil günlerini Starnberg Gölü kıyısında geçirecek.

İçten selamlar, sayın eşinize de...

Her zamanki hürmetlerimle

Hermann Bahr

Salzburg, 28 Mart 1931
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Bay Bahr,

Oldukça yoğun geçen bir yolculuktan geri döner dönmez öncelikle içten satırlarınız için size çok ama çok teşekkür etmek istiyorum. Bazen okumakta güçlük çektiğinizi biliyorum, fakat son kitabımı dikkatle ve sonuna kadar okumuş olmanız benim için çok gurur verici...

Şimdi size burada Salzburg'da güzel bir ilkbahar hazırladık! Her zaman mutlu eden ve sevindiren yakın dostluğunuzu Noel'de yaşayamamıştık. Şimdi Paskalya günlerini yanımızda geçirmeyi düşünürseniz kendimizi çok mutlu hissedeceğiz.

Sayın eşinizin üstün başarılarından bin kilometre ötede de haberdar oldum ve sonsuz sevinç duydum. Çok yakında yine Münih'e gelebileceğimi ümit ediyor, bu ziyaretime şimdiden seviniyorum.

Sonsuz selamlar, teşekkürler, hürmetlerle
Stefan Zweig

Münih, 20 Kasım 1931
Barer Caddesi 50

Sevgili Dost,

Ben ve eşim dün elli yaşınıza basmış olduğunuzu unutmuşuz. İnsanın gençliğinin ilk yıllarını, her şeyin yeşerdiği, yaşlandıkça daha çok anımsadığı, melankolik günleri düşündüğü bir yaş elli! Artık gençliğe veda eder elli yaşına basan kişi! Bu arada ben yetmişime merdiven dayadım; tüm gücümle karşı çıkmak pek bir işe yaramıyor, derin bir nefes alıp kabullenmekten başka çare yok.

Siz mutlu insan, o derin nefesi almak için daha yirmi yılınız var! Bizlerden size ve eşinize içten selamlar.

Çok çok yaşlı
Hermann Bahr

Stefan Zweig'ın Anna Bahr-Mildenburg'a mektubu

Salzburg, 9 Kasım 1932
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Profesör Hanım!

Size hemen yanıt vermek istiyorum. Eşi olarak bu konuyla ilgili hiçbir yayıncıya tek kelime yazmayın. Bu onun dostlarının görevi. Ben bu görevimi üstlenmezsem nankörce davranmış olurum! Mektubunuzu alır almaz Fischer Yayınevi'ni aradım, kitabın İnsel Yayınevi ile ortak çıkarılması gerektiğini söyledim. Üzerinde gerekli çalışmaları da Albert Ann ile Borgmeyer yapacak. Ve zamanla eserlerinin en önemlilerinin de yeniden yayınlanması, günümüz insanlarına anımsatılması gerekiyor. Fischer'den yanıt gelir gelmez size yazacağım. Bu arada Buschbeck ve başka yayıncılara da haber yolladım. Görevimi tam olarak yerine getireceğime emin olabilirsiniz.

Önümüzdeki günlerde yine Münih'teyim. Sizinle, tabii onun haberi olmadan, kısa bir görüşme yapmak isterdim. Her türlü olanağın denenmesi gerekir ve bu yapılacaktır. Tabii gücüm yettiği sürece...

İçten bağlılık, hürmet ve saygıyla
Stefan Zweig

Öngörülen tarihe kadar yeterli zaman var. Günümüzde çoğu insan birkaç haftadan ötesini pek düşünmüyor!

Stefan Zweig'ın Anna Bahr-Mildenburg'a mektubu

Salzburg, 18 Kasım 1932
Kapuzinerberg 5

Sevgili ve Saygıdeğer Bayan!

Bugün size konumuzla ilgili ilk bilgileri vermek istiyorum. Ben hem Fischer'e, hem de İnsel'e bu kitabı Hermann Bahr'ın yayıncıları olarak ortak çıkarmaları önerisinde bulunmuştum. Her ikisi de prensipte kabul etti. Şimdi Albert Ahn'a projeye katılıp katılmayacağını soracağım. Eğer siz arzu ederseniz başka yayıncılara da katkıları konusunda danışabilirim. Örneğin Katolik bir unsuru da bu girişime dahil etmek için Hildesheim'daki Borgmeyer'e ya da Hochland Yayınevi'ne.

Bilmek istediğim bir başka şeyse, kitaba hangi adı vermeyi düşündüğünüz. Benim bir önerim var: "Hermann Bahr: Elli Yılın Düşünceleri. Derleyen: Anna Bahr-Mildenburg." Tabii bu yazılar değişik dönemlerde kaleme alınmış olduğundan okura kolaylık sağlasın diye kitabı bölümlere ayırmak doğru olur.

Bir sorum daha var: Müsveddeyi ne zamana kadar hazırlayabilirsiniz ve kitabı kaç sayfa öngörüyorsunuz?

Düşüncelerinizin gerçekleşmesinde yardımcı olabileceğim için kendimi çok mutlu hissediyorum. İnşallah bundan sonraki çabalar da başarıyla sonuçlanır ve sevgili, saygıdeğer ustanın görüşlerini ona yaraşır bir güzellikte yayınlamak mümkün olur.

Her zamanki hürmetlerimle

Stefan Zweig

Stefan Zweig'dan Anna Bahr-Mildenburg'a

Salzburg, 2 Ocak 1933
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Profesör Hanım,

Yakında Münih'e gelmeyi düşünüyorum. Belki o zaman elinizdeki malzemeyi birlikte gözden geçirebiliriz. Ocak ortalarında kısa bir opera üzerinde görüşmeler yapmak için Richard Strauss'u ziyaret edeceğim. Önce veya sonra Münih'e gelebilirim.

Sizin ve eşinizin sağlıklı bir yıl geçirmesini dilerim. Yeni bir yaşam sevinciyle dolup taşmasını ümit ederim. Yetmişine geldiğinde canlanan ve sayısız gezilere çıkan Gerhart Hauptmann'ı belki kendine örnek alır.

En iyi dileklerimle ve hürmetlerimle
Stefan Zweig

Stefan Zweig'ın Anna Bahr-Mildenburg'a mektubu

Salzburg, 6 Mart 1933
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Profesör Hanım,

Yeni bir konferanslar gezisine çıkmadan önce değerli mektubunuzu aldım. Bence sizin şu sıra Fischer Yayınevi'ne gitmeniz ve yaşlı patronla görüşmek istemeniz çok yerinde olacaktır. Yayınevindeki genç elemanlar belki çok iyi niyetli ve nazik, fakat Hermann Bahr'ı Bay Fischer kadar tanıyıp anlamaları mümkün değil. Bana kalırsa onunla yapacağınız görüşmede her şey on beş dakikada halledilip açıklığa kavuşacaktır.

Berlin'deki başarılarınıza çok sevindim. Sizi bu yıl Noel üzeri Salzburg'da karşılayabileceğimize de çok seviniyoruz, bu bizler için gerçek bir bayram olacak.

Her zamanki saygı ve hürmetlerimle
Stefan Zweig

Stefan Zweig'ın Anna-Bahr Mildenburg'a mektubu

Salzburg, 16 Mart 1933
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Saygıdeğer Hanımefendi,

İlişikte gördüğünüz mektubu az önce bay Fischer'den aldım. Kendisine yanıtımı da bu mektubumun ekinde size yolluyorum. Seçkiyi elbette kendi elimle yapmak ve baskıya hazırlamak isterdim. Fakat daha önce de belirtmiş olduğum gibi yakında çıkacağım Norveç ve İsveç'e uzanan konferanslar yolculuğumla ilgili bazı hazırlıklar yapmam gerekiyor. Belki bu görevi dostlarımdan Dr. Rieger ya da Dr. Erhard Buschbeck üstlenebilir. Bence kitabın üç yüz sayfayı geçmemesi doğru olur, yoksa fiyatı artacağı için satışı zorlaşır, insanların şu günlerde parası yok.

İsterseniz bu arada Berlin'deki Albert Ahn ile bir daha konuşun ve vermiş olduğu sözü kendisine anımsatın.

En derin hürmetlerimle, saygılarımla
Stefan Zweig

Stefan Zweig'ın S. Fischer'e mektubu

Salzburg, 16 Mart 1933
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Bay Fischer,

Güzel mektubunuz için size sonsuz teşekkürler. Hermann Bahr'a olan dostça yakınlığım nedeniyle görevi üstlenmekten bir an olsun kaçınmazdım. Fakat bu ayın yirmi dördünde konferanslar vermek üzere üç haftalığına İsveç ve Norveç'e gidiyorum. Yolculukla ilgili ön hazırlıklar nedeniyle en az dört hafta, belki de altı hafta başka bir şey yapmam, daha doğrusu müsveddeleri gözden geçirmem olanaksız. Bu durumda maddi katkıda bulunmayı ve Hermann Bahr'ın eski dostu Erhard Buschbeck ya da benim

yakın dostum D. Rieger'e belli bir ödeme karşılığı bu görevi üstlenmelerini ve müsveddeleri baskıya hazırlamalarını rica etmeyi düşünüyorum. Profesör Kippenberg'le yarın buluşacağım, onun katkısı kesin. Hermann Bahr'ın tiyatro eserlerini yayınlamış olan Albert Ahn ile belki bir de Katolik bir yayıncının katkılarının da mümkün olacağını sanıyorum.

Bunun eski bir dosta saygı kitabı olduğunu, satışıyla pek kazanç sağlanmayacağı gerçeğini de hepimiz kabul ediyoruz. Bu nedenle sizin kitabı on beş forma ile sınırlandırıp bin adet basmayı düşünmeniz bence de çok doğru. İçeriği ne kadar kısa ve yoğun olursa o kadar iyidir, okurun canını sıkmaz.

Eğer şimdi kabul ederseniz, Burg Tiyatrosu'nun sanat danışmanı ve Hermann Bahr'ın uzun yıllardır dostu olan Dr. Buschbeck ile Erwin Rieger'e baskıya hazır bir kitap ortaya çıkarmaları görevini verelim. Dostça yanıtınız geldiğinde müsveddeleri onlara ileteceğim.

Sayın Bay Fischer, beni anlayacağınızı ve bu kuzey yolculuğu nedeniyle kitap üzerinde çalışmalar yapamayacağımı kabul edeceğinizi umuyorum. Dönmem beklendiğindeyse çok zaman yitirilmiş olacak.

Saygıdeğer Bay Fischer, güneydeki tatilin siz ve eşiniz için çok dinlendirici olacağını ümit ederim.

İçten selamlar, sonsuz hürmetler
Stefan Zweig

Stefan Zweig'ın Anna Bahr-Mildenburg'a mektubu

Salzburg, 22 Mart 1933
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Profesör Hanım,

Bana kalırsa Katolik bir yayıncının da projeye katılımı çok ye-

rinde olurdu. Belki eşinizin de onaylayacağı bir yayıncıya (Hochland ya da Borgmeyer) yazıp, Fischer, İnsel ve Albert Ahn'ın bu projenin riskini taşıdığını belirtebilir, kitabın Katolik çevrelere de ulaşması için onlardan dağıtıma katkılarını isteyebilirsiniz.

Çalışmaların başarılı gelişmesini ümit ediyorum!

Binlerce selam, sonsuz hürmetler

Stefan Zweig

Friderike Zweig'ın Hermann Bahr ve Anna Bahr-Mildenburg'a telgrafı

Salzburg, 17.VII.33

Çok Saygıdeğer Bay Bahr,

Saygıdeğer Profesör Hanım,

En içten ve çok saygı dolu doğum günü kutlamamızı sözlü değil de, yazılı yaptığımız için üzgünüz. Salzburglu tüm Bahr dostları yarın "Bahrstüberl"de bir araya gelecek ve onu gönülden anımsayacak. Siz saygıdeğer hanımefendi aramızda olamayacağı için çok üzgünüz. Keşke hiç olmazsa birkaç günlüğüne gelebilseydiniz...

Eşim ve ben kitaplığın açılışında hazır olacağız.

Doğum günü kutlamamızı en içten dileklerimizle tekrarlar, hürmetlerimizi sunarız.

Friderike Zweig

Stefan Zweig'ın Anna Bahr-Mildenburg'a mektubu

Salzburg, 17 Temmuz 1933

Sevgili, Saygıdeğer Profesör Hanım,

Yarın hepimiz için en güzel gün! Bu güzel günün önemini anlatan bir yazıyı kaleme almamış olmamın nedeni sadakatsizlik değil, günümüz Alman Rayh'ında hiçbir gazetenin bana sütunlarını açmaması gibi anlamsız bir gelişme. Sadece bir Viyana gazetesine yazabildim. Ne yapalım durum böyle! Neredeyse tamamen baskıya hazır kitap da dönemin gelişmelerinin bir kurbanı oldu... Hem Fischer, hem de İnsel çok kararlıydı. Sanırım bu yıl sizi de Salzburg'da göremeyeceğiz, Tristan'ın sizin için ne kadar önemli olduğunu çok iyi biliyorum. Fakat şu anda pek şikâyet etmeyelim, yaşamın tadına vardık. Çok şeyi gerçekleştirdik ya da gerçekleşmelerine yardımcı olduk! Son günlerde eşinizi çok düşündüm. Ne kadar etkindi, ne kadar çaba göstermişti! Günümüzde akan ırmağa ondan neler katıldı! Kim olduğunu ne kadar az insan biliyor. Bilenlerinse ağızlarını açmaması, sonsuz suskunluğu da beni çok üzüyor. Umarım sadık, saygın dostum yetmiş yaşını mutlu kutluyordur! Böyle bir günde Münih'te olmayı ne kadar arzu ettiğimi siz benden iyi bilirsiniz. Fakat burada kitaplığın açılış törenine katılıyor ve Sayın Führer'i kutluyoruz...

Saygılarımla
Stefan Zweig

Stefan Zweig'ın Hermann Bahr'a telgrafı

Salzburg 18.7.1933

Bana vermiş olduğunuz tüm bilgi, dostluk ve insaniyet için bu çok mutlu gününüzde teşekkür ediyor ve hiç değişmeyecek hürmetimle sizi selamlıyorum.

Stefan Zweig

Stefan Zweig'ın Anna Bahr-Mildenburg'a telgrafı

Salzburg, 16.1.1934

Hüznü sonsuz, acılarınızı paylaşan

Stefan Zweig

Maksim Gorki ile mektuplaşmalar
(1923 – 1936)

Salzburg, 29 Ağustos 1923
Kapuzinerberg 5

Saygıdeğer Maksim Gorki,

Postacımız uzun zamandır, *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* adlı öykümü, hazırlamakta olduğunuz seçkiye almak istediğiniz haberi kadar güzel bir haberi getirmemişti. Bunu tabii ki büyük bir sevinçle kabul ettiğimi bildirmek isterim. Beni en çok mutlandıran da böyle bir öneriyi getirmeniz oldu. Eserlerinizi çok beğeniyorum. Son yıllarda beni en çok etkilemiş olan kitap, ilk evliliğinizi anlattığınız *Anılar* adlı eseriniz olmuştu. Alman Edebiyatı'nda gerçeği böylesine güzel ele alan bir yazar yok. Sanat aracılığıyla gerçeğin derinlerine inilmesi gerektiğine inanıyorum. Bana göre siz bunu olağanüstü başarıyorsunuz. Bir Tolstoy bile sizin başarınıza ulaşamıyor. Kitaplarınızı seviyorum! İçinde yaşadığımız kötülük dolu bu yıllarda sizin insancıl yanınıza da çok saygı duyuyorum!

Şimdi size olan sevgi ve saygımı söyleyebildiğim için de kendimi çok mutlu hissediyorum. Öykü kitabım *Amok Koşucusu* ile romanım *Üç Usta*'dan söz eden Dostoyevski makalesinin bulunduğu kitabı yolladığım için beni lütfen yanlış anlamayın, sizi rahatsız etmek istemiyorum. Onları okumanız gerekmiyor, bana teşekkür etmeniz de. Hatta onları okumadan geri de yollayabilirsiniz. Ben sadece şu anda size bir şey yollamak gereksinimini hissettim.

Eğer beni sevindirmek istiyorsanız, eserlerinizin müsveddelerinden birkaç sayfayı yollayabilirsiniz. Genç kızlar gibi imza değil, sadece çok sevdiğim yazarları daha iyi anlayabilmek için böyle müsveddeler topluyorum. Dostoyevski'nin *Ezilmişler ve Aşağılanmışlar* eseriyle, Tolstoy'un *Kroyçer Sonat*'ından ikişer bölümün müsveddeleri koleksiyonumda. Her ikisini de savaştan önce güçlükle ve çok para ödeyerek elde edebilmiştim. Sizin elinizden çıkmış birkaç sayfayı da onların yanına koyabilseydim ne kadar mutlu olurdum.

Son olarak bir şey daha: Eğer edebiyat konusunda Almanya'da sizin için yapabileceğim bir şey olursa lütfen bildirin. Elimden geleni yapmak beni mutlu edecektir.

Saygılar ve hürmetlerle

Stefan Zweig

Rolland'ı ziyaret etmek olanağını kaçırmayın! Onu tanımak başlı başına bir olaydır. Rolland'ın iyi yürekliliği ve doğruya olan inancı bu fakir dünyamızda, kendini tüm varlığıyla verdiği inanılmaz, sonsuz bir coşkudur!

18 Eylül 1923
Freiburg (Breisgau)
Günthersal, Dorf Caddesi 5

Sevgili Zweig,

Dostane ve beni öven mektubunuza bu kadar geç yanıt verdiğim için özür dilerim. Bu gecikmenin tek nedeni yabancı dil bilmeyişim, sadece Rusça yazıp Rusça konuşuyor olmam. Düşün ve ruh dünyama girmesine izin verdiğim, bu nedenle de mektubunuzu bana tercüme edecek tek insan bir aya yakındır benimle değildi. O şimdi geldi ve ben size yanıt verebildiğim için kendimi çok mutlu hissediyorum.

Kısa süre öncesine kadar, *Amok Koşucusu* ve *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* öykülerinizi okumuş olduğum için sadece adınızı biliyordum. İlk öykü pek bana göre değildi, ikincisiyse kadına yaklaşımındaki insanüstü duyarlılığı, konusunun özgünlüğü ve sadece gerçek bir sanatçının başarabileceği anlatım gücüyle beni etkiledi. Öyküyü okuyup bitirdiğimde mutluluk içinde kendi kendime gülümsedim. Öylesine başarılı yazmıştınız ki! Fakat hiç utanmadan ağladım da, öykudeki kadına acıdığım, onun hü-

zünleriyle hüzünlendiğim için. Tek ağlayan ben değildim, düşününe ve duygularına kendimden daha çok inandığım bana yakın o insan da duygulanıp ağladı. Biliyor musunuz Bay Zweig, düşlemin yaratıcısı olan sanatçı, insanı, Tanrı'nın yarattığından çok daha ilginç canlandırabilir.

Ardından Rolland üzerine yazmış olduğunuz kitabı okudum. Onun gibi gerçekten çok önemli bir insan için yazılmış güzel bir kitap. İçinde yaşadığımız bu duygusuz dönemde bir Alman'ın bir Fransız üzerine böyle bir kitap yazması gerçeği de bence çok önemli. Bu nedenle sizin bu çalışmanız, doğruyu seven namuslu her kişinin gurur duyması gereken, insanın gerçekler üzerindeki yengisinin bir kanıtı.

Bu kitabı okuduktan sonra Rolland'ı daha iyi anladım, ona daha yakınlaşıp daha çok inandım. Bu olağanüstü insana hayrandım ben, şimdiyse hayranlığım ebedî. Çünkü sizin sayenizde onun düşünsel yanını çok daha berrak seçmeye başladım.

Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu bir dizinin kitapçığı olarak yayınlanacak. Bu dizide *Manon Lescaut'un Öyküsü*, Maupassant'ın *Yüreğimiz*, Boccaccio'nun *Fiammetta* kitapçıklarının yanı sıra *Romeo ve Juliet* de var. Dizinin ilk küçük kitabı olarak Turgenyev'in *İlk Aşk* adlı eseri yayınlandı. Uzun öykünüz çıkar çıkmaz size yollanacak.

Dizideki bütün kitapçıklarda çizgi resimler de olacak. Hangi Alman ressamının *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu*'nu resimlemesini istediğinizi bana bildirmenizi rica edeceğim. Bir başka ricam daha var: *Ay Işığı Sokağı* adlı öykünüzün, tarafımdan yönetilen ve Berlin'de çıkan *Beseda* adlı dergide yayınlanmasına izin verir miydiniz?

Aynı dergiye günümüz Alman edebiyatçıları üzerine veya hoşunuza giden başka bir konuda yazmanızı da rica etmek istiyorum. *Beseda* sadece sanatın ve bilimin sorunlarına eğilen bir dergi. Politikadan tamamen uzak olup R. Rolland, Franz Hellens, John Galsworthy, Gregorio M. Sierra ve daha birçok yabancı edebiyatçının yazılarına yer veriyor.

Size memnuniyetle elimdeki bir müsveddeyi yolluyorum. Şu

anda yanımda sadece bu var, ancak beğenmezseniz bir başkasını temin ederim.

Kitaplarınız için teşekkür ederim. Eserlerimin Almanca çevirileri K. Wolff Yayınevi'nden çıktığında hemen size yollatacağım. Bu dünyada çok güzel mutluluklar var... Onlardan biri de size rastlamış olmam!

Size Stefan Zweig, en içten selamlar yolluyorum.

M. Gorki

Salzburg, 26 Eylül 1923
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Büyük Maksim Gorki,

Şu anda elimde mektubunuzu ve çok değerli müsveddelerinizi tutuyorum. Mektup, sansürden geçmiş olduğu için biraz geç geldi. Şimdi size nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum. Çalışmalarım üzerine övgüleriniz beni utandırmıyor değil. Kendimi henüz o kadar deneyimli kabul etmiyorum, kimi öykülerimde psikolojiye gereğinden fazla yer verdiğimi de biliyorum. Siz Rus yazarlarda görülen ve hayranı olduğum o üstün edebî güce bizler sahip değiliz. Biz Avrupalılar kendimize yeni bir yol bulmalı, yaşamın gerçeklerine dönmeliyiz. Sizse olağanüstünüz, başka türlü de olamazsınız. Halklarınızın ruhu bize kapalı, Avrupalı yazarlar içine giremiyor. Nasıl olmam gerektiğini biliyorum, işte bu nedenle hiçbir zaman mutlu değilim ya.

Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu'nu yayınlayacağınız için ne kadar mutlu olduğumu itiraf etmek isterim. Ancak Berlin'de onu resimleyecek birisini tanımıyorum. Şu sıralar başarılı, fakat işsiz o kadar çok ressam var ki. Ayrıca *Ay Işığı Sokağı* öykümü de basmanıza tabii ki izin veriyor ve bundan sonsuz mutluluk duyuyorum. Derginize seve seve bir makale yollayabilirim. Ancak sadece Avusturyalılar üzerine bir şeyler kaleme almam biraz zor, çünkü yansız olacağımı pek sanmıyorum. En başarılı makalelerim önyargısız yazdığım zaman gerçekleşiyor. Ve hiç çekinmeden sevgimi armağan edeceğim çok az insan tanıyorum... İçlerinden en canlısı(!) o olduğundan, bence Hermann Bahr en ilginçlerinden

biri. Şu sıralar 19. yüzyıl Almanya'sının en büyük şairi Hölderlin üzerine bir kitap hazırlıyorum. Bu kitaptan kısa bir bölümü size yollayacağım, belki derginizde yer verirsiniz.

Çok değerli Maksim Gorki, Almanya'da kendinizi pek mutlu hissetmediğinizi sanıyorum; bu beni korkutmuyor değil. Anavatandan çok uzaklarda, bütün ümidini yitirmiş ve buna da inanmış bir toplumun ortasında tamamen kabuğunuza çekilmiş, kendinizi çok yalnız hissettiğiniz anlar olmalı. Hiç olmazsa çalışmalarınızın size mutluluk verdiğini ümit ederim. Çünkü şu günlerde Almanya'da sizin seviyenizde bir insan bulacağınızı pek sanmıyorum. En iyileri kendilerini geriye çekti, görünmez oldular! Genç toplum nasyonalist çılgınlığın peşinden gidiyor, kimsenin kimseye ayıracak zamanı yok. Belki şimdi, bir zamanlar Rusya'da başınızdan geçmiş olanları burada da yaşarsınız... Materyalizmin terörünü, toplumdaki yabancılaşmayı ve büyük krizi. Bu durumda sizin için en iyisi buralara, Avusturya'ya gelmek. Seve seve kabul edileceksiniz, ben size bunun güvencesini verebilirim. Ülke politikasından ve günlük yaşamdaki materyalizmden de Almanya'daki kadar etkilenmeyeceksiniz. Çalışma azminizi yitirmeyin, yarattıklarıyla bize gereken insan çok az bu toplumda. Oysa siz onlardan birisiniz!

Rolland da sizin sandığınızdan daha yalnız. Onun gibi iyi yürekli, kendi halinde bir insanın çok az gerçek dostu var. Yaşamını her şeyden elini eteğini çekmiş bir şekilde sürdürüyor ve onunla yüceleşiyor. Fakat böyle bir yücelik insana pahalıya patlayabilir! Kendini yalnız hissettiği öyle anlar oldu ki, inanın bana çok korktum.

Sevgili, Büyük Maksim Gorki, size tekrar teşekkür ediyorum. Bir gün sizi ve eşinizi ziyaret gelmek isterdim. Şu sıralar yollar kapalı, fakat gün gelecek, dünya ve toplumlar birleşecek. O günü hep ümit edelim.

Size sonsuz hayranlık duyan
Stefan Zweig

Ayrı bir postayla iki kitabımı daha yolluyorum. Bir trajedi: "Jeremias" onu savaş yıllarında yazmıştım, diğeri de on yıl önce basılmış olan ve şimdi çok duygusal bulduğum öykülerimden bir seçki.

4.10.1923

Sevgili Stefan Zweig,

Mektubunuzu ve yollamış olduğunuz kitapları aldım. Çok teşekkür ederim. R. Rolland üzerine yazdıklarınız beni huzursuz etti. Siz de bilirsiniz ki, insan özgürleştikçe ve yarattıklarıyla yüceleştikçe daha çok yalnızlaşır. Bu çok kötü bir kaderdir. Fakat bundan şikayetçi mi olmak gerekir? Rolland gibileri için yalnızlık bir kuledir. Oradan yaşamın tüm derinliğini ve getirdiği bilgeliği çok iyi görürler.

Özellikle yaşamın gittikçe daha büyük değişimler geçirdiği günümüzde insanlar yalnızlaşıyor. Ancak Rolland gibileri bu trajik dönemle kendilerini teselli etmeli, hatta gurur duymalıdır. Çünkü yaşam, ülkülere daha çabuk ulaşmak için çökertilmektedir. Sadece bu yol vardır, bir başkası yoktur. İnsanın yaşam içgüdüsü, Rusya örneğinde de gördüğümüz gibi, onu arzuladığı yere götürür.

Ben çok iyimser biri sayılmam, fakat yine de insan denen varlığı iyi tanıdığımı sanıyorum. Günün birinde bu olumsuz bulgulardan düşünsel kültürün yararlanacağı inancını taşıyorum.

Mektubunuz ve kitaplarınız için size tekrar teşekkür ediyorum. Kısa süre önce Amerikalı yazar B. Clark ziyaretime geldi. Sizden çok olumlu söz etti.

En iyi dileklerimle
M. Gorki

4.10.1923

Sevgili Stefan Zweig,

Son mektubumda dalgınlıktan olacak, bir şeyden söz etmeyi unutmuşum. Dergimize yazacağınıza söz verdiğiniz makale için size tabii çok teşekkür ederim. Konusu ne olursa olsun bize bir yazı yollamanıza çok seviniyor, onu büyük merakla bekliyoruz.

Tekrar en iyi dileklerimle
M. Gorki

Salzburg, 3 Kasım 1923
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Ustam,

Geçen hafta Viyana'ya bir yolculuk yapmam gerekmişti. Yarın tekrar oraya gidiyorum. Bu nedenle size ne bir mektup yazabildim, ne de derginiz için söz vermiş olduğum denemeyi yollayabildim. Sizin Freiburg'daki yaşamınız beni huzursuz ediyor. Orada bakım iyi mi, gerçekten rahat mısınız? Almanya'da yaşam koşulları gittikçe kötüleşiyor. Hele para değerinin sürekli değişmesi, insanları her gün yeni hesaplar yapmaya zorluyor. Bence bu durum düşünürler için adeta bir "zehir!" Bizler üç yıldır böyle bir ortamda yaşıyoruz, ancak bu huzursuz yaşam düzeldiğinde düşünsel gücümün de geri geleceğine inanıyorum.

Kendinizi Almanya'da rahat hissetmediğiniz ve mekân değişiminin çalışmalarınıza yararlı olacağına inandığınız an Avusturya'yı bir düşünün. Şu sıralar ülkemiz bir huzur adası! Ya da kararınızı Meran için verin. Orası da çok güzel, sakin, küçük bir kent. Sizin şimdi çok tehlikeli bir fırtınanın ortasında olduğunuzu düşünmek benim için dayanılmaz bir şey. Son yıllarda çektiklerinizin ardından artık huzura kavuşmak ve kendinizi o olağanüstü sanatınıza vermek en olağan hakkınızdır. Ateşler içinde yanan bir dönemi düşünsellik aracılığı ile sağlığına kavuşturmak inancımı yitirmeye başladım. Ateşin kendiliğinden düşmesini beklemek gerekiyor. O ise düşeceğine, yükselmeye devam ediyor.

Bugünkü satırlarımla sizi ne kadar sevdiğimizi, düşüncelerimizle de her zaman yanınızda olduğumuzu kanıtlamak istiyorum.

Stefan Zweig

Güntherstal, 6.11.1923

Sevgili Stefan Zweig,

Gerçekten çok içten, endişe dolu ve beni duygulandıran mektubunuz için size yürekten teşekkür ederim.

Evet, ülkede yaşam gittikçe zorlaşıyor. Bu trajediyi seyretmekse onu yaşamaktan çok daha güç. Uzun yıllar düşün dünyasında yer almış, onunla yaşamış, ruhları onunla çiçek açmış insanların şimdi günlük ekmek kavgasının içinde yok olmaları hüzün dolu bir tiyatro oyunu.

Herkes merak ve heyecanla "güçlü bir el"in ortaya çıkmasını bekliyor. Ayırımcılığın ve bencilliğin kendini daha sık göstermeye başlaması da insanların her geçen gün ortak bir düşünceden nasıl uzaklaşmakta olduğunun kanıtı.

Ren Nehri'nin öteki yakasındakilerse iğrenç ve çılgınca bir sevinç içindeler. Manş Denizi'nin karşı kıyısındakiler de umursamaz bir beklentiyle komşudaki can çekişmeyi seyrediyor. Ve bütün bunlara insancıllık ve Hıristiyan kültürü adını veriyorlar...

İşte bütün bunları pek düşünmemek için çılgınlar gibi çalışıp duruyorum. Ve acaba Karlsbad'a daha önce mi gitsem diye de düşünüyorum.

O çok hoşuma giden *Ay Işığı Sokağı* öykünüzün düzeltmelerini ilişikte yolluyorum. Dergi basılır basılmaz elinize geçecek. İçeriğinin, aynı dergide yayınlanacak ve konusu aşk olan öykümle benzer olması da bence ilginç.

Mektubunuz için tekrar teşekkür ederim. Makaleyi lütfen unutmayın!

İçten selamlarla

M. Gorki

Salzburg, 19.11.1925
Kapuzinerberg 5

Çok Değerli, Büyük Maksim Gorki,

Aşağıda sözünü edeceğim ve insani olduğuna inandığım konunun sizi ilgilendirmeyeceğini bilmesem şimdi bu satırları yazmaz ve zamanınızı almak istemezdim.

29 Kasım 1926 tarihinde büyük dostumuz Romain Rolland altmış yaşına basacak. Bu önemli günü kutlamak amacıyla onun dostu olabilmek şerefine erişmiş bütün büyük yazar ve sanatçıların selamlarını içeren yazıları bir kitapta toplamayı düşünüyoruz.

Kitabı basacak bir yayıncı bulundu. Şimdi yapılması gereken, dostlarının mektuplarla bilgilendirilmesi. Bu mektubun altına da hazırlama komitesinin üyeleri imza atacak. Fransa adına Georges Duhamel, Almanya adına Hermann Hesse ve Avusturya adına da ben. Sizin de bu komitede yer almanızı ve mektubu imzalamanızı arzu ediyoruz. Kabul edeceğinizden eminim. Bana yollayacağınız tek cümlelik onayınız yeterli.

Sağlığınızın yerinde olmasına ne kadar sevindim bilemezsiniz! Lenin'le ilgili anılarınızı okuduğumda çok duygulandım!

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

22 Şubat 1925

Sevgili ve Saygıdeğer Zweig,

Hermann Hesse, Duhamel ve sizinle birlikte Romain Rolland'ın (çok sevdiğim ve saydığım o insanın) doğum gününü kutlama ve ona saygı komitesinde yer almak tabii ki benim için büyük bir şeref.

Fakat önceden, katılımımın bazı zorluklar çıkarabilecek olması gerçeğine dikkatinizi çekmek istiyorum.

Avrupa'da etkin oldukları bilinen D. Mereshkowski, İ. Bunin, A. Kuprin ile beş veya altı ünlü Rus yazar daha Paris'te yaşamakta olup benden pek hoşlanmazlar. Onların gözünde ben despotlar partisi yandaşıyım! Bu nedenle şimdi beni komite üyeleri arasında görürlerse, Rolland'ı kutlayıcı yazıların altına imzalarını atmayacaklarından kokuyorum.

Lütfen bu konudaki düşüncelerinizi bana bildirin. Yanıtınızı merakla bekliyorum.

Yürekten selamlar

M. Gorki

Salzburg, 9.3.1925
Kapuzinerberg 5

Çok Değerli, Büyük Maksim Gorki,

Yolculuğumdan bugün döndüm ve mektubunuzu hemen yanıtlamak istedim. Kurmak istediğimiz komite bütün ünlü edebiyatçılara değil, sadece Romain Rolland'ın dostlarına ve onun gibi düşünenlere mektuplar yollayacak. Mereshkowski'ye, Bunin'e veya Kuprin'e yazılmayacak. Bizim düşündüğümüz küçük bir çevre; nefretle savaşan, nefretten ve her türlü çılgınlıktan tiksinen insanlar. Sizin adlarını yazmış olduğunuz kişiler ise bizimle aynı görüşlerin insanları değil. Bu nedenle de onlara mektup yollanmayacak. Bildirimizle nasyonalizmin ve politik savaşın içi boş sözlerine değil de insanlığa inanan, toplumların akan kanlarla ve korkunç nutuklarla kendinden geçtiği anlarda bile insancıl kalmasını bilmişlere ulaşacağız... Bir dostluk kitabı yayınlamayı düşünüyoruz. Korkmanıza hiç gerek yok. Ruhu nefretle dolup taşanların yanına sokulmayacağız bile.

O zavallı Ruslara olan kızgınlığınızı çok iyi anlıyorum. Vatanlarının yanıp kül olmasının verdiği acı, duygularını yok etmiş. Onlar nefret edecekleri bir şey arıyor. Ben onlara, gerçek yaşam-

larından çok uzaklarda, yabancı kentlerde yaşamak zorunda kalan bu insanlara acıyorum. Davranışlarından dolayı sanırım onları affedecek ilk kişi sizsiniz.

Lenin kitabınız, görmek isteyen okura, kendinizi bu büyük devrimciye çok yakın hissettiğinizi, ona sempati beslediğinizi açık açık gösteriyor. Diğerlerininse gözleri nefretle körleşmiş, hiçbir şeyi gerçekleriyle görmek istemiyorlar. Yaptıkları açıklamaları kabullenmesem de ben onlara acıyorum, çünkü ne kadar mutsuz olduklarını görüyorum. Sizin eserleriniz, hele son yıllarda okuduklarım, öylesine bir insanlık soluğu taşıyor ve o kadar gerçekçi ki iftiraları kendilerine çarpıp parçalanacak. Çok değerli Gorki, sakın bu sözlerimle size yaranmak istediğimi sanmayın. Fakat bugüne dek okumuş olduğum hiçbir kitapta sizin anılarınızdaki kadar içtenlik hissetmemiş, yazarın gerçeklere bu kadar insancıl yaklaştığını görmemiştim. Özellikle Andreyev'le karşılaşmanız beni çok duygulandırmış, o sayfaları en az on kez okumuştum. Şuna eminim ki onları ileride tekrar tekrar hep okuyacağım. Hiç çekinmeden de şunu söylemek istiyorum, her şeyi öylesine belirgin anlatabildiğiniz için sizi kıskanıyorum. Avrupa'da hiçbir yazar sizdeki bu yeteneğe sahip değil. Anlatımınızdaki hafiflik bir Tolstoy'da bile görülmez. Bize gelince, bizler tüm gücümüzle çalışıp çabalıyor, psikolojinin derinliklerine iniyor, yine de sizin kaleminizin ucundan kolayca damlayan o anlatım hafifliğine bir türlü erişemiyoruz. Çok değerli Büyük Gorki, siz bu yeteneğiniz nedeniyle çok mutlu olmanız gerektiğini korkarım bilmiyorsunuz. Gurur, demiyorum, çünkü bu yetenek size isteminiz dışındaki bir güçten geliyor.

Tasarladığımız proje gerçekleşirse sizi tekrar arayacağım. Çünkü şu sıra bundan pek emin değiliz. Rolland'ın alçakgönüllülüğü o kadar sınırsız ki, yakın dostlarının bu kutlamasının onu yaralamasından çekiniyoruz. Bu sürprizi yapıp yapmayacağımızı öğrenmek için kız kardeşine danışacağız.

Rolland'ın son kitabı *Aşk ve Ölüm Oyunu*'nu okudunuz mu? Bence son on yılda yazmış olduğu en güzel eser. İçinde yaşadığımız dönem, yaşlı "kahramanlar" için çok verimli olmalı! Bernard

Shaw en iyi eserini yetmişinde yazmıştı, Rolland da elli sekizinde. Her ikisi de modernlerin yanında hâlâ taptaze! Onlar bizim ümidimiz olmalı, çabuk yorulmayalım.

Çok değerli Büyük Gorki, size sağlıklı günler dilerim. Sizi ne kadar sevdiğimi ve size ne kadar hayranlık beslediğimi yazabildiğim için kendimi son derece mutlu hissediyorum.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Size küçük bir kitabımı sunuyorum, bir efsane. Eğer zamanınız yoksa okumayın. Onu elinizde tuttuğunuzu bilmek bile beni memnun edecektir.

Sorrent, 15.3.1925

Sevgili Zweig,

Bir önceki mektubunuzu pek anlamamış olduğum için gerçekten üzüldüm. Az önce elime geçen son mektubunuz da beni çok duygulandırdı. *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu*'nda olduğu gibi güzel ve derin duygularla dolu eserler verebilen sizin gibi bir sanatçının övgüleri beni nasıl gururlandırıyor, bunu söylememe sanırım gerek yok. Kendi hakkımdaki düşüncelere gelince: Yetenekli olduğum her şeyi bugüne kadar gerçekleştirdiği pek sanmıyorum. İleride de bunu başaracağımdan çok emin değilim. Gorki'ye karşı önyargılı değilim, çalışmaları karşısında gözlerimi kapatmıyorum. Şimdi size bunları yazmamın nedeni, şu sıra bitirmekte olduğum en son çalışmamın beni pek memnun etmemesi ve kendi gücümden şüphe duymam. Sanırım bu durum, zamanı geldiğinde size de, bana da ızdırap verecek bir gerçek.

Sonuna geldiğim bu kitabı –uzun bir roman– Rolland'a ithaf etmeyi düşünüyorum. Fakat bu onu sevindirir mi bilemiyorum. Siz ne dersiniz?

Bu kitabın hemen ardından, hiçbir insanda rastlanmayan coşkuyla yaşamını yola koymasını beceren Rus insanı üzerine bir kitaba başlayacağım. Eğer onu şimdi yazdığımdan daha çok beğenirsem Rolland'a ithaf ederim.

Okumaya henüz zaman bulamadığım en son kitabınızı yollamış olmanıza sevindim, çok teşekkür etmek istiyorum. Fakat okur okumaz -tabii arzu ederseniz- görüşlerimi size yazacağım. Bir okur olarak, eleştirmen olarak değil.

Gösterdiğiniz yakınlığa teşekkür eder, binlerce sağlık ve mutluluk dileği yollarım.

M. Gorki

Paskalya öncesi, 1925
Salzburg, Kapuzinerberg 5

Sevgili, Büyük Maksim Gorki,

Dostlarımın bana söylediğine göre Paskalya Yortusu, Rusya'da yılın en büyük bayramıymış ve herkes sevdiklerine hediyeler verirmiş. Şimdi ben de bu Rus geleneğine uymak istiyor ve yakınlığımın belirtisi olarak sizi uzaklardan kucaklıyor, bu büyük gününüzü kutluyorum. Her büyük sanatçının özlemi olan çalışmayı, mutluluğu, sağlığı ve kusursuzluğu sizin için de arzuluyorum.

En son kitabınızı Romain Rolland'a ithaf etmekle onu sonsuz sevindirmiş olacaksınız. Onun için dostluk aşktan bile önce gelir. Her türlü dostluk kanıtının Rolland'ın gözünde paha biçilmez değeri vardır. İşte bu nedenle şu sıralar kendini ne kadar yalnız bırakılmış hissettiğini herkes anlayamaz. Savaş yıllarında en yakın dostları korkmuş, onu yalnız bırakmıştı. Siz de bilirsiniz ki insan belli bir yaştan sonra artık yakın dostluklar kuramaz. İşte bu, gençliğin sayısız ayrıcalıklarından sadece biridir!

Sağlığınızın yerinde olduğunu duymaktan çok mutlu oldum.

Bu yıl İtalya'ya geleceğimi umuyordum, fakat burada kalmak ve çalışmak zorundayım. Eğer güz aylarında hâlâ Sorrent'te olursanız, bir günlüğüne de olsa sizi görmek için gelebilirim.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Sorrent, 14 Mayıs 1925

Sevgili Stefan Zweig,

Son mektubunuz beni çok duygulanırdı. Fakat biraz hastaydım ve Rusya'daki bazı yazarlardan gelen mektuplar beni hüzünlendirdi. Ayrıca şu sıralar üzerinde çalıştığım, konusu Rus aydınlarının son otuz yıllık yaşamı olan roman çok zamanımı aldığı için mektubunuza hemen yanıt veremedim. Sanırım o, Rus insanının psikolojik ve düşünsel davranışlarında sezilen Avrupalılığı içeren yanlarına karşın ayrıntılarındaki çeşitliliği, yaşanmış hüzünler ve kuruntularıyla gerçek bir Asya romanı olacak. Bu zor ve yorucu çalışma beni esir alıyor.

Rolland'a ithaf ettiğim roman yakında Almanya'da Rusça basılacak. Kendisinden çoktandır haber alamadım. Anatole France üzerine yazdıklarım onu pek olumlu etkilememiş olabilir. Fakat *sanatçı* France'ı başka türlü yorumlayamazdım. İnsan France'ı ise tanımıyorum. Eserlerinde, düşüncelerle zarif, hafif ve akıllıca oynaması çok hoşuma gidiyor. Bana kalırsa biz Ruslara kimi zaman Fransızların o şüpheyle gülümsemesi çok yararlı olurdu. Çünkü bizler her şeye hemen ve gözü kapalı inanıveriyoruz. Bu nedenle de bir Montagne, bir Renan ve bir France'ı çıkarmış olan bu toplumu kıskanmıyor değilim. Sanırım siz de bana Tolstoy ve Dostoyevski ile yaşamanın pek kolay olmadığı konusunda hak vereceksiniz. Ülkemizin o olağanüstü insanı A. Puşkin bundan

doksan yıl önce öldürüldü. İnsanlar onu okumaya, yeteneklerinin tüm sınırsızlığını ve derinliğini kavramaya, düşüncelerinin gücüne hayran olmaya henüz başladılar.

Cana yakın mektubunuza tekrar teşekkür eder, sizi tanımanın beni çok mutlu edeceğine inanmanızı isterim. Güz aylarına kadar burada kalacağımı sanıyorum. Buyurun gelin, ziyaretiniz beni çok mutlu edecektir. İçten duygularla elinizi sıkmak isterdim.

M. Gorki

Weimar, 10 Haziran 1925

Size saygı dolu selamlar ve hürmetler yollayan

Stefan Zweig
Romain Rolland

Salzburg, 15 Haziran 1925

Saygıdeğer, Büyük Maksim Gorki,

Romain Rolland'ın doğum günü nedeniyle hazırlamak istediğimiz kitapla ilgili olumlu tepkiler aldığımız haberine sevineceğinize eminim. Freud, Brandes ve pek çok büyük yazarımız katılmaya söz verdi. Sizin katılımınızla birlikte Rus Edebiyatı da onurla temsil edileceği için çok mutluyum. Rolland gibi bizlere çok şey vermiş bir insana böyle teşekkür edebilmemiz ne güzel bir mutluluk. Çalışmalarınızın arzuladığınız şekilde ilerlediğini ve hepimizin sabırsızlıkla beklediği büyük eserinizin yakında biteceğini ümit ediyorum.

Size hürmetler sunan

Stefan Zweig

Salzburg, 5 Eylül 1925
Kapuzinerberg 5

Saygıdeğer, Yüce Maksim Gorki,

Romain Rolland'ın altmışıncı doğum günü için hazırladığımız kitabın ona çok anlamlı, güzel bir armağan olacağı haberini duymanın şimdi sizi mutlu ettiğine inanıyorum. Her ülkeden en iyiler katılım çağrımıza yanıt verdiler ve yazılarıyla büyük dosta selamlarını yolladılar. Bu başarıyı elde etmemizde, yaptığımız çağrının altında sizin de imzanızın bulunmasının büyük rolü olduğuna eminim. Fakat şimdi, sevgili, Büyük Gorki, bu kitaba bir veya birkaç sayfalık bir yazıyla sizin de katılmanızı beklediğimizi unutmayın. Kalbinizin sesini dinleyin, Rolland'a neler söylemek istediğinizi o zaman mutlaka bileceksiniz... Gönderilen yazıların arasında adınızın olmaması hiç de hoş olmaz!

Mektubumun ilişiğine, üzerinde kitap düzenlemesini yapacak yayıncının adresi olan bir zarfı koyuyor ve size şimdiden teşekkür ediyorum.

Sizi ziyaret etmek amacıyla kasım ayında Sorrent'e gelebileceğimi ümit etmekteyim. Kısa süre önce gazetelerde, sizin Leningrad'a dönmüş olduğunuzu okuyunca çok üzülmüştüm. Fakat gazeteler –bereket versin– yalan söylemiş... Şimdi günlerinizi sağlıklı ve mutlu o güzel kıyılarda çalışmalarla geçirdiğinizi düşünmek beni sevindiriyor.

Size hayranlık duyan
Stefan Zweig

Salzburg, Ekim/Kasım 1926
Kapuzinerberg 5

Saygıdeğer, Büyük Ustam,

Mektubumun ilişiğinde size iki öykümü yolluyor ve çevirilerinin iyi olduğunu ümit ediyorum. Onları okuyacağınız için de kendimi mutlu hissediyorum. Şu sıralar bir Berlin gazetesinde yayınlanan romanınızı okuyor ve şairane anlatıma geri dönmenize çok seviniyorum. Sizi seviyor, yazdıklarınıza hayran oluyorum. Elinizi sıkabilmek için en geç ilkyazda yanınıza gelebilmeyi ümit ediyorum.

Hürmetlerini sunan
Stefan Zweig

Sorrent, 9 Kasım 1926

Sevgili Stefan Zweig,

Kitabınız bugün elime geçti. İlginize ve benim için bu çok değerli armağana teşekkür ederim. Onu daha önce okumuştum. "Wremja" yayınevinde çalışan tanıdığım İlya Wolfsohn yollamıştı. Çok dikkatli, şairane anlatımlı, stilinize sadık kalmış, eserin inceliklerini kavramış bir çeviri olduğunu ve özgün metnin tüm güzel yanlarını yansıttığını hiç çekinmeden söyleyebilirim.

Sevgili Zweig, size benim övgülerimin gerekmediğini de biliyorum. Fakat yine de çok güzel şeyler yazdığınızı söylemeden edemiyorum. *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* üzerine düşüncelerimi açıklarken de anlatımınızdaki alışılmamış o incelik ve duygusallığa hayran kaldığımı yazmıştım. Bu görüşlerimin *Bir Kadının 24 Saati* için de geçerli olduğunu, hatta bu öyküdeki ustalığınızın *Mektup, Amok, Yakıcı Sır* ve Rusya'da çıkmış olan iki kitaptaki tüm öyküleri de aştığını belirtmek istiyorum.

Yaşlı Bir Adamın Notları'ndaki yaratıcılığınız da beni çok et-

kilemişti. Size özgü anlatım gücüne ben sadece Lev Tolstoy'da rastlıyorum. Bundan daha büyük bir övgü olamaz, fakat ben bu yazdıklarımı abartılı bulmuyorum. Tolstoy'la yaptığım karşılaştırmaya beni zorlayan, sizin sanatınızda var olan, öykünüzde dolu dolu ele aldığınız, gerçeğe başkalarından daha fazla yaklaşan o çok değerli bilgelik. Hele son özdeyişteki aydın kıskançlığını öylesine zengin anlatışınıza ilk kez tanık oluyorum! Bu satırlarınızda büyük, akıllı ve hüzünlü birinin sesi duyuluyor.

Tabii öykünün konusu da beni çok etkiledi. Her şeyi mükemmel ele alıp işlemişsiniz. Rus Edebiyatı'nda bugüne dek hiç kimse bu konuya el atmamıştı. Bunu yapmış Batılı başka bir yazarı da anımsamıyorum ya da benim bilgim dışında. Sanırım buna ilk cesaret eden siz oldunuz ve bunu da mükemmel başardınız.

Ben geçmişte bazı eşcinsellerin günah çıkarmalarını dinlemek zorunda kalmıştım. Ve inanın bana, içlerinden biri de profesördü! Fakat o insanların anlattıkları, daha doğrusu itiraf ettikleri şeyler beni hiç etkilememişti, anlatmalarının ne onlara, ne de bana bir yararı olmuştu.

Öykünüzdeki karakter okuru derinden etkiliyor, düşündürüyor. Çünkü siz yaşayanlardan, benim karşılaştığım ve dinlediğim insanlardan çok daha büyük, çok daha önemli bir kişi yaratmışsınız. Bu paha biçilemez bir şey ve bana sanatın gerçeklerin üstüne çıkabildiği gerçeğini bir kez daha kanıtlıyor.

Sevgili Zweig, şimdi bütün bunları söyleyebildiğim için kendimi çok mutlu hissediyor, çok yetenekli bir sanatçının elini sıkıyorum. Sizin gelecekte, şimdiye kadar yaratmış olduklarınızdan daha da güzel kitaplar yaratacağınıza eminim.

M. Gorki

Salzburg, 19.12.1926
Kapuzinerberg 5

Saygıdeğer, Büyük Maksim Gorki,

Konferanslar vermek ve Ben Jonson'un bir zamanlar kaleme almış olduğu bir konuya dayanarak yazdığım, çok hareketli bir komedi kabul edilen tiyatro oyunum Volpone'nin provalarını izlemek için bir aydan fazladır yollardaydım. Çok başarılı bir başlangıç yaptı. Kulağıma geldiğine göre Leningrad'da da sahnelenmesi düşünülüyormuş. Yolculuk sırasında size yazmak istemiş, fakat çok cana yakın mektubunuza aceleyle yanıt vermenin doğru olmadığını da düşünmüştüm. Satırlarınız bana çok iyi geldi. İçinde yaşadığımız dünya gittikçe tekdüze olurken, yaşamın belirgin çizgileri hep birbirine benzemeye başlarken insan ruhunun derinliklerinde farklılıkları aramak, serinkanlı ve de namuslu olmak gerekiyor. Gözlerimizin önünde akıp giden o ebedi sürecin tanıkları olmak bizim görevimiz. Bize düşen, gerçeği tüm belirginliğiyle ele almak, üzerinde konuşmak... Balzac veya Dostoyevski gibi bir evren yaratabilecek güce sahip miyiz, bunu bilemiyorum. Sanırım bizler öylesine hareketli bir dönemde yaşıyoruz ki onu kolayca kavramak mümkün değil. Fakat belki geride bırakacağımız eserler bizden sonraki nesillere, içinde bulunduğumuz ruhi durumu anlamalarında aracı olacaktır.

Sevgili Büyük Gorki, ilk uzun romanınızın kitap olarak çıkmasını sabırsızlıkla bekliyorum. Önemli gazetelerde bu eseriniz üzerine yazmayı düşündüğüm kapsamlı makaleler için daha şimdiden yer ayırttım. Şunu mutlaka belirtmek isterim, gerçeği anlatırken psikolojinin ne kadar önemli bir rol oynadığını sizden öğrendik. Avrupa'da, eserlerinizdeki o yaratıcı aydınlığa bizlerin çok gereksinimi var. Alman Dili Edebiyatı her zaman, hele bugün eskiden de daha çok halktan uzak. Edebiyat her zaman yükseköğrenim görmüşlerin tekelinde kaldı. Tiksinti duyduğum o "kültürlüler" kelimesiyle tarif edilen, gözle görülmeyen bir cemiyetin insanlarının edebiyatı... Herkes için yazanlar çıkmadı toplumumuzdan. Tolstoylar, Balzaclar, Zolalar, Conradlar, Gor-

kiler... Güçlü oldukları için her şeyi hiç çekinmeden yazanlarımız olmadı bizim. Eserlerinizin insanlarımızda bu hasret duygularını yine uyandıracağını çok ümit ediyorum.

İlkyazda İtalya'ya gelebilmek düşüncesi beni çok rahatlatıyor. Fakat şu sıralar esen politik rüzgârdan da çekinmiyor değilim. Hele orada geçirmiş olduğum gençlik yıllarımda gerçekçiliğin kabul görmediğini, sanatta gerçekdışı bir coşkunun yaşandığını anımsadıkça çekingenliğim artıyor. Fakat insan yabancı bir ülkeyi olduğu gibi tanımalı, politik gelişmeleri onun kişiliğinin anahtarı kabul etmeli. Rusya'ya bir yolculuğu da düşlüyorum. Ernst Toller bana çok şeyler anlattı, halkınıza olan coşkusu sonsuzdu.

Size tekrar teşekkür ediyorum. Adınızı her zaman sevindirici bir heyecan ve derin bir saygıyla ağzıma alıyorum.

Size hürmetlerini sunan

Stefan Zweig

Cannes, 10.3.1927
Hotel Saint Georges

Sevgili, Büyük Maksim Gorki,

Size şu sıralar yazmamış olmamın nedeni tembellik değildi. Haftalardır yollardayım ve size mektup yazmak yerine aniden Sorrent'e uğrayıp elinizi sıkmak, her şey için teşekkür etmeyi kafamdan geçiriyordum. Fakat sonra fikrimi değiştirmek zorunda kaldım, bu yolculuktan vazgeçtim. Çünkü yıllardır gitmemiştim İtalya'ya, tekrar görmeyi arzuladığım çok şey vardı ve ben yoğun çalışmalarla geçen kışın ardından çok yorgunum. Bu nedenle iki haftalığına Cannes yakınlarındaki küçük bir otele çekilmeye, biraz çalışmaya ve mavi mavi ışıldayan denizi seyretmeye karar verdim.

Sevgili, Büyük Gorki, dostlarım yazmış olduğunuz önsözü bana tercüme etti. Satırlarınızdaki iyilikseverlikle yüzüm kızardı.

Siz şimdi omuzlarıma ağır bir yük yüklediniz. Sabırlı olup, çok çalışarak bana göstermiş olduğunuz o hoşgörülü güveni yitirmemeye, sizin öngördüğünüz kişi olmaya çaba göstermeliyim. Bende hâlâ neyin eksik olduğunun bilincindeyim: Daha yalın bir anlatım ve daha geniş bir çevreye tesir edebilme. O dehşet dolu yıllar bizleri engellemeseydi, belki böyle büyük bir eseri çoktan yaratmış olurdum. Bizler o dönemde günlük yaşamın altından kalkabilmek ve bu arada sanatçılığımızı da yitirmemek için çok güç kaybettik. Geçmiş dönemlerin kahramanları sayılan Dostoyevski, Tolstoy, büyük İngilizler, onlar sakin geçmiş yılları yaşamış edebiyatçılardı. Bizim yaşadığımız dönemse eserler yaratmamıza düşmandı.

Şimdi sizin yine de öylesine güçlü bir eser gerçekleştirmeniz, onu henüz okumamış olsam da beni sonsuz mutlu etti. Sizi candan kutlamak istiyorum. Bu roman beni Salzburg'da bekliyor. Yazacağım makaleler için büyük gazetelerde de şimdiden yer ayırttım. Bu makalelerime çok özen göstermem gerektiğini bildiğim için de şu sıralar bazı eserlerinizi büyük bir sevinç ve beğeniyle yeni baştan okuyorum! Siz, bizlerde olmayan ender bir yeteneğe sahipsiniz: İnsanı olduğu gibi, çok duru, capcanlı görüp kavrayabiliyor ve onu romanlarınızda yine aynı şekilde okura sunabiliyorsunuz. Günümüz edebiyatında sizin, Lenin ve Tolstoy üzerine yazdıklarınıza biraz olsun yaklaşabilen, gerçeğe bu kadar uygun başka bir eser tanımıyorum. Sanırım yakın gelecekte de bunu başaracak birisi çıkmayacak.

Şu sıralar Tolstoy üzerine bir deneme, çalışmalarımın odak noktası. Daha önce yazılmış bir sürü denemeyi okudum, fakat bence hepsi de önemsiz şeyler. Ruhsal iç gerilimleri hiç ele alınmamış. Ben elimden geldiğince bunu başarmayı deneyeceğim. Onun eşsiz beyninde bir araya gelmiş sıradanlıkla yaratıcı gücü (tıpkı Rosseau'da olduğu gibi) anlatabilmek için yürekli olmak gerek. O, yeri geldiğinde bir köylü gibi basit olmak isteyen bir insandı. Yaşamın tüm derinliklerine bakmak, herkeste ve en çok da kendinde en küçük yalanı, gerçekdışı olanı arayıp bulmak, hissetmek zorundaydı. Sanırım o sizden biraz korkuyordu, çünkü yara-

tılışındaki, kimi zaman ateşlerle aydınlattığı, kimi zaman üzerini örttüğü o karanlık ve çok çeşitli katmanları yukarıdan izlediğinizin bilincindeydi. Onu tanımış olduğunuz için sizi kıskanıyorum. Mitolojisiz bir dünyanın son kahramanlarından birine böyle yakınlaşmış olma mutluluğunu yaşadınız. Şimdi de gücünüz ve karizmanızla siz, yeni nesil için bir kahraman oldunuz.

Sağlınızın yerinde olduğunu bütün içtenliğimle ümit ediyorum. Gazeteler Rusya'ya dönmek istediğinizi yazıyor. Ülkesini çok iyi yakından tanıyan sizin gibi birisinin onu gelecekte de anılarında hep canlı yaşamak istemesini anlıyorum. Özgürlüğünüzün ve sağlığınızın bundan zarar görmemesini ümit ederim. Özgür kalmanız bizler için, en çok da bizden sonrakiler için çok değerli...

Size hürmetlerini sunan

Stefan Zweig

Salzburg, 11 Nisan 1927

Saygıdeğer, Büyük Maksim Gorki,

Romanınızı okudum, siz de yakında benim size derinden ve içten gelen gönül borcumu okuyacaksınız! Nasıl da yüce bir eser! Onu yaratmış olduğunuz için size tebriklerimi yolluyorum! Kısa süre sonra kamuoyuna da görüşlerini iletecek olan, size saygı besleyen...

Stefan Zweig

Salzburg, 20 Mayıs 1927
Kapuzinerberg 5

Saygıdeğer, Büyük Maksim Gorki!

Bir süre önce birçok Alman gazetesinde aynı anda yayınlanmış olan romanınızla ilgili yazımı beğeniyle okumuş olduğunuzu ümit ediyorum. Yazdıklarımın bu olağanüstü kitabın bende yarattığı mutluluğu size ulaştırmış olmasını da arzu ediyorum.

Bana söylendiğine göre Lev Tolstoy'un doğum günü kutlamaları nedeniyle gelecek yıl Rusya'ya gitmeyi düşünüyormuşsunuz. Öncesinde sizi ziyaret etmeye çalışacağım. Güçlü elinizi sıkmak ve size nasıl hayran olduğumu söylemek benim için bir gereksinim. Genç Rus yazarlarının eserlerini de beğeniyorum, fakat halkın ve ulusun büyük vizyonu onların yazdıklarına yansımıyor. Rusya'yı bir evren olarak gören son yazar sizsiniz. Bence o topraklara döndükten sonra da değişim geçirmiş Rusya'yı bizlere anlatmak yine sizin göreviniz olmalı. Bunu ancak sizin gibi gerçekleri seven biri yapabilir. Son zamanlarda okuduklarımız çoğu kez yanlış haberler, bir ulusun geçirdiği bu zor dönemde nedenlerin derinine inmeyen, kötü iletilmiş bilgiler. Böylesine büyük bir ülke üzerine oradan buradan toplanmış bilgiler çoğu kez yetersiz. İnsan Rusya'yı, yemekli vagonun penceresinden seyrettiği İtalya gibi görüp tanıyamaz. Bu dev ülke bir uçtan bir uca yaşanmalıdır! Şimdi sizin gibi çok doğrucu, gerçekçi birinin görevi mükemmel bir tablo yaratmak olmalıdır. Bu nedenle de *Artamanovlar*'ın üç kanatlı tablonun ilk kanadı olduğunu ümit ediyorum.

Saygıdeğer, Büyük Gorki, size olan sevgi ve gönül borcumu her zamanki iyi niyetinizle kabul etmenizi, size duyduğum saygı ve hürmete inanmanızı rica ediyorum.

Stefan Zweig

Salzburg, 10 Aralık 1927
Kapuzinerberg 5

Saygıdeğer, Büyük Usta,

Sakın sizi unutmuş olduğumu sanmayın. Tam aksine, dostlarınız ve hayranlarınız, hepimiz jübilenizin hazırlıklarıyla ilgileniyoruz. Bu dünyanın size neler borçlu olduğunu o etkinlikle kanıtlayabileceğimizi ümit ediyorum. Bugün bir ricam olacak. Şu sıralar çalışmalarım oldukça kapsamlı, öz yaşam öyküsünün üç büyük ustasını ele alan bir eser üzerinde yoğunlaştı. Kazanova (iyimser otobiyografi yazarı), Stendhal (psikolog) ve Tolstoy (ahlakçı)... Ricama gelince, gönül borcumun ve hayranlığımın belirtisi olarak size ithaf etmek istediğim bu kitabın girişine adınızı yazmama izin vermeniz.

Yanıt yollamanıza gerek yok. Eğer sizden ses çıkmazsa, düşüncelerimi onaylamış olduğunuzu kabul edeceğim. Bu küçük jestle size olan derin saygı ve sevgimi bütün dünyaya kanıtlamak istiyorum.

Bu yıl deneme çalışmalarım çok zamanımı aldı, fakat bu arada yine de bazı öyküler yazmaktan geri kalmadım. Üzerinde çalıştığım kitabı bitirir bitirmez bir aylığına Rusya'ya gitmek istiyorum. Ben insanın bu ülkeyi kendi gözleriyle görmesi gerektiğine inanıyorum. Burada okuduğumuz yabancı gazeteler bir sürü gerçekdışı haberle okurun kafasını karıştırıyor. Bu nedenle Rusya'yı görüp onu doğru anlamak bizim görevimiz. Tam yirmi yıldır büyük ülkenizi tanımayı düşlüyordum, bu özlemin yakında gerçekleşmesini şimdi heyecan ve merakla bekliyorum.

Size güzel bir sağlık ve güzel çalışmalar dilerim. Son aylarda İtalya'ya bir yolculuk yapmayı sık sık kafamdan geçirmiştim, fakat şimdi Rusya'ya gitmenin daha gerekli olduğuna inanıyorum. Eğer bu yolculuk gerçekleşirse izlenimlerimi size hemen yazacağım. Bir aylık bu ziyarerin ardından onları kitaplaştırabileceğimi sanmıyorum.

Size hürmetlerini sunan

Stefan Zweig

Salzburg, 22 Mart 1928
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Büyük Maksim Gorki,

Sanatta ve düşünde gerçekçiliği seven herkesin bayramı olacak o gün çok yaklaştı. Berlin, Piscator Tiyatrosu'ndaki toplantıda yapacağım açılış konuşmasında milyonlarca Alman'ın saygı ve hürmetini iletmek görevini üstlenmiştim. Fakat lanet olası bir soğuk algınlığı yola çıkmamı engelliyor, bu nedenle çok istemiş olduğum konuşmayı yapamayacağım. Ancak, bir başkası sözlerimi davetlilere okuyacak.

Konuşma metni ve size hayran yazarlarla sanatçıların kutlama yazıları yakında elinize geçecek. Böyle bir anmayı özendirdiğim için gurur duyuyorum. Yazarların övgü dolu konuşmalar yapmalarından, ortak bildiriler yayınlamalarından, yemekli davetlerden ve nutuk atmalardansa nefret ediyorum. Ancak ustalara saygının belirtilmesi gerektiğine inanıyorum. İnsanın çok saygı duyduğu birine duygularını açıklamaması diye bir şey olamaz. Çok şey söylemeye gerek yok, fakat her insan yaşamında bir kez de olsa bunu yapmak zorundadır.

Saygıdeğer, Yüce Gorki, saygı ve sevginin kocaman dalgaları bu günlerde Sorrent'i sular altında bırakacak! Mektuplardan bir Vezüv, evinize yanan lavlar yollayacak! Bu nedenle şimdi sadece birkaç söz:

Olduğunuz gibi kalın, bizlerin yirmi, otuz yıldır sevdiğimiz insan olarak yaşamaya devam edin... Düşün gücünüzü ölçülü kullanın, yaratıcılığınızı ve esininizi asla yitirmeyin...

İnsanlara olan o sonsuz sevginiz de daim olsun. Şu sıralar ona her zamankinden daha çok ihtiyaç var!

Size saygı duyuyorum, size olan hayranlığım da sonsuz!

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

Mart, 1928

Maksim Gorki'ye,

Adınız ünlendiğinde ben daha okula gidiyordum ve biz küçük öğrenciler Rusya üzerine çok az bilgi sahibiydik. Haritalarımızda bizim kentlerimizden ve akarsularımızdan çok uzaklardaydı, Pasifik Okyanusu'ndan küçücük Avrupa'mıza doğru, sanki onu ezecekmiş gibi uzanan koskoca, kapkara bir fırtına bulutunu andırıyordu. Ve öğretmenlerimiz anlatıyordu: Sonsuz bir ülke, fakat kültürel olarak çok geri kalmış, yoksul, insanları pek okuma yazma bilmiyor... Fakat sanmayın onları böyle burnu büyük konuşturan şeyin politik nefret olduğunu! Avrupa'da insanlara her şeye tepeden baktırtan, ileri medeniyetle daha iyi bir eğitimin verdiği o budalaca gurur duygusudur. Biz Avrupalılar sabun ve kitap sayesinde üstün bir medeniyete sahip olduğumuza uzun yıllar inandık durduk, sadece okulda değil. Ancak 1914 yılına gelindiğinde şöyle bir dokunduklarında incecik örtü yırtılıp da içimizdeki kasabın adaleleri çırılçıplak ortaya çıkıverince, ne kadar yoksul olduğumuzu kavradık.

Sonra üniversite yılları geldi ve Rusya yine bana yakın oldu. Tolstoy'la, Dostoyevski'yle Bu hiç beklemediğim yenilik ruhumu inanılmaz bir coşkuyla doldurdu. Kendimi inanılmaz bir insan topluluğunun karşısında buldum. Duyguların o güne kadar hiç tanımadığım derinliğini gördüm, baştan çıkarıcı o uçurumu tanıdım. Ruslarla birlikte yaşamaya başladık, korkutucu bir hayranlıkla. Onları sevdik, onlardan ürktük. Kimi zaman karmakarışık korku duygularıyla da olsa onlara bağlandık. Onları hem sevdik, hem de karşılarında ürperdik. Ne de olsa aramızda bir yabancılık vardı ve işte bu da bize korku veriyordu. Ruhları dolu insanlara sevgim sonsuzdu, fakat yine de onlarla bir arada yaşamayacağıma inanıyordum. O yıllarda Rusya'yı böyle tanımıştım; gerçek gücünden, halklarındansa tümüyle habersizdim.

Ve sonra sizin kitaplarınız bana sokuldu. Maksim Gorki, sizinle yine yepyeni şeyleri tanıdım. Rus gücünü, büyük bir ulusun yüreğini, yapısını ve oluşumunu tanıdım. Daha önce bambaşka,

kuraldışı, düşüncelerinde ve duygularında aşırı Rus insanı vardı benim için. Sizin sayenizde onu koruyucu, uzlaşmacı ve bilmediğim başka yanlarıyla yeniden tanıdım. Orada ve burada, bütün ülkelerde, bütün göklerin altında birbirinin benzeri toplumlar yaşadığını görüp mutlu oldum. Onlar aynı toprakla aynı güneşin besleyip yetiştirdiği buğday ile arpa gibi... Her ulus, hep toplum ekmeğe başka şekil verir, onu başka pişirir, tadı ve rengi de başkadır. Fakat onu yaratanlar insanlardır, ham maddesi de her zaman aynıdır. Her şeyin kaynağı olan o insanları, halkı, edebiyatınızla günümüzde ilk ortaya çıkaran siz oldunuz. Dostoyevski ve Tolstoy gibi yapay mayalamadınız, yüceltmediniz siz onu. Halk yazarları gibi tatlandırıp ballandırmadınız da... Siz halkı coşturucu bir gerçekçilikle, çok olağan bir dürüstlükle ve insancıl görüşlerinizle bizlere anlattınız. Siz gerçeklerinizde ne aşırısınız, ne de onları örtbas ediyorsunuz. Her şeyi görüyorsunuz, çok belirgin, tüm gerçekleriyle... Bu nedenle de sizin olaylara bakışınız benim için günümüz dünyasının harikalarından biri. Tolstoy ve Dostoyevski için gördükleri her şeyi büyütmek, devleştirmek neredeyse bir Tanrı vergisiydi. Sizin yaratıcı kişiliğiniz ise, Maksim Gorki, her zaman gerçekleri görüyor, hem de en gerçek olanları. Bir insanı anlatırken, üzerine ant içmeye hazırım, onu okura gördüğünüz gibi anlatıyorsunuz, ne çok büyük, ne de çok küçük. Hiç yanılmıyorsunuz, gözleriniz insanı olduğu gibi görüyor; onun hiçbir yanını değiştirmiyorsunuz, o ruhunuzun çok kesin ve özenli ölçüsüdür, günümüz edebiyatında benzeri yoktur. Elimizdeki binlerce fotoğraf ve binlerce öz yaşam öyküsü bugünün insanlarına Tolstoy'u, sizin kaleme aldığınız o altmış sayfa kadar iyi anlatamıyor. Ve o büyük kişiye hangi gözle baktıysanız, Rusya yollarına düşmüş yeri yurdu olmayan en fakir insana, en zavallı çingeneye de aynı gerçekçi gözle bakıyorsunuz. Rus dünyasını bize siz belgelediniz. Sizinle tanıdık Rus insanının sonsuz ruhunu, onun günlük yaşam savaşını, dünyevi isteklerini; ona yakın olduk, ona dokunduk.

Bir sanatçının içinde yaşadığı dünyaya böylesine gerçekçi bakışı, gözlerinin gücüne bağlanamaz. Bu, o insanın yüreğinin,

daha doğrusu duygularının içtenliğiyle, doğuştan gerçeğe inanışıyla açıklanabilir. Bugüne kadar sizinle karşılaşma şansını elde edemedim. Fakat eserlerinizin her bir satırı kişiliğinizdeki o üstün gerçekçiliğin kanıtı. Çünkü gerçekçi olmayan biri, yazdıklarında binlerce ve binlerce insanın alınyazısını böylesine ele alamaz. Öyle ki, sanki koskoca bir toplum varolduğunu göstermek, en saklı düşünce ve isteklerini anlatmak için sizi tanık olarak göndermişti. Ve siz böylesine güç bir mesajı tüm içtenliğinizle bizlere iletmeyi mükemmel başardınız. Günümüzde Rus halkı üzerine çok şey biliyor, onu seviyor, onun duygu ve düşüncelerine güveniyorsak, bunu en çok size borçluyuz Maksim Gorki. Şimdi duygularla dolu ve minnettarlıkla tuttuğumuz elinizde tüm Rus dünyasının sıcak kanını hissediyoruz.

Sevgiler ve hürmetlerle

Stefan Zweig

Salzburg, 27 Nisan 1928

Saygıdeğer, Büyük Maksim Gorki,

Size ithaf etmiş olduğum kitabı bugün postaya verdim. Onda adınıza, en az büyük Tolstoy çalışmam kadar rastlayacaksınız.

Sizinle ilgili konuşmamı Viyana Radyosu, İşçi Bayramı olan 1 Mayıs günü, akşamüstü saat 17.30'da yayınlayacak. Size ne kadar hayran olduğum belki ta Rusya'ya kadar duyulacak!

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Sorrent, 16 Mayıs1928

Sevgili Zweig,

Bana ithaf etmiş olduğunuz ve çok ilginç bulduğum kitabınız için size teşekkürde biraz geç kaldım. Onu okuyup bitirdikten sonra size yazmak istiyordum, ancak hemen okumaya da zaman bulamadım. Jübilemle ilgili "kargaşa" son iki ayda çalışmalarımı ve yaşamımı altüst etti. Çok yakında çıkacağım Rusya yolculuğumun hazırlıkları da kitabınızı okumama engel oldu. Stendhal'ın kişiliğini gayet başarılı anlattığınız bölüm, belki bana sizin kullandığınız kelime zenginliği ile aktarılmamış olabilir. Fakat bu çok ilginç insan, sanatçı ve düşünür üzerine Rusça yazılmış ya da Rusçaya çevrilmiş her şeyi okudum. Tüm kitaplarını da biliyorum. Bu nedenle sizin gibi başarılı, Stendhal'e eşit güçte bir edebiyatçının yazdıklarının mükemmel olduğunu söylemek hakkını kendimde buluyorum. Tıpkı sizin yaptığınız gibi, onu trajedisinin kaynaklarını keşfedebilmek için şüpheciliği ile romantizmi arasındaki karşıtlıkları kavramalı ve bunu yaparken de çok dikkatlice o insanın ruhunun derinliklerine inmeli. Sizden önce Avrupa edebiyatında bir başkası bunu yapmış mı bilmiyorum, fakat gördüğüm kadarıyla bu sizin buluşunuz ve kazanımınız. Bu başarınız benim şu görüşümü de onaylıyor: Sanatçı, sanatçıyı her zaman bir tarihçiden veya eleştirmenden çok daha iyi anlar.

Fakat sevgili dost, sizce Stendhal'ın trajedisi aynı zamanda bütün romantiklerin de trajedisi değil mi? Şüpheciliğin romantizme eşlik etmesi kaçınılmaz değil mi? Siz benzeri bir trajediyi Kleist'ta, Novalis'te, Hoffman'da, hatta A. France'da da hissetmiyor musunuz? Belki şöyle düşünmek yerinde olurdu: Stendhal'ın romantizmi ondaki şüphecilikten kaynaklanıyor. Kişiyi böyle düşündüren de Stendhal'ın bir zamanlar romantizm üzerine söylemiş oldukları: "Romantizm tıpkı bir doktorun hastasına yazdığı ilaç gibidir, zamanında ve yeterince verildiğinde yararlıdır."

Benim görüşüme göre Stendhal'ın çok insancıl bir kişiliği vardı, Schopenhauer'den çok daha önce "merhamet" duymanın gerekliliğine inanmıştı, Hristiyanlığın o melankolik merhameti-

niyse kabul etmiyordu. Belki de bu nedenle "Shakespeare ve Racine" adlı denemesinde Alman Hıristiyanlarının romantizmi için "saçma" demişti. Tabii bu pek doğru değildir, ne de olsa Alman romantizmi yürekli kahramanlar da çıkarmıştır. Onlar şüphecilerdi ve şüphe ve Hıristiyanlık birbirlerine karşıt şeylerdir...

Stendhal üzerine denemeniz, okuyanı çok ilginç düşüncelere sürüklediği gibi bence edebî yanı da erişilmez. Ancak Lev Tolstoy kişiliğinde aynı başarıyı sezemedim, dersem sizi üzer miyim? Bana kalırsa bu da çok olağan, çünkü edebiyat eleştirmenleri bugüne kadar Tolstoy'un üzerine Stendhal kadar eğilememiştir. Tolstoy düşün ile içgüdü arasında gidip gelen sonsuz bir çelişkidir, bu da yalnız bir Rus dâhide görülür. Dünyada şimdiye kadar Tolstoy'dan önce hiç kimse şöyle konuşmamıştı: "Bilinç denen şey, insana bulaşabilecek en kötü hastalıktır" veya "Bilincin fazlası tiksindiricidir." Tolstoy'un daha gençlik yıllarında kafası benzeri düşüncelerle doluydu ve son günlerine kadar da onu meşgul edip durmuştu. *Savaş ve Barış*'ın yazarını daha iyi anlayabilmek için onun kafasından neler geçtiğini yakından bilmek bence yerinde olur. Benliğindeki sanatçının yaratıcı gücüyle, ona dinsel öğütlerde bulunan "kişi" yaşamı boyunca birbirleriyle savaşmış durmuştur. Tanrı önünde bir hata yapmaktan da hep çekinmiştir. İnsana yardım edilmesi gereğinden söz açtığında Tolstoy duygularında hiçbir zaman Stendhal kadar insancıl olamazdı. Gün gelip de kendini İsa'dan kurtardığında *Kazaklar*'ı ve *Hacı Murat*'ı yazdı. İsa üzerine bir eser kaleme aldığında da iç sıkıcı *Diriliş* ortaya çıktı.

Düşüncelerimden bu kadar uzun söz ettiğim için affınızı diler, gösterdiğiniz anlayış için size içten teşekkürler sunarım.

Elinizi saygıyla sıkan

M. Gorki

Salzburg, 6 Kasım 1928
Kapuzinerberg 5

Sevgili, Büyük Maksim Gorki,

Sacco ve Vanzetti'nin mektuplaşmalarını (mükemmel bir seçki) yayınlayacak olan New Yorklu girişimcilerden bir telgraf aldım. Bu seçkide çıkacak mektupların telif haklarını koruyacak komiteye sizin de katılmanızı rica eden girişimciler Rusya'ya bir telgraf yollamış olduklarını, fakat yanıt alamadıklarını yazıyorlar. Eğer içinde Rolland'ın da bulunduğu böyle bir katılımda yer almak isterseniz lütfen Viking Press New York adresine bir telgraf yollayın.

Rusya izlenimlerim bazı gazetelerde yayınlandı. Onları birkaç gün sonra size ileteceğim. Ülkeniz üzerine kararlar vermekten, görüşlerimi açıklamaktan bilinçli olarak kaçındım. Bence iki haftalık bir gezinin ardından bunu yapmam doğru olmazdı. İsterdim ki benden öncekiler de benim gibi davransın. Gazetelerde çıkan, sadece yaşadıklarımı anlattığım ve her türlü eleştiriden kaçındığım izlenimlerime gelen tepkiler olumluydu. Yazılarımda özellikle şu yıllardaki yiğitçe çaba ve girişimlere yer verdim.

İzlenimlerimde size yaptığım ve anısı benim için unutulmaz olacak ziyarete de dokunuyorum. Yakında yine Rusya'ya gelmek, gördüklerimi bu kez daha yakından ve daha bilinçli yaşamak istiyorum. Bizlerin Rusya'ya karşı olan duygusal borcu büyüktür. Çünkü Rus insanı diğer ülke insanlarından çok daha fazla acı çekmiştir. Bu acı ve keder onu hep yüceltmiştir. Bizim Avrupa'da, insanların zengin ve varlıklı bir yaşamı olduğu sürece politikanın başarılı olduğuna inanılır. En büyük toplum da en çok otomobile sahip toplumdur. Fakat bir dün gelecek tarih bütün bunları düzeltecektir.

Saygıdeğer ustasına hürmetlerle bağlı olan
Stefan Zweig

20 Ocak 1929

Sevgili Zweig,

Çok ilginç bulduğum *Üç Büyük Usta* kitabınızı sonunda okuyup bitirdim. Sanırım "sonunda" sözcüğü sizi biraz üzecek. Fakat son haftalarda yapacak o kadar çok ufak tefek şey vardı ki tek bir kitap bile okumaya zaman bulamadım. Hele çok büyük beklentisi olan ve çabucak okunup bir kenara kaldırılmaması gereken kitapları elime almadım. Sizin kitabınız da bunlardan biriydi.

İçlerinden en çok hoşuma gideni, çok başarılı yazdığınız *Kazanova* oldu. Bu düzyazınızda o çok yetenekli insanı ve sezgileri sonsuz bir sanatçıyı –yirminci yüzyılın kargaşa dolu doruklarından, şüphe dolu bakışlarını geçmişe dikmiş bir Avrupalı rolünde– inanılmaz bir başarıyla gözler önüne seriyorsunuz. Bence bu düzyazınızda siz sadece Kazanova değil, on sekizinci yüzyılın yetenekli insan tipi üzerine de "tüm gerçek"i anlatmayı başarıyorsunuz. Lawrence Sterne'i de bir kitabınıza konu etmek istemez misiniz?

"Stendhal"ınızı ise, ona daha gençliğimde âşık olduğum ve kıskançlık duygularıyla onu herkesten koruduğum için olacak, az beğendim. Bence o, edebiyata "İnsanlara İncil" kişiliğini veren ilk yazardır. Benim gözümde, Balzac ve Flaubert'in yanısıra –Stendhal olmasa onlar olmazdı– döneminin en önemli edebiyatçısıydı. "Stendhal çok şişmandı, kadınlarda pek şansı yoktu" gibi ya da benzeri sözler, gerçek de olsalar beni şaşırtır. Ben bunları bilmek istemiyorum, daha doğrusu benim onlara gereksinimim yok. Şimdi bu yazdıklarımı komik mi buluyorsunuz? Olabilir, gülebilirsiniz. Kitabınızda Stendhal üzerine çok değişik, yeni, doğru –hatta çok güzel– şeylerden de söz ettiğinizi gördüm. Siz bir sanatçısınız, çok yetenekli bir sanatçısınız.

Yaşamındaki gerçek trajedileri ben, sizin ve başkalarının gördüğü yerlerde görmesem de Tolstoy üzerine yazdıklarınızı beğendim. Benim gözümde Tolstoy, algılamaktan nefret eden, yaşamı boyunca ona karşı savaşmış ve sonunda da onun altında kalmış

olan bir sanatçıdır. 1851 yılında yazmış olduğu *Gençlik Günlüğü* adlı kitapta şöyle der: "Bilinç denen şey, insana bulaşabilecek en kötü hastalıktır." Bunları yazan, algılaması yerinde olan bir Hıristiyandı. Fakat aradan birkaç hafta geçtikten sonra şunları ileri sürmüştür: "İnsanın kafası çok şey alır, en çok da en boş olanı!" Bir süre sonra da ilk romanının kahramanı Arsenyeva'ya yolladığı mektupta şöyle yazar: "Bilincin fazlası tiksindiricidir." Bana sorarsanız yeteneklerinin yanında algılaması o kadar önemli değildi. Fakat tedirgindi, bencil ve yüreksizdi... Bilinci, yeteneği karşısında güçsüz olduğunu fark etmişti. Onu Budizm, Schopenhauer, Talmud ve Shakespeare ile bilemişti, fakat bunlardan hiçbirinin işe yaramadığını, ahlakçı ve Hıristiyan Tolstoy'un felsefi eserlerinde görürüz. Tolstoy, Hobbes ve Hume'dan daha çok Pascal ve Amiel'in etkisi altında kalmıştı. Ve sonunda ruhsal direnme gücü azalmış bilinci, çalışmalarını olumsuz etkilemişti. O bilinç, Lev Tolstoy'u şöyle bağırtmıştı: "Ben susamam!" Ruhundaki sanatçıysa susmak istiyordu ve bunu yaptı da, Sivastopol Öyküleri, Kazaklar, Çocukluk ve Çocukluk Yılları'nda gördüğümüz gibi...

Büyük edebiyat yeteneğiyle ruhsal gücü zayıf ve din etkisindeki bilincin birbiriyle çatışması sadece Tolstoy'un trajedisi değildi. Bu, büyüklü küçüklü birçok Rus insanında da görülen bir "ruh hastalığı"dır. Ona Gogol'de, Dostoyevski'de rastlarsınız, günümüzün çok yetenekli genç yazarı Leonov'da da. *Hırsız* adlı romanının kahramanlarından biri şöyle der: "Bütün ızdırapların kaynağı düşüncedir. Düşüncenin kökünü kurutanı insanlık çok uzun süre anımsar."

Böyle "çok gizemli düşünceler"in açıklanmasını Ruslar çok severler; duygusallıkla aydın olmayı bir araya getirme yeteneğindense yoksundurlar. "Düşünen Rusların" çoğunun gözünde bilinç bir cücedir, bir palavracıdır ve işe yaramayan bir derbederdir. Rus düşünürü hep şıktır, göze batan şeyler giymeyi sever, her gittiği yerde ona "Hoşgeldiniz!" derler. Görünüşü ve davranışlarıyla kendine güveni olan bir kişidir. Biraz şeytancadır. İyi niyetli Rus insanı şeytanı pek umursamaz. Bense böyle düşünmem, benim için şeytan, kalın tüylü postu ve cüretkârlığı ile tuhaf bir yaratıktır.

Stendhal üzerine yazdıklarım, onu sadece Rus dilinde okumuş bir insanın görüş ve yorumlarıdır. Yazmış olduklarımı daha iyi anlamanız için bunu size anımsatmak istiyorum, belki eleştirirken hata yapmış ya da abartmış olabilirim.

Ve mektubumun sonunda Sevgili Zweig, bana ithaf ettiğiniz kitap için size teşekkür etmeme izin verin. Dostluğunuzu bu şekilde göstermeniz beni çok duygulandırdı. Elinizi sıkmama lütfen izin verin.

Acaba Romain Rolland'ın bana niçin yazmadığını biliyor musunuz? Ondan çoktandır mektup gelmiyor. Yoksa onu incittim mi?

Sağlıcakla kalın, sevgili dost

M. Gorki

Salzburg, 16 Aralık 1929
Kapuzinerberg 5

Saygıdeğer Maksim Gorki,

Bu mektubumla yıl sona ermeden kendimden bir yaşam işareti vermek ve size olan sevgimi tekrarlamak istiyorum. Yeni yıl programıma göre sizi ve başka dostları görmek için ocak veya şubat ayında Sorrent ve Amalfi'ye geleceğim.

Şimdi sözünü etmek istediğim konuysa pek sevindirici değil, hatta öfkelendirici. Kısa süre önce İstrati'den birkaç kitap okudum, çalışmalarınızı yanlış anlamış olması beni çok kızdırdı. Bence dünya tarihine bakışı biraz geniş olan her insan içinde bulunduğunuz durumun ve çalışmalarınızın ne kadar zor olduğunu kavrayacaktır. Şimdi Rusya'yı yönetenlere saldırmak kolay. Istrati gibi bir yabancının bunu yapması da zor değil; fakat böyle davranırken kitaplarındaki olumsuz görüşlerin Rusya'ya saldırmak isteyenler tarafından kullanılabileceğini unutuyor. Tanınmış bir Rus edebiyatçısı olarak sizin eleştiri yapmanız çok sorumlu bir görev. Şu sıralar susmak zorunda kalmanızı anlıyorum. Fakat

düşünen ve anlayışlı her insan bu suskunluğa saygı duyacaktır. Günümüzde politika, artık hemen hemen her yerde düşünden çok ekonomik çıkarların etkisinde. Bu nedenle de bizler, olaylar karşısında gittikçe "hayır" veya "evet" hakkımızı daha çok yitiriyoruz. Fakat şuna inanmanızı bütün içtenliğimle rica ediyorum: Sizi seven ve size saygı duyan her aklı başında insan Istrati'nin öne sürdüğü anlamsız gerekçeleri kabul edemez.

İstrati'yi biraz olsun tanıyorum. Benim gözümde o, fanteziyi ve masalımsı şeyleri seven, coşku dolu bir düşler insanıdır. Sakin, doğrucu, ileriyi gören bir zekâya hiçbir zaman sahip olmamıştır. Bugün Rusya'da olup bitenleri hiç kimse doğru dürüst kavrayıp kesin bir görüşe sahip olamaz. Ben kendimi böyle hissediyor, karar vermek istemiyorum. Günümüz dünyası bana kalırsa "iki perde arası politikası!" Ben sadece içten içe kaynamalar, hazırlıklar ve karmakarışık uzanan çizgiler seçiyorum. Bütün bunların bir bütünü oluşturup her şeyin berraklaştırmasını beklemek zorundayız.

Bu arada yeni yeni eserlere zaman bulmuş olduğunuzu ümit ediyorum. Belki İtalya'ya sizi ziyarete geldiğimde bana onlardan söz edersiniz.

Sevgi dolu anılar, içten selamlarla hürmetlerini yollayan

Stefan Zweig

22 Aralık 1929

Sevgili Stefan Zweig,

Ocak veya şubat ayında Sorrent'e gelmek istemeniz beni çok sevindirdi. Lütfen birkaç gün önceden geliş tarihinizi ve saatini bildirin.

İstrati'nin kitaplarını okumadım. Benimle ilgili şeyler yazmış olduğunu ilk kez sizden duyuyorum. Fakat hakkımda pek övücü şeyler yazmadığına da inanıyorum. Geçen yıl Moskova'da beni

ziyarete gelmiş, ancak sohbetimiz bir saat bile sürmemişti. Birkaç dakika sonra ondan hoşlanmadığımı fark etmiştim. Çünkü kendisine güvenip bazı şeyler anlatmış olduklarını duyduğum kimi tanıdıklarım üzerine benden bilgi istemeye kalkışmıştı. Hele bazı sorularındaki inanılmaz kabalık nedeniyle onu Amerikalı bir gazeteciye benzetmiştim. Bütün sohbetimiz boyunca, konuşması ve davranışlarıyla onu okuma yazma bilmeyen birine benzetmiştim.

O, hem benim hem de onun için pek kolay geçmediğine inandığım sohbetin ardından beni birkaç kez, kullanması için Moskova yakınlarında ona verdikleri yazlık eve davet etmişti. Fakat ben bir gün olsun onu ziyaret etmemiştim. İşte İstrati ile aramdaki bütün yakınlık bu; gördüğünüz gibi çok kısa bir öykü! Hakkımda yazdıkları kızmaya bile değmez şeyler sanırım. Fakat sizin öfkelenmeniz ve yazmış olduğunuz dostça satırlar beni yine de duygulandırdı.

Sizi sabırsızla bekler, elinizi sevgiyle sıkarım.

M. Gorki

11/12 Ocak 1930
135 Corso Vittorio Emanuele
Parker's Hotel, Napoli 81

Saygıdeğer, Büyük Maksim Gorki,

İki haftalığına Napoli'de Parker Hotel'de kalacağım. Size uygun bir günde ziyaretinize gelmek beni mutlu edecektir. Değerli zamanınızı bir saatten fazla almak istemiyorum. Sizi mutlaka görüp tanımayı arzulayan eşimin de benimle gelmesine izin vermenizi rica ederim. Lütfen size en uygun gün ve saati seçin.

Hürmetlerini sunan

Stefan Zweig

Sorrent, 12 Ocak 1930
Stefan Zweig
Parker Hotel
Napoli

Sizi ve Madam Zweig'ı Çarşamba günü öğle üzeri saat 12.00'de göreceğim için mutluyum.

Gorki

Sorrent, 18 Ocak 1930
Stefan Zweig
Parker Hotel
Napoli

Yarın, Pazar günü saat 12.00'de Napoli'de Hotel Continental'de görüşmek üzere.

Gorki

Sorrent, 23 Ocak 1930
Capo di Sorrento
Famiglia
Maksim Gorki

Çok Değerli Dostlar,

Cumartesi günü öğleden sonra size uğramak istiyoruz, fakat rahatsız edeceksek lütfen bildirin. Kontes Budberg'e de hürmetler sunarız.

Yeniden görüşebileceğimize sevinen

Stefan ve Friderike Zweig

Roma, 27 Ocak 1930

Sevgili Usta'ya ve sizlere olağanüstü misafirperverliğiniz için candan teşekkür ederiz.

Stefan Zweig

Ocak/Şubat, 1930

Saygıdeğer Ustam, Sevgili Dost,

Güneşli, güzel havada oturmuş denizi seyrederken birlikte olduğumuz saatleri mutlulukla anımsıyor, sizlere buradan en güzel selamlarımızı yolluyoruz.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Matmazel Budberg'e, Matmazel Timosa'ya, oğlunuza ve küçük kızlara da saygı dolu selamlar

Friderike Zweig

Salzburg, 4 Mart 1930
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Maksim Gorki!

Size uzunca bir mektup yazmak istediğim için benden bugüne kadar haber alamamıştınız. Fakat çalışmalarım buna hep engel olmuştu. Münih'te ne yazık ki çok kısa görüşebildiğim Kontes Budberg, öğrendiğime göre şu sıralar yanınıza gelmiş olmalı. Kendisiyle konuştuğum bazı şeyleri size ilettiğini ümit ediyorum.

Önce Rolland'dan bir haber iletmek isterim: İstrati'nin yaptık-

larının benim kadar onu da sinirlendirmiş olduğunu size söylememi rica etti. Hatta o şimdi durumdan kişisel olarak benden çok daha rahatsız. Çünkü Rolland'ı tanıyan herkes, İstrati'nin ona çok bağlı olduğunu bilir. Bu nedenle de tanıdıkları böyle bir çıkışı onun onayı olmadan yapamayacağı kanısında. Gerçekteyse İstrati o kitabı Rolland'ın birkaç kez dikkatini çekmesine karşın kaleme almıştır. Şimdi de nasıl bir saçmalık yapmış olduğunun bilincinde. Böyle davranmasının nedenlerini araştırırken şu gerçeği de unutmamak gerekir: Büyük külfete girerek yayınlayacağı üç ciltlik eserle tüm gerçeği açıklayacağını neredeyse tüm dünyaya duyurmuştu. Gerçekse çok utandırıcıydı. Ciltlerden birincisini İstrati yazmıştır. Fakat ikincisini Viktor Serge, üçüncüsünü de Boris Suvarin. Benim gözümde bu dürüst bir davranış değildir. Ünü için yabancı yazarların çalışmalarını kullanmaktan çekinmeyen bir İstrati, hiç olmazsa onların desteğini aldığını açıklayabilirdi. İstrati'yi tanıyan bizler biliyoruz ki onun yetenekleri tarafsız açıklamalar yapmaya yetersizdir. Onun tüm yeteneği, ateşli oluşu ve Doğu insanının sınır tanımayan vizyonudur. Her şeye çabuk inanmasının kurbanı olur, her yalanı gerçek sanır, kendi uydurduklarını da... Siz bir öykünüzde böyle birini anlatmıştınız; gerçek dünyada değil, kendi buluşu olan düşler dünyasında yaşayan biriydi o... Bana göre düşler dünyasının insanı olan İstrati, aynı yetenekleri kullanarak politika yapınca züccaciye dükkânına girmiş bir filden hiç de farkı kalmıyor. Rolland sözü geçen kitapla yakından uzaktan ilgisi olmadığını söylüyor; kitabı hiç beğenmediğini de özellikle belirtiyor. O, ülkenizdeki gelişmeler üzerine kesin görüşlerinden ne olursa olsun dönmeyecek tek insandır.

Kimi yanlışlar yapılmış olduğunu tabii benim gibi o da biliyor. Günümüz insanlığının çok az cana yakın davranışlarından biri, dünyanın herhangi bir ülkesinde bir sanatçı ya da bir düşünür saldırıya uğradığında duyarlılık göstermesidir. Tıpkı savaş sırasında yedi yaşında bir çocuğun öldürülmesiyle iki yüz yetişkinin şehit düşmesi örneğinde olduğu gibi bir düşünürün haksızlığa uğraması da yüzlerce tanınmamış insana haksız davranmadan daha çok dikkati çeker. Düşünürler ve aydınlara verilen desteğin,

onlarla dayanışmanın sınırlar ötesi olması günümüz dünyasında, bereket versin henüz geçerli bir güçtür...

Şimdi bu mektubumda tüm ayrıntılara girmek istemiyorum. Ben sadece sizin, acaba Rolland'ın davranışlarında ve görüşlerinde değişiklik mi oldu, diye düşünmenizi engellemek istiyorum. Gazetelerde yazanlardan etkilenip görüşlerini değiştirmeyen ender insanlardan biridir o. Savaş yıllarında, belli amaçların kamuoyundan habersiz yayılması için yüzlerce yıldır geçerli sistemin uygulandığını öğrenmiştik. İşte o kitap da bu amacın kapsamında yapılmış bir çalışma. Ancak bu erginleşmemiş insan, kimin için ve kime karşı bıçak bilediğinden habersiz.

Değerli Maksim Gorki, yavaş ve çok dikkatle okuduğum son romanınız için size teşekkür etmek istiyorum. Yine dolu dolu bir roman. Kişileri bütün özellikleriyle ele alışınız ve anlatımınızdaki canlılık beni yine şaşırttı. Devamı olacak romanları şimdiden çok merakla bekliyorum. Bence bu eseriniz gölgede geçiyor, üzerinde karanlık bir bulut var; sanırım ondan sonrakiler fırtına ve yağmuru getirecek. İşte böyle kitaplarla insan, savaş öncesi yıllarda huzursuzlukların nesilleri nasıl baskısı altına almış olduğunu çok daha iyi kavrıyor. Bu huzursuzluğun ne demek olduğunu ve insanların kafasında oluşmadığını, dönemin gerginliklerinin onu bizlere taşıdığını biliyoruz. Tıpkı gebe kalıp kalmadığına pek emin olmayan bir kadının durumundaydık.

Bana gelince, Roma'daki çok hoş günlerin sonu yaklaşırken aniden buraya dönmek zorunda kaldım. Bir artistin sözleşmeden geri çekilmesiyle oyunda kimi değişiklikler zorunlu olunca sağa sola gitmem gerekti. Şimdi Almanya'ya geçiyorum, yapılanları görmeli ve Viyana ile Berlin'deki prömiyerlerinin nasıl sahnelenmesi gerektiğine karar vermeliyim. Fakat bu arada bir şey öğrendim; insanın her yıl uzun bir süre alışmış olduğu çevrenin dışında yaşaması onun çalışmalarını olumlu etkiliyor. Gelecek yıl da İtalya veya İspanya'da uzun haftalar geçirmeyi şimdiden planlıyorum. Sizi ziyaretlerimizde bize karşı göstermiş olduğunuz içtenlik, öylesi güzel anları hep yaşamak isteyen bizlere yine İtalya'yı yeğletecek gibi. Yaşamdaki güzel her şey gibi o anlar da pek ender.

Size güzel çalışmalar ve sağlıklı günler dilerim! Lütfen ailenize ve dostlarınıza da içten selamlarımı iletin.

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

Hamburg, 12 Ağustos 1930

Sevgili ve Saygıdeğer Maksim Gorki,

Uzun süredir size yazmamış olduğum için utanç duyuyorum. Son zamanlarda sizi sık sık düşündük, hele o çok sevdiğimiz İtalya doğasının deprem tehlikesi geçirdiği günlerde. Şu sıralar tatildeyim ve çalışmalarımın büyük bir bölümünü bitirdiğim için kendimi mutlu hissediyorum. Şimdi biraz nefes almak ve size şu satırları yazabilmek beni çok sevindiriyor. Yakında Wladimir Lidin'i ya burada ya da Berlin'de göreceğim. Çok merak ediyorum, çünkü gazetelerin her zaman tarafsız veremediği, çoğu kez de kötümser yorumladığı Rusya haberlerini onun ağzından dinleyebileceğim. Bana kalırsa ortam hiç bu yıl olduğu kadar gergin, hüzün verici ve heyecan dolu değildi. Gelecek nesil Rus yazarları, Fransız devriminin yarattığından çok daha büyük, koskocaman bir oluşum bulacaklar. İnsanlar olup bitenleri kavrayabilmek için tüm bilgilerini, duygularını ve kullandıkları kavramları yenileriyle değiştirmek zorunda kalacak. Ben bile bugün mümkün olduğu kadar çok şeyi anlayabilmek için elimden gelen bütün çabayı gösteriyorum. İçimizde sayısız düşünürse anlaşılmaz bir kayıtsızlık ve uyuşuklukla olup biteni umursamıyor. Onlar gelecek neslin, belki de gelecek yüzyılın tüm alınyazısının günümüz Rusya'sının alınyazısına bağlı olduğunun ya farkında değiller ya da farkındalar fakat seslerini çıkarmıyorlar. Sevgili, saygıdeğer Gorki, çok istemenize karşın bu yıl Rusya'ya gidememek çok üzücü olmalı. Umarım bunun nedeni sağlığınız değildir. Bizlere büyük destanınızın son bölümünü borçlusunuz. Onu inanılmaz bir merakla bekliyorum.

Bu kış yine Napoli veya Sorrent'e gelme ihtimalim var. Elimde

olsa iki veya üç yıllığına Avrupa'yı terk ederdim, örneğin Balear adalarına yerleşirdim. Fakat bu yakın gelecekte mümkün olmayacak, çünkü sırada bitirilmeyi bekleyen ve beni bazı kentlerle kütüphanelere bağlayan psikolojik içerikli büyük bir kitap var. Belki o bittikten sonra uzunca bir yolculuk mümkün olur. Eylül sonundan sonra özgürüm, sadece küçük bir romanı düşlüyorum. Fakat onu her yerde yazabilirim, yirmi yaprak beyaz kâğıtla bir kalem yeterli bana. Onlar da her gittiğim yerde bulunur. Böyle bir yaşam benim için özgürlük demek. Çünkü her geçen yıl kendimi daha çok bir yörüğe benzetiyorum; gittiğim kentler, ülkeler, yabancı diller bana özgürlüğümü veriyor. İtalya beni kendine çekiyor, ne de olsa sizi ve yakınlarınızı yine görebileceğim.

Bu aralar Rolland'dan daha sık haber aldığınızı ümit ederim. Bugün Fransa'da Rusya üzerine düşüncelerinde özgür, dosdoğru ve politikaya bağımlı olmayan tek düşünür o. Oysa acınacak bir bilgisizlik her yanı sarmış, mültecilerin desteklediği bir düşmanlık gittikçe artıyor. Fransa'ya gitseydiniz ülkedeki havayla bir hafta sonra nefes alamazdınız.

Bizlerden uzun süre ses çıkmasa bile sizi her zaman bütün içtenliğimizle anımsıyoruz.

En güzel selamlar, her zamanki hürmetlerle

Stefan Zweig

Hamburg, Ağustos, 1930

Saygıdeğer, Büyük Maksim Gorki,

Hamburg'da Wladimir Lidin'le buluşma mutluluğunu yaşadım. Birlikte sizi tüm içtenliğimizle andık.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Salzburg, 12 Eylül 1931
Kapuzinerberg 5

Sevgili Bay Herzfelde,

Sinclair için yaptığınız çağrının altına imzamı atamayacağım için özür dilerim; bence Nobel Ödülü'ne aday olacak tek bir kişi var. O da yirmi, otuz yıldır bir türlü kabul görmeyen ve kanıma göre çoğu edebiyatçıdan daha başarılı Maksim Gorki'dir! Sadece politik nedenlerle Rusya'nın edebiyat alanında hâlâ boykot edilmesini ben çok çirkin buluyorum. Tolstoy'u bile ciddiye almamışlardı. Ben Sinclair'e saygı duyuyor, eserlerini beğeniyorum. Fakat ondan çok daha yaşlı olan başkalarına kanımca öncelik tanınması gerekiyor. Maksim Gorki ve Sigmund Freud'a...

İçten selamlarla
S.Z.

Sevgili, Büyük Gorki,

Nobel Edebiyat Ödülü'nün bu yıl Upton Sinclair'e verilmesi için yapılmış çağrıya yolladığım yanıtı iletiyorum. Bu ödülün size verilmesi gerektiğinde ısrar edeceğim! İlkyazda Rusya'ya gidecek ve ülkenizde değişik yolculuklar yapacağım, nedeni yeni bir kitabım...

Size hürmetlerini sunan
Stefan Zweig

Salzburg, 10 Mayıs 1932
Kapuzinerberg 5

Yardımsever Maksim Gorki'ye,

Sevgili, saygıdeğer usta Gorki, bugün sizden bir insana yardım konusunda ricada bulunmak istiyorum. Yürekli genç bir kız, daha fazla dayanamadığı tutucu düşünceler ülkesi Romanya'yı terk edip başka bir yerde, yeni bir işle yeni bir yaşama başlamak

istediği için -namuslu çalışmak isteyen insanlara Avrupa'da yer olmadığından- Rusya'ya gitmiş. Orada kendine bir iş bulmuş, fakat resmi makamlara, onun geldiği tutucu düşünceler ülkesinin ajanı olmadığını kanıtlayacak bir garanti gerekiyor. Ben böyle bir belgenin altına, onun -adı Eva Maria Horn- her işi onuruyla yapacağına dair hiç çekinmeden imzamı atabilirim. Fakat benim vereceğim garanti Rusya'da pek işe yaramıyor. Belki siz birkaç kelimeyle her şeyi kolaylaştırır ve böylece yetenekli bir insana geleceğin yolunu açarsınız.

Sizi sık sık sevgi ve saygıyla anımsıyorum. Kısa süre önce bir araya gelen yakın dostlarımla bu dünyanın size artık Nobel Ödülü vermesini talep ettik. Fakat profesörlerin karar verdiği yerde gerçekler masanın altında kalmaya mahkûmdur! Sağlığınızın yerinde olduğunu umuyorum. En iyi dileklerimiz, gittikçe artan bir ümitle uzaktan izlediğimiz ülkeniz için... Avrupa'nın budalalığı düşünen her insanı utandırıyor!

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

15 Eylül 1932
266 SALZBURG 65 15 84

ALMANYA ÜZERİNDEN = MAKSİM GORKİ MOSKOVA
BÜTÜN İÇTENLİĞİMİZLE ALTMIŞ YILLIK ÇALIŞMALARI KUTLUYORUZ. ONUNLA DÜNYAYA HÜZÜNLÜ ALINYAZILARI VE KİŞİLERDEN OLUŞAN İKİNCİ BİR DÜNYA ARMAĞAN EDİLDİ VE BÜTÜN İNSANLARA RUS HALKININ YÜCELİĞİ KANITLANDI. SİZ SAYGIDEĞER USTA, ÇALIŞMALARINIZA SON VERMEYİN SANAT İÇİN, ÇALIŞANLAR İÇİN, DERT DOLU İNSANLAR İÇİN VE SİZE HAYRAN DOSTLARINIZ İÇİN...

DOSTLARINIZDAN BİRİ OLAN VE SİZE SONSUZ SAYGIYLA BAĞLI
STEFAN ZWEIG

Londra, W.I., 12 Mayıs 1934
11. Portland Place

Sevgili, Saygıdeğer Maksim Gorki,

Az önce gazetede ağır kaybınızın haberini okudum. Şimdi size hemen en içten başsağlığı dileklerimi iletmek istiyorum. Oğlunuz anılarımda o kadar canlı ki... Gülümseyen, insancıl yüzünü karşımda görüyorum. İçten duygularımın sizin duygularınızla bir arada olduğunu bilmenizi rica ederim. Başsağlığı dileklerimi lütfen gelininize de iletin. Şu anda size ne kadar bağlı olduğumu fark ettim, bu duygularım mutlu anınızda olduğu gibi en mutsuz anınızda da geçerli. Sizinle aynı duyguları yaşıyorum.

Bugün size kendimden bir şeyler yazmak istemiyorum. Son yıl benim için oldukça yoğun geçmişti. Almanya'da olup bitenler karşısında kendi görüş ve duygularımı bir düzene sokmak sorumluluğu altındaydım. Sonra Viyana olayları. Bana göre Avrupa bazı kararlar almaya hazırlanıyor. Ruhsal ve düşünsel huzursuzluk bütün ülkelerde başka, fakat her yerde aynı güçte. Şimdi birey olarak benim görevim, olup bitenlere sakin ve kararlı bir biçimde karşı çıkmak.

Sizi sık sık ve her defasında büyük saygıyla anıyorum. Şu günlerde olduğu kadar sizi hiç böyle içten düşünmemiştim.

Saygılar ve hürmetlerimle
Stefan Zweig

Ocak 1936

Saygıdeğer Maksim Gorki,

Bugün size Romain Rolland'ın 26 Ocak 1936 tarihinde yetmişinci doğum gününü kutlayacağını anımsatmak istiyorum. Paris'teki tüm dostların, geçen yılki toplantıda olduğu gibi büyük bir açıklamayı imzalaması için çaba gösterdim. Fakat hepsi çok

ağırdan alıyor, bence tembeller. Fakat pek zamanımız kalmadı. Belki bir çağrınız, örneğin sizden gelecek telgraf, onlara dostluk görevlerini anımsatır ve ümit ederim bir işe de yarar.

Saygılar ve hürmetlerimle

Stefan Zweig

Haziran, 1936

26 VİYANA 30/29 18 2210 = ACELE

MAKSİM GORKİ AİLESİ MOSKOVA

ÇOK SARSILDIM. DÜNYAMIZI HERKESTEN DAHA İNSANCIL VE ŞAİRANE GÖRMÜŞ O GÜZEL GÖZLER SONSUZA DEĞİN KAPANDI.

BÜTÜN İÇTENLİĞİ İLE BAŞSAĞLIĞI DİLEYEN

STEFAN ZWEIG

Sigmund Freud ile mektuplaşmalar
(1908 – 1939)

3.5.08
Viyana, IX. Bölge
Berg Sokağı 19

Çok Saygıdeğer Doktor Bey,

Geçtiğimiz haftanın ilk günlerinde Viyana'da değildim. Döndüğümde beni bekleyen o kadar çok iş vardı ki, göndermek nezaketinde bulunduğunuz kitap için size hemen teşekkür edemedim. *Eski Çelenkler* adlı eserinizden sizin bir şair olduğunuzu biliyordum; şimdi bu kitabınızın sayfalarını karıştırırken gözlerimi kamaştıran o güzel, akıcı mısraların bana keyifli saatler yaşatacağından ve bütün işimi bırakıp onları okuyacağıma eminim.

Teşekkürlerimin kabulünü rica ediyorum.

Hürmetlerimle
Freud

4.7.08
Viyana, IX. Bölge
Berg Sokağı 19

Saygıdeğer Doktor Bey,

Bir nefeste okuyup bitirdiğim *Balzac* için size çok teşekkür ederim. Okuru, anlattıklarınızla bir girdabın içine çekiveriyorsunuz. Eserdeki kişi çok başarılı, fakat Napolyon'unuz kim, onu tam çıkaramadım. Her ikisinin bu zapt etme gücünden kendinize büyük bir pay almışsınız ve bunu kullandığınız dille öyle güzel anlatıyorsunuz ki okurken çok değerli bir atın üzerinde oturan yürekli süvarinin görüntüsünü kafamdan atamadım. Kafanızdaki düşünceleri de, sanki kendi düşüncelerimmiş gibi, o kadar rahat anladım ki...

Thersites de çok başarılıydı, hatta yer yer coşturucuydu. Fakat şu veya bu karakterde niçin aşırılığa kaçtınız, niçin kimi yerlerde kahramanı karikatürize ettiniz? Benim gibi gerçekçi birinin böyle sorular sorması olağan...

Operanızı bana yollamak istemenizi çok güzel buluyorum. Acaba ben de, tabii bambaşka içerikli eserlerle karşılık verebilir miyim?

İçten selamlar, hürmetler sunan

Freud

7 Aralık 1911
Viyana, IX. Bölge
Berg Sokağı 19

Çok Saygıdeğer Doktor Bey,

Yollamış olduğunuz o duyarlı ve psikolojik açıdan çok değerli çocuk öyküleri için teşekkürlerimin kabulünü rica ederim. Ancak daha birkaç sayfa okumuştum ki, evimdeki büyük okuma grubu onu ara sıra da olsa elimden çekip alıverdi. Şimdi yaşlı bir okur yerine birçok genç okur kazandığınız için kızmayacağınızı umuyorum.

Saygılar ve hürmetlerimle

Freud

19 Ekim 1920
Viyana IX. Bölge
Berg Sokağı 19

Çok Saygıdeğer Doktor Bey,

Şimdi biraz sakinliğe kavuştum. Yollamış olduğunuz ve ilk haftaların yoğun çalışmaları arasında büyük bir zevkle okudu-

ğum güzel kitabınız için size teşekkür etmeyi bir görev biliyorum. Anlatımınızdaki ustalıkla duygusallığın bir araya gelişi okuru tatmin ediyor, ona ender rastladığı bir mutluluk veriyor. Özellikle cümlelerinizdeki yinelemeler ve güçlendirmelerle anlattığınız kişiye sokuluşunuz ilgimi çekti. Düşlerde saklı olanı yavaş yavaş aydınlığa çıkaran kimi belirtileri andırıyor.

Karakterleri anlatımınızı ince eleyip sık dokumama izin verirseniz, Balzac ve Dickens'deki başarınızın üstün olduğunu söyleyebilirim. Fakat bu çok zor değildir, çünkü her ikisi de kolay ve dosdoğru kişilikli insanlardır. Zor Rus'ta ise bu o kadar kolay değil; pek memnun edici olmamış. Kimi yerde boşluk ve soru işaretleri hissediliyor. İzin verirseniz bazı açıklamalarda bulunmak istiyorum; özellikte de kendini psikopatalojinin elinde bulan Dostoyevski üzerine.

Bana kalırsa siz Dostoyevski'yi sözde bir sara hastası olarak görmemeliydiniz. Onun bu hastalığa tutulmuş olduğu pek doğru değildir. Sara hastalığı organik bir beyin rahatsızlığıdır ve genelde düşün değerini yitirir, verimi azalır. Şimdiye kadar düşün gücü çok yüksek tek bir ünlüde böyle bir rahatsızlığa rastlanmıştır; o da duygusal yaşamı üzerine pek az bilgimiz olan düşün devi Alman fizikçi Helmholtz'dur. Sara hastası oldukları savlanan tüm diğer ünlüler gerçekte isteri hastasıydı. Düşçü Lombrosso ikisi arasındaki farkı henüz teşhis edememişti. Bu tıbbi fark çok önemli bir titizliği gerektirir. İsteri, ruhsal öğelerden oluşmuş bir bileşimdir, kimi insanda sanatının doruğunda kendini gösterir. Bu, hiç çözümlenmemiş, ileriki yıllarda kişinin ruhsal yaşamında ortaya çıkıveren, onu ikiye bölen önemli bir sorunun kalıtı olabilir. Bana kalırsa Dostoyevski'yi anlatırken her şeyi onun isteri hastalığı üzerine inşa edebilirdiniz.

Dostoyevski'nin bünyesinin isteri hastalığına yatkın olduğu etkeninin yanı sıra ben kanıtlanmış başka bir etkeni de çok ilginç buluyorum. Bana bir zamanlar Dostoyevski'nin yaşam öyküsünde bir bölüm göstermişlerdi. Buna göre o kişinin ileri yıllarda ortaya çıkan sağlık sorununun nedeni, çocukluğunda babasının sert davranışları ve onu cezalandırmış olması olabilir. Ancak bunun nasıl bir ceza olduğu "gizli" tutulmaktadır. Siz sözünü ettiğim bölümü araştırıp kolayca bulabilirsiniz. Çocukluğunda yaşadığı olaylar ilerde travmaya dönüşmüş ve krizlere neden olmuştur.

Dostoyevski'nin bütün yaşamını babasıyla olan ilişkilerinin yarattığı ruhsal durum etkilemiştir. Çok bilinçli, hatta mazoşist bir boyun eğmeyle öfkeli bir karşı çıkma arasında gidip gelmiştir. Mazoşizm, kendini baskıdan kurtarmak isteyen kişinin suçu kabullenme duygularını içerir.

Sizin düalizm dediğiniz şey ruhsal bir anlaşmazlık, daha doğrusu bir çelişkidir, ruhsal bir kalıtımdır. Rus insanında başka toplumlardan daha çok yer etmiştir. Daha birkaç yıl önce tedavi ettiğim bir Rus hasta için yazmış olduğum kapsamlı raporda da açıklamıştım. Çocukluğunda yaşadıkları ve ruhsal çelişkisi, isteri hastalığının belirtilerine neden olabilir. Bu ruhsal duruma, nevrotik olmayan Ruslarla, Dostoyevski'nin hemen hemen tüm roman kahramanlarında rastlanır.

Sizin de gözünüzden kaçmadığına emin olduğum, onun edebiyatındaki tuhaflık bizler için yadırgatıcıdır, Rus insanı içinse olağan bir ruhsal durumdur. Öncelikle ızdırap verici, yadırgatıcı şeylerle ilgilenir. Ancak bu gibi şeyler ruh çözümü olmadan kavranamaz. Baba katilliğini ele aldığı *Karamazov Kardeşler* Dostoyevski'nin kişisel sorunudur. Başkalarına olan sevgisindeki alışılmamışlıklar, içgüdüsel öfke veya sınırsız acıma, kahramanları seviyor mu, yoksa nefret mi ediyor, seviyorlarsa kimi seviyorlar... Bütün bunların temeli onun psikolojisidir.

Patolojik yanlarını vurguladığım için, Dostoyevski'nin ozansal yaratıcı gücünü küçümsüyor olduğumu düşünmeyeceğinizi biliyorum. Fakat şimdi çok uzadığına inandığım mektubu bitirirken bu konunun sabır gerektirdiğini de söylemek isterim.

Tekrar teşekkür eden, içten selamlar yollayan

Freud

Salzburg, 3 Kasım 1920
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Profesör,

Derin bilgilerinize ve benim için çok değerli mektubunuza ancak bugün teşekkür ediyorsam, bunun nedeni üç hafta süren bir konferanslar gezisinden Salzburg'a yeni dönmüş olmamdır. Dostoyevski'nin patolojik yanlarına değinen ve yazdıklarımın yanında uzmanca açıklamaları içeren mektubunuzun benim için ne kadar ilginç olduğunu tahmin edemezsiniz. Her şey üzerine bilgi sahibi Dostoyevski'ye kimi zaman sözüm ona sara nöbetinin de pek yabancı olmadığını biliyorum. Bazı insanların istedikleri zaman bilinçli olarak hasta taklidi yapabilme yeteneğine sahip olduğunu "Smerdyakov"unda dolaylı da olsa anlatır. Bu nedenle ben şuna inanıyorum, Dostoyevski de sara nöbetinin değişik şekillerini gizemli bir yaşama özlemi vardı. Psikopatlar için çok çekici, sır dolu bir alan...

Yazdıklarıma o kadar çok zaman ayırmanız benim için hem biraz utandırıcı, hem de mutlu edici. Lütfen bana inanın, böylesine bir özveriyi her zaman takdir etmek benim için çok içten gelen bir gönül borcu... Benim neslimin düşünürleri bize kazandırdığınız yeni yeni bilgiler için de size sonsuz borçludur. Bana kalırsa insan ruhu üzerine yaptığınız çalışmalar ve buluşların tüm önemi yakın gelecekte insanlığın, Avrupa biliminin malı olacak. İngiltere'den, Amerika'dan aldığım birçok mektupta dostlarım, siz ve yarattıklarınız üzerine benden bilgi istiyor. Belki günün birinde yurdunuz da, bizleri nasıl zenginleştirmiş olduğunuzun farkına varacaktır. Bana yakında bu konulardan gazete ve dergilerde kapsamlı söz etme olanağı çıkacağını ümit ediyorum.

Saygılar ve hürmetlerle
Stefan Zweig

Viyana, 27.X.22

Sevgili Doktor Bey,

Güzel kitabınız elime geçti. Keyifle okunması gerekiyor. El yazınızla bir övgü notu düşmüşsünüz, bunu o kadar da hak etmedim.

İçten selamlarla

Freud

Viyana, IX. Bölge
Garnizon Sokağı
10 Mayıs 1924

Çok Saygıdeğer Profesör Bey,

Birkaç günlüğüne Viyana'da olan Romain Rolland benden ziyaretinize gelmek istediğini iletmemi rica etti. Acaba bu ziyaret hangi gün ve saat kaçta sizin için uygun olur? Saygıdeğer profesör, onun isteğini size iletebildiğim için çok gurur duyuyorum. Sizi yakından tanımak isteyen Rolland'ın bu içten arzusunun gerçekleşmesi için bir engel çıkmayacağını ümit ederim.

Acaba yanıtınızı doğrudan ona (Linke Wienzeile 4, Rieger Ailesi'nin yanında) veya bana (Garnizon Sokağı 10) rica edebilir miyim? Bana telefonla, diğer saatlerle ona eşlik ettiğim için, sabahları saat sekiz buçuk ile dokuz buçuk arasında erişebilirsiniz. Telefon numaram: 16327.

Saygıdeğer profesör, size olan içten bağlılığımı ve derin hürmetlerimi tekrar iletebilme şansını elde ettiğim için kendimi çok mutlu hissediyorum.

Sonsuz hürmetlerimle

Stefan Zweig

Lütfen adresini başkalarına vermeyiniz, çünkü Rolland şu sıralar kendini biraz yorgun hissediyor ve iyilerden başkasını görmek istemiyor.

Viyana, IX. Bölge,
Berg Sokağı 19
11.V.24

Sevgili Doktor Bey,

Romain Rolland'ın Viyana'da olduğunu gazetelerde okuduğum anda, uzaktan hayran olduğum bu insanı bir kez olsun yakından görüp tanıyabilme arzusuyla yanıp tutuşmuştum. Fakat bunu nasıl gerçekleştirebileceğimi bilmiyordum. Bu nedenle şimdi sizden, Rolland'ın beni ziyaret etmek istediği haberini alınca çok mutlu oldum. Mektubunuzu hemen yanıtlıyor ve buluşmamız için şu öneriyi yapıyorum: Günlük çalışmalarım bana saat iki ile dört buçuk arasında boş zaman bırakıyor. Bu nedenle sizleri salı gününden sonra herhangi bir gün bu saatlerde bekliyorum. Tabii hangi gün geleceğinizi önceden bilirsem sevinirim. Eğer akşam yemeğinden sonra saat sekiz buçuk gibi birlikte çay içmeye ve sohbet etmeye gelebilirseniz daha da çok sevinirdim. Evde bayanlardan başka kimse olmayacak. Akşam ziyareti pazartesi gününden itibaren mümkündür.

Rolland'ın kendini zayıf hissetmesine çok üzüldüm. Sizin birlikte gelecek olmanıza seviniyorum, çünkü bir süre önceki ameliyatın ardından kimi zaman konuşmakta zorlanıyorum, Fransızcam da sohbet için pek yeterli olmayabilir. Geldiğinizde size kişisel bir ricamı da iletmek istiyorum. Size ve büyük dostunuza içten selamlar.

Freud

Viyana, IX. Bölge
Garnizon Sokağı 10
Pazartesi, 12 Mayıs 1924

Çok Saygıdeğer Profesör,

Güzel haberleriniz için çok teşekkürler! Rolland bu hafta her akşam müzik festivalini izleyecek, sağlık durumu nedeniyle de oradan doğru kaldığı eve gidecek. Bunun için çarşamba günü saat ikiden sonra size uğramak istiyor. Buna çok sevindiğini iletmemi rica etti. Ben de ona eşlik edebildiğim ve sizi, saygıdeğer Profesör Bey, yine göreceğim için çok mutlu olduğumu belirtmek istiyorum.

İçten selamlar, saygılar ve hürmetlerimle
Stefan Zweig

Viyana, IX. Bölge, 5.XI.24
Berg Sokağı 19

Sevgili ve Sayın Doktor Bey!

Cela va sans dire![*] Yeni eserinize adımı almak sizin için bir gereksinimse ve yeni çocuğunuza yaşamında olumsuz bir başlangıç yaptırmaktan çekinmiyorsanız bu benim de hoşuma gidecektir. Kitabınızı bana ithaf etmenizden gurur duyacak, yazdıklarınızı bundan öncekiler gibi, mutlaka büyük bir zevkle okuyacağım.

İyi dileklerinize teşekkür eder, rahat ve verimli çalışmalar, başarılar dilerim.

Freud
İçten selamlar
Anna Freud

---

* Söylemeye gerek yok (ç.n.)

Viyana, IX. Bölge
Berg Sokağı 19
14.IV.25

Sevgili Doktor Bey!

Güzel kitabınız için sonsuz teşekkürler! Bana göre Hölderlin üzerine yazılmış en güzel satırları içeren denemenizi bir nefeste okuyup bitirdim. Sadece arada sırada kendime gelmek için bir an durdum, sonra yine çabucak devam ettim.

Önce şunu söylemek isterim. Eserlerinizde kullandığınız dille siz, başkasının başaramayacağı mükemmellikte şeyler yaratmasını biliyorsunuz. Anlatımınızla kişilere öylesine sokuluyorsunuz ki okur en ince ayrıntılara neredeyse elle dokunuyor, bağlantıları hemen kavrıyor. Sizin nasıl çalıştığınız, böyle bir anlatımı nasıl başardığınız üzerine uzun uzun düşündüm ve sonunda dün buldum. Daha doğrusu arkeolog ve yazıt bilimcisi olan bir dostumun beni ziyaretinin ardından stilinizi daha iyi anladım. Bu tıpkı bir yazıtın kâğıda kopyalanması gibi bir şey. Siz de bilirsiniz, ıslatılmış kâğıt taşın üzerine yayılır ve yumuşamış madde taştaki yazıyı tüm girinti ve çıkıntılarıyla sarıp sarmalar. Bu benzetmeyle ne demek istediğimi umarım yeterince anlatabildim.

Sizin anlatım şeklinize benzer başka bir örnek bulmak mümkün olmadığı için de yazdıklarınıza hayranlığım sonsuz. Bence ana sorun olan şeytanla mücadele üzerine söylenecek çok şey var, şimdi yazması uzun sürer. Onu bilimin elle dokunulabilir bir nesnesi kabul ettiğimiz için şeytanla mücadelemiz soğukkanlı oluyor.

İçten selamlarla
Freud

Salzburg, Kapuzinerberg 5
15.IV.1925

Saygıdeğer Profesör,

Sizin gibi çok çalışan, çok önemli şeyler üzerine kafa yoran birinin kitabımla böyle ilgilenmesi beni çok duygulandırdı ve gururlandırdı. Görüşlerinizin de benim için önemi sonsuz. Kitabı size ithaf etmemin nedeni sadece minnettarlık dolu bir saygı değil. Siz olmasaydınız Kleist, *Duyguların Patolojisi*'ni veya Nietzsche, *Hastalığın Savunması*'nı yazamazdı. Bunların psikoanalitik sonuçları olduğu değil söylemek istediğim, siz bize korkusuz ve utançlara kapılmadan duyguların en derinlerine kadar yaklaşabilme cesareti verdiniz. Ve gerçekçilik için bu gerekli. Yarattıklarınızla bunu kanıtladınız, hem de sizden önce kimsenin yapmadığı bir şekilde.

Sizi günün birinde Viyana'da yine ziyaret edebileceğimi umuyorum. Bunu çok arzu ediyorum, ancak zamanınızın değerli olduğunu biliyor, bunu saygıyla karşılıyorum.

Sevgili kızınıza sonsuz selamlar ve size her zamanki hürmetlerimle

Stefan Zweig

Viyana, IX. Bölge
Berg Sokağı 19
3.6.25

Çok Sayın Doktor Bey,

R. Rolland için *Liber Amicorum*'a yazdığım yazıyı kısa süre önce yolladım.

Ancak kafamı yoran başka bir şey var: Yayınlanması düşünülen kitap nasıl finanse edilecek, giderlere katkımın hangi miktarda olması düşünülüyor? Bu konularda beni bilgilendirmenizi rica edeceğim.

İçten selamlarla
Freud

Salzburg, 15 Haziran 1925
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Profesör Bey,

Leipzig'deki Haendel Festivali'nden döner dönmez mektubunuzu buldum ve çok mutlu oldum. Rolland için bir yazı yollamış olmanız ne kadar güzel! Tabii bu çalışmaya hiçbir parasal katkınız gerekmiyor, çünkü bu eser, içinde sizin gibi isimlerin katkılarıyla hayırsever bir girişime destek olacak. Bu arada sizi memnun edeceğine inandığım başka bir haberim de var. Size ithaf etmiş olduğum kitap başarılı adımlar atıyor! İlk on bin baskı tükenmek üzere, Noel'den önce de yeni baskısı yapılacak.

Sizi sık sık anımsıyor, sağlığınız ve çalışmalarınız için en iyi dileklerimin kabulünü rica ediyorum. İyi yürekliliğinizi hiç yitirmeyin. Lütfen sayın kızınıza da selamlarımı iletin.

Hürmetlerini sunan
Stefan Zweig

Viyana, IX. Bölge, 5.2.26
Berg Sokağı 19

Sayın Doktor Bey,

Romain Rolland'ın doğum günü geride kaldı. *Liber Amicorum* bu arada yayınlanmış olmalı. Henüz elime geçmedi. Boşuna beklemeyin diye bir cevap gelirse şaşırmayacağım. Ama ben yine de bu kitaba sahip olabilmek için bilmek istiyorum Yayıncının doğal olarak kitabı, yazılarıyla katkıda bulunmuş kişilere yollaması gerekmez mi? Bu sadece bir soru, talep değil...

İçten selamlarla
Freud

Salzburg, 6.5.1926

Siz çok saygıdeğer insan bu güzel gününüzü mutlu sağlıklı ve ölümsüz başarılarınız nedeniyle hak ettiğiniz için de gururla kutlamanızı dilerim.

Stefan Zweig

Doktor Stefan Zweig Salzburg
Kapuzinerberg
Viyana, 8.5.1926

Çok teşekkür, daha haşmetli ve zengin olamazdı = freud

Semmering
Viyana, IX. Bölge, Berg Sokağı 19
4 Eylül 26

Sevgili Doktor Bey,

Neredeyse Dr. St. Zweig'ı hiç tanımamış, o da bana karşı hiç böyle cana yakın ve saygılı olmamış olsaydı diye arzu etmek istiyorum. Çünkü acaba kişisel sempatim, yaptığım yorumlarda beni yanıltıyor mu diye kendimden şüphe etmiyor da değilim. Hiç tanımadığım bir yazarın kaleminden çıkmış aynı güzellikte bir öyküler kitabını elime aldığımdaysa hiç tereddütsüz, yaratıcı gücü mükemmel, çok verimli bir edebiyatçıya rastladığımı fark ediyorum.

Fakat sizin üç öykünüz de -daha doğrusu ikisi- bir ustanın eserleri! Öykülerden birincisini tanıyorum, ilk okuduğumda bir yerini pek beğenmediğimi söylemiştim; şimdiyse o bölümü

bulamadım. Çözümsel bir yoruma açık olduğu, hatta onu talep ettiği için daha o zaman ilgimi çekmişti. Sonra sizinle konuştuğumda bunun farkında olmadığınızı, fakat yine de kusursuzca üstesinden gelmiş olduğunuzu anlamıştım. Belki siz böyle bir yorum olanağını kabullenmeyeceksiniz, hatta ondan tiksineceksiniz. Bense onu reddedemem, çünkü bu kez hiç eksiksiz duruyor karşımda. Yapılan bir çözümleme bize gösteriyor ki, yazarın ele aldığı sorunların bolluğunu ve koşullarını geçmişteki bazı nedenlerde aramak doğru olur. Özellikle çocuk ruhunun bilinçaltında kabul etmediği kimi şeyler şimdi edebiyatınızda şekil değiştirmiş, güzelleştirilmiş çocuk düşleri olarak yeniden canlanıyor. Ben bunu özellikle ilk öykünüzde gördüm. Söz konusu olan annedir. Oğlunu kendini tatminin tehlikelerinden korumak isteyen kadın, kendi yaşadıklarından yola çıkarak onu cinsel ilişkiyle tanıştırır. Böylesine bir fanteziye erginlik dönemini anımsayan kişilerde rastlanır. Kendini tatmin konusu şiirlerde kullanılmaz, daha doğrusu başka örneklerle işlenir. Sizin öykünüzde onu yerini oyunun almış olması çok doğru. Çocuk odalarında da kendini tatmin "oyun" olarak yorumlanır. Kimi anneler çocuklarına "tehlikeli oyun" der, "delirirsin, hasta olup ölürsün" diye korkutur. Öykünüzde ellerin ve etkinliklerinin anlatımı çok ustaca! Öykünüzde genç oyuncunun oğlan çocuk rolünde olduğu o kadar apaçık ki sizin bunu bilinçli yapmadığınıza inanmak mümkün değil. Fakat ben bunun böyle olmadığını ve sizin içgüdünüzü kullandığınızı biliyorum. Örneğin genç Polonyalı 24 yaşında, 17 yaşında evlenmiş olan 42 yaşındaki kadının büyük oğlu da aynı yaşta.

Öykünün hemen başındaki cümlede, her kadının hesapta olmayan güdülere teslim olduğu sözleri bence gerçekdışı. Öykünün içeriği bu güdülerin önceden belirlenebileceğini gösteriyor. Sadık olması gereken dul kadın başka erkeklerin çekiciliğine kapılma sorunu ile savaşıyor. Anne olarak oğlunun cinsel içgüdülerini saptaması ve onları etkinleştirmesi gerektiğini ise bilmiyor. Bütün bunlar öyküde çok doğru ele alınmış. Benim yazdıklarım doğrudan çözümsel şeyler, öykünün mükemmelliğini etkilemek istemiyorum.

İkinci öyküyse bence ilkinden biraz geride kalıyor. Yazarın kişisel katkısının yeterli olmadığı hissediliyor. Babanın erginleşmekte olan kızına beslediği kıskançlık duyguları ona sahip çıkmak istediğinin belirtileri. Biz onun, kızı üzerinde hak iddia etmesinin artık geçersiz olduğuna inanıyoruz; genç erkekler karşısında o artık rakip değil. Babalık görevi sona ermiştir, artık gerekli değildir. Onun bundan sonraki alınyazısını biz umursamıyoruz.

Üçüncü öykü de başarılı, söylenecek bir şey yok. Hangi öğeden yola çıktığınız belli. Bir erkeğe başka bir erkek sevgisini sunuyor. Fakat bir sorun var, erkek ötekinin bedensel sevgisini niçin kabul edemiyor, duygularıyla kendini ona çok bağlı hissetmesine karşın? Şehvetin doğasına karşı bir şey olmazdı bu, iki erkek arasındaki doğuştan rekabete son verirdi. Böylece bir erkeğin başka bir erkeği sevmesini kolaylaştırır, hatta yabancılaşma pek sezilmeyeceği için erkekle kadın arasındaki sevgiden daha hoşnut edici olurdu. Böyle bir ilişki insanın doğasına karşıt bir şey değildir, çünkü insan doğuştan ikicinslidir. Ancak bu yeteneksizlik her zaman geçerli olmamıştır; daha doğrusu, hepsinde olmasa da, günümüz insanlarında görülmektedir ve üstesinden gelinmesi mümkün değildir. Böylesi karşıt duygular nasıl açıklanabilir? Bu sorunun yanıtını kimse bilmiyor, öykü de araştırıp ortaya çıkarmayı denemiyor. Bence bu doğru. Öyküde, geçmişte babaya olan ilişkiden söz ediliyor, erkekliği aşırı derecede ön plana çıkararak bu önemsizmiş gibi gösterilmek isteniyor.

Bütün bunlar apaçık, gerçekçi ve içten, her türlü yalan ve aşırı duygusallıktan arındırılmış öylesine başarılı ve sanatsal anlatılıyor ki daha mükemmelini gözümün önüne getiremiyorum. Eleştirici yazarın başarısını ve gerçekçiliğini gölgeleyemeyecek, belki ağırlığı öğretmenin aşkındaki "Karışık Duygular"a verecektir. Ancak burada kadın sadece bir karşıt. Çelişki, erkeğin sevgisine delikanlının karşılık vermek istemesinde, fakat ruhundaki nedeni bilinmeyen bir şeyin bu sevgiyi ona yasaklamasında...

Öykülerinizi, bilinmeyeni dışlayarak okuru duygulandırmak isteyen o kişinin yazdıklarıyla karşılaştırdığımda sizi bir adım önde görüyorum. Bence D. çok ölçüsüz bir sinir hastası. Eser-

lerinde bencil olduğu seziliyor; yazdıklarıyla okuru ürkütmek, ona ızdırap çektirmek olanağından yararlanarak simgesel de olsa kendini tatmin ediyor. Sizse izleyen, kulak kabartan ve bilinmeyen için anlayış bekleyen, bunun için de iyi niyet gösteren birisiniz. Siz güç kullanmıyorsunuz...

Yazdıklarım için sizden özür dileyeceğime, size teşekkür ediyor, içten selamlar yolluyorum.

Freud

Salzburg, 8 Eylül 1926
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Profesör,

Değerli düşünsel çalışmalarınızın yanı sıra çok mükemmel bir sanatı da başarıyorsunuz: Büyüklük gösterek karşınızdakini utandırmasını! Sadece bana yazmış olduklarınız nedeniyle değil, insanlar ve sorunlarıyla dolu çalışmalarınız arasında dinleneceğinize, düşüncelere dalacağınıza, kendinizi size çok şey borçlu olduğum kitabıma vermeniz beni gerçekten çok şaşırttı ve heyecanlandırdı. Öyle ki dün bütün gün kalem oynatamadım.

Şunu hemen açık açık söylemek isterim: Birçok kişi gibi beni de ruhbilimine eğilmeye yüreklendirdiğiniz için size teşekkür ediyorum. Bütün bir edebiyat dönemi yazarlarının çekingenliğine son verdiniz. Sizin sayenizde şimdi birçok şeyi görüyor, bir şeyi konu edip üzerinde kafa yoruyoruz. Siz olmasaydınız onları ne görecek, ne de ağzımızı açacaktık! Belki bunlar günümüzde pek bilinmiyor, çünkü yaptığımız edebiyat henüz tanınıp yayılmadı. Fakat bir on ya da yirmi yıl sonra Fransa'da Proust'un, İngiltere'de Lawrence ve Joyce'un, bazı Alman yazarlarının da öğretinizden etkilendikleri, ruhbilimine nasıl bir yüreklilikle el atmış oldukları görülecek. Siz onların eserlerine damganızı vurmuş olacaksınız! Ve bizler yolumuzu açmış o büyük insanı hiçbir zaman reddetmeyeceğiz...

Benim için ruhbilimi (siz ondan herkesten daha çok anlıyorsunuz) artık hayatımın tutkusu. Ve ben onu kendimi yeterince güçlü hissettiğimde, çok zor bir nesnede deneyeceğim, kendimde. Freud'un ardından yazarların kaleme alacağı yaşam öyküleri de eskilerine göre daha açık ve daha cesaretli olmalı. Şu sıralar Tolstoy'un yaşamı üzerine yazdıklarını okuyorum. Hep gerçekçi ve soğukkanlı olduğundan söz ediyor. Yaşamın daha gerçek gerçeklerindense kaçınıyor. Onu şimdiye kadar hiç kimse ele almadı ve böyle bir çalışmaya girişmek benim çok ilgimi çekiyor! Yenilerden Hans Jaeger *Christiani Bohem* ve *Hasta Aşk* adlı eserlerinde gerçekti. Frank Harris'in henüz okumadığım son eserinin de böyle olduğu söyleniyor. Pek verimli olmayan dönemimizden geriye yine de bilgiler ve belgeler kalacak, siz bizleri yüreklendirdiğiniz için.

Bütün yüreğimle çok arzuladığım iki şey var: Sağlınızın hiç bozulmaması ve çalışmalarınızın sürekli ilerlemesi. İnsan ruhuyla yapılan o görünmeyen savaşta hâlâ sizin hükmünüz, sizin kuramlarınız geçerli. Bilincin nasıl çalıştığını bizlere tüm yaratıcılığı ile açıklayan sizsiniz, sürekli çalışandan çok daha gereklisiniz.

Sevgiler, teşekkürler ve saygılar.

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Hôtel-Château Saint-Georges
Route de Fréjus – Cannes, 18.III.1927

Saygıdeğer Profesör,

Buradan ayrılmadan iki gün önce size birkaç satır yazmak istiyorum. Beethoven Festivali sırasında çok ziyaretçiniz olacağına eminim; fakat yine de size kısaca Jules Romains'dan söz etmek istiyorum. Benim gözümde Fransa'nın en iyi edebiyatçılarından biri olan Romains, Nouvelle Revue Française'de çalışmalarınız

üzerine yayınlandığı makalesiyle çok ilgi çekmişti. Kendisi Beethoven Festivali için Viyana'ya gelecek. Sizi görebilmek düşüncesi onu şimdiden çok mutlu ediyor. Sağlık durumunuzun kendisine yarım saat ayırmaya olanak vereceğini ümit ederim.

Düşünceleriyle hep yanınızda olan, size hürmetlerini sunan

Stefan Zweig

Viyana, IX. Bölge, 1 Mayıs 1928
Berg Sokağı 19

Sevgili Doktor Bey,

Yollamış olduğunuz hediye için size candan teşekkür ederim. Yazdıklarınızı okumak bana hep sonsuz zevk veriyor. Ne kadar da çalışkansınız! İnsanları doğru anlayıp yorumlamanız sizi ustalaştırdı, ben yaratıcı yanınızı (Karışık Duygular) yine de daha çok seviyorum. Sizin çok alçakgönüllü bir kişiliğiniz olduğunu anlıyorum; sanatçılarda pek rastlanmayan bir özellik...

İçten selamlarla

Freud

Freud Sanatoryumu, Tegel Sarayı
Berlin-Tegel, 19.9.1929

Yollamış olduğunuz güzel kitap için sonsuz teşekkürler.

Hürmetlerimle

Freud

Viyana, IX. Bölge, 4.XII.1929
Berg Sokağı 19

Çok Saygıdeğer Doktor Bey,

Şu anda içinde bulunduğum bir şaşkınlıktan size de söz etmek, görüşlerinizi öğrenmek istiyorum. Bugün yaptığım bir kısa gezinti sırasında büyük bir afiş dikkatimi çekti. Ch. Maylan adında bir bey tüm reklam olanaklarını kullanarak bana karşı 7 Aralık'ta vereceği bir konferansın haberini veriyor. Böyle bir toplantı yapabilir, ancak benim gözümde o kötü niyetli bir kaçık, aryen bir fanatik, Berlin'de psikanaliz öğrenimi yapmak istemiş, fakat birkaç ay sonra "davranışları bozuk" ve "işe yaramaz" diye geri yollanmış, hıncını almak ve ünlenmek için olacak benim hakkımda psikanaliz kitabı yayınlamış biri... Frankfurt Gazetesi'nde yayınlanan makalesinde Dr. Drill'in hiç çekinmeden "seviyesiz" damgasını vurmuş olduğu kitabın kapağına koyduğu fotoğrafımı profesör Schmutzer hanımdan yalan dolanla temin etmişti. Son zamanlarda da adresime alçakgönüllülük ve küstahlık dolu çok tuhaf mektuplar yolluyor...

Afişin üzerinde üç övgü onun kitabını öneriyor. En üstte C. G. Jung'un, en alttaki Berlin Gazetesi'nin, ortadaki de sizin. Bu nasıl olabiliyor? Siz onun kitabını okudunuz mu? Maylan'ın amacını fark etmediniz mi? Bu adamın tuzağına nasıl düştünüz? Afişteki övgü gerçekten sizin mi?

Aramızdaki yakın ilişki nedeniyle sizden bunları öğrenmek isteyebileceğimi düşünüyorum.

Size sonsuz hürmetler yollayan
Freud

Salzburg, 6.XII.1929
Kapuzinerberg 5

Çok saygıdeğer Profesör!

Mektubunuzda yazdıklarınız beni gerçekten çok üzdü. Ben bu Maylan denen kişiyi tanımıyorum, hiçbir zaman, hiçbir yerde kitabı üzerine yazı da yazmadım. Bana bir süre önce bir mektup eşliğinde o kitabı yollamış, ben de üzerinde fotoğrafınız olduğu ve sizden çok yerde söz ettiği için sayfalarını karıştırmıştım. Sonra da ona bir mektup yazmış, şu sıralar sizinle yoğun ilgilendiğim için kitabını ilginç bulduğumu, fakat kullandığı yöntemin bence sapa bir yol olduğunu belirtmiştim. Sonra Bay Maylan'dan bir mektup aldım, "sapa yol" sözümün ne anlama geldiğini soruyor, biraz açıklamamı rica ediyordu. Bu mektubuna yanıt vermedim. Şimdi siz bana, kitabını yolladığı için ona yazdığım teşekkür mektubundan herhangi nazikçe bir cümleyi alıp afişte kullandığını yazıyorsunuz. Hangi cümleyi almış olduğundan haberim yok, ona neler yazdığımı da şimdi anımsamıyorum. Mektuplardan bazı kelimeleri çıkarıp kötü amaçlı kullanan bu gibi insanlara çok kızıyorum. Adı geçen beye de hemen yazıp bu gibi şeylerden vazgeçmesini isteyeceğim. Bu gibi konularda gerçekten çok dikkatli olmak gerekiyor!

Saygıdeğer Profesör Bey, sözünü ettiğiniz kişinin kafasından neler geçtiğini bilmiş olduğuma bir an bile inanmadığınız için size çok teşekkür ederim. Size ve yarattıklarınıza kendimi hiç şu günlerde olduğu kadar yakın hissetmemiştim. Bu nedenle çalışmalarınızı yanlış yöne çekenlerin ve kaba davrananların yazdıkları şimdi ilgimi çekmeye başladığı için Maylan'ın kitabını tekrar elime alıp iyice bir okumak istiyorum. Siz kuramlarınızın bazı kişilerce yanlış anlaşılmasına kızabilirsiniz. Fakat biz dışarıdakiler böyle şeylere başka gözle bakarız, çünkü her eserde urlar ve gereksiz uzamış dallar vardır. Onlar zamanla sararıp solan yapraklar örneği kopup düşerler, gerçek gövde ise sonsuza kadar sapasağlam kalır. Bugüne kadar Mesmer'e karşı yazılmış kırk veya elli makale okudum. Yazanların tümüne de bence onun öğretileri çok gerekli. Onlardan günümüze hiçbir şey kalmadı. Zamanında Mesmer'e yapılmış olan eleştirilerle şimdi sizin yaşadıklarınız birbirini andırıyor. Aynı kentte ruh hastalıklarının tedavisinde-

ki başarının aradan 100 yıl sonra yeniden kanıtlanmış olmasını ve 1785 yılı akademileriyle profesörlerinin 1885 yılında şaşırtıcı benzerlikler göstermesi bence bir yazgı. Kitabın içeriğinin sizi ilgilendireceğini ümit ediyorum. Bana göre Mesmer bir Kolomb, ruh hastalıklarının tedavisini keşfeden kişi. Kolomb da yaşamının sonuna kadar Hindistan'a uzanan deniz yolunu bulduğunu sanmıştı, gerçekteyse Amerika'yı keşfetmişti! Bugün kanıtlanması gereken, Mesmer'in hiçbir zaman insanları aldatmış bir şarlatan değil, idealist ve dürüst çalışan, akademilerle üniversitelerin yüz yıl boyunca nedeni bilinmeyen bir kıskançlıkla görmezden geldiği bir araştırmacı olduğudur.

Mesmer üzerine uzun bir makalenin ardından "Mrs. Eddy" üzerine yarı ciddi, yarı esprili kaleme alınmış bir yazı geliyor. Kitabın ikinci bölümünü, yıllardır gerçekleştirmeyi düşündüğüm konu oluşturuyor: Siz ve çalışmalarınız... Ruh hastalıklarının tedavisi üzerine Mesmer'in sezgileri, sizin de araştırma ve öğretiniz. Kitabın adı "Ruh Yoluyla Tedavi" olacak.

Sevgili kızınıza Viyana'da psikoanaliz arşivinde bir ya da iki hafta çalışmak istediğimi yazdım ve bazı özel belgelere bakmama izin verilmesini rica ettim. Özellikle Mesmer'le ilgili bölümde karşı çıkmalardan, alaylardan, kabul etmemelerden söz ederken bu belgeler bana gerekli olabilir. Ayrıca üniversitelerin davranışları, gazetelerdeki hiciv dolu yazılar ve tiyatro sahnelerindeki alaycı sözler için de arşivde bulacaklarım bana mutlaka yararlı olacaktır. Tabii bu arada bana dostlarınızın da desteği gerekebilir. Şimdi böyle bir girişimde bulunmakla, daha önceki incelemelerimden öteye gitme, çalışmalarımı doruğa çıkarma gerektiğini söylerken kendimi övmek istemiyorum. Ben tedavinin sonuçlarından çok, bu buluşun etkileri ve insanların ruh konusundaki görüşlerinde olacak dönüşümlerin üzerinde duracağım.

Saygıdeğer profesör, Maylan konusunda bana inandığınız için size tekrar tekrar teşekkür ederim. Bu beye hemen bugün yazacak ve ne düşündüğümü açık açık söyleyeceğim.

Her zamanki hürmetlerimle

Stefan Zweig

Çalışmalarınız üzerine incelememe mart ayında başlayacağım. Daha önce Mesmer ve Mrs. Eddy'yi bitirmeliyim. Kitabın yaza biteceğini ümit ediyorum.

Viyana, IX. Bölge, 7.XII.1929
Berg Sokağı 19

Çok Saygıdeğer Doktor Bey,

Siz afiş konusunda tabii ki beni hayal kırıklığına uğratmadınız. O düzenbaz böyle bir kötüye kullanmaya ne kadar yatkınsa, siz de bir ihanete o kadar uzaksınız. Yine de dikkatli olmanız için kendisini uyarmanızın altını çiziyorum. Amerikalıların reklamlarda kullandıkları saygısızca yöntemler Avrupa'ya da bulaştıktan sonra Maylan'ın bazı açıklamalarını abartılmış bulmamak gerekiyor. Bugün reklam afişinden alıntıladığım ve altında adınız bulunan cümle şöyle: "Oldukça kapsamlı. Şimdiye kadar Freud'u inceleyenlerden çok daha dikkatli, nedenlerin derinliğindeki gizemlere ulaşan bir çalışma."

Yeni kitabınızda bana ayırmış olduğunuz bölümleri tabii ki M.'nin konferansında söylediklerinden ilginç buluyorum! Ancak sizi bu girişiminizden vazgeçiremeyeceğimi bildiğimden kafanızdan geçenleri desteklemekten başka bir çıkar yol yok benim için. Yayınevi yöneticimiz A. Storfer, günümüzde yapılmış önemli açıklamaları arşivinde bir hazine gibi saklıyor, onları mutlaka size iletecektir. Ancak o belgeleri kullanırken görüşlerinizi etkilememesine dikkat edin. Bu arada Mesmer ile analojiye olumlu bakan Viyana resmi çevrelerini desteklediğimi de belirtmek isterim. Benimle zamanında pek ilgilenmemişlerdi ve kanımca bu iyiydi. Sadece benden kopmuş öğrencilerim gözüyle baktığım Jung, Adler ve Stekel'in davranışları tuhaf olmuştu. "İnsan olarak aşağılık," Heine'nin dediği gibi.

Freud

Salzburg, 9 Aralık 1929
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Profesör!

Cana yakın mektubunuz için size çok teşekkür ederim. Bu arada hemen şunu da itiraf etmek istiyorum, uzun süredir üzerinde düşündüğüm bu çalışma beni sonsuz sevindiriyor. Bana göre Mesmer ile sizin aranızdaki yüz yıl, yanlış anlamalar, umursamazlıklar, boş inançlar ve şarlatanlıkla geçip gitmişti. Bir ara Viyana'da ziyaretinize gelmeyi, bana kısa da olsa zaman ayırmanızı, aradan iki üç ay geçtikten sonra da Mesmer üzerine yazacaklarımı gözden geçirmenizi sizden rica etsem acaba çok saygısız mı davranmış olurdum? Belki kimi şeyler gözümden kaçmış olabilir; ancak ben ona trajik bazı sorunların altında ezilmiş bir insan gözüyle bakıyorum. Yaşadığı dönemde geçerli bilgilerden bir karış ötedeydi, son adımlarını da ileri değil yana atmıştı. Bazılarının savladığı gibi Mesmer hiçbir zaman hilecinin biri ya da gözü parada aşağılık biri değildi. Tam tersine çok dikkatli çalışırdı ve ortaçağın tutuculuğuna karşın çok gerçekçiydi. Mesmer bir dahi sayılmazdı, fakat içgüdüsü sayesinde yeteneği ve bilgileriyle dönemin tüm okumuş akademisyenlerinden daha üstün biriydi.

Dr. Stofer'in arşivinde araştırma yapıp eserinizle ilgili her türlü belge üzerinde çalışabileceğim için şimdiden çok seviniyorum. Beni bu konuda özgür bırakmış olmanıza da teşekkür etmek istiyorum. Görüşüme göre, bir zamanlar çok önemli kabul ettiğiniz tedavi yöntemleri, günümüzde artık öğretinizin çekirdeğini oluşturmuyor. Sizin ruhbiliminde, felsefede ve ahlaki yapıda yarattığınız devrim artık, buluşunuz olan öğretinin tedavi edici yanından daha ağır basıyor. Bugün sizi tanımayanlar, 1930'dan sonra doğacak olanlar ya da psikanaliz nedir bilmeyenler ruhsal değişimi öğrenecektir. Son elli yılda neler başarılmış olduğunu kavrayabilmek için adım adım 1880 yılının ruhbilimsel düşünüş biçimine geri dönmek gerekir. Bu nedenle de arşivde bulunan o günlerdeki şaşkınlığı, rahatsızlığı, karşı çıkmayı kanıtlayan belgeler bana çok gerekli. Ancak o yıllarda eleştiride bulunmuş olan-

ları suçlu gösterip teşhir edecek kadar anlayışsız da değilim. Ne de olsa yıllardır kendimi bu çalışmaya hazırlıyorum. Sonuçlandığında yüzde yüz başarılı olmasa da, öğretinizi destekleyeceğini umarım. Çoktan hak etmiş olduğunuz Nobel Ödülü'nü daha çok geciktirmemeleri gerekiyor. Belki de çalışmam teraziye düşecek birkaç kum tanesi olur...

Her zamanki derin saygılar ve hürmetlerimle

Stefan Zweig

Salzburg, 31 Aralık 1929
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Profesör!

Son günlerde beni çok meşgul eden ve daha bir süre daha edecek olan olağanüstü çalışmalarınız için size olan teşekkürlerimin kabulünü diliyorum. Geçenlerde Wiener Tageblatt gazetesine bu konuda yazmak istediğim övgü dolu bir makeleye yer verip vermeyeceklerini sordum. Onlardan yanıt bekliyor, çalışmalarınızın ne kadar önemli olduğu üzerine düşüncelerimi bu yazımla kapsamlı açıklayabileceğimi ümit ediyorum. Görüşlerimi birçok insana iletmek istiyorum. Sizin verimliliğinizi sürekli arttırarak çalışmaları ilerlettiğinizi görmek beni çok mutlu ediyor. Çünkü bu benim için aynı zamanda sağlıklı olduğunuzun da bir kanıtı. Bana göre bunun gibi düşünsel tartışmalara açık bir çalışma ancak kişi sağlıklı olduğu sürece gerçekleştirilebilir...

Çok saygılar ve sonsuz hürmetlerimle

Stefan Zweig

Hamburg, 12.8.30

Saygıdeğer Profesör,

Goethe Ödülü nedeniyle tebriklerimi sunmama izin vermenizi rica ediyorum. Bu ödülün kazanmayı çoktandır hak etmiş olduğunuz Nobel Ödülü'ne yol açacağını ümit ederim. Sizinle ilgili deneme üzerinde huzur içinde çalışabilmek için Festival öncesi Salzburg'dan Hamburg'a kaçtım. Eylülde biteceğini umduğum bu çalışma sizi biraz da olsa memnun ederse çabalarımın boşa olmadığını göreceğim.

Size saygılar besleyen
Stefan Zweig
Hamburg, Alsterglacis 10, Jaffé Ailesi

Grundlsee
Viyana, IX. Bölge, Berg Sokağı 19
14.8.1930

Sevgili Doktor Bey,

Dostluk dolu sözleriniz için size teşekkür ederim. Goethe Ödülü benim için sürpriz oldu. Ne de olsa çoktandır kamuoyundan övgü beklemiyordum. Çok yakından tanıdığım ve sevdiğim Hamburg'da üzerinde çalıştığınız denemeye şimdiden seviniyorum. Belki kocadığımda bana verecekleri, sözünü ettiğiniz o ödül üzerindeyse kafa yormak istemiyorum. Yine de bir zamanlar arzulamış olduğumu itiraf etmeliyim. Fakat insanoğlunun dura dura bayatlamış arzuları da vardır...

İçten selamlar, saygılar
Freud

Barselona, Şubat 1931

Saygıdeğer Profesör,

Kitabımı size imzalayıp yollayamadığım için affınızı dilerim. Fakat şu anda o kadar uzaktayım ki, kitabın Leipzig'den bana, buraya gönderilmesi, benim de size iletmem biraz güç olacaktı. Bu nedenle yayıncı doğrudan adresinize yolladı.

Saygı ve hürmetlerini sunan

Stefan Zweig

Antibes, Hôtel du Cap,
Şubat 1931

Saygıdeğer Profesör,

Kitabımın bu arada elinize geçmiş olduğunu umar, çok yanlış bulmayacağınızı arzu ederim. İçten hürmetlerimi ve saygılarımı sunarım.

Stefan Zweig

Viyana, IX. Bölge, 17.2.1931
Berg Sokağı 19

Çok Saygıdeğer Doktor Bey,

Son eseriniz elime geçti ve onu –tabii bu kez daha önceki heyecan verici kitaplarınızdan daha değişik ve kişisel duygularla– yeni baştan yine okudum. Şimdi bazı eleştirisel görüşlerimi yazmama izin vereceğinizi umarım. Mesmer üzerine yazdıklarınız gerçekten çok uyumlu ve gerçekçi, dili de çok temiz. Ben de sizinle aynı görüşteyim, buluşunun gerçek içeriği, daha doğrusu

bilinçdışı bir süreç aracılığıyla kişinin fizyolojik ve ruhsal alanıyla ilgili bir düşüncenin gerçekleştirilmesi konusu, henüz iyice araştırılmamış olup, bu alanda yapılacak daha çok iş var. "Mary E.B." üzerine yazdıklarınızda beni biraz rahatsız eden, şiddetin üzerinde fazla durmuş olmanız. Patolojik görüşlere ağırlık veren bizler bununla pek ilgilenmeyiz. Öfkelenip kriz geçiren birinde daha önceden bilinmeyen güçler aniden kendini gösterebilir. "Mary E.B."de geçerli olan çılgınca davranışlara yeterince yer vermemiş, Amerikan yaşamının perde arkasındaki son derece hazin unsurlarını da pek önemsememişsiniz.

Kişinin kendi resmini beğenmemesi ya da resimde kendini tanıyamaması bilinen bir şeydir. Bu nedenle hemen şunu belirtmek isterim; benimle ilgili bölümde çok şeyi doğru kavrayıp doğru yorumlamışsınız. İnsanın yaratıcılığı aklından çok kişiliği ile bağlantılıdır. Bu sizin görüşünüzün çekirdeğini oluşturuyor, ben de buna inanıyorum. Hakkımda yazdığınız bazı şeyler bence gereksiz... Her insan gibi benim de başımın ağrıdığını, kendimi yorgun hissettiğimi, bir zamanlar sigara tiryakisi olduğumu (yine olmak isterdim), ancak sigara içtiğim zamanlar kendimi kontrol edebildiğimi ve çok çalışabildiğimi, gözü tok olmama karşın Yunan, Roma ve Eski Mısır'dan antikalar koleksiyonuna sahip olduğumu, ruhbiliminden çok arkeoloji üzerine kitaplar okuduğumu, savaşa kadar ve savaştan sonra da yılda en az bir kez Roma'ya gittiğimi, orada günlerce veya haftalarca kaldığımı yazmanız gerçekleri pek yansıtmıyor.

Bu kitabı yazana kadar psikanaliz öğretisinin tam içeriği üzerine pek bilgi sahibi olmadığınızı iddia edersem sanırım yanılmış olmam. Ancak kendinizi bu arada çok bilgilendirmiş olmanız övgüye değer. Yine de bir yerde, her insanın psikanaliz üzerine çalışma yapıp yapmayacağı sorusunu sorarken biraz şüphecisiniz. Bence bunun nedeni, teknik üzerine bilginizin yetersiz olması. Yeni bir alet olan mikroskobun sadece doktorların elinde olduğu dönemlerde, ruhbilimi kitapları bu aleti kullanabilmek için hangi bilgiler gerektiğini yazardı. Sonraki yıllarda benzeri şeyler, iyi operatörlerden de istenmeye başlanmıştı. Günümüzde ise her tıp

öğrencisi mikroskop kullanmasını öğreniyor, iyi operatörler de okullardan mezun oluyor. Hepsinin aynı derecede başarılı olmaması karşısında ise yapacak bir şey yok...

İçten selamlar, güzel tatiller dileği ile

Freud

Hotel Du Cap D'Antibes
Antibes, 20.II.1931

Çok Saygıdeğer Profesör,

Yazdıklarınız ve okurlarda nasıl bir etki yapacağı henüz bilinmeyen bu kitabın oluşturulmasındaki zorlukları görmezden gelmediğiniz için size candan teşekkür ederim. Amacım kitabımda yazdıklarımla öğretinizin yöntemlerini eleştirisel ele almak değildi. Ben bunu yapacak deneyim ve yürekliliğe sahip değilim. Yapmak istediğim tek şey, çalışmalarınızı dış görünüşüyle ele almak ve sonuçlardaki ayırıcı özellikleri elimden geldiğince ortaya çıkarmaktı. Elimden geldiğince, diyorum, çünkü üzerinde iyice tartışılacak şekilde kapsamlı yazıldığında kitap iki cilt olurdu. Sadece yazdıktan sonra tekrar üzerlerini çizdiğim satırlar ikinci bir kitabı oluşturuyor.

Bazı şeylerde derine inmediğim, onlara dışardan baktığım için üstünkörü çalışmış olduğumu da lütfen düşünmeyin. Konuyu genelleştirmek yerine öğretinizin ve çalışmalarınızın önemini ön plana çıkarmak, onun bir diploma çalışması olmadığını göstermek istedim. Sizinle aynı kefeye koydukları isimlerdense hiç söz etmemiş olmam da sanırım dikkatinizi çekmiştir. Çünkü bana göre onlardan hiçbiri sizin değerinizde olmayıp başarınızla çağımızda eriştiğiniz yere gelememiştir. Burada sözünü edebileceğim tek isim Nietzsche'dir. Kitapta üzerinde durmak istediğim, çalışma ve başarılarınızın önemini gözler önüne sermekti. Söyleyecek daha çok şeyin olduğunu en iyi ben biliyorum, çünkü sadece tutmuş olduğum notlar altı kalın defteri dolduruyor. Burada

önemli olan çalışmalarımı bir amaç kapsamında yoğunlaştırmak ve ortaya okunacak bir ürün çıkarmaktı. Tabii benim için önemli olan bir şey daha vardı, beyefendilerin eline okuyacakları bir kitap vererek Nobel Ödülü 'savaşı'nı elimden geldiğince bir yere kadar etkilemekti...

Bazı kişisel yanlışlar kitabın yeni baskısında tabii ki düzeltilecektir. Kimi kusurlarımı affedin. Bir başkasının, çalışmalarınızı benim kadar yakından tanımadığına, ve yarattıklarınızın önemini anlamadığına emin olabilirsiniz. Dostlarımın, bu kitabımla insanları eseriniz üzerine yapılan tek tek tartışmalardan uzaklaştırdığımı, ruhbiliminin içeriği ile daha çok ilgilenmeye yönlendirdiğimi söylemesi de mutlu ediyor. Kitabımı okuyanlar, kimi eksikliklerine ve kusurlarına karşın eserinize belki artık daha olumlu yaklaşacak, ona başka gözle bakacak, sizi Jung, Adler, Wyneken ve başka değersizlerle aynı kefeye koymaktan vazgeçeceklerdir. Eğer bu doğrultuda bir yardımım dokunabilirse çok sevineceğim. Çünkü o zaman kimi kusurlarıma karşın destek vermiş olacağım.

Hürmet dolu saygılar ve kızınıza çok selamlar

Stefan Zweig

Salzburg, 6.5.1931

Yetmiş beşinci doğum gününüzde en samimi hürmetlerimin ve candan tebriklerimin kabulünü rica ederim. Bu dünya size bir düşün dünyasını ve büyük, gerçekten örnek bir yaşamı borçludur.

Hayranlık besleyen, saygılar sunan

Stefan Zweig

75. DOĞUM GÜNÜME YOLLADIĞINIZ DOSTÇA SELAMLAR İÇİN TEŞEKKÜRLER

ve dostluğunuzun kanıtı birçok başka şey için de...

Viyana, Mayıs, 1931

Salzburg, 16 Haziran 1931

Kapuzinerberg 5

Saygıdeğer Profesör,

Dorukları ve Uçurumları Tanıyan siz, mektubumun ilişiğinde sunduğum ve sadece çok yakınlarıma ilettiğim bu özel baskıyı gereksiz bulmayacağınızı ümit ediyorum. Baskılarda göreceğiniz dokuz mektup yirmi bir yaşındaki Mozart'ın aşk hayatına ilginç bir ışık tutuyor. Genç müzisyen bu mektuplarda çoğu zaman çocukça ve kendisine yakışmayacak sözler kullanıyor. Bence onlar öğrencilerinizden biri için ilginç bir araştırma olabilir. Çünkü mektupların hepsi de aynı konu üzerine kaleme alınmış.

Size her zamanki hürmetlerimi sunar, sağlığınızın hep yerinde olmasını candan dilerim.

Saygılarımla

Stefan Zweig

Viyana, IX. Bölge, 28.XI.1931

Berg Sokağı 19

Sevgili Doktor Bey,

Bir 50. yaş beni o kadar etkilemez. Doğum günü kutlamalarından -benim de başımdan geçtiği için- nefret ederim. Bugün size ellinci yaşınız nedeniyle yazarken çoktandır söylemek istediğim kimi güzel, sevindirici şeylere değinmeyi daha doğru buluyorum. İnsanın onları söylemesi için benim yaşıma geldiğinde çok beklemesi doğru olmaz. Yarattıklarınız arasında en çok sevdiklerim

Jeremias ile *Karışık Duygular*. Esrarengiz kişilerin ruh dünyasının derinliklerinde dolaşmanız da çok hoşuma gidiyor. Düşüncelere sarılıp onları eski çağ heykellerinin vücutlarına sarılmış giysiler örneği şeffaflaştıran sanat dolu dilinize de hayranım. Yaşadığımız şu karmakarışık günlerde, uluslararası en güçlü ve en iyi düşünürleri ayakta tutmak için gösterdiğiniz çaba da küçümsenemez. Ve tüm bunların ötesinde de cana yakın kişiliğiniz... Doğum günü kutlamalarına ben de katılıyorum.

Hürmetlerimle

Sigm. Freud

Salzburg, 29.XI.1931
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Profesör,

Sizin gibi her dakikası dolu biri beni düşündüğü için hem mutluyum, hem de zamanınızı çaldığım için biraz utanç duyuyorum. Çok önemli değerleri hissetmeyi ve yeteneklerim elverdiğince onları değerlendirmeyi yaşamımda bir Tanrı vergisi olarak kabul ediyorum. Bunlardan en önemlisi de sizin eserinizle içsel karşılaşmam olmuştur. Biliyorsunuz en son denememden pek memnun kalmamıştım; ancak bazı çevrelerin sürekli eleştiride bulunacaklarına, size ve öğretinize saygı duymalarını sağladığı için yine de mutlu sayılırım. Ayrıca bu kitabın Norveç'in ardından gelecek haftalarda Fransa'da, İngiltere'de, Amerika'da ve İtalya'da da yayınlanacak olması sevindirici. Şu sıralar Rusça çevirisi de yapılmakta. Böyle bir çalışma başkalarını da isteklendirmiş olacak ki iki yazar kapsamlı bir Mesmer yaşam öyküsünü kaleme almaya başladı. Bakarsınız denemem birilerini sizin ve öğretiniz üzerine de çok büyük bir kitap yazmaya yüreklendirir... Bana göre bunun zamanı çoktan geldi.

Her zamanki sevgi ve saygılarımla

Stefan Zweig

Viyana, IX. Bölge, 2.6.1932
Berg Sokağı 19

Sevgili Doktor Bey,

Bir çalışmamı bitirip onu kamuoyuna sunduktan sonra, uzun bir süre onun içeriği ile hiç ilgilenmiyorum. Sizin de böyle düşündüğünüzü sanıyorum. Fakat yine de şimdi, üçte birini bana ve çalışmalarıma ayırmış olduğunuz kitabınıza dikkatinizi çekmek istiyorum.

Bir dostum kısa süre önce Venedik'teydi. Bir kitapçıda *Ruhla Tedavi*'nin İtalyanca çevirisini görüp almış. Geldiğinde bana hediye etti. Oturup kitabın bazı bölümlerini yeniden okudum ve 272. sayfada gözümden kaçmış, önemsiz sayılabilecek bir yanılgıyı fark ettim. Orada, Breuer'in hastasının hipnotizma sırasında, hasta babasının yatağının kenarında otururken "sentimenti illeciti" (cinsel duygular) hissettiğini, fakat kendine hakim olduğunu itiraf ettiği anlatılmakta. Gerçekteyse kadın böyle bir şeyden söz etmemiş, sadece heyecanlı olduğunu ve şefkatli endişelerini hastaya belli etmek istemediğini söylemiştir. Eğer bunlar sizin yazdığınız gibi olsaydı her şey başka türlü gelişirdi. Ben, nedenleri seksi etiyolojide arar, itiraflar kolayca elde edilebildiği için hipnotizmadan asla vazgeçmezdim. Breuer de, kadına karşı çıkmakta zorlanırdı. Onunla aramız açıldıktan sonra kadın hastasının başından daha neler geçmiş olduğunu sadece tahmin edebiliyordum. Fakat günün birinde ortak çalışmalarımız sırasında yapmış olduğu ve sonra da hiç üzerinde durmadığı bir açıklama aklıma geliverdi. Tüm hastalık belirtilerinin ortadan kaldırıldığı ve tedavinin başarılı olduğu günün akşamında o tekrar hastasının yanına çağrılır. Kadın ne yapacağını bilmez bir durumdadır, rahim sancıları ile kıvranmaktadır. Ne olduğu sorusu üzerine kadının yanıtı şöyle olur: Şimdi Dr. Breuer'den olan çocuğum doğuyor. Breuer dehşet içinde odadan fırlayıp kaçar ve hastayı bir meslektaşına bırakır. Kadın aylarca bir sanatoryumda tedavi görür.

Ben bu olaydan bir makalede söz etmiştim. Breuer'in, olayın geçtiği haftalarda dünyaya gelmiş olan küçük kızı, yazdıklarımı okuyunca babasına (ölümünden kısa süre önce) durumu sorar.

Breuer de yazdıklarımın doğru olduğunu söyler. Bunu bana sonraları kızı anlatmıştı.

Sonsuz hürmetlerimle
Freud

Salzburg, 2 Haziran 1932
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Profesör,

Cana yakın mektubunuz için size çok teşekkür ederim. Kitabın İtalyanca çevirisinde sözünü ettiğiniz bölümde bilinçsizce bir abartma yapılmış. Hemen yayıncıyı arayacak ve yeni baskılarında düzeltme yapılmasını isteyeceğim. Aynısını Almanca baskılar için de talep edeceğim. Bu çalışmamın ne derece kısıtlı olduğunu benden başka kimse bilemez. Kitabın belli bir sayfa sayısını geçmemesi için çoğu bölümün kısaltılması nedeniyle, yazmaya hazır birçok görüşün de kitapta yer almasından kaçınılmıştı. Eseriniz üzerine gerçek bir eser yazılmalı! Ben küçük bir Pacemaker'den başka birisi değilim! Bu çalışmam yine de dikkatleri çekti, çoğu insanda size karşı şimdiye kadar olmayan bir saygı uyandırdı. Özellikle Fransa'da kısa sürede otuz baskı yaptı. İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, İsveççe ve Norveççe baskılarının ardından şu sıralar Polonya ve Hollanda'da da yayına hazırlanıyor. Sanırım benim küçük gücüm size olan ilginin artmasını sağladı. Kitabımı yetersiz bulanlar da daha çok merak ettikleri şeylere, ustanın öğretisini araştırarak ulaşıyorlar.

Mektubunuzdaki güçlü el yazınız bana sağlığınızın yerinde olduğunu ve kendinizi iyi hissettiğinizi kanıtlıyor. Düşüncelerinizde rahat ve hür olduğunuzdan da hiç şüphem yok. Yakında yeni yaratıcı çalışmalarınızı görebilirsek ne kadar mutlu olacağız!

Her zamanki saygı ve hürmetlerimle
Stefan Zweig

Viyana, IX. Bölge, 20.X.1932
Berg Sokağı 19

Sevgili Doktor Bey,

Elinizin açıklığı sayesinde şimdiye kadar insanları ve onların alınyazılarını ele alan tüm kitaplarınızı okudum. Fakat benim için içlerinde en inandırıcısı, insancıl ve anlaşılması pek kolay olmayan tarihi bir gerçeği ele aldığınız son eseriniz, zor bir alınyazısı olan Marie Antoinette! Son derece olgun ve her türlü gereksiz coşkudan arınmış diliniz, ustalığınızın kanıtı.

Tabii kitapta en çok ilgimi çeken, sizin psikanalizcinin görevini yerine getirdiğiniz, kadının evliliğini ve anneden şikâyetini ele aldığınız bölümler. Bence de her şey sizin anlattığınız gibi gelişmiş olmalı. Bu gibi alınyazıları ele alındığı zaman, insan yaşamı daha anlaşılır oluyor. Tıpkı Makedonyalı İskender'de olduğu gibi burada da güçsüz gibi görünenle gücü yadsınamayacak denli güçlü olanı bir araya getirerek tarihçileri şaşırtıyorsunuz.

Annesini (ve teyzesini) onu baştan çıkarmakla suçlayan kralın küçük oğlunu tamamen doğru analiz etmiş olduğunuzu biliyor muydunuz? Günümüzde bize tedaviye gelen bütün sinir hastalarının da davranışları aynı. Çocukça kendini tatmin etmeyi, baştan çıkarma fantezisiyle kaynaştırıp onlara zevk almayı yasaklamış ya da azarlamış kişileri kendilerine seçerler. Bu gerçekdışı davranışta, az da olsa yine de bir gerçek gizlidir. Çünkü tenasül uzvuyla zevk almanın ve bundan duyulan heyecanın ardında küçük çocuğun bakımı ve yıkanması sırasında bilinç altında hissettikleri yatar, duygularda çocuk bakıcısı anneye dönüşür. Ancak bize tedaviye gelenler, düşlemlerinin bu yanlarını ancak analizin verdiği baskı sonucu ortaya koyarlar. Dauphin'deki nedenler, küçültücü ortam ve anneye duyulan nefretti. Fakat kadın daha ilk günlerde çocuğunun yalana yatkın bir düşlemi olduğunu fark etmişti.

İçten selamlarla

Freud

Salzburg, 21 Ekim 1932
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Profesör,

Bu cana yakın davranışınız için teşekkür etmeme lütfen izin verin. Sizin gibi tanınmış ve çok çalışan birinin bu kitaba zaman ayırmasının ne anlama geldiğini çok iyi biliyorum. Yazdığım her şeyde sizin etkiniz var, yapıtlarımın çekirdeğini oluşturan gerçekçiliğin kaynağının da siz olduğunu sanırım fark etmişsinizdir. Siz bütün bir nesle örnek oldunuz.

Dauphin konusunda değerlendirebileceğim daha çok malzeme var elimde. Örneğin tanıklar karşısında söylemiş olduğu, fakat benim kitaba almaktan çekindiğim şu cümle: "Quand guillotinera-t-on enfin ces sacrées putaines?"* Bu sözleri bir başkasından duymuş olacaktı ve hoşuna gittiği için -belki de nefretinden- tekrarlamıştı.

Bu konularda Fransız doktor Catanès pek çok belge toplamış ve *Indiscretions de L'histoire* ve *Les Morts Mysterieux* adlı kitaplarında bunları yayınlamıştır. Bu kişi hayran olunacak bir çalışkanlıkla seks bilimi üzerine ne varsa bir araya getirmiş ve onları tıbbi açıdan incelemiştir. Fakat psikanaliz üzerine bilgi sahibi olmadığı için de günümüzde her şey işe yaramadan kıyıda köşede durmaktadır. Belki bazı öğrencilerinizin dikkatini bu değerli belgelere çekebilir, değerlendirilmelerini sağlayabilirsiniz. Marie Antoinette üzerine bana, ruh bilimi üzerine kendi kullanamadığı önemli bilgileri verdiği için teşekkür borçluyum. Burnu iyi koku alıyor, çok ilginç şeyleri bulup ortaya çıkarıyor, çalışkan da. Ancak sizin öğretinizin yöntemleri üzerine pek bilgi sahibi olmadığı için bazı olayları yorumlayamıyor. Fakat yirmi küçük kitapta toplamış oldukları, bilimsel çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için bence zengin bir maden ocağı!

Saygıdeğer Usta, size bir arzumu yazmama lütfen izin verin. Dinçliğiniz, yaşıtlarınızla kıyaslanmayacak fiziksel tazeliğiniz ve yaratıcı merakınız bizler için uzun süre kalıcı olur umarım. İçinde yaşadığımız bu ruhsuz dönemin aydın otoritelere gereksinimi var.

---

* Lanet olası orospuların ne zaman koparılacak kafaları? (ç.n.)

Bizi aydınlatacak, bizleri yönlendirecek o kadar az insan kaldı ki!

Her zamanki saygı ve hürmetlerimle
Stefan Zweig

Salzburg, 30 Aralık 1932
Kapuzinerberg 5

Çok Saygıdeğer Profesör!

Yılın bitmesine bir gün kala büyük bir zevkle üniversite konferanslarınızı okuyorum. Çok güzel düşüncelerle dolu metinler, edebî açıdan da bizlere örnek olacak kadar değerli. Yaşlılığın insan ruhunu karattığı inancı sizin için geçerli değil. Sizin ruhunuz aydınlık dolu... Bir yıl sona ererken size ve size saygı besleyen herkese yeni başlayan yılda sağlık ve çalışma zevki diler, meyvelerinin de bizleri her zaman mutlu etmesini arzularım.

Derin saygılar ve her zamanki hürmetler...
Stefan Zweig

Salzburg, Haziran, 1933

Çok Saygıdeğer Profesör,

Size çok saygı beslediğimi, kısıtlı ve değerli zamanınızda sizi rahatsız etmekten kaçındığımı biliyorsunuz. Fakat yine de bugün meraklı birinin sizi ziyaret etme arzusunu iletmeden edemiyorum. Büyük İngiliz yazar H.G. Wells, Viyana'ya yapacağı bu çok gizli tutulan ziyareti sırasında görüşmek istediği tek insanın siz olduğunu söyledi. Kendisiyle yapacağınız bir görüşmenin sizi de sevindireceğine inanıyorum. Acaba ne zaman gelebileceğini kendisine bildirebilir misiniz?

Sevgiler, her zamanki saygı ve hürmetler
Stefan Zweig

II, Portland Place
Londra, Kasım 1935

Çok Saygıdeğer Profesör,

Yaşam öykünüzün İngiltere'de yayınlandığı şu günlerde Sunday Times'a bir makale yazma sözü vermiştim. Fakat ne yazık ki bir sürü alt başlık, kısaltmalar ve çok yetersiz bir çeviriyle pek başarılı olmamış bu yazı. Ancak, İngiltere'nin bu en çok okunan gazetesinde eserinizin hak ettiği saygıyla anılmasını amaçlamış olduğumu anlayacağınızı ümit ediyorum. Bu sadece taktik bir girişimdi. Umarım sanatsal değeriyle bakmazsınız. Size olan saygımı belirtmek için karşıma çıkan her olanağa seviniyorum.

En iyi dilekleriyle size saygılar, hürmetler sunan
Stefan Zweig

Viyana, IX. Bölge, 5.XI.1935
Berg Sokağı 19

Sevgili, Çok Sayın Doktor,

Mektubunuz ve Sunday Times'ın sayfası için size teşekkür ederim. Makaleniz bir dostluk gösterisi! Onu okurken yazılanlardan çok yazarının kafasından geçenleri düşünerek sevindim. Ve Viyana Üniversitesi'nin önerisi üzerine o değerli Nobel Ödülü'nün bana verileceğini de yazıdan öğrendim. Bu mektubunuzda sözünü ettiğiniz gazetenin makalenizde yaptığı değişikliklerden biri olabilir ya da sizin "taktik girişiminiz..." Bence girişim etkili olmayacak. 1930 yılında Frankfurt kentinin Goethe Ödülü'nü bana vermeden önce ne büyük zorluklar ve karşı çıkmalarla karşılaştığını bir bilseydiniz!

15 Eylül'de beni ziyaretinizin ardından, sizinle çalışmaları-

nız ve yeni düşüncelerinizden söz edeceğime uzun uzun Musa'yı size anlatmış olduğum için kendi kendime sitem ettim durdum... Musa hiçbir zaman yayımlanmayacak.

Teşekkürler ve selamlar

Freud

Not: O gün size sormayı unutmuştum, Shakespeare-Oxford sorunu ilginizi çekmiyor mu? Ben, 17. Oxford Kontu, Edward de Vere'nin gerçek Shakespeare olduğuna hemen hemen inanıyorum. Beni ziyaretiniz ne yazık ki çok kısa olmuştu.

Viyana, Hotel Regina, 13 Eylül 1935
(Tel. A 23-5-85)

Çok Saygıdeğer Profesör!

Bugün size Grinzing'e telefon etmek istedim. Numaranızı sağ olsun Dr. Kris bana vermişti. Bir yanlış anlamayı düzeltmeyi çok istiyorum. İlkbaharda bir buçuk aylığına Viyana'da kaldığımda daha ilk günlerde bir tanıdıktan, sizin o sıra ziyaretçi kabul etmediğinizi duymuştum. Bu nedenle sizi rahatsız etmek istememiş, kendinizi biraz geri çekmiş olmanızı kabullenmiştim. Şimdi Dr. Kris'ten sağlığınızın yerinde olduğunu, kendinizi yine çok iyi hissettiğinizi ve hepimizden daha çok çalıştığınızı öğrenince ne kadar sevindiğimi size yazmak istedim. Burada geçirdiğim birkaç günde ziyaretinize gelmeme izin verirseniz çok mutlu olacağım.

Saygı ve hürmetlerimle

Stefan Zweig

II, Portland Place,
Londra, W. I, Tel: Langham 1069
7 Kasım 1935,

Çok Saygıdeğer Profesör,

Candan sözleriniz için size sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. "Üniversite çevresi engelledi" sözlerimin, "destekledi" olarak çevrilmesi elbette beni çok öfkelendirdi. Ernest Jones da bana bu sözler nedeniyle telefon etti. Kendisine suçsuz olduğumu belirttim. Yazılarımda Nobel Ödülü konusunu ele almamın tek nedeni, aynı güzel düşünceleri paylaşan insanlar için ortak bir girişimin ne kadar önemli olduğunu sıkça anımsatmaktır. Thomas Mann ile Rolland'ın çok çaba göstermiş olduklarını biliyorum. Birkaç günlüğüne de olsa aralık ayında Viyana'ya geleceğim ve size anlatacak çok şeyim olduğu için şimdiden seviniyorum.

Her zamanki saygı ve hürmetlerimle

Stefan Zweig

49, Hallam Street
Londra, W. I, Tel: Langham 3693
4 Mayıs 1936

Çok Saygıdeğer Profesör!

Bu mutlu gününüzün kutlanmasını istemediğinizi biliyorum, fakat çok iyi bildiğiniz insan egoizmi de hakkı olanı talep ediyor. Bu günün sadece sizin mutlu gününüz olduğuna inanmak ne büyük bir yanılgı! O bizler için de önemli, bu dünyanın düşünürlerinin şükran günü! "Führer"lerden hoşlanmayan bizler, ruhumuza ve düşünümüze yeni yollar açmış olanları sevgi ve saygıyla anmazsak nankörlük etmiş oluruz! Saygıdeğer profesör, böyle bir günde hoşgörülü olun, bütün içtenliğinizle ve sevginizle mutlu olmamıza izin verin...

Thomas Mann iki gün sonra size imzalarla dolu bir mektup getirecek. Bu girişimde bulunmuş bizleri, hiç olmazsa imzalarıyla

sizi kutlamak isteyen insanların nasıl bir sevgiyle bunu yaptıklarını görmek sonsuz mutlu etti. Hatta birçoğu onlara bu olanağı sağladığımız için teşekkür etti. Yakında başka imzalar da bize ulaşacak. Biliyorsunuz çok hüzünlü bir dönemde, dağınık yaşıyoruz. Bir çoğu sürekli yollarda, oradan oraya gidiyor. Bu nedenle onların imzalarının ulaşması zaman alabilir. Yazmış olduğum, başta Amerika ve Fransa olmak üzere birçok gazetede yayınlanacak küçük bir doğum günü kutlamasını hoşgörüyle kabulünüzü rica ederim. Bu yazımla amacım geniş çevrelere ulaşmak, onlara sizin kim olduğunuzu göstermek ve nasıl olacağını kimsenin bilmediği gelecekte bizlere ne kadar gerekeceğinize inandırmak.

Sayın ve sevgili Profesör Bey, size bu gününüzde neler dileyebilirim? En önce sağlık, sonra da sallanan, çökmek üzere olan dünyamızda kalıcı, hiç yitirilmeyecek, bir şeyler yarattığınızın ve milyonlarca insana yardımcı olabildiğinizin bilinci. Günümüzde kendisi için bunları söyleyebilmeyi hak etmiş, kendisine çok şey borçlu olduğumuz bir başkasını tanımıyorum ben.

Her zamanki insancıl yaklaşımınızı anımsayan, saygı ve hürmetlerini yollayan

Stefan Zweig

Viyana, 18.5.1936
Viyana, IX. bölge, Berg Sokağı 19

Sevgili Doktor Bey,

Size ancak bugün yanıt verdiğim için anlayış göstereceğinizi ümit ederim. Zaman alan ve yorucu çalışmalarım artık geride kaldı.

Şimdi size bu satırları yazmadan önce mektubunuzu bir kez daha okudum. Onu bir anlatım ustasının kaleme almış olduğu hemen belli oluyor. Her şeyi o kadar gerçekçi anlatıyorsunuz ki mektubunuz az kalsın beni ne kadar önemli biri olduğuma inandıracaktı. Öğretilerimin gerçekçiliği konusunda değil şüphem, ama onların yakın gelecekteki gelişmelerde kanıtlanabilir etkileri olacağına inanmakta zorlanıyorum. Bu nedenle ben kendimi

sizin beni değerlendirdiğinizden daha önemsiz buluyorum. Doğum günü kutlamalarım için göstermiş olduğunuz dostça çabayı ise minnettarlıkla kabulleniyorum. Thomas Mann ile beraber kaleme olmuş olduğunuz mektup ve Mann'ın Viyana'daki konuşması bana artık yaşlanmış olduğum gerçeğini kabul ettiren iki güzel nedendi. Eşim, çocuklar ve babasının hemen hemen bütün isteklerini yerinde getiren kızımla evimde çok mutlu yaşamama karşın, günün birinde yaşlılığın beraberinde getireceği zavallılığı ve çaresizliği kabul edeceğimi sanmadığım için yok olmaya geçiş dönemini özlemle bekliyorum. Sevdiklerimi bu ayrılışın acısından esirgemem ne yazık ki mümkün değil...

Sizdeki özel konumum da o gün geldiğinde bir son bulacak. Sanırım galerinizdeki ilginç insanlar arasında -şaka yollu ona balmumu heykeller müzesi de diyebilirim- ben belki en ilginci değilim, fakat tek hayatta olanıyım! Belki de bunun nedeni bana olan cana yakınlığınız ve sıcak davranışınızdır...

İçten teşekkürlerle
Sigm. Freud

49, Hallam Street
Londra, W. I., 10.6.1936
Langham 3693

Saygıdeğer Profesör,

Bu kartpostalımla size candan mektubunuz için teşekkür etmek, yeni kitabım doğrudan yayıncı tarafından yollandığı için sizden özür dilemek istiyorum. Onu Viyana'dan Viyana'ya postalamak, önce Viyana'dan Londra'ya, sonra da Londra'dan tekrar Viyana'ya postalamaktan daha kolay. Size olan saygım ise kitabın içinde yazılı.

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

Viyana, 16.X.1936

Güzel kitaplar, zincir ve kaleydoskop için çok teşekkürler! İçten selamlar.

Freud

Viyana, 7.XI.1937

Güzel armağanınıza teşekkürler!

Freud

Londra, W.I., 15 Kasım1937
49, Hallam Street
Langham 3693

Sevgili, Saygıdeğer Profesör,

Yazdıklarınızı okuyunca kendimi çok mutlu hissettim, sevgi ve saygıyla tekrar sizi andım. Geçenlerde Arnold Zweig ile uzun uzun sizden söz ettik. Günümüzde böyle sevinçler o kadar değerli ki! İçinde yaşadığımız zamanın beni nasıl hüzünlendirdiğini inanın size söylemeye çekiniyorum. Kötü bir Tanrı, bana birçok şeyi önceden sezme yeteneğini vermiş olacak. Şimdi başımıza gelenleri son dört yıldır beklemekteydim. Burada yaşamasaydım sanırım çalışamazdım. Düşseverler dünyasının insanları ne mutlu olmalı! Önümüzdeki günlerde son kitabım *Macellan* elinize geçecek. Şu sıralar çok zor, fakat kısa bir psikolojik roman olacak son eserime de başladım. Adını "Merhamet Sonucu Cinayet" koyacağım bu kitap, feragati beraberinde getirmeyen, yarım gönüllü acıma duygusunun kaba şiddetten daha kötü ve ölümcül oluşunu

konu edecek. Bu romanda işlediğim konuyla sizin dünyanıza dönüş yapıyorum. Ve bir yerde kendimi avutuyorum. Şu sıralar yazılması gereken asıl kitapsa Yahudilerin trajedisi üzerine olmalı. Fakat gittikçe şiddetlenecek, yoğunlaşacak bu gerçeklerin en gözüpek düşleri bile aşacağından korkuyorum. Sizin avunacak bir şeyiniz var, ne de olsa görevinizi yerinize getirdiniz, unutulmaz şeyler yarattınız, bizlerin çabalarının boşuna olmadığına da tanıklık ettiniz. Söylediklerimizi herkes duymamış olabilir; elimizden gelen en iyi şeyleri yapma görevini sürdürmeliyiz.

Viyana'yı düşünüp de hüzünlendiğim anlarda aklıma hemen sizi getiriyorum! Sizin keskin kararlılığınız her geçen yıl bana daha çok örnek oluyor. Size olan yakınlığımın da gittikçe güçlendiğini hissediyorum.

Size saygı ve hürmetler besleyen
Stefan Zweig

17.XI.1937
Viyana, IX. Bölge
Berg Sokağı 19

Sevgili Doktor Bey,

Mektubunuz beni sevindirdi mi, yoksa çok mu üzdü, söylemem zor. Ben de sizin gibi yaşadığımız bu dönemin ıstırabını çekiyor, sizin gibi birkaç yakın dostum olduğu için kendimi avutuyor, sahip olduğumuz ortak değerleri yitirmediğimiz için de kendimi güven içinde hissediyorum.

Ve bir dostunuz olarak güzel çalışmalarınızla bazı zorluklara karşı çıktığınız, kendinizi koruyabildiğiniz için sizi kıskanmama da lütfen izin verin! Gittikçe daha çok eser yaratmanızı dilerim. Yakında elime geçeceğini umduğum *Macellan*'a da şimdiden seviniyorum.

Sizin de yazdığınız gibi çalışmalarım artık geride kaldı sayılır. Gelecekte insanların onları nasıl değerlendireceğini hiç kim-

se önceden söyleyemez. Ben pek emin değilim çünkü araştırma ve acabalar ayrılmaz bir bütün ve biz gerçeklerin kırıntılarından başka bir şey ortaya çıkarabilmiş değiliz. Yakın gelecek bulanık görünüyor; benim psikoanalizim için de... Bu yaşamda bana kalmış ayların pek sevindirici geçmeyeceğini biliyorum.

İstemediğim halde yine şikâyetlerden söz ettim. Size insan olarak, dostça yakın olmak istedim, denizde duran, köpüklü dalgaların vura vura yerinden oynatamadığı bir kaya olarak kutlanmak değil. Fakat direncim suskun kalsa da, direnç göstermeye devam edecektir. Impavidum ferient ruinae.*

Yazacağınız güzel ve yürekli kitaplardan benden esirgemeyeceğinizi ümit ederim.

İçten selamlarla

Eski dost

Freud

Estoril (Portekiz)
Ocak/Şubat, 1938

Saygıdeğer Profesör,

Londra'dan gelen haberle çok sevindim. Musa eseriniz –ya da onun dünya insanlarının okumasına izin verdiğiniz bölümleri– adresime gelmiş. Dört hafta sonra Londra'ya döneceğim. Burada güneşli hava öylesine temiz ve berrak ki... Ah, böyle bir güney intermezzosunu bilseniz sizin için de ne kadar çok arzulardım!

Saygı ve hürmetlerle

Stefan Zweig

* Dünya çökse bile, yıkıntıların bir parçası bir kalbe erişecektir korkusuzca (ç.n.)

Londra, W.I., 2 Mart 1938
49, Hallam Street, Tel:.. Langham 3693

Çok Saygıdeğer Profesör,

Portekiz'den döner dönmez ilk işim Musa üzerine yazdıklarınızı okumak oldu. Varsayımınızı böylesine inandırıcı açıklamanızı çok açık sözlü bulduğumu itiraf etmeliyim. Bu dünyada düşüncelerin anavatanı yoktur! Onlar toplumlar, insanlar arasındaki havada gidip gelir. Kendi içindekini başkasından aldıklarıyla birleştirmemiş bir bilinç, bir inanç, bir din yoktur. Belki de, yabancı ve devralmış, diye açıkladığınız için budalaca bir Yahudi milliyetçiliği size karşı çıkacaktır. Fakat böyle bir ortak burnu büyüklük sadece dar kafalılıkla mümkündür. Bir girişim, daha önce bir başkası onu düşlediği diye değerinden bir şey yitirmez ki! Musa'nın şu veya bu kavimden gelmesi, onun tek tanrı olduğu inancının yaygın olması, gerçek yaratıcının varlığını yok etmez ki. Mensubu olduğu halkın ruhu ve konuştuğu dildir onu ileriyi gören biri yapan.

Bana göre öğretinize ve kişiliğinize sadık kalan bu çalışmanız, düşünsel korkusuzluğunuzun, insan olarak doğru bildiğiniz yolda yürümenizin en güzel denemelerinden biri. Benden sonra da daha nice insan, en sağlamların uysallaştığı, en yüreklilerin korkaklaştığı şu günlerde tüm sorunların en zorunu, hatta en hassasını, dini, kendinize savaş alanı seçtiğiniz için size teşekkür edecektir. Ve şunu tekrar tekrar söylemek istiyorum: Siz bizlere hem insan olarak, hem de öğretinizle çok yardım ettiniz. Karar veremediğim kimi zamanlarda, başımı kaldırıp size bakıyorum ve o anlarda kendimi güçlü hissediyorum.

Bu kritik günlerde sık sık sizi düşünüyorum. Kötü niyetli boş sözlere aldırmayıp bundan dört yıl önce tası tarağı toplayıp ülkeden ayrılmış olduğum için şimdi mutlu olmam gerekirdi. Fakat bugün kendimi cezalandırmak istermiş gibi şu anda Viyana'da sıkıntı içinde olanları düşünüp duruyorum. Yayıneviniz oradan ayrılmalı, buraya gelmeli. Biliyorsunuz, şuna sıkça dikkatinizi çe-

kiyorum: İçeriği geleceğe dönük eserlerinizi insanlar her zaman alıp okuyabilmeli. Sağlığınız çalışma zevkinize eşlik etsin!

Size sevgisiyle ve hürmetiyle bağlı

Stefan Zweig

Londra, W.I., Haziran 1938
49, Hallam Street, Langham 3693

Saygıdeğer Profesör,

Elim ve yüreğim çok istese de bugün ilk kez size, Viyana'ya yazmıyorum. Son haftalarda düşüncelerim her an sizinleydi. Şimdi burada güven içinde olduğunuzu bilerek rahat nefes alıyorum... Incipit vita nuova!*

Şu anda nasıl sıkışık olduğunuzu ve huzur aradığınızı tahmin ediyorum. Ziyaretinize, bana izin verdiğiniz zaman geleceğim. Telefonum rehberde yazılı değildir. Biliyorsunuz sizinle görüşmek beni her zaman memnun etmiştir. O zor günleri geride bırakmış olduğunuzu görmek benim için çok önemli şimdi, bu nedenle günün her saatinde uğrayabilirim.

Size ve sevdiklerinize çok selamlar

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

10.6.1938, Londra, N W 3,
39 Elsworthy Road

Sevgili Doktor Bey,

Buradaki ilk günlerim öylesine dolu ki... Davetler, izlenimler, bazı yükümlülükler, arayan dostlar, tanıdıklar, sevenler, "Hoş gel-

* Yeni bir yaşam başlıyor!

diniz" diyenler, tebrik edenler, bana olan eğilimlerini gösterenler, geldiğime sevinenler... Her yerde ilgi ve güler yüz! Mektup yollayıp imzamı rica edenlerin yanı sıra benden röportaj isteyen gazeteciler, sözde iyi bir ödeme karşılığı makale yazmamı bekleyenler var ve elbette bir kısım budalaca, dini içerikli, Protestanlıkla ilgili yollananlar da yok değil. Muayene olmak için arayanlar da var, ama fazla değil. Gördüğüm kadarıyla burada sadece doktorluk yaparak iyi yaşayabilmem mümkün değil.

Elime geçen ilk mektuplardan biri sizden gelen o cana yakın satırlar oldu. Haklısınız, oldukça yorgun hissediyorum kendimi. Dinlenmeli, yüreğime dikkat etmeliyim. Fakat yine de bu satırların bugün yazdığım on birinci mektup olmasına karşın, Londra'ya geleceğimi öğrendiğimden bu yana haftalardır sevindiğim bir şeyden kendimi esirgememe bir neden yok. Sizi görmek, sizinle konuşmak!.. Hemen hemen günün her saatinde evdeyim, yakında beni arasanız lütfen Primrose 2940 numarayı çevirin, hemen bir gün kararlaştıralım.

Yakında görüşmek dileğiyle içten selamlar
Freud

Prof. Sigmund Freud
Londra NW 3
23 0r 39 Elsworthy Road
16.6.1938

Sevgili, Saygıdeğer Profesör, uzun bir hafta sonu için Londra'dan kaçtım, döner dönmez sizi hemen arayacağım.

Hürmetlerimle
Stefan Zweig

49, Hallam Street, Londra, W.I.
Langham 3693, 10.7.1938

Saygıdeğer Profesör,

Salvador Dali, büyük ressam, öğretinizin sonsuz bir hayranı, sizi mutlaka görmek istiyor. Ben şu sıralar sizin için ondan daha ilginç birini tanımıyorum. Eserlerini çok beğeniyorum, ona bir saatinizi ayırabilirseniz çok sevineceğim.

Saygı ve hürmetlerimle
Stefan Zweig

Londra, W.I., 15 Temmuz 1938,
49, Hallam Street, Langham 3693

Sevgili, Saygıdeğer Profesör!

Şu sıralar sizi tekrar görebilmeyi o kadar arzuluyorum ki! Gelecek hafta burada olacak biri de bana eşlik etmeyi çok istiyor. Sizin en büyük hayranlarınızdan, tüm küçük çılgınlıklarıyla belki de modern resmin tek dahisi, Salvador Dali. Adını mutlaka duymuş, eserlerini görmüş olacaksınız. Kendisi ne yazık ki sadece iki gün için, pazartesi ve salı, burada. İzin verirseniz, sizi pazartesi öğleden önce telefonla arayacak ve bu iki günden birinde ziyaretinize gelip gelemeyeceğimi soracağım.

Amerika konusunda yakında sayın oğlunuzla görüşeceğim. Bir başkasını bulamazsanız tabii ben memnuniyetle hazırım.

Hürmetler ve saygılarımla
Stefan Zweig

Londra, W.I., 18 Temmuz 1938
49, Hallam Street, Langham 3693

Sevgili, Saygıdeğer Profesör,

Kısa bir bilgi iletmek istiyorum. Biliyorsunuz, mümkün olduğunca size ziyaretçi getirmekten kaçınmışımdır. Fakat yarınki ziyaret gerçekten önemli bir istisna. Bana göre Salvador Dali, bazı eserleri zor da anlaşılsa, dönemimin tek dâhisi ve ününü yıllar sonra da devam ettirecek ender ressamlardan biri. İnançlarının bir fanatiği, sanatçılar arasında öğretinizin en minnettar öğrencisi. Sanatında sizden başka hiç kimseye bu kadar çok şey borçlu olmadığını iddia eden bu gerçek dahinin yıllardır tek bir arzusu var, o da, günün birinde sizi görebilmek. Yarın onunla ve eşiyle sizi ziyaretimizde, biz sohbet ederken bir iki çizim yapmak istiyor. Portrelerini, sonra anımsadıkları, kafasından geçenler ve yaratıcı gücüyle gerçekleştiriyor. Kendisini biraz yakından tanıyabilmeniz için de son tablolarından birini beraberinde getirecek. Bana sorarsanız eski ustalardan günümüze başka hiçbir ressam renkleri onun gibi kullanmamıştır. Tablolarındaki ayrıntılar simgesel karakterde olsalar da benim gözümde onlar kusursuz bir bütünü oluşturuyor. Dali'nin yarattıklarının yanında günümüz resim sanatının eserleri soluk kalıyor. Size göstermek istediği, belki de etkiniz altında yaratmış olduğu küçük tablonun adı *Narsisist.*

Böyle küçük bir karavan gibi gelişimizi affedin ama bence siz, etkinizde kalmış olan böyle bir sanatçıyı görüp tanımalısınız. Dali sadece iki günlüğüne Paris'ten buraya geldi, sohbetimiz sırasında bizi rahatsız etmeyecek. Öğrencilerinizden belki de en ünlüsünü tanıyacağınız için kendimi çok mutlu hissediyorum. Benim bu sözlerimi yakışıksız bulmamanızı rica edeceğim. Beraberinde getireceği tablo belki sizi ilk anda biraz şaşırtacaktır, fakat bunun sanatçının değerini kanıtlamaya yetmeyeceğini de düşünemiyorum.

İçten selamlar ve saygılarla
Stefan Zweig

Salvador Dali size, diğer eserlerini de buradaki sergide göstermek isterdi. Ancak evden pek çıkmadığınızı bildiğimiz için yarattığı son -bana göre de- en güzel eserini beraberine getiriyor.

Londra, W.I., 19 Temmuz1938
49, Hallam Street, Langham 3693

Sevgili, Saygıdeğer Profesör,

Sizi fazla rahatsız etmemiş olduğumuzu umarım. Fakat Salvador Dali daha önce de sizi ziyaret etmek için Paris'ten Viyana'ya gelmiş, fakat başaramamıştı.

Ona eşlik eden Edward James adındaki gencin bana kalırsa psiko-analiz tedaviye gereksinimi var. Bildiğim kadarıyla çok zengin ve sizin yardımınızı arzuluyor. Eski eşi Tilly Losch onu yeterince iyileştirememiş. Siz, "Edebiyat çalışmalarımı engeller" deyince biraz gözünü korkuttunuz. Sanırım günün birinde yine de kapınızı çalacak.

En iyi dileklerimle ve saygılarımla.

Size hürmetlerini sunan
Stefan Zweig

20.7.1938
39 Elsworthy Road
Londra, N.W. 3

Sevgili Doktor Bey,

Dünkü ziyaretiniz için önce size teşekkür etmek istiyorum. Şimdiye kadar beni kendilerine "evliya" seçmiş olduklarını sandığım dışavurumculara şaklaban gözüyle bakıyordum. Ancak bakışları hem masum, hem de coşkulu, yetenekleri tartışmasız bu genç İspanyol'u tanıdıktan sonra onları başka türlü değerlendirmem gerektiğine inandım. Böyle bir tablonun oluşumunu analitik açıdan araştırmak gerçekten çok ilginç olmalı. Eleştirel olarak şunu söyleyebiliriz: Kalıcı unsurlarla kalıcı olmayan unsurlar arasındaki nicesel oranlar belirli bir sınırın dışındaysa sanat bir açı-

lıma karşı çıkıyordur. Bunun altında önemli bir psikolojik sorun yatıyor olabilir.

Diğer ziyaretçiye gelince, ne derece yatkın olduğunu anlamak ve fedakârlığını arttırmak için ona biraz zorluk çıkarmayı düşünüyorum. Analiz tıpkı fethedilmek isteyen bir kadın gibidir ve karşı çıkacak bir şey bulamazsa değerinin azalacağına inanır. Eğer Bay J. ne yapacağına karar vermek için çok düşünürse, ilerde Jones'e veya kızıma da gidebilir.

Evden çıkarken burada bir şey unutmuş olduğunuzu söylediler bana. Yanılmıyorsam eldivenlerinizi. Biliyorsunuz, bu bir yeni ziyaret için verilen bir söz anlamına geliyor...

İçten selamlar

Freud

Londra, W.I., 1 Ağustos1938

49, Hallam Street, Langham 3693

Sevgili, Saygıdeğer Profesör,

Şu sıralar sizi pek arayamadım, çünkü yakın bir dostum zor bir ameliyat geçirdi. Sık sık onu hastanede ziyaret etmem gerekiyor. Fakat yarın size telefon edeceğim, yine görüşebilmeyi sabırsızlıkla bekliyorum.

Ülkemizin fotoğrafçılarından Marcel Sternberger bir ara size uğramak istiyor. Kendisi Shaw'ın, Wells'in de fotoğraflarını çekmiştir. Sadece on dakikanızı ona ayırabilirseniz birkaç portrenizi çekecek, Amerika'ya giderken yanında götürmek istiyor. Böyle insanlara günümüzde destek vermemiz gerektiğine inandığım ve Sternberger'in de gerçekten çok güzel fotoğraflar çektiğini bildiğim için sizden onu kabulünüzü rica ediyorum.

Dostlukla

Stefan Zweig

Londra, W.I., 24 Ağustos 1938
49, Hallam Street, Langham 3693

Çok Değerli, Sayın Profesör,

Son haftalarda sizi arayamamış olmamı lütfen sadakatsizlik veya tembellik sanmayın, zor bir ameliyat geçirmiş olan yakın dostumu sık sık hastanede ziyaret etmem gerekiyor. Bu arada seksen beş yaşındaki annem de Viyana'da vefat etti. İçinde yaşadığımız şu günlerde buna üzülmekten çok Viyana cehenneminden kurtuldu diye kendimi teselli ediyorum.

Sizi yarın telefonla arayacağım; pek yakında görüşebileceğimizi ümit ediyorum. Genç Edward ne yapacağına bugünlerde karar verecek, kendisiyle geçen hafta konuştum.

Saygılar ve dostluklarla
Stefan Zweig

Londra, W.I., 16 Eylül 1938
49, Hallam Street, Langham 3693

Sevgili, Saygıdeğer Profesör,

Son günlerde birkaç kez sizi aradım, şu sıralar nerede kaldığınızı ve kendinizi nasıl hissettiğinizi merak ettiğim için. Sağlınızın yerinde olduğunu ve sizi ziyaret edebileceğimi ümit ederim. Ne zaman gelebileceğimi lütfen bildirin, size gelmek için her gün bana uygundur.

İçten selamlar
Stefan Zweig

Londra, W.I., 1938 Eylül Sonu
49, Hallam Street, Langham 3693

Sevgili, Saygıdeğer Profesör,

Geçen hafta sizi arayamamış olmama lütfen umursamazlık gözüyle bakmayın. Fakat şu sıra ani olarak gelen ön baskıları gözden geçirip düzeltmelerini yapmam gerekiyor. Tekrar normal nefes alabildiğimde yapacağım ilk şey hemen size telefon etmek olacak. Sizi göreceğim günü sabırsızlıkla bekliyor, kendinizi iyi hissettiğinizi duyacağımı ümit ediyorum.

Saygılar ve hürmetlerle
Stefan Zweig

Prof. Dr. Sigmund Freud
Londra N W 3
20, Maresfiled Gardens
Londra, 16.11.1938

Çok Saygıdeğer Profesör,

Size çoktandır uğrayamadım, fakat sadece Almanya'da olup bitenlerden sonra huzursuzluğumu ve karmakarışık düşüncelerimi evinize taşıyıp sizi rahatsız etmek istemediğim için. Sizi her zaman dinç kafayla görmek istiyorum! Yarın telefonla arayacağım, rahatsız etmeyeceğimi umarım.

Saygılar ve hürmetlerimle
Stefan Zweig

Sigmund Freud, Esq
20, Maresfiled Gardens
Londra N W 3
New York, 7.1.1939

Saygıdeğer Profesör,

Londra'da kendinizi iyi hissettiğinizi, keyfinizin yerinde olduğunu umarım. Ben burada sağa sola yollanan bir paket örneği kentten kente koşturup duruyorum. Fakat sağlığım henüz yerinde ve sizi Londra'da yine göreceğim için şimdiden çok seviniyorum!

Saygılar ve hürmetlerimle

Stefan Zweig

Londra, W.I., 16 Mart 1939
49, Hallam Street, Langham 3693

Sevgili, Saygıdeğer Profesör,

Az önce Londra'ya döndüm ve hemen masama oturup yığınla mektubu gözden geçirmeye başladım. Fakat sizi göreceğim günü sabırsızlıkla bekliyorum. Yakında telefon edip ne zaman uğrayabileceğimi soracağım...

İçten selamlar ve hürmetlerimle

Stefan Zweig

Londra, W.I., 31 Mayıs 1939
49, Hallam Street, Langham 3693

Çok Saygıdeğer Profesör,

Bath'dan döndüğümden bu yana her gün size telefon etmeyi kafamdan geçiriyorum. Fakat şu sıralar Viyana'dan ve Almanya'dan buraya akın edenler bütün günümü alıyor. Şimdi biraz rahatladım gibi, yarın veya yarından sonra telefon edeceğim. Sizi yine görebileceğim günü sabırsızlıkla bekliyorum.

İçten selamlar ve hürmetlerimle

Stefan Zweig

Profesör Sigmund Freud
Londra, S.W. 20, Maresfield Gardens
The Spa Hotel, Bath 7.6.1939

Sevgili ve Çok Değerli Sayın Profesör,

Size verdiğim sözü tutamadım, fakat her gün ziyarete gelenlerin arkası kesilmediği için yine sığınağım Bath'a kapağı attım. Döner dönmez sizi hemen arayacağım, değerli ustayı görmek için nasıl sabırsızlandığımı biliyorsunuz.

Selamlarımla

Stefan Zweig

Profesör Sigmund Freud
Londra, N.W. 3
20, Maresfield Gardens
Bath, Somerset, 24.7.1939

Sevgili, Saygıdeğer Profesör,

Bath'ta sizden uzak da olsam düşüncelerimde hep yanınızdaydım. Sağlınızın iyiye gittiğini ve çok yakında yine yaratıcı çalışmalarınıza devam edeceğinizi ümit ediyorum.

Saygılar ve hürmetlerimle

Stefan Zweig

Stefan Zweig'ın Anna Freud'a mektubu

Lansdown Lodge
Lansdown Road
Bath, 4 Ağustos 1939

Sevgili, Saygıdeğer Bayan!

Burada gazetelerde okuduğuma göre saygıdeğer babanız birkaç gündür kendini iyi hissetmiyormuş. Bu arada tehlikeli bir durum olmadığını umarım. Bir an telefon etmek istedim, fakat şu sıralar çok kişinin sizi arayacağını düşününce rahatsız etmekten çekindim ve vazgeçtim. Sayın babanızı ziyaret mümkün olduğunda hemen Londra'ya geleceğim, yolculuk hiç önemli değil.

Saygıdeğer dosta geçmiş olsun der, ailenizin bütün fertlerine selamlarımı yollarım.

Stefan Zweig

Bath, Lansdown Lodge,
14 Eylül 1939

Sevgili, Saygıdeğer Dostum ve Ustam,

Sizi bir daha ne zaman görebileceğim? Şu sıralar durum pek iyi değil. İngiliz vatandaşlığına kabul etmelerini bekliyorum. Kendime çok güvendiğim ve resmi makamları sıkıştırmadığım için hâlâ imzalanmadı. Şu sıralar "enemy alien" durumum devam ediyor, bu nedenle de Bath pazar alanından beş mil öteye uzaklaşmam mümkün değil. Sic transit gloria mundi.* Edebî saygınlık, bir polis kararı karşısında eriyip gidiyor. Şimdi hiçbir işe yaramadan, doğru dürüst çalışamadan ve tüm dostlarımdan uzak, sefalet içinde sürdürüyorum yaşamımı buralarda...

Elimde olsa budalalığıma gülüp geçerdim, fakat sizi görmemi engellediği için hüzünlendiriyor beni bu. Ümit ederim hastalıktan değil, bizler gibi sadece zamanın getirdiği sorunlarla acı çekiyorsunuzdur. Şimdi hepimiz hiç sarsılmadan, dimdik durmalıyız; canilerin cehenneme gittiklerini görmeden ölmenin anlamı yok!

Bütün ailenize yürekten selamlar. Her zamanki, sonsuz içten bağlılığım ve hürmetlerimle...

Dostunuz
Stefan Zweig

---

* Böylece yok oluyor dünyanın şanı şerefi (ç.n.)

Hermann Hesse ile mektuplaşmalar
(1920 - 1938)

Salzburg, 2 Kasım 1920

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Hesse,

Siz bir zamanlar (umarım hâlâ da öyledir) güzel bir kitapla mutlu günler geçirmesini bilirdiniz. Ben de burada evle bahçe arasına sıkışmış yaşamımı sürdürürken günün birinde odamı dolduran o sessiz, rengârenk kelebeklerle kendimi birden çok mutlu hissetmeye başladım. Ve dün sizden gelen *Gezintiler* ile mutluluğum katbekat arttı. Daha dış görünümüyle kişiye inanılmaz bir sevinç veriyor.

Tam da insanın ruhunun her şeye açıldığı bir anda gelmiş ne güzel bir armağan. Siz Hermann Hesse, şu sıralar mükemmel bir dönemi yaşıyorsunuz. Korku denen düşmanımızı eliyle şöyle bir iten, hiç kimseye, kendisine bile hesap vermeyen özgür insansınız; duygularınızı çok rahat, umarsızca açığa vuruyorsunuz. Aniden, eski dünyanızdan sonsuza o büyük adımı atmış olduğunuzu hissetmenin, sizi yıllardır yakından izlemiş biri olarak beni nasıl da sevindirdiğine inanmanızı dilerim. Ancak benim gibi yirmi yıla yakın huzursuz göçebe yaşamı sürdürmüş, Beethoven'in söylediği üzere en yakın dostu rastlantı olan biri, "boşlukta"ki yaşamının mutlu edici olduğunu ne kadar bilebilir...

Bir zamanlar yollamış olduğunuz hüzün dolu o kartpostalı okuyunca size sevindirici şeyler yazmak istemiştim. Fakat olmamıştı. Şimdi ise böyle şeylere artık gerek yok, siz bunu kendi kendinize başarmışsınız. Şu anda yazabileceğim, daha doğrusu tekrarlamak istediğim bir şey var. Bırakın kendinizi yaşamın akışına bir gün, gelin bizim buralara, Salzburg dünyasının güzelliğine! Siz burada da özgürce, gönlünüzce ve dertsiz yaşayacaksınız, hatta İsviçre'den çok daha ucuza! Salzburg'da bazı tanıdıklar var, gelişinizi kutlayıp mumlar yakacaklar...

Ben burada huzur içinde yaşıyor ve çalışıyorum. Gelecek ilkbaharda dört haftalığına Salzburg'dan ayrılacak, İtalya'ya gideceğim. Belki bir yerlerde karşılaşırız.

Çok selamlar, hürmetler

Stefan Zweig

Locarno, 10 Kasım 1920

Sevgili Bay Zweig,

Güzel mektubunuz beni yatakta yakaladı! Montagnola'da bana bakacak biri olmadığı için şimdi burada, Locarno'da bir dost doktorun kliniğinde kalıyorum. Yavaş yavaş kendime geliyorum. Satırlarınız beni çok sevindirdi, sizi sık sık anımsıyor, kendimi size yakın hissediyorum. Günün birinde seyahat etmeye karar verirsem ve pasaport bürosuna gitme çekingenliğimden de kurtulursam, Salzburg'a tekrar gelmek isterim. Uzun bir yolculuk sayılmaz.

Tanışlarınıza selamlarımı söyleyin!

Size de içten selamlar

H. Hesse

Salzburg, 1922 güzü

Sevgili, Saygıdeğer Bay Hesse,

En son kitabım *Amok*'u yayıncı eliyle yollattığım için sizden özür dilemek istiyorum. Fakat şu sıralar kitap paketlerinin, başta gümrük ve ihraç makamları olmak üzere çeşitli engelleri aştıktan sonra Avusturya'ya girmesi iki hafta sürüyor. Buradan tekrar İsviçre'ye gönderilmesi de yine bir o kadar zaman alıyor. Bu nedenle İnsel'den size doğrudan yollamalarını rica etmiştim, fakat kişisel olarak tarafımdan gönderildiğini kabul etmenizi diliyorum. Bu son kitabımdaki bazı öykülerin sizi ilgilendireceğini, konularının duygulandıracağını hissediyorum. Pek abartmak istemiyorum, ancak çok kez sizinle çok benzeri yollarda yürümekte olduğumuzu sanıyorum. Ne de olsa bir yerde bizler, içinde yaşadığımız günlerin sarsıcı etkisinin altındayız; başkalarının dışlanma veya kaçma diye kabul edebileceği, içe dönük bir yola itilmişiz. Biz ise

onun öze gittiğinin ve denenmesi gerektiğinin bilincindeyiz.

Her şeyi çoğu kez inanılmaz bir gerçekçilikle canlandırabilme yeteneğine sahip olmanıza hayranım. Bu, benim gibi biraz karmaşık duygulara sahip birini heyecanlandırmıyor değil. Fakat siz, belki de gençliğinizde kimi zorluklar yaşadığınız, yaşça da benden biraz büyük sayıldığınız için kimi olaylar karşısında kendinizi daha kolay toparlayabiliyorsunuz. Sizi yirmi yıla yakın tanıyor ve seyrediyorum. Üzerinde yürümüş olduğunuz yol engebeli de olsa çok güzel bir yoldu. Olgun eseriniz *Peter Camenzind*'den, *Klingsor'un Son Yazı*'na olan yolunuz ne de uzundu! Belki siz, bilinçaltında başka duygularla yaşadığınız için onu aynı şekilde görmüyorsunuz. Biz dostlarınız ise değerinizin ağırlığını çok hissediyor, sizden gelen her yeniliğin etkisinde kalıyoruz. Ruhumuza yansıyan ışığı bizleri öylesine mutlu ediyor ki, çekildiğiniz köşede, kendinize seçmiş olduğunuz o "sürgün"de yaşamınızı karartmayın derim. Gençliğinizden tanıdığınız bir şeyi yine anımsayın: Göçebeliği! Arada sırada böyle bir yaşam, insanı tepeden tırnağa yeniliyor! Geçen yıl üç hafta İtalya, bir hafta Paris, bu yıl ilkbaharda ve yazın birer hafta deniz kıyısı, neredeyse altında kalacağım şeylerden beni çekip kurtardı. Şimdi kendi kendime yemin ettim, ayaklarım beni taşıdığı sürece uzun zaman bir yerde oturup kalmayacağım. Sadece Lugano'ya gelemedim, ailevi nedenlerden. Çünkü yaşlı babam son zamanlarda çok hastaydı ve Viyana'da tek başınaydı. Başka bir neden de oraların kalabalıklığından çekinmem ve şu sıralar kalabalıkların beni yorması...

Fakat siz sevgili Hermann Hesse, unutmayın şu dünyayı! Gelin buraya, bizim yanımıza. Odanız her zaman sizi bekliyor. Gelip geçerken şöyle bir uğrayın Salzburg'a. Her yerde insanlar size teşekkür etmek istiyor ve sonsuz gençliğinizden onlara bir şeyler vermeniz için sizi bekliyor!

Bütün sevgimizle hep sizi düşünüyoruz!

Hürmetlerimle

Stefan Zweig

Yolculuktan, 27 Kasım 1922

Sevgili Stefan Zweig,

İçtenlik dolu mektubunuz beni St. Gallen yakınlarındaki Degersheim'da sanatoryumda hasta yakaladı. Burada günlerim tam beş hafta boyunca sıkı bir kürle geçti. Sonunda eve yolladılar. Henüz eski gücüm yerine gelmedi, fakat düzelmek üzereyim. Tessin'e dönmeden önce iki oğlumu ziyaret ettim, kimi tanışlarla da bir araya geldim.

Bana yazmış olduğunuz o güzel mektubunuz için size içten teşekkür ederim. Yolladığım kitabım *Siddhartha*'nın son üç bölümü ruhsal gezintilerimin güzel belgeleri! Onları kardeşçe okuyun! *Gerçekleri Seven Yargıç* denemenizi okuduğum günlerde onun *Siddhartha*'mla biraz akraba olduğunu sezmiştim. Benim kutsal insanımın üzerinde Hintli giysileri var, fakat görüşleriyle Çinli filozof Lao Tse'ye daha yakın. Bugünlerde Lao Tse, bizim iyi yürekli, fakir Almanya'mızda çok popüler. Fakat hemen hemen herkes onu aykırı düşünceli biri kabul ediyor; oysa düşünceleri ve öğretisi hiç de böyle değil, o iki kutuplu biri. Ben onun kaynağından sık sık içiyorum.

Beni Gaienhofen'e ilk ziyaretinizden günümüze ikimizin de başından, bizleri birbirimize daha iyi bağladığına inandığım çok şey geçti. Aramızda uzanan bu asma köprü de sık sık sallanıyor, dostluğunuzu hep anımsıyorum.

Sevgili eşinize selamlarımı iletmenizi rica ederim.

Size de çok içten selamlar

H. Hesse

Salzburg, 13 Aralık 1922

Sevgili Hermann Hesse!

Cana yakın satırlarınız için içten teşekkürlerimi huzur dolu dünyanıza yolluyorum! Şimdi geriye, yıllar öncesine baktığımda, ben de, ilginç bir uyum içindeki yürüyüşte birlikte ilerlediğimizi hissediyorum. Bundan yirmi yıl önce aynı edebiyat çizgisinde birbirimize yakınlaşmamızın, savaş gibi, Rolland gibi, önemli konularda da aynı görüşlerde bir araya gelmemizin, yazdıklarımızla Hint dünyasından benzeri yaklaşımlara erişmemizin bir rastlantı olmadığına inanıyorum. Bu benzerliklerdeki gizem, bence bir alınyazısı. Belki şimdi de *Amok Koşucusu*'ndaki yeni öykülerimde başkalarına biraz karanlık gelen kimi yerler bulacaksınız. Bu arada umarım İnsel'in yollamış olduğu kitap elinize geçmiştir. Henüz gelmediyse bana haber vermenizi rica ederim! Birkaç gün önce yeni kitaplarınız üzerine kapsamlı bir makale yazmaya başladım. Burada kimi kişisel görüşlerimden söz etmeden yapamayacağım. Sadece kitapları ele alan basmakalıp bir makale yazmak istemiyorum. Sözünü edeceklerim kişisel olmalı, beni de çok ilgilendirmeli. Yakında bitirmeyi ümit ettiğim bu makale yayınlandığında, edebiyatçı olarak geçirdiğiniz gelişme ve değişimlerin eserlerinize nasıl yansıdığını göstermesi açısından önemli sayılacak.

Günümüzde birçok Alman öykücü ve şair, benim duygularıma göre, ustaca yazsalar da, önemsiz konuları işliyorlar, eserlerinde psikolojiye yer verme yürekliliğini kendilerinde görmüyorlar. Bu gibi şeyleri daha çok rastlantıya bırakmışlar gibi. Sizde ise merkeze, varoluşun köklerine doğru çok güçlü bir hareket, bir atılım hissediyorum.

Sevgili Hermann Hesse, bana yazdıklarınıza çok sevindim. Bir zamanlar, daha genç olduğumuz, mektuplar yazmadığımız, bugün başarı denen şeyin altında henüz ezilmediğimiz o yıllarda birbirimize ara sıra dergi ve gazete sayfaları yollardık. O günlerin bu güzel alışkanlığından vazgeçmeyelim, derim. Ve en önemlisi, görünün bize yine! Biliyorsunuz, daha önce de yazmıştım, buralarda bekleniyorsunuz, size kapılarımız her zaman açık... Şu sıra-

lar her zamankinden daha iyi hissediyorum, birbirimizle güzel, hoş sohbet günler geçireceğiz.

Size içten selamlar yollayan
Stefan Zweig

Montagnola, 10 Şubat 1923

Sevgili Bay Stefan Zweig,

Dün aniden yağmaya başlayan ve ilkbaharımızın üzerini örten karla hüzünlenirken postacı denemeler kitabınızı getirdi. Bu sabah yatağıma uzanıp okudum onu ve yine kendime geldim. Şimdi size teşekkür etmek istiyorum. Akıllıca, duygu dolu ve özenli yazılarınız beni çok mutlu etti. Ancak bazı yerlerinde görüşlerim değişik. Örneğin *Atlar Bayırı* bana göre romanım *Gençlik Bunalımları*'ndan biraz değişik; burada sözü edilen kişi düşüncelere dalıyor, kendi kendini dinliyor. *Masal*'da da uyanıyor, kendine geliyor, gözleri açılıyor. Bu görüşlerim eleştiri değil, sadece kitabınızı nasıl ilgi ve dikkatle okumuş olduğumun kanıtı...

Bana gelince, geride bırakmış olduğum yaşam yolum şöyle gelişmişti: Gençliğimin ilk yıllarında, içinde büyüdüğüm o din ağırlıklı dünyada aileme inadımdan tasarladığım gibi yetiştirememiştim kendimi. Daha doğrusu kişiliğimi yitirmeden bir Hıristiyan olamamıştım. Bana o yıllarda bir şair olmak daha kolay gelmişti. Bu nedenle de şiirler, yıllar boyu içinde yaşadığım, fakat kişisel düşün yaşamıma ilişkin sorunların girmesine hiçbir zaman izin vermediğim bir cennet olmuştu benim için. Daha o günlerde Hint yaşamı üzerine araştırmalarla, Çin yazılarıyla ilgilenmiş, o yaşama kendimi yakın hissetmiş, Avrupa'da bulamadığım, bana uygun bir dinin koşullarını onlarda keşfetmiştim. Yaşama *Siddhartha*'da Hint giysileri giydirmiş olmama karşın ilerde o yaşamın bana hep gerekli olmadığını ve kimi şeylerin zamanla insandan uzaklaştığını kavramıştım. Belki şimdi bu yazdıklarım pek anlaşılır olmadı, fakat onlar sadece aramızda bir düşünce alışverişi.

Sevgili Salzburg'unuza selamlarımı yolluyor, sizin orada yaşadığınızı bilmekle mutlu oluyorum. Benim için de Montagnola henüz görevini yerine getiriyor sayılır. Şu sıralar bir değişiklik gerekmiyor gibi. Fakat ilerde ne olur, bunu şu anda kimse bilemez!

Size içten selamlar, hürmetler yollayan

H. Hesse

Salzburg, 21 Şubat 1923

Sevgili Hermann Hesse!

Güzel mektubunuz için size çok teşekkürler. Eğer sizi sevindirebilmişsem, amacıma ulaşmışım demektir! Bu arada *Neue Freie Presse* gazetesinden aradılar ve kendileriyle ilişkiye geçmenizi beklediklerini size iletmememi rica ettiler. Sizden arada sırada bazı yazılar isteyeceklermiş.

İçten selamlarla

Stefan Zweig

Zürich, 14 Mart 1923

Sevgili Stefan Zweig,

Amok kitabınız çok güzel. Birçok yönüyle beni yakından ilgilendiriyor; sık sık sayfalarını karıştırıyor, bazı şeyleri yeniden okuyorum.

En son yazdıklarınız için teşekkür ederim, fakat *Neue Freie Presse*'ye yazılar göndermek niyetinde değilim.

Burada şeftali ağaçları çiçeğe geçti. Benim ise kimi yerlerim ağrıyor, siyatik olacak. Yakında küre gitmem gerekiyor.

Size içten selamlar yollayan

H. Hesse

Freiburg, 20.2.1925

Sevgili Hermann Hesse,

Yine görmek istediğim size buradan o kadar yakınım ki... Umarım kısa süre sonra gerçekleşir bu isteğim!

Size hürmetlerini sunan

Stefan Zweig

Sizi yakında ziyarete gelebilceğimi ümit ediyorum. Hoşça kalın!

Philipp Witkop

Hürmetler ve selamlar

W. Momber

Ve size mutlaka uğrayacak olan, hem de çok yakında

Emil Roniger

Salzburg, 14 Mayıs 1925

Sevgili Bay Hesse!

Dün elime geçen ve hemen oturup okuduğum, Baden'den söz ettiğiniz *Küre Gelmiş Hasta* kitabınız üzerine birkaç satır yazmak istiyorum. Önce hiç de alçakgönüllü olmadan eski dostluğumuza güvenerek biraz burnu büyük olmama izin verin! Yazdıklarınızla ne anlatmak istediğinizi benim gibi hisseden çok az okur olduğuna inanıyorum. Ne de olsa *Demian*'dan *Klingsor*'a, ondan *Siddhartha*'ya, şimdi de bu kitaba uzanan yolu ben çok iyi takip ettim. Bunun gerçek nedeni, belki benim de psikolojiye çok bağlı olmam, yazdıklarımda gerçekçiliği sık sık yeğlememdir. Gençliğin duygusallığından (Camenzind) nasıl aşağılara indiğinizi, daha doğrusu gerçek kişiliğinize eriştiğinizi çok iyi hissetmekteyim. Bu son kitabınızda yine dikkatimi çeken bir şey var, o da teşhisin üzücülüğünü edebiyatınızla -hatta kimi yerde biraz da alaylı- yumuşatmayı çok iyi başarıyorsunuz.

Sevgili Hermann Hesse, biz birbirimizi çok uzun süredir tanıyoruz, sizi göklere çıkarmama gerek yok, fakat bu kitabınızı büyük bir zevkle okuduğuma inanmanızı rica ediyorum. Bir rastlantı olacak, Thomas Mann gibi aynı dünyalarda dolaştığınızı -sanatoryumdaki bir hastanın ruhsal durumu- görmek çok ilgimi çekti. Sizin kitabınız okuru rahatlatırken, onunki hüzünlendiriyor... Sözün kısası, kitabınızı okuduktan sonra kendimi size daha da yakın hissettim. Şimdi bu duygularımı yazmasaydım, tembellik etmiş olurdum. Bu arada ben de size bir kitap yollattım: *Şeytanla Savaş*. Kısa süre önce elinize geçmiş olduğunu ümit ediyorum. Fakat görüşlerinizi hemen yazmanıza gerek yok. Sadece kitap henüz gelmemişse kısaca bir haber verin, yeter. Tekrar yollamalarını söyleyeceğim.

Hoşça kalın, sevgili, saygıdeğer Hermann Hesse; eğer yanılmıyorsam bir yıl sonra ilk mektuplarımızdan bu yana tam bir çeyrek yüzyıl geçmiş olacak... İkinci çeyrek yüzyıla en içten dileklerimle yürüyelim!

Size hürmetlerini sunan
Stefan Zweig

Montagnola, 17 Mayıs 1925

Sevgili Bay Zweig,

Beni sevindiren mektubunuz için teşekkür ederim. Küçük kür kitabım üzerine anlayış dolu şeyler yazmalarını beklediğim çok az insandan biri de sizsiniz. Ne de olsa bizler anlaşılmayı bekleyen duygulu kişileriz. Bu nedenle o güzel mektubunuza nasıl sevindiğimi bilemezsiniz.

Kitabınız elime geçti, çok teşekkür ederim. Şu sıralar kitaplarla pek ilgilenmediğim için sadece şöyle bir gözattım ve *Hölderlin*'i okudum. Hoşuma gitti, sevdim onu. Bu yıl kış aylarını, daha önceki yıllarda da olduğu gibi yine Basel'de geçirdim. Fakat bu kez bana pek yaramadı gibi, ilerde tekrarlayacak mıyım, bilemiyorum. Uzun yıllar tek başıma, aylarca hiç kimseyle konuşmadan yaşamıştım. Şimdi ise çevremdeki dünyayı yine görmeye, insanlarla ilişkiye girmeye çabalarken bir kabuğun içinde oldu-

ğumu fark ediyorum. Sanki kokuyormuşum gibi, yakınımdakiler bana pek katlanamıyor; kısa sürede, bu kez eskisi gibi istemesem de, yine yalnız başıma kalıyorum. Birkaç haftadır yine Tessin'deki evimdeyim ve her yaz olduğu gibi suluboya tablolar yapmaya başladım. Onlar ve arada sırada elime aldığım kitaplar beni her zamanki gibi mutlu eden şeyler... Şimdi size bu mektubu yazarken, yaklaşan bir fırtınanın öncüsü rüzgâr ve gök gürültüleri penceremden içeri giriyor. Ötelerden bir guguk kuşunun acı haykırışını da duyuyorum.

Size içten selamlar yollayan
H. Hesse

Stuttgart, 1925

Sevgili Stefan Zweig,
Şeytanla Savaş çok güzel bir kitap! Onun için size tekrar teşekkür etmek istiyorum.

İçten selamlar
H. Hesse

29.5.1925

Sevgili Bay Stefan Zweig!
Sizin yaşadığınız yöreden gelen biriyle burada tanıştım ve çok mutlu oldum. Onunla sizi çok andık.

Selamlar yollayan

H. Hesse

İçten selamlar. Şarap mahzeninin önünde uzanan bir kestane ormanında ağaçlar altında oturuyor, şarap içip güzel bir ekmekle peynir yiyoruz.

Felix Braun

6.11.1926

Çok Sevgili Hermann Hesse,

Bu mektubumda budalaca ya da sıkıcı bulduğunuz satırlar olursa, lütfen üzerlerini çizip geçin. Bugün şunu söylemek istiyorum: *Neue Rundschau*'da yayınlanan şiirlerinize karşı önce bir yabancılık çeksem de sonra çok duygulandım. Hıristiyanlığın ilk döneminden kalma toplu günah çıkarmaları hiç sevmem. Bana göre bu şiirlerde kimi yerde öyle bir hafiflik var ki, okurken tenekeye vurulmuş ya da kemikler birbirine çarpıyormuş gib sesler çıkıyor, tüylerimi ürpertiyor. Fakat şunu da söylemek isterim, çoğu kez size büyüleyici bir çekicilikle öylesine yakınım ki -ilginçtir bunu sık sık hissèdiyorum- yazdıklarınızı okurken onlarda kendimi görüyor, müthiş etkileniyorum. Sizin gibi çok yumuşak yürekli birinin şeytanı nasıl hissettiğini biliyorum; etinizin kızardığını görmek, yandığını hissetmek için incecik ve soluk derinize kanlar akana kadar nasıl eziyet etttiğinizin de bilincindeyim.

Sevgili Hermann Hesse, eriyip giden edebiyatın ortasında sizi seviyorum; hele şu sıralar her zamankinden daha da çok. Şimdi mektubumla bunları söylemek istiyorum. Günün birinde karşılıklı oturup uzun uzun sohbet ettiğimizde birbirimizi anlayacağımıza çok eminim. Daha hiçbir şeyden haberimiz olmadığı o yıllarda iyi anlaşmıştık. Şimdi saçlarımıza kimi akların düşmeye başladığı bugünlerde eskisinden de iyi anlayacağız birbirimizi. Budalaca bir mektup oldu bu, biliyorum! Fakat o şiirleri okuyunca aklıma gelenleri size söylemek gereksinimini hissettim kendimde. Kelimeler o kadar önemli değil. Umarım ne demek istediğimi siz de hissediyorsunuzdur.

Tüm içtenliğimle
Stefan Zweig

Bugün Viyana'da, Burg Tiyatrosu'nda "Volpone"nin prömiyer öncesi son provası var; bense burada, Salzburg'da oturuyorum. Tiyatro salonlarına pek dayanamıyorum, oralardaki insan kalabalıkları beni hasta ediyor, kendimi gebe bir kadın gibi, iyi hissetmiyorum. Yalnızlık denen şey ikiyüzlü.

Zürih, 10 Kasım 1926

Sevgili Dost Stefan Zweig,

Rundschau'da okumuş olduğunuz şiirler küçük bir çevirimden yapılmış seçkiydi. Tamamı bu kış sonunda yayınlanacak. Birkaç özel baskının yollanmasını öngördüğüm kişiler arasında tabii sizin de adresiniz var. Bugün elime geçen cana yakın mektubunuz beni çok sevindirdi.

Şu sıralar içinde yaşadığımız ortam pek uygun olmasa da hiç mola vermeden yazıp duruyorum. Kışın bir süre burada kalacağım. Geleli birkaç gün oldu, bavullarımı bile henüz doğru dürüst açamadım, kentin gürültüsüne de pek alışamadım. Yine de mektubunuzu, ilerde yanıtlarım diye bir kenara kaldırdıklarımın arasına koymadım. Gördüğünüz gibi size hemen yazıyorum.

Kimi sorunlarımın sizin de sorunlarınız olduğunu düşünebiliyorum. Onlar sadece yaşlanmaya başlamış, ellisine merdiven dayamış bir erkeğin sorunlarından ziyade, üzerinde durduğu zemini yitirmeye ve yavaş yavaş yazdıklarının anlamı kalmadığına inanmaya başladığı için artık mesleğinden şüphe eden bir yazarın sorunları... Savaşın ardından bu görüşlerim iyice artmıştı, Tessin'deki köyümde tek başıma geçirdiğim son yedi yılda da hiç azalmadı.

İçinde bulunduğum ve yaratıcılığımı engelleyen (kimi zaman tek kelime kaleme almak bile bana eziyet veriyor) bu sorunlu yaşamdan kendimi biraz olsun kurtarabilmek için onlardan söz etmekten, "günah çıkarmak"tan başka çıkar yol göremedim. İşte okuduğunuz o şiirler bu yöntemin bir bölümü. Günün birinde yine "tarafsız" olabilecek, sanatıma kendimi istediğim gibi verebilecek miyim, şu anda hiç bilemiyorum. Kimi mutlu anlara karşın yaşama dayanmak bugünlerde pek kolay değil.

22 Kasım'dan aralık ortalarına kadar yolculuğa çıkacağım. Frankfurt ve çevresindeki kimi dostları ziyaret edecek, yolculuğun giderlerini karşılayabilmek için de iki okuma akşamına katılacağım. Döndükten sonra bu kışı Zürih'te geçireceğimi sanı-

yorum. Eğer bir ara buralara geldiğinizde uğrayabilirseniz beni çok sevindirmiş olacaksınız. Ancak Zürih adresimi başkalarına vermemenizi rica ederim.

Cana yakın satırlarınıza tekrar teşekkür ederim.

Size içten selamlar yollayan

H. Hesse

Baden, 3.11.1928

Sevgili Stefan Zweig!

Münih Devlet Tiyatrosu'nda yapmış olduğunuz Rilke konuşması için size teşekkür etmek istiyorum. Ben şu sıralar Baden'de kükürtlü su banyolarında kendime gelmeye çalışıyorum. Kışı, daha önce de yazdığım gibi Zürih'te (Schanzengraben, 31) geçireceğim. Montagnola'ya ilkbaharda dönmek istiyorum.

Size içten selamlar yollayan

H. Hesse

18.11.1929

Sevgili Bay Zweig,

Stuttgart yöresine yapmış olduğum kısa bir yolculuktan az önce döndüm. Her yanım buz gibi; sanırım hastayım. Masamda, iki haftadır duran mektuplar buldum. Onları bir gün daha bekletmeyi göze alarak hemen *Küçük Kronik* kitabınızı açtım ve yatağa uzanıp okudum. Sizi düşündüm ve dışardaki kötü havayı unutmaya çalıştım.

Beni anımsayıp bu kitabı yollamış olduğunuz için çok teşekkür ederim. Elimden geldiğince huzur içinde yaşamaya ve başkalarının beni bulmasını zorlaştırmaya çalışıyor, fakat bunu her zaman beceremiyorum. Günümüzde insanlar öylesine şeytanca

gönül eğlendiriyorlar ve yaşamlarından o kadar memnunlar ki, sanki yepyeni ve büyük bir dönem başlamış! Fakat bereket versin arada sırada güneş ışınlarını ve kelebekleri, mısra ve notaları yazmaya da zaman var. Bir de, Çinlilerin insanı kendine getiren kimi akıllı sözleri...

Sizi içten selamlayan
Hermann Hesse

1931 yılının son günlerinde Stefan Zweig, Hesse'ye, Erwin Rieger ile Fritz Hünich'in hazırlamış olduğu eserlerinin bibliyografya müsveddelerini yollar. Zweig'ın 50. doğum günü nedeniyle İnsel Yayınevi'nde çıkan bu kitapta o güne kadar yüzden fazla Zweig eserinin başka dillere çevrilmiş olduğu yazmaktadır.

Salzburg, 9 Aralık 1933

Sevgili ve Saygıdeğer Hermann Hesse,

İçinde yaşadığımız zaman çok tuhaf oldu. İnsanlar arası ilişkiler de değişti. Başkasından gelen bir selam kişiyi sanki büyük bir armağan almış gibi sevindiriyor. Sizi çok sık düşündüm. Suskunluğum sizin suskunluğunuzu da anlıyor. Başımıza gelen o saçmalık* karşısında, sağın solun çekiştirmelerine karşın yanlış bir şey söylememek için aylarca ağzımı açmadım. Yine de bana sormadan yayınladıkları özel bir mektubum nedeniyle beni de politik çamurun içine çekmeyi başardılar.** Birkaç gün sonra elinize geçecek olan küçük bir kitap size gerçek inancımın ne olduğunu kanıtlayacak. Kendime konu olarak Rotterdamlı Erasmus'u seç-

* O yıl Stefan Zweig'ın da kitapları yakılmıştı (ç.n.)

** Zweig, o yıllarda Klaus Mann'ın çıkardığı mülteciler dergisi *Toplanış*'ın yeterince edebiyat yapmadığına inandığı için ona makale vermez. Bu nedenle de sığınmacıların tepkisini çeker, nasyonal sosyalistler Zweig'ın bu davranışını malzeme olarak kullanırlar (ç.n.)

tim! Protestanlar ile Katolikler arasında kalmış sağduyu sahibi o insanın yaşamını. Tıpkı günümüzde iki büyük hareketin arasında kalan bizler gibi...

Bundan iki ay kadar önce Rolland'a uzun uzun sizden söz etmiştim. O sizi çok seviyor, mutlaka Montagnola'ya sizi ziyarete gitmemi söylemişti bana. Fakat son bir buçuk ayı Londra'da geçirdim. Buraya yeni döndüm. Britanya Müzesi'nin kütüphanesinde Avrupa'nın hiçbir yerinde yaşamadığım güzellikte bir huzura kavuştum!

Size her zamanki sevgi ve saygılarını yollayan
Stefan Zweig

1934

Sevgili Bay Stefan Zweig,

Yollamış olduğunuz *Erasmus* için çok teşekkür ederim. Ben onu hep sevmişimdir. Tüm hümanistler içinde en çok onu ve Thomas More'u... Kitabın dış görünüşü, kapağı da hoşuma gitti. Karşılığında yolladığım küçük armağanımın bu arada elinize geçtiğini umarım.

Sizi hep anımsayan ve içten selamlar yollayan
Hermann Hesse

SS Manhattan'la yolculuktan, 30 Ocak 1935

Sevgili Hermann Hesse,

Amerika'da biraz dolaştım, sağı solu gördüm. Şu sıralar dünya sallanıp dururken ona başka köşelerden bakmak hiç de fena olmuyor. Kimi zaman yorucu olmasına karşılık her şey çok mükemmel, biraz da teselli ediciydi. Şimdi dönüş yolunda gemide

dinlenmeye çok zamanım var. Size bir şey borçluyum. Bugüne kadar *Boncuk Oyunu*'na hazırlamış olduğunuz giriş yazısı gibi edebî ve düşünsel yanıyla beni böylesine etkilemiş başka bir deneme okuduğumu anısamıyorum. Günümüzde bireyin, makineleşmeye karşı (insan bunu Amerika'da çok iyi görüyor) kendini nasıl yetiştirmesi gerektiği kadar, üzerinde düşünülmesi önemli başka bir konu yok bence. Yazdıklarınızla bu sorun karşısında teslim olmamanız, çözüm aramanız çok hoşuma gitti.

Sevgili Hermann Hesse, yürüdüğünüz yol ne güzel. Yaşamınız duygusal bir durgunluğun ardından daha yukarılarda yeniden başlıyor, Goethe'nin helezonunu andırıyor. Onun söylediği gibi, her şey tekrarlanıyor helezonda, daha tepede. Çıkış noktasına dönüş, fakat yukarda bir noktada. *Camenzind*'den şimdiki Hesse'ye ne uzun bir yol... Ve siz bu yolun her aşamasında güven içinde dimdik durdunuz. Düşüncelerinizde kesin ve kararlı oluşunuzu seviyorum, çevrenin etkilerine karşı duruşunuza da hayranım. Her zaman aşırılığa kaçmayı seven politikadan, gerçekçiliğin karşıtı olduğu için nefret etmesini öğrendim. Onu son zamanlarda birçok ülkede görüp yaşamış olduğumdan, politika Napolyon'un da söylediği gibi modern bir alınyazısı değil, doğru dürüst anlayamadığımız kimi hareketlerin kararsız bir gölgesi... O dışa vurdukça her şeyin daha çok içselleştiğine, başkaları bir araya gelip gruplaştıkça kendi yolunda gidenlerin daha çok haklarını aradığına inanıyorum.

Sizi yakında görebilmeyi çok arzuluyorum. Şu sıralar incecik bir dalın üzerinde oldukça güvensiz oturmaktayım. Pencerelerinden Bavreya'yı seyrettiğim Salzburg'daki evim artık benim için „vatan" değil! Sığınmacı olmasını da pek beceremiyorum. Kendimi oradan oraya giden bir üniversite öğrencisine benzetiyor, hatta içine kapandığım o rahat yaşamdan kurtulduğum için kimi zaman mutlu oluyorum. Londra'da kaldığım yılda ve şimdi Amerika'da geçirdiğim uzun haftalarda, gerçekten pek çok yeni şey öğrendim. Bundan sonra kendimi yine kafamdan geçen, doğru bulduğum şeyleri söylemeye ve kaleme almaya vereceğim.

Şu gümüş parayı size olan manevi borcuma bir ön ödeme ve

bağlılığımın bir belirtisi olarak kabul edin! Lütfen gülmeyin, fakat otuz beş yıl geçti aradan, birbirimize ilk mektupları yolladığımızdan bu yana!

İçten selamlar
Stefan Zweig

Montaglona, 15 Şubat 1935

Sevgili Stefan Zweig,

Manhattan gemisinden yazmış olduğunuz satırlar beni çok mutlu etti. Son yıllardaki gelişmeler şunu gösteriyor, geçmişte yalnız bırakılmış bizler, şimdi de politik savaşlarına ortak olmuyoruz diye bir zamanlar aynı görüşte olduğumuz insanların nefretine uğramaktayız. Fakat kimi gelenekleri, çok ince bir ipliğe bağlı olsalar da, öteye taşıyacak kişilerin var olmaya devam etmesi gerekiyor. Bunu söylerken güzel, romantik şeyleri değil, aydınların dürüst davranışlarını düşlüyorum. Benim için en önemli olan niteliktir, nicelik karşısında boyun eğmemek gerekir... İşte bu nedenle benim gibi düşünen bazı dostlara sahip olduğumu bilmek beni çok mutlu ediyor.

Birbirimizi tam otuz beş yıldır tanıdığımızı yazıyorsunuz. Bu çok güzel, uzun bir süre. İnsan şöyle bir geri dönüp o yılları sayınca, çoğu şeyin çürümüş olduğunu, belli bir sona yaklaştığını da seziyor. Ancak günümüzde yaşadıklarımız, ölümlü dünyamızın avutucu yanlarını da görmemizi kolaylaştırdı.

Uzun yıllar sürdürdüğüm yalnız yaşamıma yeniden evlenerek bir son verdim. Lugano'ya bir saat ötedeki Montagnola'da yaşamaya devam ediyorum. Çoktandır buraları terk etmedim; Zürih'e bile en çok yılda bir kez gidiyorum. Rüschlikon'daki dostlarımı ziyaret ettiğimde, yakındaki tepede Belvoir Oteli'ni görünce hep sizi anımsıyorum.

Albert Ehrenstein bana Rusya'dan duygu dolu bir mektup yol-

ladı. Komünist ülküye inanan herkesi neredeyse kıskanıyorum. Bu ülküye inananlar arasında, Ernst Bloch benzeri değerli daha çok insana rastlayabilseydim ne güzel olurdu. Fakat ne yazık ki şu sıralar ortam böyle değil.

Sizi günün birinde burada görebilirsem çok mutlu olacağım.

Size içten selamlar yollayan
H. Hesse

Montaglona, 20 Şubat 1935

Sevgili Bay Stefan Zweig,

Size yazmış olduğum son mektupta unuttuğum bir şey vardı, şimdi ona değinmek istiyorum. *Erasmus* kitabınıza ne kadar değer verdiğimi, ona yakınlığımın daha Basel'de yaşadığım yıllarda başladığını biliyorsunuz. *Erasmus Konuşmaları*'nı çevirmiş olan Hans Trog'u 1900 yılında tanımıştım. Şimdiye kadar sizin kitabınız üzerine görüşlerimi yazacak bir gazete bulamamıştım. Böyle bir yazıyı önermiş olduğum bir İsviçre gazetesi de onu yayınlamaya yanaşmamıştı. Geçenlerde İsveç'teki *Bonniers Litterära Magasin'le*, yeni çıkmış önemli Alman kitapları üzerine yılda iki makale yazmak için anlaştım. Bu makalelerden birinde *Erasmus*'tan da söz etmek istiyorum. Acaba yayıncınızın kitabın ikinci baskısını adresime yollaması için aracılık eder misiniz?

Kısa süre önce Hans Carossa bir günlüğüne burada misafirimiz oldu. Kendisini gördüğüme çok sevindim; tabii sizden de söz ettik.

İçten selamlarını yollayan
H. Hesse

18 Nisan 1935

Sevgili Bay Stefan Zweig,

Yeni kitabınız *Maria Stuart* dün geldi. Bana yazmış olduğunuz güzel sözler için çok teşekkür ediyorum. Konusunu çok çekici bulan eşim hemen eline aldı. Onun bana okuyacaklarına seviniyorum.

Eğer arada sırada *Neue Rundschau*'ya göz atıyorsanız, orada birkaç ayda bir yeni çıkan kitaplar üzerine yazdıklarım dikkatinizi çekecektir. Şu sıralar onlardan başka hiçbir yayınım olmuyor. Mayısta çıkacak sayıda beni son altı yıldır ilgilendiren din bilimcisi ve filozof Christoph Schrempf üzerine yazdığım bir makaleyi göreceksiniz. Kısa süre önce eşini yitirmiş olan 75 yaşındaki bu insan, bir yolculuğu sırasında bana, Montagnola'ya uğradı. O günlerde sağlığımın pek yerinde olmamasına karşın kendisiyle uzun uzun sohbet ettik. Daha önce yakından tanımadığım bu mükemmel, yaşlı insanı, benden çok daha değişik bir kişiliği olsa da, bu ziyaretinin ardından daha da cana yakın buldum. Anladığım kadarıyla onun iki değişik kökeni var. Schrempf, Güney Almanya'da görülen gerçekçi bir Pietizm ile yetişmiş. Çok genç yaşta Pietizm ile, Hıristiyanlıkla ve dogmatik başka dinlerle arasına mesafe koymuş olmasına karşın gerçekçiliği, temiz yürekliliğiyle bence yine de bu akımdan etkilenmiş. Schrempf'in başka bir yanı, daha doğrusu düşünsel vatanı ise, kendine bir baba ya da bir ağabey olarak kabul ettiği Sokrates'tir. Bana kalırsa 1927 yılında Sokrates üzerine yazmış olduğu kitap bu konuda yayınlanmış en ilginç ve aydınlatıcı olanıdır. Sokrates'ten Schrempf'e uzanan yolda bence Lessing'i de görürüz.

Alçakgönüllü bu yaşlı bilge adam uğradığında, kendimi bedenen ve içsel olarak hiç de iyi hissetmiyordum, çok bitkindim. Yetmiş beş yaşındaki o insanın yanında ben acınacak kadar yorgun ve tükenmiştim. Onunla bir arada olmak bana iyi geldi, yeniden canlandırdı. Bugün Zürih'e gideceğim. Orada hem bir âyine katılacak, müzik dinleyecek, hem de Viyana'ya yerleşmesi gereken yayıncımla benim için pek kolay olmayacak kapsamlı bir görüş-

me yapacağım. Bugün öğleden sonra yine Rüschlikon'dan ve bir zamanlar yaşamış olduğunuz yerlerden geçeceğim. O yıllarda da, savaşın tam ortasında Bern'deki kilisede bir âyine katılmış, Bach müziği dinlemiştim: "Dona nobis pacem," dayanılacak gibi değildi, yüreğimi parçalamıştı.

Addio, biraz fazla gevezelik ettim, hoş karşılayın!

Size içten selamlar yollayan

H. Hesse

Viyana, 4 Mayıs 1935

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Hesse,

Yollamış olduğunuz güzel armağana, *Philobiblon*'a ek olarak yayınlanmış *Otografilerin Anlamı ve Güzelliği* ile küçük bir karşılık verebiliyorum. Sizin için resimlerin anlamı neyse, benim için de elyazılarının anlamı o kadar önemlidir. Hatta biraz içlerine kapalı olduklarından elyazıları daha gizemlidir. Şimdi Zürih yakınlarında geçireceğim iki üç haftada her ikisini de bir araya getirebileceğim ümidini taşıyorum. Güzel doğa ile güzel kütüphane, benim gibi bir gezgini mutlu edecektir. Kendi kitaplığım artık Salzburg'da terk edilmiş öyle duruyor. Sanki orada okuyacak bir şey kalmamıştı; fakat bu gerçekdışı bir duygu. Gerçek olan oradaki odamda kendimi artık yorgun hissetmemdi. Şimdi bir yörük yaşamını bir öğrencinin iç rahatlığıyla yaşıyorum. Sizin de ben yaştayken benzeri duygularla çevrenizdeki çemberi yarmaya çalıştığınızı sanıyorum. Böyle tepki ve değişimlerin de gerçek yaşamın koşulları arasında sayıldığına inanıyorum. Kısacası her şeyi oluruna bırakıyor, nereye kadar, bunu şu sıralar kendime sormuyorum. Topaç ne kadar çılgınca dönerse dönsün, bir an gelir yuvarlanır ve durur. Viyana'da geçirdiğim haftalar güzeldi. İsterdim ki siz de burada olup Bruno Walter'le Haendel'in *Mesih* oratoryosundan önce ve sonra yaptığımız güzel sohbetlere katılabilseydiniz. Şu sıralar müzik sizin gibi beni de kendine çekiyor. O çok rahatlatıcı, çünkü her şeyin ötesinde; bu dünyanın da, po-

litikanın da... Son zamanlarda Toscanini ve Bruno Walter'le olan yakın tanışlığımın bana çok destek verdiği inancındayım. Şu sıralar birçok insan gibi dengemi yitirmemişsem, bunu teselli edici o nedene bağlıyorum.

Zürih'in Tessin'den pek uzak olmadığını biliyorum. İzin verirseniz bir ara kalkıp yanınıza gelmek isterim. Ben başkasına rahatsızlık veren bir misafir değilimdir. Bir zamanlar eşim, Salzburg'daki o güzel evimizin cephesine, güneş saatinin altına şu şiirimi yazdırmama engel olmuştu:

Güneş çok kısa mola verir,

Onu kendine örnek al, sevgili misafir

Eşime göre bu bir nezaketsizlikti. Fakat beni birçok sıkıcı sohbetten kurtaracaktı...

Size olan her zamanki yakınlık ve bağlılıkla hürmetlerini sunan...

Stefan Zweig

Londra, 1936

Sevgili Bay Hesse,

Bugün o kadar çok sözünüzü ettik ki, şimdi size her zamanki hürmetlerimizle candan selamlar yollamak istiyoruz.

Boncuk Oyunu ne zaman yayınlanacak?

Saygılarını sunan

Stefan Zweig

Saygıdeğer, Sevgili Bay Hesse,

Birkaç gün sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne gideceğim. Ocakta yine döneceğim. Sizin ve eşinizin iyi olduğunu ümit ederim.

İçten selamlar yollayan

Joachim Maass

17.8.1936

Sevgili Bay Stefan Zweig,

Londra'dan yollamış olduğunuz kartpostal beni mutlu etti. Joachim Maass da çok değer verdiğim bir kişidir. Birlikte olmanıza sevindim. Bu arada *Boncuk Oyunu*'nu yarıladım sayılır. Buraya varmak için dört yıl gerektiğine göre önümde biraz daha yol var.

Size içten selamlar yollayan

H. Hesse

25 Haziran 1937

Sevgili Bay Stefan Zweig,

Ağır bir grip geçirdikten sonra daha yeni kendime geldim, fakat çok yorgunum. Candan mektubunuz beni çok duygulandırdı. Yazdıklarınız için size teşekkür etmek isterim. Yakında görüşebileceğimizi sanıyor musunuz? Mümkün olursa, bunu Montagnola'da gerçekleştirmemiz gerekecek.

Size içten selamlar yollayan

Hermann Hesse

Kısa süre önce bir kitabımı Salzburg adresinize yollamışlar, yine de elinize geçeceğini ümit ederim.

Villa Castagnola au Lac,
Lugano-Lido, 12.9.1937

Sevgili Dost,

Bir haftalığına buradayım. Evinize uğrayabilirsem ya da sizinle bir başka yerde buluşabilirsek son derece mutlu olacağım!

Çok yaşlı
Stefan Zweig

13.9.1937

Sevgili Stefan Zweig,

Yakında olmanıza çok sevindim. Çarşamba ya da perşembe günü Lugano'dan saat üçte kalkan posta otobüsüyle gelebilirsiniz. Gelmeden bir gün önce eşime lütfen telefonla haber verin. Şu günlerde çok uğrayan var. Sizinle yalnız bir arada olmak istiyorum.

Rehberde telefon numaramızı (lütfen başkalarına iletmeyin) Montagnola, Bodmer adının yanında bulacaksınız.

Size içten selamlar yollayan
H. Hesse

Lugano-Lido, 17.9.1937

Sevgili, Saygıdeğer Hermann Hesse,

Dağlardan aşağı inerken hemen size yazmayı ve o güzel akşamüstü için teşekkür etmeyi düşünmüş, fakat sonra vazgeçmiştim. Çünkü o satırlarımla, yakında sizi tekrar rahatsız etmeyi kafamdan geçirdiğimi düşünebilirdiniz. Şimdi gelen güzel mektubunuz

beni çok mutlu etti. Çarşamba benim için mümkün değil, çünkü o gün buradan çoktan ayrılmış olacağım. Salı günü değerli dost Toscanini'nin adasına varmalı, onu villasından ziyaret etmeliyim. Sonra da yolum Paris'e uzanacak, Louvre'daki minyatürlere, El Greco tablolarına, oradan da, söylemeye çekiniyorum, eve döneceğim. Londra'ya. Bir gün yüzünden sizi ve eşinizi tekrar göremediğim için gerçekten çok üzgünüm. Fakat bu yaz, kum saati artık durdu. Benim yerime yakında iki kitabım size gelecek, benden selamlar getirecekler...

Her şey için binlerce teşekkür! Sizi tekrar görebildiğime çok mutlu oldum. Kendimi geçmişte hissettim, her şey Gaienhofen'de ve Bern'de olduğu gibiydi. O günler de karanlıktı.

Size sonsuz hürmetlerini sunan

Stefan Zweig

10.11.1937

Sevgili Bay Zweig,

Reichner bana *Buluşmalar*'ı yolladı. Bunu isteğiniz üzerine yapmış olduğunu düşünerek, çok teşekkür ediyor ve benim yaşamayı pek göze alamayacağım o büyük kentte size güzel, hiç olmazsa dayanılabilir bir kış diliyorum.

İçten selamlar yollayan

Hermann Hesse

Montagnola, 7 Temmuz 1938

Sevgili Stefan Zweig,

Bugün sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim. Alman ordularının Avusturya'yı işgal ettiği 11 Mart'tan bu yana mültecilerin gittikçe artan sorunlarıyla ilgileniyorum. Şu sıralar beni çok yakından ilgilendiren bir konuyu size danışmak istiyorum.

Birkaç gündür, eşimin çok yakın bir arkadaşı, Viyanalı genç bayan doktor Elisabeth Löbl bizde misafir. Mesleğinde çok başarılı doktor Löbl, Viyana'yı oldukça zor terk edebildi. Şimdi bir süre yanımızda kalacak, fakat bir an önce İngiltere'ye geçmek ve orada yeniden sınav verip mesleğine bu ülkede devam etmek istiyor.

Şimdi sizden ricamız şu olacak: İngiltere'de çalışmak isteyen yabancı doktorlara Edinburgh Üniversitesi'ne kayıtlarını yaptırabilmeleri için ne gibi belgeler gerekmektedir?

Bir başka ricamız da şu: Sizin veya orada yaşayan bir dostunuzun, bu kaydın kabulü için üniversiteye doğrudan müracaatı mümkün mü? Kulağımıza gelenlere göre buradan yapılacak bir kayıt müracaatının pek kabul şansı yokmuş. Ülkede yaşayan birinin yapacağı müracaatın kabul edilme şansı ise çok yüksekmiş.

Yanıtınızı ve mümkünse desteğinizi rica edeceğim.

Şu günlerde burada bizler de olup bitenlerin altında eziliyoruz. Almanya ile bütün ilişkilerim hemen hemen koptu, oradan gelen ödemeler durduruldu, vatanlarından kaçanların sorunları beni sarıp sarmaladı. Böyle bir ortamda kişi neredeyse yaşamından bıkıyor.

Bu konuda sizi rahatsız ettiğim için lütfen kızmayın bana! Rolland'ın şu sıralar Burgund'a çekildiğini sanırım duymuşsunuzdur. Villeneuve'deki kiralık evini henüz bırakmadı, galiba arada sırada orada da kalacak.

Size içten selamlarını yollayan

H. Hesse

Londra, 9 Temmuz 1938

Sevgili Hermann Hesse,

Sizin gibi benim de çalışmalarıma az zaman ayırmama neden olan yardım görevini yerine getirirken acele çok önemli. Bayan doktor Löbl konusunda hemen gerekli bilgileri topladım. Kapsamlı açıklamaları ekte bulacaksınız. Her ülkede olduğu gibi İngiltere'de de yöntem aynı: Sorumluluk altına girmek istemiyor, çoğu kez belirsizliği yeğliyorlar. Yetkili hiçbir makamdan daha ne kadar süre yabancı öğrenci kabul edileceğini öğrenmek mümkün değil. Çok üzerine düşüldü mü, bazı bölümlerin tek tek öğrenciler kabul ettiği görülüyor. Fakat çoğu girişim ya üzerinde durulmadan reddedilip engelleniyor ya da uzun süre bekletiliyor. Sevgili Hermann Hesse, en üzücü şey de geleceğinden emin olmayanlarla, her şeyden ümidini yitirmişlerle bir aradayken ve onlarla görüşürken insanın kendine hakim olmaya, güçsüz düşmemeye çaba göstermek zorunda kalması... Ve her şeyin daha başındayız, bunlar dev bir su baskınının bizi vurup deviren ilk dalgaları. Siz belki sakin, her şeyden uzak o tepedesiniz, fakat ikimiz de biliyoruz ki, başkalarının dertleri en küçük anahtar deliğinden bile geçip kişiye ulaşır!

Size ve sevgili eşinize en iyi dileklerini sunan

Stefan Zweig

Ek: Doktor unvanına sahip yabancı doktorlara Edinburg'da bir yıllık eğitimin ardından sınava girme olanağı sağlanmaktadır. Ancak bunun en önemli koşulu, eğitimin yanı sıra çok vasıflı bir İngiliz hastanesinde pratisyen doktor olarak da çalışmalarıdır. Bu görev yerleri ise şu sıralar çok sınırlı. Yabancı doktor, bir hastaneye pratisyen olarak kabul edilse bile bunu Home Office'ye onaylatmak zorundadır. Ayrıca üniversitede öğrenime başlamadan önce, bir yılın sonunda sınavda başarılı olursa da İngiltere'de çalışma izni istemeyeceğine dair bir belge imzalaması gerekmektedir. Avusturyalı doktorlara çalışma izni verilip verilmemesi üzerine, İngiliz doktorları arasında şu sıralar tartışmalar yaşanıyor.

Çoğu doktor rekabetten çekindiği için bunlara ne zaman karar verileceği bilinmiyor. Karar olumlu çıksa da sınavların sonunda çok az sayıda yabancı doktora çalışma izni verileceği tahmin ediliyor. İngiltere'nin hiçbir kolonisi de yabancı doktorları kabul etmeye yanaşmıyor. Bütün bu nedenlerden, tıp yükseköğrenimi mülteciler için geleceği pek bilinmeyen bir öğrenim.

Üniversiteye kayıt işlemlerinin kişisel olarak yapılması gerekiyor. Kayıtlar genel bir merkezden yapılmadığı için de şanslarını değişik üniversitelerde denemek isteyen kişilerin her üniversiteye ayrı müracaat yapması koşulu var.

Leukerbad, 27.7.1938

Sevgili Stefan Zweig,

Mültecimiz için yapmış olduğunuz girişime ve yolladığınız bilgilere çok teşekkür ederim. Biz bu arada başka girişimlerde de bulunduk. İngiltere'de öğrenim yapmasının mümkün olacağını ümit ediyoruz.

İnsan her geçen gün yeni durumlarla karşılaşıyor! Bazıları çok ümitsiz şeyler. Acı verici bir hüzün, süngere dolan su örneği insan ruhunu kaplıyor.

Size içten selamlar yollayan

H. Hesse

"Mektupları okuyacak zamanınız ve keyfiniz var mı şu sıralar? Olacağını umarım."

STEFAN ZWEIG

DOSTLARLA MEKTUPLAŞMALAR

Stefan Zweig, kişilikleri birbirinden çok farklı Rilke, Schnitzler, Bahr, Freud, Gorki ve Hesse gibi ünlü isimlerle uzun yıllar mektuplaşmış, onlarla yakın dostluklar sürdürmüştür.

Rainer Maria Rilke ile nazik ve gerçekçi görüş alışverişlerinde bulunmuş, Arthur Schnitzler ile dostça bir baba oğul ilişkisi kurmuş, aralarındaki tüm karşıtlıklara ve eleştirilere karşın Hermann Bahr ona hep yakın bir meslektaşı gözüyle bakmıştır. Kendisinden yirmi beş yaş büyük Sigmund Freud'a hayranlık besleyen Zweig'ın, Maksim Gorki'yle 1923-1936 yılları arasında süren mektuplaşmaları çok ilginçtir. Bunlar büyük sosyalist bir gerçekçi ile yürekli ve antifaşist bir hümanistin birbirlerine yazdıkları belgesel yanı yüksek mektuplardır.

THG 0119747 EDH 2016

www.tekinyayinevi.com
/tekinyayinevi
/tekinyayinevi

ISBN: 978-9944-61-134-3
9 789944 611343

₺16